
ANALIZA
PRAWNOPORÓWNAWCZA
WYBRANYCH TYPÓW
CZYNÓW ZABRONIONYCH
Z KODEKSU KARNEGO

REDAKCJA NAUKOWA

JULIA MUCHA
JAKUB SKOWROŃSKI
KAROLINA WIĘCEK

**ANALIZA
PRAWNOPORÓWNAWCZA
WYBRANYCH TYPÓW
CZYNÓW ZABRONIONYCH
Z KODEKSU KARNEGO**

**ANALIZA
PRAWNORÓWNAWCZA
WYBRANYCH TYPÓW
CZYNÓW ZABRONIONYCH
Z KODEKSU KARNEGO**

REDAKCJA NAUKOWA

**JULIA MUCHA
JAKUB SKOWROŃSKI
KAROLINA WIĘCEK**

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
Lublin 2022

Recenzent
dr hab. Maciej Siwicki, prof. UMK

Redakcja wydawnicza
Mirosława Bender

Redakcja techniczna
Agnieszka Muchowska

Projekt okładki i stron tytułowych
Krzysztof Trojnar

Skład
Wojciech Olech

© Wydawnictwo UMCS, Lublin 2022

ISBN 978-83-227-9558-3

Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej
ul. Idziego Radziszewskiego 11, 20-031 Lublin
tel. 81 537 53 04
www.wydawnictwo.umcs.eu
e-mail: sekretariat@wydawnictwo.umcs.lublin.pl

Dział Handlowy
tel./faks 81 537 53 02
Księgarnia internetowa: www.wydawnictwo.umcs.eu
e-mail: wydawnictwo@umcs.eu

Spis treści

Wstęp	7
Zabójstwo w wybranych porządkach prawnych (<i>Jakub Suchański</i>)	9
Przerwywanie ciąży w wybranych porządkach prawnych (<i>Jakub Suchański</i>)	19
Poważny uszczerbek na zdrowiu w różnych porządkach prawnych. Analiza porównawcza (<i>Karolina Więcek</i>)	31
Nieudzielenie pomocy – rys porównawczy na tle wybranych zagranicznych kodeksów karnych. Podobieństwa oraz różnice (<i>Julia Mucha</i>)	43
Handel ludźmi w różnych porządkach prawnych (<i>Natalia Czerwińska</i>)	53
Przestępstwo stalkingu w wybranych państwach – ujęcie karnoporównawcze (<i>Martyna Grzegorzak</i>)	69
Dyskryminacja wyznaniowa – rys porównawczy na tle wybranych zagranicznych kodeksów karnych. Podobieństwa oraz różnice (<i>Julia Mucha</i>)	81
Obraza uczuć religijnych (<i>Katarzyna Walaszek</i>)	93
Zgwałcenie – rys porównawczy na tle wybranych zagranicznych kodeksów karnych. Podobieństwa oraz różnice (<i>Julia Mucha</i>)	105
Bigamia w różnych porządkach prawnych. Analiza karnoporównawcza (<i>Karolina Więcek</i>)	117
Uprowadzenie małoletniego lub osoby nieporadnej (<i>Katarzyna Walaszek</i>)	127
Kradzież w różnych porządkach prawnych. Analiza karnoporównawcza (<i>Karolina Więcek</i>)	139
Przestępstwo oszustwa (<i>Katarzyna Walaszek</i>)	151
Przestępstwo nadużycia zaufania w obrocie gospodarczym w różnych porządkach prawnych (<i>Jakub Skowroński</i>)	163
Przestępstwo łapownictwa gospodarczego w różnych porządkach prawnych (<i>Jakub Skowroński</i>)	177
Przestępstwo prania brudnych pieniędzy (<i>Katarzyna Walaszek</i>)	191
Podsumowanie	203
Bibliografia	205

Wstęp

Niniejsze opracowanie jest dziełem studentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, członków Koła Naukowego Prawa Karnego Porównawczego. Jest ono częścią prowadzonych od lat w ramach działalności Koła badań prawnoporównawczych. Pożytki z takiej działalności są oczywiste. Badania porównawcze pozwalają najpierw na zbadanie podobieństw i różnic między analogicznymi instytucjami prawa karnego w poszczególnych państwach, a w efekcie na ustalenie różnic i podobieństw między poszczególnymi systemami. Jedno i drugie ma niebagatelne znaczenie praktyczne – w szczególności w kontekście stosowania prawa z zachowaniem reguły podwójnej karalności w warunkach wielkiej mobilności ludzi i swego rodzaju umiędzynarodowienia przestępczości. Wielkie jest też znaczenie badań porównawczych w kontekście legislacyjnym. Badania porównawcze pozwalają na stosunkowo łatwe i bezpieczne stwierdzenie wad i zalet określonych rozwiązań w praktyce bez ponoszenia kosztów społecznych wiążących się z ewentualnymi błędami konstrukcyjnymi. Wreszcie badania prawnoporównawcze pozwalają na zbadanie obcych systemów i usytuowanie w ich ramach systemu własnego, co pozwala na jego lepsze zrozumienie.

Niniejsze opracowanie jest próbą przekrojowego podejścia do kilku wybranych typów czynów zabronionych w różnych systemach prawa karnego. Do porównania wybrano typy interesujące teoretycznie i praktycznie, a także pod różnymi względami nośne społecznie. Dobór ich jest oczywiście pod pewnymi względami arbitralny. Nie da się tego jednak uniknąć przy samym wyborze analizowanych typów. Wybrano handel ludźmi, zabójstwo, przerwanie ciąży, spowodowanie uszczerbku na zdrowiu, nieudzielenie pomocy, stalking, dyskryminację na tle wyznaniowym, obrazę uczuć religijnych, bigamię, uprowadzenie małoletniego, kradzież, oszustwo, nadużycie zaufania, łapownictwo gospodarcze i pranie brudnych pieniędzy. Wybór ten – dość bogaty – daje panoramę szczególnej części prawa karnego. Przy wyborze zdecydowano się na typy atakujące różne przedmioty ochrony, co nadało analizie skali.

Wybierając państwa do porównania, kierowano się kluczem przynależności systemu do danej rodziny prawa karnego. Autorom zależało na tym, by reprezentowane były zarówno systemy przynależne do rodziny germańskiej, jak i romańskiej oraz anglosaskiej. Stąd porównanie – obok prawa polskiego – obejmuje prawo hiszpańskie, francuskie, włoskie, niemieckie, niderlandzkie i australijskie. W wypadku regulacji polskiej zdecydowano się na krótką analizę dogmatyczną obejmującą minimum podstaw odpowiedzialności, zaś w wypadku państw porównywanych – na zaprezentowanie regulacji z zestawieniem z przepisami polskimi. Struktura każdego z rozdziałów jest zbliżona. Wywód prowadzony jest z zachowaniem zaprezentowanego wcześniej schematu, a zamyka go krótkie podsumowanie. Tak pomyślana analiza pozwala na zaprezentowanie porównawcze kilku systemów, mające w założeniu stanowić źródło wiedzy o prawie obcym, a także podstawę do dalszych ewentualnych badań. Z samej istoty opracowanie ma być krótkie, a jego użyteczność zasadza się przede wszystkim na zaprezentowaniu i zestawieniu podobieństw i różnic.

Opracowanie jest dziełem zespołu młodych ludzi dopiero rozpoczynających drogę naukową. Tym bardziej należy podkreślić, że jest ona przedsięwzięciem niezwykle ambitnym. Stanowi ono zwieńczenie kilkuletnich badań zapoczątkowanych systemowymi pracami nad tłumaczeniem wybranych przepisów obcych kodeksów karnych. Stanowi wspólne dzieło nie tylko autorów i redaktorów, lecz także tłumaczy przepisów. Wszyscy oni są studentami Wydziału Prawa i Administracji UMCS w Lublinie.

JAKUB SUCHAŃSKI

Zabójstwo w wybranych porządkach prawnych

Zabójstwo to najbardziej typowe przestępstwo przeciwko życiu i zdrowiu człowieka, które spenalizowano we wszystkich porządkach prawnych. W niniejszym artykule przeprowadzona została analiza wybranych ustawodawstw. Autor przytacza zapisy kodeksów karnych między innymi Polski, Niemiec, Holandii, Francji i Włoch. Porównanie dotyczy aspektów znamion czynu i przewidzianych sankcji. W zakończeniu zostają zebrane wnioski dotyczące podstawowych podobieństw i różnic w podejściu ustawodawców do przestępstwa zabójstwa.

Homicide is the most typical crime against human life and health that has been penalized in all legal systems. This article analyses selected legislations. The author quotes provisions of the criminal codes of, among others, Poland, Germany, the Netherlands, France and Italy. The comparison concerns aspects of the constitutive elements of the act and the sanctions provided for. The summary includes conclusions on the basic similarities and differences in the legislators' approach to the crime of murder.

1. Wstęp

Zabójstwo człowieka to najbardziej typowe z katalogu przestępstw przeciwko życiu i zdrowiu człowieka. Celem niniejszego artykułu jest analiza prawnoporównawcza uregulowań poszczególnych ustaw. Każda ustawa przewiduje za zabójstwo karę pozbawienia wolności.

2. Polski kodeks karny

Artykuł 148

§ 1. Kto zabija człowieka, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 8, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 2. Kto zabija człowieka:

1) ze szczególnym okrucieństwem;

- 2) w związku z wzięciem zakładnika, zgwałceniem albo rozbojem;
- 3) w wyniku motywacji zasługującej na szczególne potępienie;
- 4) z użyciem materiałów wybuchowych;

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 12, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 3. Karze określonej w § 2 podlega, kto jednym czynem zabija więcej niż jedną osobę lub był wcześniej prawomocnie skazany za zabójstwo oraz sprawca zabójstwa funkcjonariusza publicznego popełnionego podczas lub w związku z pełnieniem przez niego obowiązków służbowych związanych z ochroną bezpieczeństwa ludzi lub ochroną bezpieczeństwa lub porządku publicznego.

§ 4. Kto zabija człowieka pod wpływem silnego wzburzenia usprawiedliwionego okolicznościami, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

Za podstawowy typ tego przestępstwa przewidziano trzy rodzaje kary: pozbawienie wolności na czas nie krótszy od 8 lat, lecz nie dłuższy niż lat 15; 25 lat pozbawienia wolności, dożywotnie pozbawienie wolności¹.

Typ kwalifikowany odznacza się wystąpieniem jednej z przesłanek z par. 2 art. 148. Sąd orzeka pozbawienie wolności na czas od 12 do 15 lat. Tej samej karze podlega sprawca, jeśli w wyniku popełnionego czynu odbiera życie więcej niż jednej osobie, a także prawomocnie skazany recydywista i zabójca funkcjonariusza publicznego, podczas wykonywania przez niego służby².

Popełnienie czynu pod wpływem silnego wzburzenia emocjonalnego implikuje odpowiedzialność karną sprawcy w postaci pozbawienia wolności do 10 lat. Mimo że termin „silne wzburzenie emocjonalne” jest terminem prawnym, analizują to zjawisko biegli psychologowie i psychiatrzy³.

3. Niemiecki kodeks karny

§ 211

a. Morderca podlega karze dożywotniego pozbawienia wolności.

b. Mordercą jest ten, kto:

a. popełnia czyn z chęcią zabicia, dla zaspokojenia popędu seksualnego, z chciwości lub z innych niskich pobudek;

---

¹ K. Wiak, *Komentarz do art. 148 k.k.*, [w:] A. Grześkowiak (red.), *Kodeks karny, Komentarz*, Toruń–Lublin 2020, dostępny w Legalis, data dostępu: 18.12.2020.

² R. Kokot, *Komentarz do art. 148 k.k.*, [w:] R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny, Komentarz*, Warszawa 2020, dostępny w Legalis, data dostępu: 18.12.2020.

³ J. Pobocho, *Aspekty psychiatryczne, psychologiczne i prawne stanu silnego wzburzenia emocjonalnego*, „Palestra” 1993, nr 7–8, s. 31–41.

- b.* podstępnie, okrutnie albo środkami niebezpiecznymi dla ogółu;
- c.* żeby umożliwić inny czyn nielegalny lub żeby taki czyn ukryć; zabija człowieka.

§ 212

a. Kto zabija człowieka, nie wypełniając znamion zawartych w art. 211, podlega karze pozbawienia wolności nie niższej niż 5 lat.

b. W szczególnie ciężkich przypadkach podlega karze dożywotniego pozbawienia wolności.

§ 213

Jeżeli zabójstwo było bez szczególnej winy sprawcy, z powodu znęcania się nad nim lub członkiem jego rodziny lub w sytuacji, gdy został znieważony przez zabitego człowieka, a w konsekwencji został doprowadzony do gniewu i w związku z tym doszło do czynu lub w innych przypadkach mniejszej wagi, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 1 roku do 10 lat⁴.

W niemieckim systemie prawnym istnieje dość duża grupa przestępstw spowodowania śmierci. Należą do nich przede wszystkim morderstwo, zabójstwo i mniej poważny przypadek zabójstwa. Strona podmiotowa polega na zamiarze bezpośrednim i ewentualnym, a także nieumyślności w postaci lekkomyślności.

Morderstwem jest zasadniczo pozbawienie życia drugiej osoby popełnione w zamiarze bezpośrednim lub ewentualnym. Sprawca tego czynu działa z zamiarem odebrania życia innej osoby lub dopuszcza taką możliwość. Należy także podkreślić, że o morderstwie mówimy także nie tylko wtedy, gdy było ono zamierzone, lecz również wtedy, kiedy zostanie spełniona jedna z dodatkowych przesłanek morderstwa z par. 211 niemieckiego kodeksu karnego. Mianowicie sprawcą kierowała żądza morderstwa, chęć zaspokojenia instynktu seksualnego, chciwość, niskie pobudki, sprawca działał z podstępem lub okrucieństwem, poprzez morderstwo chciał umożliwić lub ukryć inny czyn bezprawny. Morderstwo karane jest karą dożywotniego pozbawienia wolności⁵.

Niewypełnienie przedstawionych kryteriów implikuje zakwalifikowanie czynu zabronionego jako zabójstwo. Zabójstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności do 5 lat. Możliwe jest zaostrenie kary w postaci zastosowania dożywotniego pozbawienia wolności w szczególnie ciężkich przypadkach⁶.

Mniej poważny przypadek zabójstwa przewiduje par. 213 niemieckiego kodeksu karnego, który zakłada karę pozbawienia wolności od 1 roku do 10 lat. W tym przypadku nie mamy do czynienia z zamiarem bezpośrednim

---

⁴ Autorem tłumaczenia jest Julia Mucha.

⁵ Niemiecki kodeks karny, art. 211.

⁶ Ibidem, art. 212.

lub ewentualnym, lecz z lekkomyślnością, a więc brakiem rozważli i troski. Jeśli sprawca został sprowokowany np. poprzez znęcanie się nad nim lub członkiem swojej rodziny albo zniewagę, sąd może zastosować ten wymiar kary⁷.

4. Holenderski kodeks karny

Artykuł 287

Każdy, kto świadomie odbiera życie innej osoby jest winny zabójstwa i podlega karze pozbawienia wolności do lat 15 lub grzywnie piątej kategorii.

Artykuł 288

Zabójstwo następujące, towarzyszące lub poprzedzające czyn zabroniony i popełnione z zamiarem stworzenia lub ułatwienia wykonania tego czynu zabronionego albo w momencie bycia złapanym na zleceniu zabójstwa, by chronić siebie lub innych uczestników czynu lub zaniechania poddania się karze lub posiadania nielegalnie uzyskanej nieruchomości/mienia/ własności podlega karze więzienia lub bezwzględnego pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający lat 30 albo grzywnę kategorii piątej.

Artykuł 288a

Zabójstwo popełnione z zamiarem o charakterze terrorystycznym podlega karze dożywotniego pozbawienia wolności lub pozbawienia wolności do lat 30 lub grzywny piątej kategorii.

Artykuł 289

Kto umyślnie i z premedytacją odbiera życie drugiemu, podlega jako winny morderstwa i podlega dożywotniemu lub nieprzekraczającemu 30 lat pozbawienia wolności lub grzywnie piątej kategorii.

Artykuł 289a

a. Współdziałal w popełnieniu z zamiarem o charakterze terrorystycznym przestępstwa zdefiniowanego w artykule 289 i przestępstwa zdefiniowanego w artykule 288a podlega karze pozbawienia wolności do lat 10 lub grzywnie piątej kategorii.

b. Artykuł 96(2) powinna stosować *mutatis mutandis*⁸.

Według holenderskiego ustawodawcy zabójstwo to odebranie życia drugiej osobie. Grozi za nie kara pozbawienia wolności do 15 lat. Obok kary głównej sąd może nałożyć także grzywnę w kategorii piątej. Kwalifikowany typ zabójstwa karany jest pozbawieniem wolności do lat 30 bez możliwości warunkowego zwolnienia lub grzywną piątej kategorii. Sprawca w takim przypadku popełnia jeszcze inne przestępstwo, które związane jest z tym zabójstwem. Jeśli zabójca działał z zamiarem terrorystycznym, grozić mu może

⁷ Ibidem, art. 213.

⁸ Autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański.

dożywotnie pozbawienie wolności, 30 lat pozbawienia wolności lub grzywna najwyższej kategorii⁹.

Morderstwem jest w Holandii świadome i z premedytacją pozbawienie życia drugiej osoby. Za morderstwo przewidziano sankcje analogiczne jak za zabójstwo o charakterze terrorystycznym¹⁰.

Współudział w zabójstwie terrorystycznym i morderstwie karze się pozbawieniem wolności do 10 lat lub grzywną piątej kategorii¹¹.

5. Francuski kodeks karny

Artykuł 221-1

Czyn umyślnego odebrania życia innej osobie jest zabójstwem. Jest to karane 30 latami pozbawienia wolności.

Artykuł 221-2

Zabójstwo, które poprzedza, towarzyszy lub następuje po innym przestępstwie, jest karane dożywotnim pozbawieniem wolności.

Zabójstwo w celu albo przygotowania lub ułatwienia przestępstwa, albo ułatwienia ucieczki, albo zapewnienia bezkarności sprawcy lub współnika przestępstwa jest karane dożywotnim pozbawieniem wolności.

Pierwsze dwa akapity art. 132-23 dotyczące okresu bezpieczeństwa mają zastosowanie również do przestępstw przewidzianych w tym artykule.

Artykuł 221-3

Zabójstwo popełnione z premedytacją lub z użyciem zasadzki jest morderstwem. Sprawca podlega karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Artykuł 221-4

Zabójstwo jest karane dożywotnim pozbawieniem wolności, jeżeli zostało popełnione:

1° Na nieletnim do piętnastu lat;

2° Na prawowitym lub naturalnym wstępnym albo na przybranym ojcu lub matce;

3° Na osobie, której szczególna wrażliwość z powodu wieku, choroby, ułomności, niepełnosprawności fizycznej lub psychicznej albo ciąży jest oczywista lub znana sprawcy;

4° Wobec sędziego, przysięgłego, adwokata, funkcjonariusza publicznego lub ministerialnego, członka żandarmerii narodowej, funkcjonariusza policji państwowej, urzędu celnego, administracji więziennej lub innej osoby reprezentującej władzę;

4° bis Na nauczycielu lub członku personelu zatrudnionego w szkołach, przedstawicielu operatora publicznego transportu pasażerskiego lub

---

⁹ Holenderski kodeks karny, art. 287–288a.

¹⁰ Ibidem, art. 289.

¹¹ Ibidem, art. 289a.

każdej osobie, której powierzono misję służby publicznej, oraz wobec pracownika służby zdrowia, wykonującego swoje obowiązki lub pełniącego funkcję, jeżeli status ofiary jest widoczny lub znany sprawcy;

4° ter Na małżonku, wstępnym lub zstępnym w linii prostej albo na jakiegokolwiek innej osobie, zwykle mieszkającej w domu osób wymienionych w art. 4° i 4° bis, ze względu na pełnione przez te osoby funkcje;

5° Na świadku, ofierze lub powodzie, aby uniemożliwić mu ujawnienie faktów, wniesienie skargi lub zeznawanie przed sądem albo z powodu jego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, skargi lub zeznania;

6° i 7° (uchylone);

8° Przez kilka osób działających w zorganizowanej grupie;

9° Przez małżonka lub konkubenta ofiary lub partnera związanego z ofiarą w ramach zarejestrowanego związku partnerskiego;

10° Przeciwko konkretnej osobie z powodu jej odmowy zawarcia małżeństwa lub zawarcia związku¹².

We Francji zabójstwo to umyślne pozbawienie życia innej osoby. Sankcja za popełnienie tego czynu jest bardzo surowa w porównaniu do pozostałych kodeksów – 30 lat pozbawienia wolności¹³.

Dożywotnie pozbawienie wolności orzeka się wtedy, kiedy sprawca popełnił w bliskim odstępie czasu inne przestępstwo, które wiąże się z zabójstwem, analogicznie, jeśli przestępca zabija inną osobę w celu przygotowania lub ułatwienia innego przestępstwa albo zapewnienia sobie sposobu uniknięcia odpowiedzialności karnej¹⁴.

Morderstwem jest zabójstwo dokonane z premedytacją lub z użyciem zasadzki, czyli pewnego rodzaju podstępu. Ustawodawca przewiduje karę dożywotniego pozbawienia wolności. Gdy ofiara jest nieletnim do 15 lat, a morderstwo poprzedza lub mu towarzyszy gwałt, tortury lub akt barbarzyństwa, albo gdy morderstwo zostało popełnione wobec sędziego, funkcjonariusza policji narodowej, członka żandarmerii, członka personelu administracji więziennej lub jakiegokolwiek innej osobie reprezentującej władzę publiczną podczas wykonywania swoich obowiązków lub ze względu na swoją funkcję, sąd karny ma możliwość przedłużenia okresu odbywania kary, po którym sprawca może ubiegać się o warunkowe zwolnienie do 30 lat¹⁵.

Dodatkowe przesłanki orzeczenia dożywotniego pozbawienia wolności znajdują się w art. 221-4. Przedmiotem przestępstwa musi być w takim przypadku osoba małoletnia poniżej 15 roku życia, osoba wstępna. Punkt trzeci

¹² Autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek.

¹³ Francuski kodeks karny, art. 221.

¹⁴ Ibidem, art. 221-2.

¹⁵ Ibidem, art. 221-3.

wskazuje, że osoba, wobec której popełniono przestępstwo, jest szczególnie wrażliwa – to jest wyjątkowo narażona na krzywdę fizyczną np. poprzez niepełnosprawność czy okres ciąży i ten stan jest sprawcy wiadomy. Punkt następnym wylicza przedstawicieli zawodów, które zajmują w życiu społecznym ważną funkcję i z tego powodu ustawodawca postanowił zaostrzyć sankcje. Dalej chronione są również ofiary przestępstwa w procesie, powód czy małżonek. Tej samej sankcji podlega popełnienie przestępstwa w grupie zorganizowanej¹⁶.

6. Hiszpański kodeks karny

Artykuł 138

1. Kto zabija człowieka, jest winny zabójstwa i podlega karze pozbawienia wolności od 10 do 15 lat.

Artykuł 139

Kto zabija człowieka:

1. Z premedytacją;
2. Odpłatnie;

3. Ze szczególnym okrucieństwem, zwiększając umyślnie i w nieludzki sposób cierpienie pokrzywdzonego;

4. W celu ułatwienia popełnienia innego przestępstwa lub w celu ukrycia jego popełnienia;

jest winny zabójstwa, podlega karze pozbawienia wolności od 15 do 20 lat

Artykuł 140

Sprawca morderstwa zostanie ukarany podstawową karą pozbawienia w wolności, która może być zmieniona, jeżeli spełniona zostanie którakolwiek z następujących okoliczności:

1. Ofiara ma mniej niż 16 lat lub jest osobą szczególnie wrażliwą ze względu na wiek, chorobę lub niepełnosprawność;

2. Czyn był następstwem przestępstwa przeciwko wolności seksualnej, którego sprawca dopuścił się na ofierze;

3. Przestępstwo zostało popełnione przez osobę należącą do grupy lub organizacji przestępczej.

Artykuł 22

Okolicznościami zaostrzającymi odpowiedzialność karną są:

8. Bycie recydywistą. Recydywa ma miejsce, kiedy sprawca w chwili popełnienia przestępstwa był prawomocnie skazany za przestępstwo widniejące w tym samym tytule kodeksu tj. tego samego rodzaju.

Artykuł 21

Okolicznościami łagodzącymi odpowiedzialność są:

---

¹⁶ Ibidem, art. 221-4.

3. Działanie pod wpływem potężnych środków, które spowodowały afekt, zaślepienie czy inne wzburzenie o podobnym charakterze¹⁷.

Hiszpański kodeks karny przewiduje za podstawowy typ przestępstwa karę pozbawiania wolności od 10 do 15 lat. Art. 139 wprowadza typ kwalifikowany zabójstwa. Okres kary ulega przedłużeniu, jeśli sprawca wypełnia przesłanki z art. 139, zgodnie z którym sprawca musi działać z zamiarem bezpośrednim, odpłatnie, ze szczególnym okrucieństwem lub w celu osiągnięcia korzyści majątkowej ze swojego czynu itd.

Sąd ma możliwość modyfikacji kary, jeżeli ofiara ma mniej niż 16 lat lub jest osobą szczególnie wrażliwą ze względu na wiek lub niepełnosprawność. Zamiarem ustawodawcy było umożliwienie zintensyfikowania sankcji za przestępstwo przeciw tej chronionej grupie osób. Modyfikacja kary dotyczy także zabójstw, które zostały poprzedzone przestępstwem przeciwko wolności seksualnej dokonanej na ofierze. Można zmienić karę również w stosunku do sprawców, którzy należą do grupy lub organizacji przestępczej¹⁸.

7. Australijski kodeks karny

Artykuł 115.1.

1. Osoba popełnia przestępstwo, jeśli:

- a. Dana osoba bierze udział w przestępstwie poza Australią, czy to przed czy po 1 października 2002 lub po ogłoszeniu tego Kodeksu;
- b. Przestępstwo spowodowało śmierć innej osoby;
- c. Inna osoba jest obywatelem lub mieszkańcem Australii;
- d. Dana osoba umyślnie lub lekkomyślnie spowoduje śmierć obywatela lub mieszkańca Australii albo każdej innej osoby przez swój czyn;
- e. Przestępstwo miało miejsce przed 1 października 2002, wtedy ten czyn jest przestępstwem ogółem przeciwko prawu innego państwa lub jego konkretnej części, wobec której zostało popełnione przestępstwo.

1A. Jeśli postępowanie, które jest przestępstwem z paragrafu 1, miało miejsce przed 1 października 2002, to:

- a. Wtedy przestępstwo określone w paragrafie 1.e. jest zagrożone karą pozbawienia wolności w każdym możliwym wymiarze czasowym, oprócz kary dożywotniego pozbawienia wolności lub większej;
- b. W każdym innym przypadku karą jest dożywotnie pozbawienie wolności.

1B. Jeśli postępowanie, które jest przestępstwem z paragrafu 1 miało miejsce 1 października 2002 lub po 1 października 2002, to przestępstwo

---

¹⁷ Autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk.

¹⁸ Hiszpański kodeks karny, art. 138–140.

jest zagrożone karą w każdym możliwym wymiarze czasowym, lecz nie większą niż dożywotnie pozbawienie wolności.

2. Odpowiedzialność bezwzględna dotyczy paragrafu 1.c. i 1.e.

3. Jeśli:

a. Osoba została skazana lub uniewinniona z przestępstwa określonego w paragrafie 1 w wyroku sądu opartego ogółem na prawie innego państwa lub jego konkretnej części;

b. Osoba była oskarżona w procesie mającym miejsce przed 1 października 2002;

Czyn takiej osoby nie może być uznany za przestępstwo z paragrafu 1¹⁹.

Australijski kodeks karny wskazuje enumeratywnie przesłanki popełnienia przestępstwa, przy czym nie formułuje legalnej jego definicji. Można przyjąć, że jest to umyślne lub nieumyślne pozbawienie innej osoby życia²⁰. Jeśli przestępstwo zostało popełnione przed 2002 rokiem, podlega ono karze pozbawienia wolności. Ustawodawca nie wyszczególnił dokładnie wymiaru czasowego kary. Zastrzeżono jednak, że nie może być to kara dożywotniego pozbawienia wolności lub surowsza – np. kara śmierci. W pozostałych przypadkach przewidziano dożywotnie pozbawienie wolności²¹.

Nie uznaje się za przestępstwo czynu, którego sprawca został już skazany lub uniewinniony na mocy orzeczenia sądowego innego państwa, a także jeśli postępowanie w sprawie tego czynu toczyło się przed 2002 rokiem²².

8. Podsumowanie

Podsumowując zaprezentowane informacje, należy uznać, że w każdym przytoczonym w niniejszym artykule porządku prawnym przestępstwo zabójstwa podlega penalizacji. Ciężko nie zgodzić się z zasadnością penalizacji przestępstwa zabójstwa. Każdy ustawodawca decyduje się na karanie tego czynu, gdyż jest on obiektywnie niemoralny i szkodliwy dla społeczeństwa.

Można wymienić kilka podobieństw pomiędzy wspomnianymi wcześniej regulacjami prawnymi. Po pierwsze, przepisy zawsze przewidują dla sprawcy czynu karę pozbawienia wolności. W żadnym z kodeksów nie znajduje się sankcja w postaci kary śmierci, co odpowiada zasadzie humanitaryzmu

---

¹⁹ Autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski.

²⁰ Australijski kodeks karny, art. 115.1.

²¹ Ibidem, art. 115.1A.

²² Ibidem, art. 115.1B.

i prawom człowieka²³. Typ podstawowy przestępstwa występuje w Polsce, Niemczech, Holandii, Francji, Hiszpanii i Australii. Dodatkowo wszystkie ustawy zawierają typy kwalifikowane.

Jednakże istnieją także różnice. Najważniejszą z nich jest wymiar czasowy sankcji pozbawienia wolności. Rodzime ustawodawstwo wypada w tym przypadku dość łagodnie w porównaniu np. z Niemcami czy Francją. Jedynie holenderski kodeks karny oprócz pozbawienia wolności przewiduje dla sprawcy karę pieniężną. Nie we wszystkich porządkach prawnych można znaleźć typ uprzywilejowany *expressis verbis*.

---

²³ M. Melezini (red.), *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. System Prawa Karnego*, t. 6, Białystok 2016, s. 379–380.

JAKUB SUCHAŃSKI

Przerywanie ciąży w wybranych porządkach prawnych

Niniejszy artykuł traktuje o przestępstwie przerywania ciąży w wybranych porządkach prawnych. Autor stawia tezę, iż we wszystkich przytoczonych porządkach prawnych penalizuje się aborcję przeprowadzoną bez zgody ciężarnej kobiety lub w wyniku której ciężarna umiera. Oprócz przepisów polskiego kodeksu karnego przytoczone i opisane zostają przepisy ustawodawstwa Republiki Federalnej Niemiec, Holandii, Francji, Włoch, czy Hiszpanii, które odnoszą się do przestępstwa aborcji. Dodatkowo do analizy dołączono orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego i jego zagranicznych odpowiedników. Autor zauważa, że w wyniku przeprowadzonego badania wszystkie porządki prawne penalizują terminację ciąży bez zgody kobiety. Wymienia także podstawowe podobieństwa i różnice w podejściu ustawodawcy do omawianego problemu.

This article presents the crime of abortion in selected legal systems. The author's thesis is that in all the legal systems referred to, abortion performed without the consent of the pregnant woman or as a result of which the pregnant woman dies is penalized. Apart from the provisions of the Polish Penal Code, the provisions of the legislation of the Federal Republic of Germany, the Netherlands, France, Italy or Spain relating to the crime of abortion are quoted and described. In addition, the jurisprudence of the Constitutional Court and its foreign equivalents is included in the analysis. The author notes that, as a result of the study, all legal orders penalize the termination of pregnancy without the woman's consent. The author also lists the basic similarities and differences in the legislator's approach to the problem in question.

1. Wstęp

Kwestia przerywania ciąży to temat bardzo kontrowersyjny, budzący wiele emocji. Wciąż trwają burzliwe dyskusje na temat moralnych aspektów tego zjawiska. Celem niniejszego artykułu jest dowiedzenie, że we wszystkich przytoczonych porządkach prawnych penalizuje się aborcję przeprowadzoną bez zgody ciężarnej kobiety lub w wyniku której ciężarna umiera.

2. Polski kodeks karny

Artykuł 152. Przerwanie ciąży za zgodą kobiety

§ 1. Kto za zgodą kobiety przerywa jej ciążę z naruszeniem przepisów ustawy, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto udziela kobiecie ciężarnej pomocy w przerwaniu ciąży z naruszeniem przepisów ustawy lub ją do tego nakłania.

§ 3. Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1 lub 2, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Artykuł 153. Wymuszone przerwanie ciąży

§ 1. Kto stosując przemoc wobec kobiety ciężarnej lub w inny sposób bez jej zgody przerywa ciążę albo przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza kobietę ciężarną do przerwania ciąży, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 2. Kto dopuszcza się czynu określonego w § 1, gdy dziecko poczęte osiągnęło zdolność do samodzielnego życia poza organizmem kobiety ciężarnej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

W Polsce kodeks karny penalizuje dwa przypadki przerwania ciąży.

Pierwsza sytuacja dotyczy takiego przerwania ciąży, które zostało przeprowadzone za zgodą kobiety¹. Osoba przeprowadzająca zabieg z naruszeniem przepisów ustawy podlega karze pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający 3 lat. W rozumieniu niniejszego artykułu ustawą jest Ustawa z dnia 7 stycznia 1993 r. o planowaniu rodziny, ochronie płodu ludzkiego i warunkach dopuszczalności przerywania ciąży². W art. 4a ust. 1. przewiduje się dopuszczalność przerwania ciąży przez lekarza, jeśli ciąża stanowi zagrożenie dla życia lub zdrowia ciężarnej, badania prenatalne lub inne przesłanki medyczne wskazują na duże prawdopodobieństwo ciężkiego i nieodwracalnego upośledzenia płodu albo nieuleczalnej choroby zagrażającej jego życiu, zachodzi uzasadnione podejrzenie, że ciąża powstała w wyniku czynu zabronionego. W wyniku interwencji Trybunału Konstytucyjnego³ uchylono tzw. przesłankę eugeniczną. Po ogłoszeniu uzasadnienia wyroku przeprowadzenie zabiegu aborcji z powodu tej przesłanki będzie traktowane jako przestępstwo z artykułu 152 k.k.⁴. Taką samą sankcją ustawodawca przewiduje dla osoby,

---

¹ R. Kokot, *Komentarz do art. 152*, [w:] R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny, Komentarz*, Warszawa 2020, dostępny w Legalis, data dostępu: 15.12.2020.

² K. Wiak, *Komentarz do art. 152*, [w:] A. Grześkowiak (red.), *Kodeks karny, Komentarz*, Toruń–Lublin 2020, dostępny w Legalis, data dostępu: 15.12.2020.

³ Wyrok TK (K 1/20) z dnia 22.10.2020 r.

⁴ T. Gardocka, *Prawo aborcyjne po wyroku TK*, dostępne w Legalis, data dostępu: 15.12.2020.

która udziela ciężarnej kobiecie pomocy w usunięciu ciąży lub ją do tego nakłania. Nakłanianie musi obejmować zachęcanie konkretnej ciężarnej kobiety do przerywania ciąży w sposób sprzeczny z ustawą, przy czym należy zauważyć, że nakłanianiem jest tylko działanie i możliwe są różnorakie jego formy np. za pomocą gestu, mowy, pisma⁵. Pomoc w przerywaniu ciąży także musi być nakierowana na indywidualnie oznaczoną ciężarną kobietę. Występuje najczęściej w formie działania, np. sprzedaż leków wczesnoporonnych⁶. Kara ulega zastrzeżeniu do 8 lat pozbawienia wolności, jeśli sprawca dopuszcza się opisanych wcześniej czynów, a dziecko byłoby w stanie funkcjonować poza organizmem matki⁷.

W przypadku wymuszonego usunięcia ciąży sprawcy grozi równie wysoka sankcja⁸. Kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat może zostać orzeczona wobec osoby, która stosuje wobec ciężarnej kobiety przemoc albo doprowadza do przerywania ciąży w inny sposób, na przykład groźbą lub podstępem. Analogicznie jak w artykule poprzedzającym, par. 2 art. 153 zastrzega rygor odpowiedzialności od roku do 10 lat pozbawienia wolności, jeśli poczęte dziecko mogłoby już funkcjonować poza organizmem kobiety.

3. Niemiecki kodeks karny

§ 218

1. Temu, kto przerywa ciążę, zostaje wymierzona kara pozbawienia wolności do 3 lat lub kara pieniężna. Działania, które są dokonywane w macicy, ale przed implantacją zapłodnionej komórki jajowej, nie są uważane za przerywanie ciąży w rozumieniu niniejszej ustawy.

2. W szczególnie ciężkich przypadkach temu, kto dopuścił się tego czynu, jest wymierzana kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat. O wcześniej wspomnianych przypadkach mówi się, gdy:

a.a. Działania są przeprowadzane bez zgody ciężarnej;

a.b. Powstaje ryzyko śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu ciężarnej.

3. Gdy ciężarna sama dokonuje tego czynu, wymierzana jest kara pozbawienia wolności do roku lub kara pieniężna.

4. Usiłowanie jest w tym przypadku karalne. Ciężarna usiłująca przerwąć ciążę nie podlega karze.

---

⁵ M. Kmak, *Nakłanianie lub udzielanie pomocy do przerywania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2, s. 55–57.

⁶ Ibidem, s. 64–66.

⁷ J. Karnat, *Komentarz do art. 152*, [w:] M. Banaś-Grabek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Art. 148–251. Komentarz*, Warszawa 2020, dostępny w Legalis, data dostępu: 15.12.2020.

⁸ R. Kokot, op. cit.

§ 218a

1) Czyn z § 218 nie jest zrealizowany, jeżeli:

1. Kobieta w ciąży chce przerwać ciążę i udowodniła lekarzowi na podstawie zaświadczenia zgodnie z § 219 ust. 2 zdanie 2, że skonsultowała się z lekarzem co najmniej trzy dni przed zabiegiem;

2. Aborcję wykonuje lekarz i;

3. Od poczęcia minęło nie więcej niż 12 tygodni.

2) Przerwanie ciąży przez lekarza za zgodą kobiety ciężarnej nie jest niezgodne z prawem, jeżeli ciąża, biorąc pod uwagę obecne i przyszłe okoliczności dotyczące ciężarnej określone w zaleceniach lekarza, może zagrozić życiu lub wiąże się ryzykiem spowodowania poważnego urazu fizycznego lub psychicznego dla ciężarnej, a zagrożenia nie można uniknąć w inny, odpowiedni dla kobiety sposób.

3) Warunek z ust. 2 stosuje się również w przypadku przerwania ciąży przez lekarza prowadzącego za zgodą kobiety ciężarnej, jeżeli po badaniu lekarskim kobiety ustalono, iż popełniono czyn niezgodny z prawem związany z § 176–178, którego skutkiem jest ciąża, a od poczęcia minęło nie więcej niż 12 tygodni.

4) Kobieta nie podlega ściganiu na podstawie § 218, jeżeli aborcja została przeprowadzona przez lekarza po konsultacji (§ 219) i nie upłynęło od poczęcia więcej niż 22 tygodnie. Sąd może powstrzymać się od wymierzenia kary w związku z § 218, jeżeli ciężarna kobieta znajdowała się w szczególnie trudnej sytuacji w momencie popełnienia czynu.

§ 218b

1) Każdy, kto przerywa ciążę w przypadkach, o których mowa w § 218a ust. 2 lub 3, bez uprzedniej pisemnej zgody lekarza, który sam nie dokonuje zabiegu, decydując, czy wymogi § 218a ust. 2 lub 3 zostały spełnione, podlega karze pozbawienia wolności do roku lub grzywnie, jeżeli przestępstwo nie podlega karze w związku z § 218. Każdy, kto jako lekarz, wbrew posiadanej wiedzy, składa fałszywe oświadczenie dotyczące wymagań § 218a ust. 2 lub 3 zdania pierwszego, podlega karze pozbawienia wolności do 2 lat lub grzywnie, jeżeli przestępstwo nie podlega karze w związku z § 218. Ciężarna nie podlega karze na podstawie zdania 1 lub 2.

2) Lekarz nie może dokonywać ustaleń na podstawie § 218a ust. 2 lub 3, jeżeli właściwy organ zabronił mu tego, ponieważ popełnił czyn niezgodny z prawem zgodnie z ust. 1, § 218, 219a lub 219b lub innym czynem niezgodnym z prawem, który popełnił w związku z przerwaniem ciąży oraz został prawomocnie skazany za ten czyn. Właściwy organ może tymczasowo zabronić lekarzowi dokonywania jakichkolwiek ustaleń na podstawie § 218a ust. 2 i 3, jeżeli wszczęto przeciwko niemu postępowanie z powodu podejrzenia popełnienia jednego z czynów niezgodnych z prawem określonych w zdaniu 1.

§ 218c

1) Kto przerywa ciążę:

1. Bez rozmowy na temat powodów przerwania ciąży przez kobietę;

2. Bez powiadomienia kobiety o znaczeniu zabiegu, w szczególności o przebiegu, konsekwencjach, ryzyku, możliwych konsekwencjach fizycznych i psychicznych;

3. Bez uprzedniego upewnienia się co do czasu trwania ciąży zgodnie z § 218a ust. 1 i 3 oraz bez przeprowadzenia potrzebnych i wymaganych badań lekarskich;

4. Mimo iż lekarz poinformował kobietę o okolicznościach opisanych w §218a ust. 1 w związku z § 219, podlega karze pozbawienia wolności do 1 roku lub grzywną, jeżeli przestępstwo nie podlega karze na podstawie § 218.

2) Ciężarna nie ponosi odpowiedzialności na podstawie ust. 1⁹.

Podstawowy typ przestępstwa podlega karze pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 3 lat lub grzywny¹⁰. Nie ma tutaj definicji legalnej aborcji, jednocześnie ustawodawca zastrzega, że wszelkie działania dokonywane w macicy kobiety, lecz przed implementacją zapłodnionej komórki jajowej, nie są w rozumieniu niniejszej ustawy przestępstwem. Sąd wymierza karę pozbawienia wolności w przedziale od 6 miesięcy do 5 lat w momencie, gdy zostaje spełniona którakolwiek z następujących przesłanek, a mianowicie: działanie bez zgody kobiety, ryzyko śmierci lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu kobiety. W punkcie trzecim penalizuje się czyn przerwania ciąży przez samą kobietę. Jako typ uprzywilejowany przestępstwa, zagrożony jest łagodniejszą karą pozbawienia wolności na czas nieprzekraczający 1 roku lub grzywną. Na gruncie niemieckiej ustawy karnej karze się samo usiłowanie przerwania ciąży, chyba że próbuje dokonać tego sama ciężarna kobieta.

W następnym paragrafie znajdują się okoliczności, które wyłączają możliwość zakwalifikowania czynu jako przestępstwo¹¹. Kobieta musi być świadoma i wyrażać wolę dokonania zabiegu, a także przedstawić zaświadczenie o konsultacji z lekarzem co najmniej 3 dni przed zabiegiem. Zabieg należy przeprowadzić zgodnie ze sztuką lekarską w terminie do 12 tygodni od momentu poczęcia. Punkt drugi stanowi, że przerwanie ciąży przez lekarza nie jest niezgodny z prawem, jeśli biorąc pod uwagę obecne i przyszłe okoliczności, ciąża zagraża życiu kobiety lub może spowodować uraz nie tylko fizyczny, ale także psychiczny na jej zdrowiu, a nie da się temu zapobiec w inny sposób. Warunek z punktu drugiego stosuje się również wówczas, gdy aborcję przeprowadza lekarz prowadzący i ciąża jest wynikiem czynu zabronionego zdefiniowanego w paragrafach od 176 do 178 niemieckiego kodeksu karnego

⁹ Autorem tłumaczenia jest Julia Mucha.

¹⁰ Niemiecki kodeks karny, art. 218.

¹¹ Ibidem, art. 218a.

– mowa tu o wykorzystywaniu seksualnym dzieci, napaści na tle seksualnym, przymusie seksualnym i zgwałceniu. Od momentu poczęcia nie może minąć więcej niż 12 tygodni. Kobieta, która decyduje się na przerwanie ciąży, jeśli od momentu poczęcia nie minęło 12 tygodni i zabieg przeprowadza lekarz, nie podlega odpowiedzialności karnej. Dodatkowo ustawa przewiduje możliwość odstąpienia przez sąd od wymierzenia kary sprawcy przestępstwa z par. 218, jeśli ciężarna kobieta znajdowała się w trudnej sytuacji życiowej.

Przepis traktuje o odpowiedzialności za przeprowadzenie aborcji w przypadkach określonych w ustępie drugim i trzecim artykułu poprzedniego bez wymaganej zgody innego lekarza. Sprawca tego czynu podlega karze pozbawienia wolności do 1 roku lub grzywny¹². Lekarz, który wbrew obiektywnie istniejącym okolicznościom faktycznym wyda oświadczenie niezgodne ze stanem wiedzy, podlega karze pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający 2 lat lub grzywnie. Zastrzeżono, że w wymienionych sytuacjach ciężarna nie ponosi odpowiedzialności. Lekarz nie może także dokonywać oświadczeń potrzebnych do przeprowadzenia aborcji, jeśli popełnił i został prawomocnie skazany za przestępstwo związane z przerywaniem ciąży. Właściwy organ może czasowo zakazać lekarzowi wydawanie takich oświadczeń, jeśli wszczęto wobec niego postępowanie w związku z popełnieniem czynu opisanego w artykułach 218–218c.

Zgodnie z par. 218c przerwanie ciąży podlega karze pozbawienia wolności do 1 roku lub grzywny w sytuacjach nieprzewidzianych w pozostałych artykułach. Do przesłanek należy między innymi fakt, że kobieta nie przeprowadziła rozmowy z lekarzem na temat powodów uzasadniających przeprowadzenia zabiegu¹³. Ustęp drugi wyłącza odpowiedzialności kobiety na podstawie przytoczonych przesłanek.

Warto przywołać także orzecznictwo Federalnego Trybunału Konstytucyjnego z lat dziewięćdziesiątych XX w. W orzeczeniu z 28.05.1993 roku Trybunał uznał, że życie człowieka w każdej fazie rozwoju podlega ochronie ustawy zasadniczej. Początek tej ochrony rozpoczyna się z momentem powstania ciąży. Ochrona powinna mieć charakter prewencyjny i represyjny, czyli zapobiegać negatywnie ocenianym zjawiskom i za nie karać. Jednakże prawo do życia dziecka poczętego ustępuje prawu do życia, zdrowia, nienaruszalności osobistej kobiety. Co do zasady przerwanie ciąży w czasie jej trwania jest bezprawne, jednakże warunkowe przesłanki dopuszczalności terminacji powinny być uregulowane jako kontratypy¹⁴.

¹² Ibidem, art. 218b.

¹³ Ibidem, art. 218c.

¹⁴ E. Wegend, E. Zieluńska, *Dopuszczalność przerywania ciąży w świetle orzeczenia niemieckiego Trybunału Konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 1993, nr 3, s. 71–73.

W przypadku wymuszonego usunięcia ciąży sprawcy grozi równie wysoka sankcja¹⁵. Kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 8 lat może zostać orzeczona wobec osoby, która stosuje wobec ciężarnej kobiety przemoc albo doprowadza do przerywania ciąży w inny sposób, na przykład groźbą lub podstępem. Analogicznie jak w artykule poprzedzającym, ustęp 2 par. 153 zaostrza rygor odpowiedzialności od roku do 10 lat pozbawienia wolności, jeśli poczęte dziecko mogłoby już funkcjonować poza organizmem kobiety.

4. Holenderski kodeks karny

Artykuł 296

a. Każdy kto, podaje kobiecie lek, gdy wie lub ma uzasadnioną przyczynę podejrzewać, że ten lek może przerwać ciążę, podlega karze pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający lat 4 i 6 miesięcy lub grzywnie czwartej kategorii.

b. Jeśli przestępstwo skutkuje śmiercią kobiety, powinna zostać orzeczona kara pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający lat 6 lub kara grzywny czwartej kategorii.

c. Jeśli przestępstwo jest popełnione bez wiedzy kobiety, powinna zostać orzeczona kara pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający lat 12 lub kara grzywny piątej kategorii.

d. Jeśli przestępstwo jest popełnione bez wiedzy kobiety, a także skutkuje śmiercią kobiety, powinna zostać orzeczona kara pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający lat 15 lub kara grzywny piątej kategorii.

e. Przestępstwo ujęte w ustępie 1 nie podlega karze, jeśli leczenie jest przeprowadzone przez lekarza w szpitalu lub klinice, w której takie leczenie może być przeprowadzone na mocy Ustawy o przerywaniu ciąży¹⁶.

Sprawca, który poddaje kobietę leczeniu i wie lub ma uzasadnione podejrzenia, że w wyniku tego leczenia ciąża może zostać przerwana, podlega karze pozbawienia wolności do 4 lat i 6 miesięcy lub grzywnie czwartej kategorii¹⁷.

Sankcja zaostrza się stopniowo wraz z pojawieniem się kolejnych przesłanek. Jeśli w wyniku przerywania ciąży kobieta umiera, sprawca podlega karze 6 lat pozbawienia wolności lub grzywnie czwartej kategorii¹⁸.

Przestępstwo popełnione bez wiedzy i zgody kobiety kodeks karze pozbawieniem wolności do 12 lat lub grzywną najsurowszej, piątej kategorii. Jeśli zostają spełnione kumulatywnie dwie poprzednie przesłanki: brak wiedzy

¹⁵ R. Kokot, op. cit.

¹⁶ Autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański.

¹⁷ Holenderski kodeks karny, art. 296 ust. 1.

¹⁸ Ibidem, art. 296 ust. 2.

kobiety i jej śmierć jako implikacja czynu, okres pozbawienia wolności wydłuża się do 15 lat¹⁹.

Ustęp piąty depenalizuje czyn aborcji, jeśli zabieg przeprowadza się przez wykwalifikowanego lekarza w placówce medycznej np. szpitalu czy klinice w sposób, który został umożliwiony na mocy Ustawy o przerywaniu ciąży²⁰.

5. Francuski kodeks karny

Artykuł 223–10

Przerwanie ciąży bez zgody zainteresowanej osoby podlega karze 5 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 75 000 euro.

Artykuł 223–11

Usiłowanie popełnienia przestępstwa przewidzianego w art. 223–10 podlega takim samym karom²¹.

Przerwanie ciąży bez odpowiedniego przyzwolenia ze strony ciężarnej kobiety to przestępstwo zagrożone karą pozbawienia wolności w wysokości dokładnie 5 lat, a dodatkowo wysoką grzywną²².

Warto również zauważyć, że kodeks przewiduje w następnym artykule karę za usiłowanie popełnienia aborcji w takim samym wymiarze^{23 24}.

Francuska Rada Konstytucyjna co prawda przyznała, iż płód korzysta z ochrony prawnej, ale dopuszczalne są wyjątkowe warunki dopuszczalności przerwania ciąży, o czym traktuje odrębna ustawa²⁵.

6. Włoski kodeks karny

Artykuł 593 bis

Każdy, kto przymusza kobietę do przerwania ciąży, jest karany pozbawieniem wolności od 3 miesięcy do 2 lat.

Każdy, kto powoduje, że kobieta rodzi przedwcześnie, podlega karze przewidzianej w akapicie pierwszym, zmniejszonej do połowy.

¹⁹ Ibidem, art. 296 ust. 3–4.

²⁰ Ustawa o rozwiązaniu ciąży, 1981.

²¹ Autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek.

²² Francuski kodeks karny, art 233–10.

²³ Ibidem, art. 233–11.

²⁴ W kodeksie karnym francuskim usiłowanie penalizowane jest nie w części ogólnej, lecz w odniesieniu do każdego typu z osobna.

²⁵ E. Zielińska, *Dopuszczalność przerywania ciąży w orzecznictwie sądów konstytucyjnych*, „Państwo i Prawo” 1988, nr 3, s. 91.

W przypadkach przewidzianych w akapicie pierwszym i drugim, jeżeli czyn ten został popełniony z naruszeniem norm pracowniczych, kara jest podwyższana.

Artykuł 593 ter

Każdy, kto powoduje przerwanie ciąży bez zgody kobiety, zostanie skazany na karę pozbawienia wolności od 4 do 8 lat. Zgoda wymuszona przemocą, groźbą lub podstępem jest uważana za nieważną.

Tę samą karę stosuje się do każdego, kto powoduje przerwanie ciąży poprzez działania mające na celu spowodowanie urazu kobiety.

Kara ta jest zmniejszona do połowy, jeśli obrażenia wynikają z przyspieszenia porodu.

Jeżeli śmierć kobiety wynika z czynów przewidzianych w akapicie pierwszym i drugim, obowiązuje kara pozbawienia wolności od 8 do 16 lat; w przypadku poważnego uszczerbku na zdrowiu zastosowanie ma kara pozbawienia wolności od 6 do 12 lat; jeżeli nie jest bardzo poważny, ta ostatnia kara jest zmniejszana.

Kary ustanowione w poprzednich akapitach zostają podwyższone, jeśli kobieta ma mniej niż 18 lat²⁶.

Jak zaznaczono wcześniej, we Włoszech przerwanie ciąży za zgodą kobiety nie jest zabronione prawem. Inaczej jest jednak, jeśli kobietę zmusza się do usunięcia płodu lub doprowadza się do tego w inny sposób bez wiedzy kobiety.

Artykuł 593 bis przewiduje dla osoby, która przymusza ciężarną kobietę do aborcji, karę pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 2 lat²⁷. Można stwierdzić, że ten wymiar kary nie odbiega znacząco od tego z polskiej ustawy w przypadku usunięcia ciąży za zgodą kobiety. Co ciekawe i warto zaznaczyć, że przepis penalizuje także spowodowanie przedwczesnego porodu karą odpowiednio zmniejszoną o połowę. Karę podwyższa się, jeżeli wcześniej opisane czyny zostają popełnione z naruszeniem norm włoskiego prawa pracy.

W drugim przypadku, jeżeli przerwanie ciąży zostaje dokonane bez zgody kobiety albo zgoda zostaje wyrażona pod wpływem groźby lub podstępem, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 4 do 8 lat²⁸. Tę samą sankcję ustawodawca stosuje wobec sprawcy, który swoim działaniem ma na celu dodatkowo spowodowanie fizycznego uszczerbku na zdrowiu kobiety. Obrażenia wynikające z przyspieszonego powodu są przesłanką do obniżenia kary o jedną drugą. Gdy czyn skutkuje uszczerbkiem na zdrowiu kobiety, to w zależności od stopnia obrażeń okres pozbawienia wolności wynosi od 6 miesięcy do

²⁶ Autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska.

²⁷ Włoski kodeks karny, art. 593 bis.

²⁸ Ibidem, art. 593 tertio.

12 lat. Jeżeli przestępstwo implikuje utratę życia przez kobietę, kara ulega podwyższeniu od 8 do 16 lat.

Włoski Trybunał Konstytucyjny wprawdzie stwierdził, że płód korzysta z ochrony prawnej, lecz prawo do życia płodu ustępuje prawu do życia i zdrowia kobiety. Włoska ustawa o przerywaniu ciąży, podobnie jak ustawa francuska, przyznaje kobiecie możliwość usunięcia ciąży we wczesnym jej stadium bez dodatkowych kryteriów²⁹.

7. Hiszpański kodeks karny

Artykuł 144

Kto przerywa ciążę kobiety bez jej zgody, podlega karze więzienia od 4 do 8 lat. Ponadto podlega zakazowi wykonywania zawodów związanych z opieką zdrowotną lub świadczenia usług we wszystkich klinikach, placówkach i przychodniach ginekologicznych, publicznych i prywatnych, na okres od 3 do 10 lat.

Tym samym karom podlega osoba, która, dokonując aborcji, uzyskała zgodę kobiety ciężarnej, stosując uprzednio przemoc, groźbę lub podstęp.

Artykuł 145

1. Kto dokonuje na kobiecie, za jej zgodą, aborcji poza przypadkami przewidzianymi w ustawie, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 3 oraz szczególnemu zakazowi wykonywania zawodu medycznego oraz świadczenia wszelkiego rodzaju świadczeń w publicznych lub prywatnych poradniach, instytucjach lub gabinetach ginekologicznych na okres od roku do 6 lat. Sąd może orzec karę o połowę wyższą, gdy czyny opisane w niniejszym paragrafie zostaną popełnione poza uprawnionym publicznym lub prywatnym ośrodkiem lub instytucją.

2. Kobieta, która sama dokonuje aborcji lub pozwala innej osobie na jej dokonanie, poza przypadkami przewidzianymi w ustawie, podlega karze grzywny od 6 do 24 miesięcy.

3. We wszystkich przypadkach sąd orzeka kary odpowiednio przewidziane w niniejszym artykule podwyższone o połowę, jeżeli zostały popełnione po 22 tygodniu ciąży.

Artykuł 145 bis

1. Karę grzywny od 6 do 12 miesięcy oraz szczególnie zakaz świadczenia wszelkiego rodzaju usług w publicznych lub prywatnych przychodniach, zakładach lub gabinetach ginekologicznych, na okres od 6 miesięcy do 2 lat, stosuje się wobec każdego, w przypadkach dopuszczonych przez ustawy, kto dokonuje aborcji:

a) bez uprzedniego sprawdzenia, czy kobieta otrzymała uprzednią informację o prawach, dotacjach publicznych i pomocy na macierzyństwo;

---

²⁹ E. Zielińska, op. cit.

b) bez upływu okresu czasu przewidzianego w przepisach;
c) bez uzyskania wymaganej wcześniejszej dokumentacji medycznej.
d) poza autoryzowanym publicznym lub prywatnym ośrodkiem lub instytucją. W takim przypadku sąd może wymierzyć karę pozbawienia wolności zwiększoną o połowę.

2. We wszystkich przypadkach sąd orzeka kary przewidziane w niniejszym artykule zwiększone o połowę, gdy aborcja ma miejsce od 22 tygodnia ciąży.

3. Kobieta w ciąży nie podlega karze na podstawie tego przepisu.

Artykuł 146

Kto dokonuje przerwania ciąży z powodu rażącego niedbalstwa, podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 5 miesięcy lub grzywnie od 6 do 10 miesięcy.

W przypadku dokonania aborcji z powodu zaniedbania zawodowego, sprawca podlega zakazowi wykonywania zawodu lub sprawowania urzędu na okres od roku do 3 lat.

Kobieta w ciąży nie podlega karze na podstawie tego przepisu³⁰.

Artykuł 144 odnosi się do dokonania aborcji bez zgody kobiety. Sprawca takiego przestępstwa odpowiada karnie w dwojaki sposób. Ustawa przewiduje pozbawienie wolności na okres od 4 do 8 lat³¹. Co więcej, ustawodawca dodał także środek karny w postaci zakazu wykonywania zawodów medycznych we wszystkich placówkach zajmujących się opieką ginekologiczną, zarówno publicznych, jak i prywatnych. Okres środka karnego wynosi od 3 do 10 lat. Zapisy te stosuje się także do sprawcy czynu, który wymusił zgodę przyszłej matki przemocą, groźbą lub podstępem.

Karze pozbawienia wolności od 1 roku do 6 lat podlega również przeprowadzenie zabiegu za zgodą kobiety, jeśli odbył się on poza przypadkiem wskazanym w ustawie lub zabieg odbył się poza wyznaczoną do tego placówką medyczną. Odpowiedzialność karną ponosi także kobieta za samodzielną terminację ciąży lub za samo wyrażenie zgody. Sąd stosuje nadzwyczajne obustrzenie kary, jeśli czyn popełniono po 22 tygodniu ciąży³².

Zgodnie z artykułem 145 bis za przeprowadzenie aborcji bez spełnienia wymagań ustawowych grozi kara grzywny od 6 miesięcy do 2 lat. W takim samym wymiarze czasowym przewidziano środek karny w postaci zakazu świadczenia usług ginekologicznych. Analogicznie jak w poprzednich artykułach, stosuje się nadzwyczajne obustrzenie kary, jeśli terminacja ciąży nastąpiła

---

³⁰ Autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk.

³¹ Hiszpański kodeks karny, art. 144.

³² Ibidem, art. 145.

po 22 miesiącu ciąży. Wyłącza się odpowiedzialność ciężarnej kobiety na podstawie ustępu trzeciego niniejszego artykułu³³.

Przerwanie ciąży w wyniku niedbalstwa, kiedy sprawca działał z nienależyłą starannością, zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 3 do 5 miesięcy lub grzywną. Dodatkowo, jeśli czyn miał miejsce w związku z wykonywaniem czynności zawodowych, wobec sprawcy sąd orzeka środek karny³⁴.

8. Podsumowanie

Podsumowując wszystkie analizy, można racjonalnie uznać, że w wielu przypadkach przepisy ustaw poszczególnych państw wykazują pewne podobieństwa. W prawie wszystkich przytoczonych w tym artykule porządkach prawnych kwestia przerywania ciąży została uregulowana w jednolitym państwowym ustawodawstwie z wyjątkiem Australii, gdzie należy sięgnąć do ustawodawstwa stanowego.

Wykazano, że wszystkie regulacje prawne penalizują przerwanie ciąży bez zgody kobiety i w wyniku którego ciężarna kobieta doznaje uszczerbku na zdrowiu lub umiera. Wydaje się, że jest to racjonalne podejście ustawodawców do kwestii aborcji. Takie rozwiązanie bowiem chroni nie tylko rozwijające się w organizmie życie, jak również zdrowie, życie i wolność jego matki. Powszechnie można uznać, że penalizacja aborcji bez zgody kobiety nie budzi kontrowersji, bowiem nikt nie powinien ingerować w autonomię jednostki w zakresie planowania rodziny. Inaczej wygląda sytuacja w przypadku terminacji ciąży za zgodą kobiety. Współcześnie ścierają się poglądy zwolenników poglądów *pro-life* i *pro-choice*. Ci pierwsi opowiadają się za maksymalną ochroną życia poczętego, naciskając na zaostrzenie przepisów aborcyjnych. W opozycji ci drudzy postulują liberalizację dopuszczalności przerywania ciąży, chociażby w takim zakresie jak w Niemczech czy Francji, argumentując to prawem kobiety do samodzielnego decydowania o losie płodu. Wydaje się jednak, że polskie społeczeństwo – raczej konserwatywne – nie opowiada się zdecydowanie po którejś ze stron konfliktu. Według wielu sondaży publicznych większość Polaków pozytywnie ocenia tzw. kompromis aborcyjny i stan prawny sprzed orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z 22.10.2020 roku.

---

³³ Ibidem, art. 145 bis.

³⁴ Ibidem, art. 146.

KAROLINA WIĘCEK

Poważny uszczerbek na zdrowiu w różnych porządkach prawnych. Analiza prawnoporównawcza

Nadrzędnym celem przepisów odnoszących się do uszczerbku na zdrowiu jest ochrona zdrowia ludzkiego. Podmiotem tego przestępstwa może być każdy, natomiast odpowiedzialność za zaniechanie ponosi tylko ten, na kim ciążył szczególny obowiązek prawny zapobiegnięcia skutkowi.

Celem niniejszej pracy jest porównanie rozwiązań zaproponowanych przez polskiego ustawodawcę do ustaw karnych we Francji, Włoszech, Hiszpanii, Niemczech, Holandii i Australii. Każde z tych państw posiada nieco inny system prawny, wynikający z uwarunkowań historycznych i politycznych. Tezą pracy jest jednak wykazanie, że każde z nich kładzie nacisk na ochronę zdrowia człowieka.

Causing grievous bodily harm is a crime contained in Chapter XIX of the Penal Code – Crimes against life and health. The overriding purpose of this provision is to protect human health. The subject of this crime can be anyone, while the liability for omission is borne only by the one who had a specific legal duty to prevent the effect.

The aim of this paper is to compare solutions proposed by the Polish legislator to penal laws in France, Italy, Spain, Germany, the Netherlands and Australia. Each of these countries has a slightly different legal system due to historical and political circumstances. The thesis of the paper, however, is to show that each of them emphasizes the protection of human health.

1. Wstęp

Spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu to przestępstwo określone w rozdziale XIX Kodeksu karnego – *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu*. Nadrzędnym celem tego przepisu jest ochrona zdrowia i życia ludzkiego. Podmiotem tego przestępstwa może być każdy, natomiast odpowiedzialność

za zaniechanie ponosi tylko ten, na kim ciążył szczególny obowiązek prawny zapobiegnięcia skutkowi¹.

Jest to przestępstwo materialne. Pomiędzy zachowaniem sprawcy a skutkiem musi istnieć związek przyczynowy².

Warto zaznaczyć, że prawo do życia i ochrony zdrowia jest fundamentalnym prawem człowieka I kategorii, zagwarantowanym przez Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych z dnia 16 grudnia 1966 roku. Jego znaczenie podkreśla też Konstytucja RP w artykule 68 ustępie 1: „Każdy ma prawo do ochrony zdrowia”³.

Zdecydowana większość państw świata zdecydowała się na wprowadzenie do swoich porządków prawnych karnoprawnych regulacji dotyczących spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, czyli przestępstwa, którego skutki godzą w wartość, jaką stanowi zdrowie ludzkie.

Celem niniejszej pracy jest porównanie rozwiązań polskich do ustaw karnych we Francji, Włoszech, Hiszpanii, Niemczech, Holandii i Australii. Każde z tych państw posiada nieco inny system prawny, wynikający z uwarunkowań historycznych i politycznych. Tezą pracy jest jednak wykazanie, że każde z nich kładzie nacisk na ochronę zdrowia człowieka.

2. Polski kodeks karny

Artykuł 156. Spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu:

§ 1. Kto powoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu w postaci:

- 1) pozbawienia człowieka wzroku, słuchu, mowy, zdolności płodzenia;
- 2) innego ciężkiego kalectwa, ciężkiej choroby nieuleczalnej lub długotrwałej, choroby realnie zagrażającej życiu, trwałej choroby psychicznej, całkowitej albo znacznej trwałej niezdolności do pracy w zawodzie lub trwałego, istotnego zespecenia lub zniekształcenia ciała, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca działa nieumyślnie, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 3. Jeżeli następstwem czynu określonego w § 1 jest śmierć człowieka, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 5, karze 25 lat pozbawienia wolności albo karze dożywotniego pozbawienia wolności.

Na początku należy zaznaczyć, że polski kodeks karny wyróżnia trzy rodzaje uszczerbku na zdrowiu: ciężki (ciężki uszczerbek na zdrowiu), średni

---

¹ A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Komentarz do Kodeksu karnego*, wyd. 7, 2020.

² *Ibidem*.

³ Art. 68 Konstytucji RP, Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.

(naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia) i lekki (naruszenie czynności narządu ciała lub rozstrój zdrowia trwający nie dłużej niż 7 dni)⁴.

Według Sądu Najwyższego ciężkie kalectwo to zupełne zniesienie lub nawet bardzo znaczne ograniczenie czynności ważnego narządu⁵. W szczególności za spełniające ustawowe wymagania dla przyjęcia „innego ciężkiego kalectwa” uznano zniesienie czynności jednego z narządów parzystych (jąder, oczu, nerek, płuc, uszu), ze względu na to, że każdy z nich „jest ważnym dla życia narzędziem o samodzielnej wysoce wyspecjalizowanej czynności”⁶.

Natomiast judykatura za chorobę długotrwałą uznaje chorobę trwającą dłużej niż 6 miesięcy. Pojawiają się też jednak orzeczenia, które proponują, aby uwzględnić postęp medycyny i długość leczenia przy ocenie „długotrwałości”, jednocześnie odchodząc od restryktywnej wykładni⁷.

Z kolei choroba realnie zagrażająca życiu to stan, który przejawia się poważnymi zaburzeniami podstawowych czynności układów narządów, np. ośrodkowego układu nerwowego, układu oddechowego lub układu krążenia, z powodu których te czynności w każdej chwili mogą ustać, skutkując śmiercią człowieka⁸.

Ciężki uszczerbek na zdrowiu może być spowodowany umyślnie i nieumyślnie. Przy przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu zamiar sprawcy jest często zamiarem ogólnym, który polega na tym, że sprawca winien przynajmniej uświadamiać sobie możliwość spowodowania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu swoim zachowaniem, ale nie musi mieć w świadomości dokładnej postaci obrażeń⁹.

Od umyślności i nieumyślności sprawcy zależy przewidziany przez ustawodawcę wymiar kary. W pierwszym przypadku są to minimalnie 3 lata, natomiast w drugim maksymalnie 3 lata pozbawienia wolności.

Występek określony w art. 156 § 1 pkt 1 i 2 k.k. jest przestępstwem umyślnym, a wina sprawcy może mieć postać zamiaru zarówno bezpośredniego, jak i ewentualnego. Występek określony w § 2 jest przestępstwem nieumyślnym¹⁰.

Paragraf trzeci wskazuje nam też istnienie typu kwalifikowanego omawianego przestępstwa. Bowiem jeśli ciężki uszczerbek na zdrowiu doprowadzi do

---

⁴ Z. Mielnik, *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu w ujęciu nowego kodeksu karnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, R. 59, z. 4, s. 19.

⁵ Wyrok SN z dnia 10.11.1973 r., sygn. I V KR 340/73.

⁶ Wyrok SN z dnia 14.02.2013 r., sygn. III KK 196/12.

⁷ A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), op. cit.

⁸ Ibidem.

⁹ Ibidem.

¹⁰ A. Wąsok, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, t. 1, 2014.

śmierci człowieka, to sąd wymierza karę od 5 do 25 lat pozbawienia wolności albo nawet dożywotnie pozbawienie wolności. Wskazuje to wyraźnie, że Polska bardzo poważnie podchodzi do ochrony życia człowieka.

3. Niemiecki kodeks karny

§ 226 Ciężki uszczerbek na zdrowiu

1. Kiedy obrażenia ciała skutkują tym, że osoba pokrzywdzona:

A. Traci wzrok na jednym oku lub dwóch oczach, traci zmysł słuchu, mowy oraz możliwość rozmnażania się;

B. Traci kończynę lub nie może z niej korzystać;

C. Jest trwale oszpecona, popada w niemoc, paraliż, chorobę psychiczną lub niepełnosprawność;

W takich przypadkach jest orzekana kara pozbawienia wolności od roku do 10 lat.

2. Jeżeli sprawca dopuści się czynu wskazanego w ustępie 1 świadomie, w takich przypadkach kara pozbawienia wolności jest nie niższa niż 3 lata.

3. W przypadku średniego stopnia czynu wymienionego w ustępie 1 kara pozbawienia wolności wymierzana jest od 6 miesięcy do 5 lat, w cięższych przypadkach czynu opisanego w ustępie 2, kara pozbawienia wolności wymierzana jest od 1 do 10 lat¹¹.

Niemiecka ustawa karna wprowadza, w mojej ocenie słuszny, podział na umyślność i nieumyślność sprawcy, od którego to warunkowana jest wymierzana kara.

Ustawodawca prezentuje katalog urazów kwalifikowanych jako ciężki uszczerbek na zdrowiu, ale katalog ten pozostaje otwarty, gdyż pod pojęciami „popadnięcia w niemoc” i „niepełnosprawności” możemy rozumieć wiele urazów. Pozostawiona jest więc swoboda kwalifikacji czynów jako przestępstw z paragrafu 226.

Kara za spowodowanie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu wynosi od 1 do 10 lat, ale jest nie niższa niż 3 lata, gdy sprawca popełnia przestępstwo świadomie.

Niemiecki kodeks karny wprowadza też dwa typy kwalifikowane – łagodzący i zaostrzający typ podstawowy umyślny. W pierwszym przypadku kara wynosi od 6 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności, natomiast w drugim, cięższym – od roku do 10 lat.

W tym kodeksie ustawodawca nie zdecydował się na ujęcie kazuistyczne – wprowadził ujęcie ogólne.

---

¹¹ Autorem tłumaczenia jest Julia Mucha.

4. Holenderski kodeks karny

Artykuł 302

Każdy, kto świadomie wyrządza poważny uszczerbek na zdrowiu, jest winny kwalifikowanej napaści i podlega karze pozbawienia wolności na okres nieprzekraczający lat 8 albo karze grzywny piątej kategorii¹².

W Królestwie Niderlandów uregulowanie dotyczące uszczerbku na zdrowiu jest lakoniczne, lecz dość konkretne.

Primo, ustawodawca przewiduje tam karanie sprawcy, który popełnił przestępstwo umyślnie – więc podobnie jak w polskim kodeksie karnym następuje rozróżnienie stanu świadomości i nieświadomości.

Secundo, przepis holenderskiego kodeksu karnego nie zawiera katalogu poważnych uszczerbków na zdrowiu, a więc pozostawia ocenie sądu ogromną swobodę w kwalifikacji danego czynu jako przestępstwo z artykułu 302.

Kara za spowodowanie uszczerbku na zdrowiu wynosi maksymalnie 8 lat pozbawienia wolności, a więc kształtuje się na podobnym poziomie jak w większości analizowanych wcześniej aktów prawnych. Alternatywnie zaproponowana została kara grzywny piątej kategorii – wynosząca maksymalnie 82 tysiące euro¹³. Podobnie jak we Francji, kara finansowa przewidywana przez holenderski kodeks karny jest instytucją dość wyjątkową przy przestępstwach przeciwko życiu i zdrowiu, jednocześnie stanowiącą dolegliwość dla sprawcy – z pewnością pełni więc ona funkcję prewencyjną.

Omawiany kodeks nie określa typów kwalifikowanych czy sytuacji szczególnych, a więc prawo to jest pewne i równe dla wszystkich, bez względu na okoliczności. Holandia stawia więc na ochronę ludzkiego zdrowia niezależnie od indywidualnych czynników. Oceniam takie rozwiązanie jako poprawne.

Holenderski ustawodawca, podobnie jak hiszpański i francuski, zdecydował się na ogólną regulację.

5. Francuski kodeks karny

Artykuł 222-9

Sprawca przemocy prowadzącej do okaleczenia lub trwałej niepełnosprawności podlega karze 10 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 150 000 euro.

---

¹² Autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański.

¹³ [https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_\(penalty\)#The_Netherlands](https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_(penalty)#The_Netherlands) [dostęp: 1.01.2021 r.].

Artykuł 223-4

Porzucenie skutkujące okaleczeniem lub trwałym kalectwem podlega karze 15 lat pozbawienia wolności.

Zaniedbanie, które spowodowało śmierć, podlega karze 20 lat pozbawienia wolności.

Francuska regulacja jest dość szczegółowa na tle poprzednio analizowanych ustaw.

Primo, nie mamy określonych „widełek” kary. Za przemoc powodującą okaleczenia lub trwałą niepełnosprawność wymierzana jest kara 10 lat pozbawienia wolności i grzywna – 150 000 euro. Secundo, to właśnie kara finansowa jest *novum* przy przestępstwie ciężkiego uszczerbku na zdrowiu. Francuski kodeks karny jako pierwszy z analizowanych ustaw karnych posłużył się takim rozwiązaniem. Z pewnością stanowi to dodatkową dolegliwość dla sprawcy, więc w mojej ocenie regulacja ta jest jak najbardziej słuszna i służy osiągnięciu celu przepisu – ochronie ludzkiego zdrowia.

Za porzucenie skutkujące okaleczeniem lub trwałym kalectwem grozi 15 lat pozbawienia wolności.

Pojawia nam się tutaj również typ kwalifikowany, który kojarzy się z rozwiązaniem zastosowanym w naszym rodzimym kodeksie karnym – zaniechanie prowadzące do śmierci, zagrożone ustawowo 20 latami pozbawienia wolności.

Omawiany przepis jest dość ogólny – pozostawia ogromną swobodę w kwalifikacji danego czynu jako przestępstwo z tych artykułów. Podobnie jak włoski ustawodawca, tak również i francuski nie kładzie nacisku na hipotetyczne, specyficzne sytuacje, a więc przepis ma zastosowanie do wszystkich przestępstw.

Jednak niekoniecznie dobrym rozwiązaniem wydaje się być rezygnacja z zakresu kary i oznaczenie tylko jednej możliwej kary dla sprawcy. Regulacja ta zawęży zakres indywidualnej oceny sytuacji. Przykładowo w Polsce sprawca może ponieść karę kilku miesięcy lub kilku lat – w zależności od stopnia winy, umyślności bądź jej braku, rodzaju uszkodzenia ciała itd. Natomiast we Francji sprawca otrzymuje 10 lat bez względu na okoliczności. Na pewno takie rozwiązanie realizuje funkcję prewencyjną, natomiast nie jestem do końca przekonana, czy realizuje funkcję sprawiedliwościową.

Podobnie jak w Hiszpanii, francuska ustawa podejmuje próbę ogólnego ujęcia przestępstwa.

6. Włoski kodeks karny

Artykuł 582

Uszkodzenie ciała.

Każdy, kto wyrządzi innej osobie krzywdę, z powodu której powstaje uszkodzenie ciała lub umysłu, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat.

Jeżeli uszczerbek trwa nie dłużej niż 20 dni i nie przyczynia się do żadnej z okoliczności obciążających przewidzianych w artykułach 583 i 585, z wyjątkiem tych wskazanych w punkcie 1 i ostatniej części artykułu 577, przestępstwo podlega karze na podstawie skargi pokrzywdzonego.

Artykuł 583

Okoliczności obciążające.

Uszkodzenie ciała jest ciężkie i obowiązuje kara pozbawienia wolności od 3 do 7 lat:

1) jeżeli zdarzenie skutkuje chorobą zagrażającą życiu osoby poszkodowanej, czy też chorobą lub niemożnością uczestniczenia w codziennych zajęciach przez ponad 40 dni;

2) jeżeli czyn powoduje trwałe osłabienie zmysłu lub narządu;

3) uchylony.

Uszczerbek jest bardzo poważny i obowiązuje kara pozbawienia wolności od 6 do 12 lat, jeśli z czynu wynika:

1) choroba, która jest na pewno lub prawdopodobnie nieuleczalna;

2) utrata zmysłów;

3) utrata kończyny lub okaleczenie, które powoduje, że kończyna jest bezużyteczna, utrata władzy w kończynie lub zdolności do prokreacji, czy też stała i poważna trudność mowy;

4) uchylony;

5) uchylony.

Artykuł 583 bis

Praktyki okaleczania żeńskich narządów płciowych.

Każdy, kto przy braku konieczności leczenia powoduje okaleczenie żeńskich narządów płciowych, podlega karze pozbawienia wolności od 4 do 12 lat. Na potrzeby tego artykułu za praktyki okaleczania żeńskich narządów płciowych uznaje się usunięcie łechtaczki, wycięcie i infibulacja oraz każda inna praktyka powodująca skutki tego samego typu.

Każdy, kto przy braku konieczności leczenia powoduje, w celu upośledzenia funkcji seksualnych, obrażenia żeńskich narządów płciowych inne niż wskazane w akapicie pierwszym, co powoduje uraz na ciele lub umyśle, podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 7 lat. Kara jest zmniejszona do dwóch trzecich, jeśli uraz jest niewielki.

Kara zostaje zwiększona o jedną trzecią, gdy praktyki, o których mowa w akapicie pierwszym i drugim, zostają popełnione wobec dziecka lub jeżeli czyn jest popełniony dla zysku.

Jeżeli przestępstwo to zostało popełnione odpowiednio przez rodzica lub opiekuna, zgodnie z art. 444 kodeksu postępowania karnego podczas orzekania lub wykonania kary na wniosek stron orzeka się:

[...]

4. Utratę odpowiedzialności rodzicielskiej;

5. Dożywotnią dyskwalifikację z jakiegokolwiek zawodu związanego z opieką, kuratelą i zarządzaniem wsparciem.

Postanowienia tego artykułu mają również zastosowanie, gdy czyn ten został popełniony za granicą przez obywatela włoskiego lub cudzoziemca zamieszkałego we Włoszech, czy też na szkodę obywatela włoskiego lub cudzoziemca zamieszkałego we Włoszech. W takim przypadku sprawca jest karany na wniosek Ministra Sprawiedliwości.

Artykuł 583 ter

Dodatkowa kara.

Skazanie osoby wykonującej zawód zdrowotny za którekolwiek z przestępstw, o których mowa w art. 583 bis, wiąże się z dodatkową karą zakazu wykonywania zawodu na okres od 3 do 10 lat. O wyroku skazującym zostaje powiadomione Zrzeszenie lekarzy i dentystów.

Artykuł 583 quater

Poważne lub bardzo poważne uszkodzenie ciała funkcjonariusza publicznego w służbie porządku publicznego na imprezach sportowych.

W przypadku uszkodzenia ciała wyrządzonego funkcjonariuszowi publicznemu w służbie porządku publicznego na imprezach sportowych, poważne obrażenia są karane pozbawieniem wolności od 4 do 10 lat; natomiast bardzo poważne obrażenia pozbawieniem wolności od 8 do 16 lat.

Artykuł 583 quinquies

Deformacja wyglądu osoby przez trwałe uszkodzenia twarzy.

Każdy, kto powoduje jakiegokolwiek uszkodzenia ciała, których skutkiem jest deformacja lub trwałe zniekształcenie twarzy, podlega karze pozbawienia wolności od 8 do 14 lat.

Zgodnie z art. 444 kodeksu postępowania karnego podczas orzekania lub wykonania kary na wniosek stron orzeka się trwałą dyskwalifikację z zawodu związanego z opieką, kuratelą i zarządzaniem wsparciem¹⁴.

Jak wynika z zacytowanych artykułów, Włochy bardzo poważnie podchodzą do penalizacji przestępstwa uszczerbku na zdrowiu.

Widzimy, że włoski kodeks wprowadza typy uszczerbku na zdrowiu: typ podstawowy, a ponadto typ ciężki i bardzo ciężki. Włoski ustawodawca zdecydował się także na wprowadzenie kilku typów kwalifikowanych omawianego przestępstwa.

---

¹⁴ Autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska.

Pierwszą różnicą w porównaniu do rodzimego kodeksu karnego jest brak rozróżnienia umyślności i nieumyślności sprawcy. W obu przypadkach więc ten, kto dokonał przestępstwa, podlega takiej samej karze – gdy polski kodeks karny zna odrębny typ umyślny i nieumyślny.

Znamiona ciężkiego i bardzo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu stypizowane we włoskiej ustawie karnej częściowo odpowiadają ciężkiemu uszczerbkowi na zdrowiu z polskiego kodeksu karnego, a więc te dwa typy zostały wzięte pod uwagę przy analizie.

W porównaniu do kar w Polsce, włoski kodeks karny przewiduje karę minimalną wynoszącą 3 lata pozbawienia wolności, a więc wyższą niż u nas. Natomiast najwyższa kara to 12 lat pozbawienia wolności – zagrożenie ustawowe jest więc dużo niższe niż w kodeksie karnym.

Typem kwalifikowanym jest spowodowanie poważnego lub bardzo poważnego uszkodzenia ciała funkcjonariusza publicznego w służbie porządku publicznego na imprezach sportowych. Za pierwszy przypadek ustawowe zagrożenie wynosi od 4 do 10 lat pozbawienia wolności, za drugi – od 8 do 16 lat. Widzimy więc, że Włochy w sposób zdecydowany walczą z zachowaniami pseudokibicowskimi i stawiają nacisk na ochronę funkcjonariuszy publicznych.

Drugim typem kwalifikowanym jest uszczerbek na zdrowiu powodujący trwałą deformację lub zniekształcenie twarzy – karany od 8 do 14 lat pozbawienia wolności.

Omawiany przepis, podobnie jak przepis polski, ujmuje to przestępstwo kazuistycznie.

7. Hiszpański kodeks karny

Artykuł 147

1. Kto, w jakikolwiek sposób, powoduje uszczerbek na zdrowiu, który narusza integralność cielesną drugiej osoby, jej zdrowie fizyczne lub psychiczne, podlega karze więzienia od 3 miesięcy do 3 lat albo grzywnie od 6 do 12 miesięcy. Sąd nakłada grzywnę obligatoryjnie, jeśli uszczerbek na zdrowiu wymaga opieki zdrowotnej, leczenia medycznego lub chirurgicznego.

Artykuł 149

1. Kto, w jakikolwiek sposób, powoduje uszczerbek na zdrowiu drugiej osoby w postaci trwałej niezdolności głównego organu organizmu do funkcjonowania, pozbawienia któregokolwiek zmysłu, zdolności płodzenia, istotnego zniekształcenia ciała lub poważnej choroby zarówno somatycznej, jak i psychicznej, podlega karze więzienia od 6 miesięcy do 12 lat¹⁵.

---

¹⁵ Autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk.

Hiszpański ustawodawca, podobnie jak włoski, nie wprowadza podziału na umyślność i nieumyślność sprawcy – kara jest taka sama w obu przypadkach.

Z analizowanych artykułów nie wynika wprost podział na typy, natomiast robczo możemy stwierdzić, że artykuł 147 opisuje typ lekki, a artykuł 149 typ ciężki.

Kara za typ ciężki wynosi od 6 miesięcy do 3 lat pozbawienia wolności – analogicznie jak w ustawie włoskiej „widelki” minimalne są wyższe, ale maksymalne – niższe od uregulowań polskich.

W artykule 149 znajdziemy wyszczególnienie tego, co stanowi uszczerbek na zdrowiu, ale jest to katalog otwarty.

W mojej ocenie Hiszpania wprowadziła ogólną regulację chroniącą zdrowie ludzkie. Nie znalazło się tam jednak miejsce dla typów kwalifikowanych czy sytuacji indywidualnych, a więc ustawodawca nie kładzie szczególnego nacisku na żadną z hipotetycznych sytuacji.

Hiszpański kodeks karny, inaczej niż pozostałe ustawy, reguluje to przestępstwo w sposób ogólny – ustawodawca nie zdecydował się na kazuistykę.

8. Australijski kodeks karny

Artykuł 115.3

1. Osoba popełnia przestępstwo, jeśli:

- a. dana osoba bierze udział w przestępstwie poza Australią;
- b. jej postępowanie powoduje poważny uszczerbek na zdrowiu innej osoby;
- c. inna osoba jest obywatelem lub mieszkańcem Australii;
- d. dana osoba zamierzenie spowoduje poważny uszczerbek na zdrowiu obywatela lub mieszkańca Australii, lub każdej innej osoby przez swoje postępowanie.

W takim przypadku karą jest pozbawienie wolności do 20 lat.

2. Odpowiedzialność bezwzględna dotyczy paragrafu 1.c.

Artykuł 115.4.

1. Osoba popełnia przestępstwo, jeśli:

- a. dana osoba bierze udział w przestępstwie poza Australią;
- b. jej postępowanie powoduje poważny uszczerbek na zdrowiu innej osoby;
- c. inna osoba jest obywatelem lub mieszkańcem Australii;
- d. dana osoba lekkomyślnie spowoduje poważny uszczerbek na zdrowiu obywatela lub mieszkańca Australii, lub każdej innej osoby przez swoje postępowanie.

W tym przypadku karą jest pozbawienie wolności do 15 lat.

2. Odpowiedzialność bezwzględna dotyczy paragrafu 1.c¹⁶.

---

¹⁶ Autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski.

Po pierwsze, australijski kodeks karny wprowadza dorozumiany podział na umyślność i nieumyślność sprawcy, który rzutuje następnie na wymierzaną mu karę.

Australijski ustawodawca nie zdecydował się na wyliczanie czynów kwalifikowanych jako poważny uszczerbek na zdrowiu, a więc wzorem rozwiązań holenderskich i francuskich pozostawia dużą swobodę dla oceny sądu, czy dane zachowanie spełnia znamiona z artykułu 115.3 lub 115.4.

Za przestępstwo umyślne wymierzana jest kara do 20 lat pozbawienia wolności, a za lekkomyślne – do 15 lat.

Warto zwrócić uwagę, że australijska ustawa karna, jako jedyna spośród analizowanych, podkreśla odpowiedzialność bezwzględną, jeśli ofiara jest obywatelem lub mieszkańcem Australii – wyraźnie wskazuje to na szczególnie nacisk położony na ochronę osób związanych z tym państwem. Jednakże wymiar kary pozostaje jednakowy dla wszystkich, a więc prawo jest pewne.

Nie zdecydowano się również tutaj na typy kwalifikowane czy sytuacje szczególne – zapewniona ochrona jest ogólna, lecz w mojej ocenie takie rozwiązanie pozwala na dość szerokie ujęcie przestępstwa poważnego uszczerbku na zdrowiu. Z drugiej strony, nie do końca jednak gwarantuje pewność prawa – wszystko zależy więc od orzecznictwa.

W tej ustawie również zdecydowano się na ujęcie ogólne omawianego przestępstwa.

9. Podsumowanie

Z pewnością wszystkie analizowane regulacje jako cel nadrzędny stawiają sobie ochronę zdrowia ludzkiego – wartości podstawowej i niepodważalnej. Podchodzą do tego jednak na różne sposoby, niektóre akty gwarantują dużą pewność, regulując bardzo szczegółowo znamiona przestępstwa, wprowadzając podział na umyślność i nieumyślność sprawcy, typy kwalifikowane czy też szczególne sytuacje związane z tym przestępstwem. Są też jednak takie, które bardzo ogólnie stwierdzają istnienie takiego przestępstwa, nie wyróżniają żadnych sytuacji szczególnych, co wskazuje na to, że pozostawiają dane zdarzenie do oceny sądu.

Ponadto jedynie Polska i Francja przewiduje możliwość uszczerbku prowadzącego do śmierci – w mojej ocenie warto, aby ustawy karne przewidywały taką możliwość.

Warto też zwrócić uwagę, że Francja nie wprowadza „widełek” kary, co nie stanowi dobrego rozwiązania, bo nie gwarantuje funkcji sprawiedliwościowej prawa karnego – wymierzana jest jedna kara bez względu na okoliczności.

Dwa z omawianych w artykule państw – Polska i Włochy – wprowadziły kazuistyczne ujęcie tego przestępstwa, bardzo szczegółowo wskazując, co stanowi czyn zabroniony. Pozostali ustawodawcy podjęli próbę bardziej ogólnego ujęcia, zostawiając tym samym większą rolę dla sądów.

Jako osoby wychowane w systemie prawa stanowionego, opowiadamy się naturalnie za większą pewnością i szczegółowością prawa, dlatego najlepiej oceniam regulacje Polski i Włoch oraz postulowałabym rozszerzenie tych bardziej lakonicznych. Natomiast nie należy zapominać, że najważniejsze jest, aby przepis prawny spełniał powierzony mu cel. Każda z analizowanych ustaw karnych poważnie podchodzi do ochrony prawa człowieka do życia i zdrowia, a więc, pomimo rozbieżności, zachowany jest *clou* prawnego uregulowania przestępstwa poważnego uszczerbku na zdrowiu.

JULIA MUCHA

Nieudzielenie pomocy – rys porównawczy na tle wybranych zagranicznych kodeksów karnych. Podobieństwa oraz różnice

Celem pracy jest ukazanie, że mimo licznych odrębności w poszczególnych aktach prawnych (kodeksie karnym polskim, niemieckim, holenderskim, włoskim, francuskim, hiszpańskim oraz australijskim), wartością nadrzędną jest zawsze ochrona zdrowia i życia ludzkiego. Wcześniej wspomniane rozbieżności wynikają z ustroju panującego w danym państwie, ale również historii, która wpływa na jego kształt. Życie ludzkie zajmuje naczelne miejsce pośród dóbr chronionych prawem, a zadaniem każdego państwa jest maksymalna ochrona tego dobra.

The aim of this work is to show that despite the numerous distinctions in individual legal acts (Polish, German, Dutch, Italian, French, Spanish and Australian Penal Code), the overriding value is always the protection of human health and life. The aforementioned discrepancies result from the system prevailing in individual countries, but also from the history that influences its shape. Human life has the most important place among the goods protected by law, and the task of every state is to protect this good to the maximum extent.

1. Polski kodeks karny

Artykuł 162 § 1

Kto człowiekowi znajdującemu się w położeniu grożącym bezpośrednim niebezpieczeństwem utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Nie popełnia przestępstwa, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie się zabiegowi lekarskiemu albo w warunkach, w których możliwa jest niezwłoczna pomoc ze strony instytucji lub osoby do tego powołanej¹.

---

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444, 1517), art. 162.

Porównując obecnie obowiązujący kodeks karny z 6 czerwca 1977 r. do kodeksu karnego z 1969 r. możemy zauważyć istotne różnice w zakresie uregulowania nieudzielenia pomocy. Zgodnie z uzasadnieniem rządowego projektu kodeksu karnego z 1997 r. w kodeksie z 1969 r. używa się stwierdzenia „poważnego uszczerbku na zdrowiu”. Należy jednak zaznaczyć, że to wyrażenie nie ma w sposób jednoznaczny zastosowania do przepisów odnoszących się do uszkodzenia ciała². Przez uszczerbek na zdrowiu należy rozumieć naruszenie sprawności organizmu nierokujących poprawy. Uszkodzenia ciała to naruszenie tkanek, a także narządów wewnętrznych. Jak możemy zauważyć, nie są to pojęcia tożsame, a uszczerbek może być następstwem uszkodzenia, ale nie musi³. Kolejna istotna zmiana dotyczy zamiany zwrotu „nie podlega karze” na zwrot „nie popełnia przestępstwa”. Zmiana ta została dokonana świadomie – przy obecnym ujęciu art. 162 § 2 k.k. dotyczy sytuacji, w której wyeliminowano wymagalność zgodnego z prawem zachowania, co jest tożsame z brakiem winy⁴.

Problematyka nieudzielenia pomocy jest w polskim kodeksie karnym uregulowana bardzo przejrzysto, w aspekcie ustalenia podmiotu czynu, czyli tego kto i kiedy zostanie pociągnięty do odpowiedzialności za nieudzielenie pomocy (przestępstwo to ma charakter powszechny, to znaczy, że każdy może je popełnić⁵, ale tylko znajdując się w określonej w przepisie sytuacji) oraz w jakiej sytuacji można uchylić się od tego obowiązku. Brakuje w tym przepisie nadmiernej kazuistyki.

Odpowiedzialność karna dotyczy sprawcy, który umyślnie, zarówno z zamiarem bezpośrednim, jak i ewentualnym nie udzielił pomocy osobie, której groziło bezpośrednio niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężki uszczerbek na zdrowiu, nie narażając siebie ani osoby trzeciej na negatywne skutki swojego działania (np. na uszczerbek na zdrowiu)⁶. Spoglądając na art. 162 polskiego kodeksu karnego, zauważyć możemy istnienie tak zwanej klauzuli uchylającej karalne zaniechanie pomocy. Pamiętajmy, że klauzula ta ma zastosowanie w przypadku zagrożenia dóbr, a nie dopiero zagrożenia bezpośredniego. Ważny jest również fakt, że klauzula „własnego bezpieczeństwa” nie działa

---

² Uzasadnienie rządowego projektu kodeksu karnego, s. 187.

³ J. Warylewski (red.), *Komentarz do wybranych przepisów kodeksu karnego*, C. H. Beck, wyd. 1, Gdańsk 2012.

⁴ Ibidem.

⁵ R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2020, dostępny w: Legalis [dostęp: 27.12.2020].

⁶ Ibidem.

w przypadku zagrożenia lekkim lub średnim uszczerbkiem na zdrowiu⁷. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego z 11.02.2003 r. (V KK 112/02, OSNwSK 2003, Nr 1, poz. 302), do dokonania przestępstwa nie jest wymagany skutek w postaci np. śmierci ofiary⁸. Warunkiem koniecznym jest więc nie skutek, a świadomość sprawcy, że druga osoba znajduje się w sytuacji zagrożenia życia lub ciężkiego uszczerbku na zdrowiu i mimo to nie udziela jej pomocy. Oczywiście dotyczy to sytuacji, w której istniała możliwość jej udzielania bez narażania siebie lub osoby trzeciej na niebezpieczeństwo⁹.

Celem niniejszej pracy jest krótkie porównanie typu nieudzielenia pomocy opisanego w polskim kodeksie karnym do regulacji ujętych w wybranych zagranicznych aktach prawnych.

Teżą pracy jest stwierdzenie, że mimo licznych odrębności w poszczególnych aktach prawnych, wartością nadrzędną jest zawsze ochrona zdrowia i życia ludzkiego.

2. Niemiecki kodeks karny

§ 323c

1. Kto nie udzieli pomocy w razie wypadku lub powszechnego niebezpieczeństwa lub potrzeby, chociaż jest to konieczne i można tego oczekiwać w danych okolicznościach;

2. W szczególności bez narażenia się na znaczące ryzyko osobiste i bez naruszenia innych ważnych obowiązków, zostanie ukarany karą pozbawienia wolności do roku lub grzywny.

3. Karze podlega również osoba, która utrudnia drugiej osobie udzielenie pomocy, jeżeli tamta jej udziela lub chciała udzielić¹⁰.

Zarówno polski, jak również niemiecki kodeks karny opisuje sytuację, w której możliwe było udzielenie pomocy bez zagrożenia dla osoby udzielającej pomocy oraz osób trzecich. Bezpieczeństwo udzielającego pomocy i osób wokół niego jest nadrzędne, stąd obaj ustawodawcy w sposób jak najbardziej odpowiedni i słuszny ujęli w poszczególnych artykułach takie regulacje. Niemiecki kodeks karny reguluje tę problematykę następująco: „[...] a osoba ta

---

⁷ J. Kulesza, *Przestępstwo nieudzielenia pomocy w niebezpieczeństwie (art.162 k.k.)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, R. 12, z. 2.

⁸ Post. SN z 11.2.2003 r. (V KK 112/02, OSNwSK 2003, Nr 1, poz. 302).

⁹ A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny, komentarz*, wyd. 7, Toruń–Lublin 2021, dostępny w Legalis, data dostępu: 6.02.2021 r.

¹⁰ Ustawa z dnia 15 maja 1871 r. Strafgesetzbuch (BGBl. I S. 3322) (autorem tłumaczenia jest Julia Mucha).

była w stanie jej udzielić, w szczególności, kiedy ta pomoc nie stwarzała zagrożenia dla tej osoby i nie powodowała zaniechania innych obowiązków, do których ten człowiek był zobligowany, podlega karze [...]”¹¹. W polskim kodeksie karnym wygląda to następująco: „[...] nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze [...]”¹².

Niemiecki kodeks karny reguluje sytuację utrudniania działania osobie chcącej udzielić pomocy i mającej do tego sposobność. Ustęp 2 paragrafu 323c niemieckiego kodeksu karnego opisuje tę sytuację w sposób następujący: „Karze podlega również osoba, która utrudnia drugiej osobie udzielenie pomocy, jeżeli tamta jej udziela lub chciała udzielić”¹³.

Porównując polski kodeks karny oraz niemiecki kodeks karny, możemy zauważyć, że kary przewidziane za przestępstwo, jakim jest nieudzielenie pomocy, w niemieckim kodeksie karnym ujęte zostały dwójako tj. z jednej strony mamy karę pozbawienia wolności, zaś z drugiej strony karę grzywny. Uregulowania te zostały ujęte w 1 ustępie § 323c niemieckiego kodeksu karnego: „[...] podlega karze pozbawiania wolności do roku lub karze grzywny”¹⁴.

Warto również w tej sytuacji spojrzeć na spójnik, którym niemiecki ustawodawca posługuje się w tym fragmencie. Spójnik rozłączny „lub” zastosowany jest, aby pokazać, że może zostać orzeczona kara pozbawienia wolności, ale również kara grzywny, jako odrębne kary, alternatywnie. Regulacja ta została wprowadzona, by dać pewną swobodę sędziemu orzekającemu w sprawie nieudzielenia pomocy. Zauważyć jednak trzeba, że nie wchodzi w grę orzekanie grzywny kumulatywnie z karą pozbawienia wolności.

3. Holenderski kodeks karny

Artykuł 307

1. Każdy, kto przez zaniedbanie powoduje śmierć innej osoby, podlega karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej lat 2 albo karze grzywny czwartej kategorii.

2. W przypadku lekkomyślnego zaniedbania podlega karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej lat 4 albo karze grzywny czwartej kategorii.

Artykuł 308

1. Każdy, kto przez zaniedbanie powoduje poważny uszczerbek na zdrowiu innej osoby lub uszczerbek na zdrowiu, który powoduje przewlekłą

---

¹¹ Ibidem.

¹² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444, 1517), art. 162.

¹³ Ustawa z dnia 15 maja 1871 r. Strafgesetzbuch (BGBl. I S. 3322).

¹⁴ Ibidem.

chorobę albo niezdolność do wykonywania określonych obowiązków lub zawodu, podlega karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej 1 roku albo karze grzywny czwartej kategorii.

2. W przypadku lekkomyślnego zaniedbania podlega karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej lat 4 albo karze grzywny czwartej kategorii.

Artykuł 309

Jeśli poważne przestępstwo zdefiniowane w niniejszej części zostanie popełnione w związku ze sprawowaniem urzędu lub wykonywaniem zawodu, wymiar kary może zostać podwyższony o 1/3, może zostać nałożony zakaz wykonywania zawodu, a sąd ma prawo opublikować ten wyrok¹⁵.

Holenderski kodeks karny w sposób bardzo rozbudowany określa sytuacje będące przedmiotem rozważań. Możemy nawet wysunąć wniosek, że robi to w sposób najbardziej szczegółowy z dotychczas omawianych kodeksów.

Kodeks ten, oprócz kary pozbawienia wolności, wprowadza grzywnę, orzecaną alternatywnie z karą pozbawienia wolności. W artykule 307 § 1 oraz 307 § 2 pojawia się grzywna. Jako przykład można przedstawić fragment artykułu 307 § 1: „[...] podlega karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej lat 2 albo karze grzywny czwartej kategorii”¹⁶.

W artykule 309 pojawia się informacja o sankcji, jaka jest następstwem popełnienia omawianego przestępstwa w związku ze sprawowaniem określonego urzędu lub wykonywaniem określonego zawodu. Oprócz typowych sankcji, jakie mogą zostać nałożone w tej sytuacji tj. podwyższenia kary lub też zakazu wykonywania zawodu, holenderski ustawodawca zastosował jeszcze jedną regulację, z pewnością dość dotkliwą dla sprawcy. Mowa tutaj o publikacji wyroku. Należy zauważyć, że odnosi się to tylko do osób, które sprawują określone funkcje lub wykonują określone zawody.

Holenderski kodeks karny w sposób bardzo jasny i przejrzysty opisuje w kolejnych artykułach problematykę nieudzielenia pomocy oraz sankcje grożące za zachowanie polegające na działaniu lub zaniechaniu w przypadku jej nieudzielenia.

Przechodząc już do końcowych rozważań nad poszczególnymi artykułami kodeksu karnego, który obowiązuje w Holandii, należałoby wyjaśnić słowo „lekkomyślność”, które pojawia się w art. 208 § 2. Przez lekkomyślność należy rozumieć sytuację, w której sprawca przewiduje możliwość popełnienia

---

¹⁵ Ustawa z dnia 3 marca 1881 r. Wetboek van Strafrecht (Stb. 1881, 35) (autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański).

¹⁶ Ibidem.

przestępstwa, jednak przypuszcza, że go uniknie¹⁷. Jest to szczególnie istotne, gdyż oznacza, że holenderskie prawo karne – inaczej niż omówione poprzednio – zna nieumyślny typ nieudzielenia pomocy.

Podobnie jak w przypadku analizy francuskiego kodeksu karnego, również w holenderskim kodeksie karnym brakuje regulacji, które polski ustawodawca zawarł w § 2 artykułu 164. Chodzi tutaj o sytuację, w której konieczne jest poddanie się zabiegowi lekarskiemu lub, jeżeli istnieje możliwość, pomocy ze strony wykwalifikowanego personelu lub instytucji świadczącej taką pomoc.

4. Francuski kodeks karny

Artykuł 222-3

Nieudzielenie pomocy człowiekowi, który nie jest w stanie samodzielnie się ochronić ze względu na wiek, stan fizyczny lub psychiczny, podlega karze 5 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 75 000 euro.

Artykuł 223-6

Każdy, kto może bezzwłocznie i bez ryzyka dla niego lub osób trzecich zapobiec przestępstwu przeciwko integralności cielesnej osoby i powstrzymuje się od tego dobrowolnie, podlega karze 5 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 75 000 euro¹⁸.

Porównanie uregulowania nieudzielenia pomocy na gruncie polskiego oraz francuskiego kodeksu karnego wskazuje na istnienie zarówno różnic, jak i podobieństw.

Element zbieżny występujący w polskim, jak również francuskim kodeksie karnym to obowiązek udzielenia pomocy w przypadku, kiedy nie ma zagrożenia dla osoby udzielającej pomocy. W sytuacji, gdy udzielenie pomocy miałyby się wiązać z oczywistymi oraz negatywnymi konsekwencjami dla tej osoby lub osoby trzeciej, podmiot zobowiązany w normalnych okolicznościach do takiego działania, zostaje z niego zwolniony.

Polski kodeks karny wyróżnia sytuację, kiedy osoba zobowiązana do udzielenia pomocy przez działanie lub zaniechanie działania jest z tego obowiązku zwolniona. Mowa tutaj jest o końcówce art. 162, a mianowicie o par. 2 tegoż artykułu. Wynika z niego, że „nie popełnia przestępstwa, kto nie udziela pomocy, do której jest konieczne poddanie się zabiegowi lekarskiemu albo w warunkach, w których możliwa jest niezwłoczna pomoc ze

---

¹⁷ <https://www.infor.pl/prawo/kodeks-karny/odpowiedzialnosc-karna/685892,Umyslnosc-i-nieumyslnosc-czynu-art-9.html>. [data dostępu: 12.12.2020].

¹⁸ Ustawa z dnia 22 lipca 1992, Code Pénal (autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek).

strony instytucji lub osoby do tego powołanej”¹⁹. Francuski kodeks karny nie zna takiego rozwiązania.

Wreszcie w polskim kodeksie karnym sankcją wymierzaną za przestępstwo, jakim jest nieudzielenie pomocy, jest kara pozbawienia wolności do lat 3. Francuski kodeks karny też operuje karą pozbawienia wolności do lat 5, ale art. 222-3 oraz 223-6 operują grzywną kumulatywną, gdyż zgodnie z tymi przepisami „sprawca podlega karze 5 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 75 000 euro”, co w przypadku polskiego typu jest niemożliwe.

5. Włoski kodeks karny

Artykuł 593

Każdy, kto znajdzie dziecko w wieku poniżej 10 lat, porzucone lub zagubione, czy też inną osobę niezdolną do utrzymania się z powodu choroby psychicznej lub ciała, starości lub innej przyczyny, a nie powiadomi o tym niezwłocznie organu, zostanie ukarany karą pozbawienia wolności do 1 roku lub grzywną w wysokości do 2500 euro. Tę samą karę nakłada się na tych, którzy, znajdując ciało ludzkie, które jest lub wydaje się nieożywione, czy też ranne lub znajdując w inny sposób zagrożoną osobę, nie zapewniają niezbędnej pomocy lub niezwłocznie nie informują właściwego organu. Jeżeli z powodu takiego zachowania sprawcy powstanie uszkodzenie ciała, kara jest podwyższana, jeśli nastąpi śmierć, kara zostanie podwojona²⁰.

Jak możemy zauważyć, włoski kodeks karny w sposób bardziej kazuistyczny niż polski określa sytuacje, w których osoba może zostać uznana winną popełnienia przestępstwa, jakim jest nieudzielenie pomocy. Znamiona modalne określone są we włoskiej ustawie znacznie bardziej szczegółowo niż w polskim kodeksie karnym: „Każdy, kto znajdzie dziecko w wieku poniżej 10 lat, porzucone lub zagubione, czy też inną osobę niezdolną do utrzymania się z powodu choroby psychicznej lub ciała, starości lub innej przyczyny, a nie powiadomi o tym niezwłocznie organu, zostanie ukarany karą pozbawienia wolności do 1 roku lub grzywną w wysokości do 2500 euro”²¹.

Widoczny jest również fakt, że sędzia orzekający w tej sprawie ma do wyboru dwa rodzaje sankcji: karę pozbawienia wolności lub grzywnę. Polski ustawodawca ograniczył się tylko do kary pozbawienia wolności. Pamiętać należy jednak, że sędzia polski, na zasadach określonych w części szczególnej

---

¹⁹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444, 1517), art. 162.

²⁰ Dekret królewski z dnia 16 marca 1942 r., Codice Civile, N. 262 (autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska).

²¹ Ibidem.

kodeksu karnego, może zmienić karę na inną lub zastosować karę mieszaną, tym samym ma *de facto* większą swobodę w zakresie kształtowania kary niż sędzia włoski.

Włoski kodeks karny nie uznaje sytuacji, w której osoba może zostać zwolniona z obowiązku udzielenia pomocy. Polski ustawodawca wskazuje w art. 162 § 1 kodeksu karnego na taką możliwość. Z tego przepisu wynika, że pomocy należy udzielać „[...] bez narażenia siebie lub innej osoby na niebezpieczeństwo utraty życia albo ciężkiego uszczerbku na zdrowiu [...]”²².

Podkreślić trzeba, że włoski kodeks karny cechuje większe niż polski rozwarstwienie typów. Znamionami kwalifikującymi są spowodowanie uszkodzenia ciała i śmierci osoby, której nie udzielono pomocy. Kara odpowiednio ulega podwyższeniu i podwojeniu. Polski kodeks karny nie wprowadza takiego rozwiązania – jest to załatwiane na gruncie zbiegu przepisów ustawy.

6. Hiszpański kodeks karny

Artykuł 195

1. Kto osobie znajdującej się w sytuacji bezsilności i oczywistego, poważnego zagrożenia nie udziela pomocy, mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub osób trzecich, podlega karze grzywny od 3 do 12 miesięcy.

2. Tym samym karom podlega osoba, która, nie mogąc takiej pomocy udzielić, nie wezwała pilnie osób trzecich w tym celu²³.

Jak możemy zauważyć, hiszpański ustawodawca, podobnie jak polski, zdecydował się na rozwiązanie bardziej praktyczne i z pewnością mniej kaźnistyczne niż miało to miejsce w przypadku włoskiego kodeksu karnego.

Na samym początku art. 195 mamy zwrot: „Kto osobie znajdującej się w sytuacji bezsilności i oczywistego, poważnego zagrożenia nie udziela pomocy [...]”²⁴. Nie ma tutaj przytoczonych i wypisanych przykładów sytuacji, w których zastosowany może zostać ten przepis.

Warto dostrzec kolejne podobieństwo z polskim kodeksem karnym. Mamy bowiem wymóg, by udzielenie pomocy nastąpiło bez uszczerbku dla osoby udzielającej pomocy lub osoby trzeciej – „[...] mogąc jej udzielić bez narażenia siebie lub osób trzecich [...]”²⁵. Polski ustawodawca również zde-

---

²² Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444, 1517), art. 162.

²³ Ustawa z dnia 23 listopada 1995 r. Código Penal (autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk).

²⁴ Ibidem.

²⁵ Ibidem.

cydował się na takie rozwiązanie, wyraźnie uadekwatniające obowiązek do realnych możliwości jego wykonania.

Mimo wielu podobieństw, możemy znaleźć również różnice. Hiszpański kodeks karny wprowadzał karę grzywny od 3 do 12 miesięcy jako sankcję za przestępstwo nieudzielenia pomocy. Kara grzywny ustalana jest w dniach, mnożąc kwotę przez okres od 3 do 12 miesięcy, powstaje suma, którą należy uiścić. Jest to tak zwany „system dni karnych”. W polskim kodeksie karnym zostało zastosowane rozwiązanie w postaci kary pozbawienia wolności.

Pewną innowacją w porównaniu do dwóch poprzednich kodeksów tj. polskiego i włoskiego, jest punkt 2 zawarty w hiszpańskim kodeksie karnym. Stanowi on, że jeżeli osoba, która powinna, a nie mogła udzielić takiej pomocy, nie wezwała osoby trzeciej, która była w stanie pomocy udzielić, podlega takiej samej karze, jak ten, kto pomocy nie udzielił.

Warto, na samym końcu, odnieść się do art. 196 hiszpańskiego kodeksu karnego. Artykuł ten odnosi się do zagadnienia budzącego wątpliwości na gruncie polskiego ustawodawstwa. Dotyczy zagadnienia odpowiedzialności osób zawodowo zajmujących się udzielaniem pomocy (w tym również lekarzy), gdy znajdują się one w obliczu bezpośredniego niebezpieczeństwa utraty życia czy doznania ciężkiego uszczerbku na zdrowiu.

7. Australijski kodeks karny

W australijskim kodeksie karnym brak jest odpowiedniego przepisu odnoszącego się wprost do nieudzielenia pomocy, ponieważ nieudzielenie pomocy jest czynem podlegającym karze pozbawienia wolności do 7 lat tylko w Australii Północnej²⁶. Zaznaczyć należy, że wynika to z faktu, iż w Australii panuje federalny ustrój, co za tym idzie, brak jest regulacji ogólnokrajowych w zakresie nieudzielenia pomocy.

8. Podsumowanie

Podsumowując artykuł, należy stwierdzić, że każdy kodeks karny w nieco inny sposób ujmuje problematykę nieudzielenia pomocy. Wynika to z pewnością z ustroju panującego w poszczególnych państwach, ale również historii, która wpływa na jego kształt. Możemy odnaleźć pewne elementy zbieżne między poszczególnymi uregulowaniami, jednak również rozbieżności jest dość sporo.

---

²⁶ Ustawa z dnia 12 listopada 1995 r., Australian Criminal Code Act (Compilation No. 134) (autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski).

Kara grzywny oraz pozbawienia wolności jest orzekana we Włoszech (mamy tutaj również pewne *novum* w postaci podwyższenia lub podwojenia kary), Francji, Holandii (w tym kodeksie karnym wyróżniamy kategorie kary) oraz w Niemczech. Kara pozbawienia wolności dotyczy Polski oraz Australii Północnej, zaś kara grzywny Hiszpanii.

W każdym z wymienionych krajów są również pewne odstępstwa od pozostałych regulacji, tak np. w Holandii jest mowa o publikacji wyroku. Odnosi się to tylko do osób, które sprawują określone funkcje lub wykonują określone zawody. W Niemczech zaś karane jest utrudnienie, kiedy osoba chciała udzielić pomocy, a osoba trzecia jej w tym przeszkodziła. W Polsce jest mowa o braku odpowiedzialności osoby trzeciej w sytuacji, gdy potrzebne jest poddanie się zabiegowi lekarskiemu lub pomocy takiej może udzielić osoba lub instytucja do tego przeznaczona.

Zauważyć należy, że życie ludzkie zajmuje naczelne miejsce pośród dóbr prawnych, które posiada każdy z nas. Mimo licznych odrębności w poszczególnych aktach prawnych, wartością nadrzędną jest zawsze ochrona zdrowia i życia ludzkiego. Każda z przytoczonych w artykule regulacji prawnych potwierdza tę tezę, zaś zadaniem każdego państwa jest maksymalna ochrona tego dobra prawnego.

NATALIA CZERWIŃSKA

Handel ludźmi w różnych porządkach prawnych

Regulacje mające na celu przeciwdziałanie handlowi ludźmi, choć różne, mają zawsze istotną wspólną cechę. Przedmiotem ochrony jest wolność człowieka i jego godność. Klasyczny *modus operandi* sprawców sprowadza się do: rekrutacji potencjalnych ofiar w kraju pochodzenia, przeniesienia do przypisanej im formy wyzysku i odbioru lub ukrycia ofiar, w celu zmuszenia ich do np. prostytucji, pracy przymusowej, żebractwa w warunkach zniewolenia, wyzysku lub przymusu. Obecnie ten czyn, będący zarazem jednym z najpowszechniejszych przestępstw transgranicznych, jest penalizowany zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i krajowym. Celem niniejszej pracy jest przybliżenie polskich regulacji dotyczących handlu ludźmi oraz porównanie ich z podobnymi przepisami wybranych państw, takich jak: Niemcy, Holandia, Francja, Włochy, Hiszpania, Australia, w zakresie tego przestępstwa.

Anti-trafficking regulations, although different, always have an important common feature. The object of protection is human freedom and dignity. The classic *modus operandi* of the perpetrators includes: recruitment of potential victims in the country of origin, relocation to the assigned form of exploitation, and collection or concealment of victims, with the aim of forcing them into, for example, prostitution, forced labour, begging under conditions of enslavement, exploitation or coercion. Nowadays, this act, which is also one of the most common cross-border crimes, is penalized at both international and national level. The purpose of this work is to present Polish regulations on human trafficking and to compare them with similar regulations of selected countries, such as Germany, the Netherlands, France, Italy, Spain, Australia, with regard to this crime.

1. Wstęp

Regulacje mające na celu przeciwdziałanie handlowi ludźmi, choć różne, mają zawsze istotną wspólną cechę. Przedmiotem ochrony jest wolność

człowieka i jego godność¹. Handel ludźmi jest zjawiskiem, które towarzyszy dziejom świata od starożytności aż po czasy współczesne. I pomimo iż problem ten został dostrzeżony już na przełomie XIX i XX wieku, to termin „handel ludźmi” – w prawie międzynarodowym – został sprecyzowany niespełna sto lat później [...]². Klasyczny *modus operandi* sprawców sprowadza się do: rekrutacji potencjalnych ofiar w kraju pochodzenia, przeniesienia do przypisanej im formy wyzysku i odbioru lub ukrycia ofiar, w celu zmuszenia ich do np. prostytucji, pracy przymusowej, żebractwa w warunkach zniewolenia, wyzysku lub przymusu³. Obecnie ten czyn, będący zarazem jednym z najpowszechniejszych przestępstw transgranicznych, jest penalizowany zarówno na szczeblu międzynarodowym, jak i krajowym. Celem niniejszej pracy jest przybliżenie regulacji polskich dotyczących handlu ludźmi oraz porównanie ich z podobnymi przepisami wybranych państw, takich jak Niemcy, Holandia, Francja, Włochy, Hiszpania, Australia, w zakresie tego przestępstwa. Pomimo iż w przytoczonych państwach występują kodeksy karne zarówno typu germańskiego, romańskiego, jak i w pewnym zakresie regulacje *common law* charakterystyczne dla niektórych regionów Australii, po analizie przedstawionej w tym artykule można będzie niewątpliwie stwierdzić podobieństwo w konstrukcji strony podmiotowej i przedmiotowej przestępstwa, a także miejscami podobny możliwy wymiar kary.

2. Polski kodeks karny

Obecnie w polskim kodeksie karnym przestępstwo handlu ludźmi zostało stypizowane w art. 189a i art. 115 § 22, gdzie wyodrębniona została sama definicja przestępstwa, a osobno jest uregulowana sankcja za to przestępstwo. Przepis art. 189a k.k. dodany został ustawą z 20 maja 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks karny, ustawy o Policji, ustawy przepisy wprowadzające Kodeks karny oraz ustawy – Kodeks postępowania karnego (Dz.U. Nr 98, poz. 626), zmieniającą k.k. 10 września 2010 r. Celem tej ustawy nowelizacyjnej było między innymi wprowadzenie do k.k. definicji pojęcia „handel ludźmi”, wynikającej

¹ Z. Ćwiakalski, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, red. A. Zoll, Warszawa 2008, s. 1141.

² M. J. Sokołowska-Walewska, *Definicja handlu ludźmi na tle prawa międzynarodowego*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 5.

³ T. Nowak, *Analiza zjawiska handlu ludźmi w Polsce, Europie i świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Polski jako kraju pochodzenia ofiar, kraju tranzytowego i docelowego. Regulacje prawa krajowego i międzynarodowego, będące podstawą ścigania*, Opracowanie wykładu ze szkolenia pt. „Handel ludźmi” z projektu „Szkolenie kadr wymiaru sprawiedliwości i prokuratury w zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości transgranicznej i zorganizowanej”, projekt realizowany w ramach funduszy norweskich na lata 2009–2014.

z ratyfikowanych przez Polskę umów międzynarodowych. Niejako przy okazji w miejsce dotychczasowego art. 253 k.k., penalizującego handel ludźmi (a także nielegalną adopcję dzieci) umiejscowionego w Rozdziale XXXII k.k. – Przesłępstwa przeciwko porządkowi publicznemu, wprowadzono dotyczący jedynie handlu ludźmi przepis art. 189a k.k., umiejscowiony w Rozdziale XXIII – Przesłępstwa przeciwko wolności⁴. Penalizacja dotychczasowego art. 253 k.k. dotyczącego handlu ludźmi, nawet „za ich zgodą”, stanowi spełnienie zobowiązań międzynarodowych, które zaczęły być tworzone w celu lawinowego zahamowania rozwoju handlu ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi pod koniec XIX wieku⁵.

Zgodnie z definicją zawartą w art. 115 § 22 polskiego kodeksu karnego:

Handlem ludźmi jest werbowanie, transport, dostarczanie, przekazywanie, przechowywanie lub przyjmowanie osoby z zastosowaniem:

- 1) przemocy lub groźby bezprawnej;
- 2) uprowadzenia;
- 3) podstępu;
- 4) wprowadzenia w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania;
- 5) nadużycia stosunku zależności, wykorzystania krytycznego położenia lub stanu bezradności;
- 6) udzielenia albo przyjęcia korzyści majątkowej lub osobistej albo jej obietnicy osobie sprawującej opiekę lub nadzór nad inną osobą
– w celu jej wykorzystania, nawet za jej zgodą, w szczególności w prostytucji, pornografii lub innych formach seksualnego wykorzystania, w pracy lub usługach o charakterze przymusowym, w żebractwie, w niewolnictwie lub innych formach wykorzystania poniżających godność człowieka albo w celu pozyskania komórek, tkanek lub narządów wbrew przepisom ustawy. Jeżeli zachowanie sprawcy dotyczy małoletniego, stanowi ono handel ludźmi, nawet gdy nie zostały użyte metody lub środki wymienione w pkt 1–6⁶.

Można tutaj zauważyć wyraźne nawiązanie do uchwalonego przez Zgromadzenie Ogólne ONZ Protokołu z Palermo⁷, w którym po raz pierwszy

---

⁴ A. Herzog, *Komentarz do art. 189a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. A. Stefański, Warszawa 2020.

⁵ E. Pływaczewski, A. Sakowicz, *Komentarz do art. 253 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316*, t. 2, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.

⁶ Art. 115 § 22 Ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444, 1517), dalej: k.k.

⁷ *Protokół o zapobieganiu, zwalczaniu oraz karaniu za handel ludźmi, w szczególności kobietami i dziećmi uzupełniający Konwencję Narodów Zjednoczonych przeciwko międzynarodowej przestępczości zorganizowanej* z dnia 15 listopada 2000 roku.

umieszczono definicję handlu ludźmi w prawie międzynarodowym, a którego Polska jest stroną. Warto jednak zauważyć, iż Protokół z Palermo jedynie pośrednio nakazuje państwom kryminalizację handlu ludźmi⁸, zobowiązując je do podjęcia określonych działań ustawodawczych. W konsekwencji dopóki państwa nie dokonają transpozycji norm konwencyjnych do prawa wewnętrznego, dopóty przepisy protokołu nie mogą być bezpośrednio stosowane⁹. Dlatego też powstał art. 115 § 22 k.k., gdzie od razu rzuca się w oczy katalog działań, który ma charakter wystarczająco konkretny, aby nakreślić ramy strony przedmiotowej przestępstwa, jednak też pozwala na penalizację wielu czynów, które bezpośrednio lub pośrednio mogą składać się na handel ludźmi. Jak wskazano w Wyroku Sądu Apelacyjnego w Lublinie z 7 kwietnia 2005 roku, pojęcie handlu ludźmi: „obejmuje nie tylko samą transakcję kupna–sprzedaży, czy też jakąkolwiek inną postać kontraktu cywilnoprawnego odpowiadającego umowie, np.: zamiany, najmu, zastawu, użyczenia, której przedmiotem jest osoba ludzka, ale również inne działania, polegające na zawarciu stosownej umowy, dotyczącej tych transakcji, jak też zachowania stanowiące reklamę, werbowanie (rekrutację), doradztwo, przekazywanie, przechowywanie, transport i innego rodzaju czynności, zmierzające do wywozu lub przywozu danej osoby [...]”¹⁰. Wydaje się, że współcześnie wyczerpuje ustawowe znamiona handlu ludźmi dokonanie już tylko jednego zachowania w odniesieniu do jednej osoby¹¹. Może mieć to związek ze zorganizowanym charakterem tego przestępstwa i możliwością jego popełnienia wyłącznie w sposób umyślny. Można też śmiało wywnioskować, iż zachowanie sprawcy winne być nie tylko umyślne, ale wręcz kierunkowe – sprawca działa w celu określonego wykorzystania pokrzywdzonego¹².

---

⁸ Ibidem, art. 5 ust. 1.

⁹ M. Pawłowski, *Międzynarodowe standardy ścigania handlu ludźmi i ochrony jego ofiar*, Warszawa 2014.

¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 7 kwietnia 2005 roku, sygn. akt: II AKa 75/05, OSA 2007, nr 8, poz. 38.

¹¹ M. Kulik, *Formy działalności przestępczej, polegającej na przemyśle i nielegalnym handlu: bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi oraz radioaktywnymi, samochodami, maszynami budowlanymi, sprzętem rolniczym, dziełami sztuki, towarami podrabianymi, narkotykami, odpadami środowiskowymi, wyrobami tytoniowymi, wyrobami spirytusowymi, paliwami, złomem, metalami rzadkimi i kolorowymi, handlu ludźmi, operacjach związanych z cyberprzestępczością*, Opracowanie wykładu ze szkolenia pt. „Zorganizowana przestępczość transgraniczna” z projektu „Szkolenie kadr wymiaru sprawiedliwości i prokuratury w zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości transgranicznej i zorganizowanej”, projekt realizowany w ramach funduszy norweskich na lata 2009–2014.

¹² Ibidem.

Należy też spojrzeć na art. 189a k.k., który brzmi:

§ 1. Kto dopuszcza się handlu ludźmi, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

§ 2. Kto czyni przygotowania do popełnienia przestępstwa określonego w § 1, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Wyraźnie widać zatem, że jest to przestępstwo powszechne, zatem popełnić je może każdy człowiek. Ze względu na szczególną dotkliwość handel ludźmi został podniesiony do rangi zbrodni, zatem w tym przypadku sankcją jest pozbawienie wolności na czas nie krótszy od lat 3. Również penalizowane jest przygotowanie do popełnienia tego czynu, wtedy kara wynosi od 3 miesięcy do 5 lat. W przypadku tak wieloczynnościowego przestępstwa występuje ono w praktyce często w zbiegu przepisów lub w zbiegach przestępstw, takich jak uszkodzenie ciała, groźby karalne, czerpanie korzyści z nierządu itd. Jako że polski kodeks karny stanowi regulację typu germańskiego, cechą charakterystyczną jest niewątpliwie pozostawienie sędziemu dużej swobody przy wymierzaniu kary.

3. Niemiecki kodeks karny

Przechodząc do regulacji niemieckiej – Strafgesetzbuch, można zauważyć, że przepis dotyczący handlu ludźmi w polskim k.k. jest bardziej rozbudowany, jednak też § 232 niemieckiego kodeksu karnego¹³ zawiera w sobie zarówno definicję, jak i sankcje dla poszczególnych sprawców.

W ustępie pierwszym napisano, iż podlega karze każdy, kto wykorzystuje inną osobę, korzystając z jej trudnej sytuacji osobistej lub ekonomicznej, bądź bezradności wynikającej z pobytu w obcym kraju, albo kto pozyskuje osobę poniżej 21 roku życia, przewozi, przekazuje, przyjmuje lub odbiera ją, gdy ta osoba ma być wykorzystywana w celu uprawiania prostytucji lub innych czynności seksualnych ze sprawcą lub osobą trzecią, lub ma tolerować czynności seksualne popełnione na sobie przez sprawcę lub osobę trzecią, gdy ma być wykorzystywana w celu świadczenia pracy, w celu uprawiania żebractwa lub popełnienia czynów karalnych, a także gdy osoba ta ma być przetrzymywana w niewoli lub ma zostać od niej pobrany organ¹⁴. Występuje tutaj dość złożona konstrukcja, gdzie też mamy do czynienia z rozbudowaną stroną przedmiotową, jednak czyny, które musi popełnić sprawca, są o wiele bardziej konkretne

¹³ Ustawa z dnia 15 maja 1871 r. – Strafgesetzbuch (BGBl. I S. 3322) (autorem tłumaczenia jest Julia Mucha).

¹⁴ § 232 ust. 1 niemieckiego kodeksu karnego.

i mają być popełnione w określonym celu. Zatem i w tym przypadku można mówić o handlu ludźmi jako przestępstwie umyślnym kierunkowym. Ponadto dalej w tym ustępie jest wyjaśnione pojęcie „wykorzystania w celu świadczenia pracy”, gdzie ustawodawca podkreśla, iż wynika ono z nierozważnej pogoni za zyskiem i cechuje się uderzającą nieproporcjonalnością do warunków pracy w porównaniu z osobami, które normalnie świadczą pracę danego typu¹⁵.

Co ciekawe, w ustępie drugim jest przewidziana kara również dla osoby wykorzystywanej, jeśli rekrutuje inną osobę, promuje ją, przekazuje, przyjmuje, przyprowadza siłą przy użyciu groźby lub podstępem, a także porywa ją, bierze w posiadanie lub udostępnia osobie trzeciej¹⁶, czyli tym samym również bierze taka osoba udział w handlu ludźmi. W takim układzie staje się ona zarazem ofiarą, jak i sprawcą przestępstwa.

Ustęp trzeci jest natomiast typem kwalifikowanym dla dwóch poprzednich. Kara ulega zwiększeniu, jeśli w chwili popełnienia przestępstwa ofiara nie ukończyła 18 lat, sprawca fizycznie wykorzystuje ofiarę lub lekkomyślnie naraża ją na śmierć, lub poważne uszkodzenie zdrowia, sprawca działa w celach komercyjnych lub jako członek zorganizowanej grupy przestępczej¹⁷.

Co się zaś tyczy sankcji, czyn popełniony przez sprawcę, niebędącego wcześniej ofiarą przestępstwa handlu ludźmi, z ustępu pierwszego podlega karze od 6 miesięcy do 5 lat¹⁸. Jeżeli zachodzą okoliczności z ustępu trzeciego, wtedy sędzia może orzec karę od 6 miesięcy do 10 lat¹⁹. Natomiast osoba wykorzystywana, która też stała się sprawcą przestępstwa handlu ludźmi, podlega karze od 6 miesięcy do 10 lat w typie podstawowym²⁰, a od roku do 10 lat w typie kwalifikowanym²¹. Zgodnie z ustępem czwartym usiłowanie podlega takim samym karom jak popełnienie przestępstw wcześniej wymienionych²². To ciekawy zabieg ustawodawcy niemieckiego, który surowo karze osoby wykorzystywane, przyłączające się do swoich oprawców i stające się uczestnikami nielegalnego procederu. Tak samo uwagę zwraca konstrukcja przepisu, która ma w sobie zarazem cechy typu germańskiego, ponieważ są pozostawione pewne granice do swobodnego orzekania o wymiarze kary dla sędziego, lecz także przepis ten posiada typowe dla kodeksów romańskich elementy kazuistyki.

---

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ § 232 ust. 2 niemieckiego kodeksu karnego.

¹⁷ § 232 ust. 3 niemieckiego kodeksu karnego.

¹⁸ § 232 ust. 1 niemieckiego kodeksu karnego.

¹⁹ § 232 ust. 3 niemieckiego kodeksu karnego.

²⁰ § 232 ust. 2 niemieckiego kodeksu karnego.

²¹ § 232 ust. 3 niemieckiego kodeksu karnego.

²² § 232 ust. 4 niemieckiego kodeksu karnego.

4. Holenderski kodeks karny

Przy Kodeksie Królestwa Niderlandów – *Wetboek van Strafrecht*²³ – można odnieść wrażenie, że ma się do czynienia z połączonymi przepisami polskiego kodeksu karnego, mianowicie art. 115 § 22 i art. 189a, ponieważ art. 273f holenderskiego kodeksu karnego zawiera na początku dokładną definicję handlu ludźmi, a na samym końcu została podana kara. Też jeśli chodzi o uregulowania dotyczące sankcji, znajdziemy konstrukcję typową dla modelu germańskiego.

Według holenderskiego kodeksu dopuszcza się tego przestępstwa każdy, kto przez przymus, akt przemocy, inny czyn, groźbę przemocy lub groźbę innego czynu, przez wymuszenie, oszustwo lub nadużycie przewagi wynikającej z okoliczności faktycznych, wykorzystanie słabszej pozycji ofiary, bądź przez dawanie lub otrzymywanie wynagrodzenia, lub świadczenia w celu uzyskania zgody osoby, która sprawuje kontrolę nad ofiarą, rekrutuje, transportuje, przenosi, lub przyjmuje ofiarę z zamiarem wykorzystywania jej lub pozyskania jej narządów; także każdy, kto rekrutuje, transportuje, przenosi, lub przyjmuje ofiarę z zamiarem jej wykorzystywania lub usuwanie jej narządów, podczas gdy ta osoba nie ukończyła 18 roku życia; także każdy, kto rekrutuje, zabiera ze sobą lub porywa inną osobę w celu nakłonienia jej w innym kraju do wykonywania czynności seksualnych z osobą trzecią lub na jej rzecz za opłatą; także każdy, kto zmusza albo przekonuje inną osobę do wykonywania pracy lub do świadczenia usług, lub do udostępnienia jej organów; także każdy, kto nakłania ofiarę do wykonywania czynności seksualnych z lub dla osoby trzeciej za wynagrodzeniem albo nakłania ofiarę do udostępnienia organów za wynagrodzeniem, podczas gdy ta osoba nie ukończyła 18 roku życia; także każdy, kto umyślnie czerpie korzyści z wykorzystywania innej osoby, a także umyślnie czerpie korzyści z usunięcia organów innej osoby, gdy ona wie lub ma uzasadniony powód, by podejrzewać, że jej organy zostały usunięte; także każdy, kto umyślnie czerpie korzyści z czynności seksualnych innej osoby z lub dla osoby trzeciej lub z usunięcia jej organów za wynagrodzeniem, podczas gdy ofiara nie ukończyła 18 roku życia; a także każdy, kto zmusza lub nakłania inną osobę w dowolny sposób do zapewnienia jej dochodów z czynności seksualnych z udziałem osób trzecich lub na rzecz osób trzecich lub z usunięcia narządów osoby trzeciej²⁴. Jak widać występuje tutaj bardzo rozbudowana kazuistyka typowa dla kodyfikacji romańskich. Podobnie jak w kodyfikacji

---

²³ Ustawa z dnia 3 marca 1881 r. – *Wetboek van Strafrecht* (Stb. 1881, 35) (autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański).

²⁴ Art. 273f ust. 1 holenderskiego kodeksu karnego.

polskiej mamy do czynienia z przestępstwem powszechnym, które ma typ podstawowy z dużą ilością potencjalnych znamion.

Dalej w ustępie 2 znajduje się definicja wyzysku, która obejmuje co najmniej wykorzystywanie innej osoby do prostytucji, innych form wykorzystywania seksualnego, pracy przymusowej lub obowiązkowej, lub usług, w tym żebractwa, niewolnictwa i praktyk podobnych do niewolnictwa, poddaństwa i wyzysku w działalności przestępczej²⁵.

Następnie w ustępie 3 pojawia się typ kwalifikowany. Sprawca podlega podwyższonej karze, jeżeli przestępstwa opisane w ustępie 1 zostały popełnione przez dwie lub więcej osób; ofiara, wobec której popełniono czyny opisane w ustępie 1, jest osobą, która nie ukończyła jeszcze 18 lat lub jest osobą pozostającą w trudnej sytuacji; czyny opisane w ustępie 1 poprzedzała, towarzyszyła im lub następowała po nich przemoc²⁶. Oprócz tego kara zostaje podwyższona, jeśli któryś z czynów opisanych w akapicie pierwszym spowoduje ciężki uszczerbek na zdrowiu lub zagraża życiu ofiary²⁷ oraz jeżeli skutkuje śmiercią²⁸.

Za handel ludźmi w typie podstawowym grozi kara pozbawienia wolności do 12 lat lub grzywna piątej kategorii²⁹. Natomiast za popełnienie przestępstwa w typie kwalifikowanym sprawca podlega podwyższonej karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej 15 lat lub grzywnie piątej kategorii³⁰, za wyjątkiem przestępstwa ze spowodowaniem ciężkiego uszczerbku na zdrowiu, wtedy kara może wynieść do 18 lat pozbawienia wolności³¹, a także jeżeli skutkiem czynu jest śmierć, sędzia może orzec karę dożywotniego pozbawienia wolności lub pozbawienia wolności do lat 30, lub grzywnę piątej kategorii³². Tutaj występuje nietypowa sytuacja, ponieważ ustawodawca przewidział możliwość ukarania sprawcy pozbawieniem wolności lub grzywny, lub obiema tymi karami. Grzywna jest dość częstą sankcją w Holandii, jednak można się zastanawiać, czy za taki czyn odpowiedzialność praktycznie tylko majątkowa jest słuszna, zwłaszcza, że pod pojęciem grzywny piątej kategorii kryje się obowiązek zapłaty na rzecz Skarbu Państwa 82 000 euro³³. W porównaniu ze stawkami

²⁵ Art. 273f ust. 2 holenderskiego kodeksu karnego.

²⁶ Art. 273f ust. 3 holenderskiego kodeksu karnego.

²⁷ Art. 273f ust. 4 holenderskiego kodeksu karnego.

²⁸ Art. 273f ust. 5 holenderskiego kodeksu karnego.

²⁹ Art. 273f ust. 1 holenderskiego kodeksu karnego.

³⁰ Art. 273f ust. 3 holenderskiego kodeksu karnego.

³¹ Art. 273f ust. 4 holenderskiego kodeksu karnego.

³² Art. 273f ust. 5 holenderskiego kodeksu karnego.

³³ [https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_\(penalty\)](https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_(penalty)) [data dostępu: 4.01.2021].

francuskimi, górna granica możliwego wymiaru kary grzywny w Królestwie Niderlandów nie jest zbyt imponująca.

5. Francuski kodeks karny

Kodyfikacja karna Republiki Francuskiej – Code Pénal³⁴ – w zakresie penalizacji handlu ludźmi jest regulacją typową dla modelu romańskiego. Definicja, a także sankcje za poszczególne dość kazuistyczne typy tego przestępstwa zostały uregulowane osobno w artykułach od 225-4-1 do 225-4-4 francuskiego kodeksu karnego.

W artykule 225-4-1 znajduje się rozbudowana definicja, według której handel ludźmi to czyn rekrutacji, transportu, przekazania, przetrzymywania lub przyjęcia osoby w celu wyzysku przy jednej z następujących okoliczności: z użyciem gróźb, przymusu, przemocy lub oszukańczych taktyk wymierzonych w ofiarę, jej rodzinę lub osobę pozostającą w stałym związku z ofiarą; przez prawowitego, fizycznego lub adopcyjnego wstępnego tej osoby lub przez osobę, która ma nad nim władzę lub nadużywa władzy powierzonej jej w ramach pełnionych funkcji; albo przez nadużycie sytuacji bezbronności ze względu na wiek, chorobę, ułomność, upośledzenie fizyczne lub psychiczne albo stan ciąży, jawny lub znany sprawcy; w zamian za lub w drodze przyznania wynagrodzenia, lub jakiegokolwiek innej korzyści, lub obietnicy wynagrodzenia albo korzyści³⁵. Należy zauważyć, że ustawodawca francuski szczegółowo wymienił potencjalne formy nacisku na ofiarę, a w dalszej części artykułu jeszcze rozwinął pojęcie wyzysku. Czyn ten polega na oddaniu pokrzywdzonego do dyspozycji sprawcy lub osoby trzeciej, nawet niezidentyfikowanej, w celu albo umożliwienia popełnienia przeciwko ofierze przestępstw, albo napaści na tle seksualnym, zniewolenia, poddania się przymusowej pracy lub służbie, albo usunięcia jednego z narządów ofiary, wyzysku żebractwa, świadczenia pracy, albo zmuszenie ofiary do popełnienia przestępstwa lub wykroczenia³⁶. To jest definicja określająca typ podstawowy przestępstwa, natomiast w tym samym artykule w ustępie drugim znajduje się też typ kwalifikowany, gdzie ofiarą jest małoletni³⁷.

Dalsze typy kwalifikowane są przewidziane w art. 225-4-2 ust. 1. Wyższa kara zostaje wymierzona, kiedy czyn został popełniony wobec kilku osób albo w stosunku do osoby, która przebywała poza terytorium Francji lub dopiero

---

³⁴ Ustawa z dnia 22 lipca 1992 r. – Code Pénal (autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek).

³⁵ Art. 225-4-1 ust. 1 francuskiego kodeksu karnego.

³⁶ Ibidem.

³⁷ Art. 225-4-1 ust. 2 francuskiego kodeksu karnego.

co przybyła, albo kiedy ofiara jest związana ze sprawcą, który ją wykorzystał w celu rozpowszechnienia wiadomości o tym drogą elektroniczną do niezdefiniowanych odbiorców, albo kiedy ofiara została narażona na bezpośrednie ryzyko śmierci, okaleczenia lub trwałego kalectwa, albo kiedy przestępstwo popełniła osoba, która z racji pełnionej funkcji miała zwalczać handel ludźmi lub dbać o porządek publiczny, albo kiedy czyn postawił ofiarę w ciężkiej sytuacji materialnej lub psychicznej³⁸. Tutaj ciekawym elementem jest cel rozpowszechniania wiadomości drogą elektroniczną, ponieważ ten typ nie występuje tak wprost w żadnej innej z przytoczonych kodyfikacji. Oprócz tego występuje też typ kwalifikowany polegający na dokonywaniu handlu ludźmi w ramach zorganizowanej grupy przestępczej³⁹, a także typ kwalifikowany występuje, kiedy sprawca stosuje tortury lub akty barbarzyńskie⁴⁰.

Ciekawym zjawiskiem we francuskim kodeksie jest konstrukcja przepisu, ponieważ ustawodawca skupia się na przedmiocie i stronie przedmiotowej przestępstwa, a praktycznie zapomina o podmiocie. Można zatem przyjąć, iż dopóki ustawodawca nie zwróci uwagi na konkretną grupę podmiotów, takie przestępstwo ma charakter powszechny.

Sankcje przewidziane w przytoczonych przepisach także mają cechy romańskiego modelu kodyfikacji, gdzie sędzia jest „ustami ustawy”, zatem przewidziana przez ustawodawcę kara musi być precyzyjna. W typie podstawowym wynosi ona 7 lat pozbawienia wolności oraz grzywnę w wysokości 150 000 euro⁴¹. Natomiast przy popełnieniu czynu wobec małoletniego⁴² i przy wszystkich typach z art. 225-4-2 ust. 1 kara zostaje podwyższona do 10 lat pozbawienia wolności oraz grzywny w wysokości 1 500 000 euro⁴³. Co ciekawe, kiedy sprawca popełni czyn wobec małoletniego przy zaistnieniu okoliczności z art. 225-4-2 ust. 1, kara zostaje jeszcze podwyższona do 15 lat pozbawienia wolności oraz grzywny w wysokości 1 500 000 euro⁴⁴. Jednak kiedy spojrzymy na dwa ostatnie przepisy, możemy zauważyć, że francuski ustawodawca nie zamierza tolerować ani zorganizowanej przestępczości – za ten typ grozi kara 20 lat pozbawienia wolności oraz grzywny w wysokości 3 000 000 euro⁴⁵, ani też tortur – tutaj już karą jest dożywotnie pozbawienie wolności i grzywna

---

³⁸ Art. 225-4-2 francuskiego kodeksu karnego.

³⁹ Art. 225-4-3 francuskiego kodeksu karnego.

⁴⁰ Art. 225-4-4 francuskiego kodeksu karnego.

⁴¹ Art. 225-4-1 ust. 1 francuskiego kodeksu karnego.

⁴² Art. 225-4-1 ust. 2 francuskiego kodeksu karnego.

⁴³ Art. 225-4-2 ust. 1 francuskiego kodeksu karnego.

⁴⁴ Art. 225-4-2 ust. 2 francuskiego kodeksu karnego.

⁴⁵ Art. 225-4-3 francuskiego kodeksu karnego.

w wysokości 4 500 000 euro⁴⁶. Przy okazji można zaobserwować typową dla francuskiego systemu sankcji wysoką grzywnę występującą praktycznie przy każdym przestępstwie, która stanowi swego rodzaju rekompensatę dla francuskiego Skarbu Państwa za utrzymywanie więźnia przez kolejne lata.

6. Włoski kodeks karny

Kolejną kodyfikacją typu romańskiego jest *Codice Penale*⁴⁷ – kodyfikacja karna Republiki Włoskiej. Mimo iż definicja handlu ludźmi i sankcja przewidziana za to przestępstwo znajdują się w jednym przepisie – art. 601 włoskiego kodeksu karnego, to reguluje on w sposób bardzo rozbudowany ten czyn.

Według akapitu pierwszego podlega karze każdy, kto werbuje, wwozi na terytorium państwa, również przewozi poza jego terytorium, transportuje, przekazuje władzę nad inną osobą, przyjmuje jedną lub więcej osób poprzez oszustwo, przemoc, groźbę, nadużycie władzy lub wykorzystanie sytuacji bezbronności, słabości fizycznej, psychicznej lub konieczności, bądź poprzez obietnicę albo przekazanie pieniędzy lub innych korzyści dla osoby, która ma władzę nad tymi osobami, w celu nakłonienia lub zmuszenia ich do świadczenia pracy, usług seksualnych lub żebractwa, lub poza tym do przeprowadzenia nielegalnych działań, które wiążą się z ich wykorzystaniem lub pobraniem od nich organów⁴⁸. Jak można zauważyć, ustawodawca skupił się na aspekcie transportu ofiar i sposobie nakłaniania ich do poddania się działaniom mającym na celu wykorzystanie.

Co ciekawe, ustawodawca podkreślił w akapicie drugim, że tej samej karze podlega sprawca, który dopuścił się opisanego wcześniej czynu wobec małoletniego⁴⁹. Może to mieć związek z pozycją dzieci w społeczeństwie włoskim, które dopiero od niedawna rozpoczęło działania mające na celu szczególną ochronę małoletnich.

W akapicie trzecim występuje kolejny interesujący przypadek romańskiej kazuistyki, można bowiem przeczytać, iż kara dla kapitana lub oficera statku krajowego lub zagranicznego, który dopuści się któregośkolwiek z czynów przewidzianych w akapicie pierwszym lub drugim, bądź godzi się na ich popełnienie, jest podwyższana o jedną trzecią maksymalnego wymiaru kary⁵⁰. Re-

---

⁴⁶ Art. 225-4-4 francuskiego kodeksu karnego.

⁴⁷ Dekret królewski z dnia 19 października 1930 r. – *Codice Penale* (n. 1398) (autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska).

⁴⁸ Art. 601 włoskiego kodeksu karnego.

⁴⁹ *Ibidem*.

⁵⁰ *Ibidem*.

gulacja ta może być związana z jedną z podstawowych zasad prawa włoskiego, a mianowicie ze szczególną odpowiedzialnością funkcjonariuszy publicznych. Osoby odpowiedzialne za zarządzanie podwładnymi i wykonywanie zadań o szczególnym znaczeniu dla porządku publicznego są zobowiązane do przykładowego zachowania w każdej dziedzinie życia, a w szczególności wymaga się od nich przykładowego piastowania stanowiska. Dlatego też za popełnienie przestępstwa związanego w jakikolwiek sposób z wykonywaniem określonej funkcji grozi zaostżona kara.

Na koniec w akapicie czwartym można zobaczyć, iż karze podlegają również członkowie załogi statku, który jeszcze przed wypłynięciem albo w trakcie żeglugi został przeznaczony do handlu ludźmi, choćby nawet przestępstwo nie zostało popełnione⁵¹. Należy zatem stwierdzić, iż jest to szczególna forma penalizacji przygotowania do popełnienia przestępstwa przez osoby odpowiedzialne za wykonywanie obowiązków na statku.

Co do zasady przestępstwo to jest powszechne i umyślne, jednak dodatkowo szczególnej odpowiedzialności podlegają oficerowie i załoga statku. W typie podstawowym z akapitu pierwszego kara może wynosić od 8 do 20 lat, przy czym w typie kwalifikowanym dotyczącym oficerów statku wymiar kary może być zwiększony o jedną trzecią maksymalnej wysokości. Natomiast załoga statku z akapitu czwartego podlega karze pozbawienia wolności od 3 do 10 lat. Konstrukcja samych sankcji bardziej przypomina model germański kodyfikacji, ponieważ jest pozostawiona sędziemu dość duża swoboda przy orzekaniu kary.

7. Hiszpański kodeks karny

Ostatnią już regulacją europejską, która zostanie przytoczona w tej pracy, jest *Código Penal*⁵², czyli Kodeks karny Królestwa Hiszpanii. W tym przypadku zarówno definicja, jak i sankcja dotycząca przestępstwa handlu ludźmi została zawarta w jednym przepisie, czyli art. 177 bis hiszpańskiego kodeksu karnego.

Według tego przepisu winnym dopuszczenia się handlu ludźmi jest ten, kto uprowadzi, przewiezie, przetransportuje lub odbierze inne osoby, w tym dokona wymiany lub przekazania kontroli nad tymi osobami, w celu przymuszenia do pracy lub świadczenia usług, niewolnictwa lub praktyk podobnych do niewolnictwa oraz poddaństwa, w celu wyzysku seksualnego, w tym pornografii, w celu wykorzystywania w realizacji czynów przestępczych, w celu

---

⁵¹ Ibidem.

⁵² Ustawa z dnia 23 listopada 1995 roku – *Código Penal*, (autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk).

pobrania narządów wewnętrznych, a także w celu zawarcia wymuszonego małżeństwa⁵³. Dodatkowo ustawodawca wskazuje, iż czyn jest karalny bez względu na to, czy został dokonany na terytorium Hiszpanii, czy podczas tranzytu, z użyciem przemocy, groźby, podstępny czy poprzez wykorzystanie bezbronności ofiar pochodzących z innych państw, czy podczas wydania lub przyjęcia zapłaty, czy innej korzyści w zamian za zgodę udzieloną osobie, która dokonuje przestępstwa handlu ludźmi⁵⁴. Jak można zauważyć, występuje tu typowy dla regulacji romańskich dość kazuistyczny katalog okoliczności towarzyszących, które mogą występować przy handlu ludźmi, jednak w porównaniu chociażby z przepisami francuskimi, nie zostały wyszczególnione takie przypadki, jak na przykład popełnienie tego czynu na osobie małoletniej.

Podobnie jak w regulacjach większości wymienionych państw, handel ludźmi stanowi przestępstwo powszechne umyślne o charakterze kierunkowym, co w kodyfikacji hiszpańskiej zostało dodatkowo podkreślone w konstrukcji przepisu. Ustawodawca przewidział dla sprawcy karę od 5 do 8 lat pozbawienia wolności⁵⁵, co zarazem typizuje ten czyn jako zbrodnię, ale też górna granica wymiaru kary jest dość niska w porównaniu z regulacjami pozostałych państw.

8. Australijski kodeks karny

Przechodząc do regulacji australijskiej, czyli Australian Criminal Code Act⁵⁶, warto przede wszystkim docenić fakt, iż ustawodawca australijski zdecydował się unormować penalizację handlu ludźmi na szczeblu federalnym. W Australii jest bardzo powszechna praktyka polegająca na tym, że część przestępstw powszechnych podlega regulacjom stanowym, przez co w ramach jednego państwa występują różnice co do sankcji karnych danego czynu, a nawet rozbieżności dotyczące znamion. Na szczęście w tym przypadku ustawodawca dostrzegł wagę problemu, jakim jest handel ludźmi, dzięki czemu zostało ono uregulowane w art. 271.1, 271.1A i 271.2 australijskiego kodeksu karnego.

Definicja handlu ludźmi jest w tym przypadku dość mocno podzielona, ponieważ w jednym przepisie znajduje się wytłumaczenie większości zwrotów zaczerpniętych z innych części australijskiego kodeksu karnego, a również

---

⁵³ Art. 177 bis hiszpańskiego kodeksu karnego.

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Ibidem.

⁵⁶ Ustawa z dnia 12 listopada 1995 roku – Australian Criminal Code Act (Compilation No. 134) (autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski).

dotyczących handlu ludźmi⁵⁷, natomiast w osobnym artykule ustawodawca podaje, w jakim celu ofiara ma być wykorzystana, aby można było przyjąć, że ma miejsce handel ludźmi, czyli w celu niewolnictwa, poddaństwa, pracy przymusowej, małżeństwa z przymusu lub niewoli za długi⁵⁸. Jeszcze następny przepis stanowi, iż osoba dopuszcza się przestępstwa handlu ludźmi, jeżeli organizuje, umożliwia lub proponuje przyjazd innej osoby do Australii bądź wyjazd z innego kraju, używa przymusu, groźby lub podstępny, które też skutkują zgodą innej osoby w zakresie przyjazdu do kraju, ale też wyjazdu z innego państwa⁵⁹.

Podobnie jak w większości przytoczonych regulacji, handel ludźmi w Australii jest przestępstwem powszechnym umyślnym kierunkowym. Co zaś dotyczy sankcji, karą jest 12 lat pozbawiania wolności⁶⁰. Widać tutaj wyjątkową precyzję regulacji i brak swobody w orzekaniu dla sędziego, czym australijski kodeks karny bardzo upodabnia się do kodeksów typu romańskiego.

9. Podsumowanie

Przyglądając się przestępstwu handlu ludźmi w różnych państwach, można zauważyć zarówno wiele podobieństw, jak i rozbieżności. Esencja wszystkich przytoczonych przepisów na poziomie definicji pozostaje niezmienna – handel ludźmi polega na zorganizowaniu transportu dobrowolnego lub nie osób, które są sprowadzane w celu wykorzystania osobistego. Jest to przede wszystkim zasługą regulacji międzynarodowych, które stały się punktem odniesienia dla wszystkich wcześniej wymienionych państw. Jednakże największe różnice widać przy wymiarze kary. Jeśli by chcieć skonstruować swego rodzaju ranking kar od najłagodniejszych do najsurowszych, trzeba by zacząć od Niemiec. Kara od 6 miesięcy do 5 lat w typie podstawowym, a od roku do 10 lat w najsurowszym typie kwalifikowanym to wprawdzie jak na standardy niemieckie adekwatna sankcja, jednakże biorąc poprawkę na regulacje pozostałych państw, niemiecki kodeks karny jawi się jako dość łagodna kodyfikacja. Trochę lepiej prezentuje się Hiszpania z karą pozbawienia wolności od 5 lat, co od razu kwalifikuje czyn jako zbrodnię, jednak górna granica do 8 lat od razu redukuje początkowy entuzjazm. Australia z bardzo konkretną karą 12 lat pozbawienia wolności plasuje się na dość dobrym poziomie, jednak brak ewentualnej swobody dla sędziego przy wymiarze kary nie pozwala na

---

⁵⁷ Art. 271.1 australijskiego kodeksu karnego.

⁵⁸ Ibidem.

⁵⁹ Art. 271.2 australijskiego kodeksu karnego.

⁶⁰ Ibidem.

dywersyfikację ze względu na okoliczności popełnienia czynu. Kolejne miejsce zajmuje Polska z karą od 3 do 15 lat, która dość nieźle pozwala na uwzględnienie okoliczności przy wyrokowaniu, ale nie w każdym przypadku taka górna granica będzie zadowalająca. Niejednoznaczna jest pozycja Holandii, ponieważ choć w typie podstawowym przewiduje maksymalnie 12 lat pozbawienia wolności i grzywnę w wysokości 82 000 euro, to najsurowszy typ kwalifikowany jest opatrzony maksymalnie karą dożywocia, kiedy w wyniku przestępstwa ginie ofiara. Natomiast sankcje przewidziane we Włoszech wyglądają bardzo obiecująco, zważywszy na swobodę wymiaru kary przy orzekaniu w granicach od 8 do 20 lat w typie podstawowym, a i typ kwalifikowany przeznaczony dla kapitanów statków wydaje się adekwatny z maksymalnym wymiarem kary do 26 lat i 8 miesięcy. Jednak najlepiej ze wszystkich regulacji wypada francuski kodeks karny, ponieważ grzywna stanowi, oprócz dodatkowej dotkliwości dla sprawcy, również zasilenie Skarbu Państwa, a przy kosztach utrzymania więźniów 150 000 euro w typie podstawowym i maksymalnie 4 500 000 euro w typie kwalifikowanym stanowczo mogą być cennym dochodem. Tutaj wadą są jedynie sztywne ramy pozbawienia wolności, które w typie podstawowym wynosi 7 lat, a w typie kwalifikowanym związanym ze stosowaniem tortur przez sprawcę stosuje się dożywocie.

Reasumując wcześniejsze rozważania, regulacje polskie nie prezentują się najgorzej, ale gdyby ustawodawca zwiększył górną granicę wymiaru kary i dodał karę grzywny, takie normy mogłyby być bardziej efektywne, a sprawcy biorący udział w procederze handlu ludźmi mieliby ograniczone możliwości wznowienia działalności przestępczej. Patrząc na to zjawisko, z jednej strony żadne oficjalne statystyki kryminalne nie oddają, w dalekim nawet przybliżeniu, rozmiarów przestępczości rzeczywiście popełnionej⁶¹. Z drugiej zaś strony dane szacunkowe tworzone są ze świadomością błędu w postaci zaniżenia lub zawyżenia. Znaczna dysproporcja między tymi dwoma rodzajami statystyk może skutecznie oddziaływać na społeczną świadomość zjawiska⁶².

---

⁶¹ P. Horoszowski, *Kryminologia*, Warszawa 1965, s. 53.

⁶² M. Wiśniewski, *Handel ludźmi – statystyka*, [w:] *Handel ludźmi w Polsce. Materiały do raportu*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2007.

MARTYNA GRZEGORZAK

Przestępstwo stalkingu w wybranych państwach – ujęcie karnoporównawcze

Stalking należy do przestępstw, które z uwagi na różne czynniki są w obecnym czasie popełniane coraz częściej. Można go definiować jako przestępstwo uporczywego nękania, śledzenia, podglądania, prześladowania czy szykanowania kogoś poprzez obsesyjne poświęcanie mu uwagi zarówno w świecie rzeczywistym, jak i wirtualnym. Znamiona tego czynu zabronionego mogą być wyczerpywane na wiele zróżnicowanych sposobów. Regulacje dotyczące stalkingu występują w większości państw na świecie. Choć da się dostrzec dążenie tych państw do osiągnięcia podobnego standardu normatywnego w zakresie prawnego unormowania przestępstwa stalkingu, to można zauważyć różnice w tym przedmiocie w poszczególnych ustawodawstwach, dotyczące zarówno określania czynności wykonawczych wyczerpujących jego znamiona, sposobu ujęcia tych czynności, przewidzianych sankcji, a także trybu ścigania sprawcy. Wobec tego możliwe jest przeprowadzenie interesujących rozważań na temat tego czynu przestępnego. Artykuł przedstawia normy prawne dotyczące stalkingu w wybranych państwach w ujęciu karnoporównawczym.

Stalking is a criminal offense which, due to various factors, is being committed more and more frequently these days. It can be defined as the crime of persistent harassment, stalking, voyeurism, or harassment of someone through obsessive attention in both the real and virtual worlds. Stalking regulations exist in most countries around the world. Although it is possible to notice the aspiration of these countries to achieve a similar normative standard in terms of legal regulation of the crime of stalking, one can observe the differences in this subject in the individual legislations, both in terms of defining the executive acts constituting its elements, the manner of presenting these acts, the sanctions provided for, as well as the mode of prosecuting the perpetrator. Therefore, it is possible to carry out interesting reflections on this criminal act. The article presents legal standards on stalking in selected countries from the comparative criminal point of view.

1. Wstęp

W świecie, w którym przyszło nam żyć, na skutek wielu różnych czynników określone przestępstwa z roku na rok są popełniane coraz częściej. Do przestępstw takich z pewnością należy stalking, będący bez wątpienia negatywnym zjawiskiem społecznym. Chociaż istnieje on od starożytności, to dopiero pod koniec XX w. w wielu państwach zaczęto szukać ochrony prawnej dla wzrastającej liczby jego ofiar¹. Zgodnie z definicją Oxford Learner's Dictionaries, stalking to „the crime of following and watching somebody over a long period of time in a way that is annoying or frightening”², co można tłumaczyć jako przestępstwo śledzenia i podglądania kogoś przez długi okres czasu w irytujący oraz wzbudzający strach sposób. Należy uznać, że jest to bardzo wąska definicja, zważając na fakt, że znamiona stalkingu mogą być wyczerpywane przez mnóstwo zróżnicowanych zachowań, o których będzie mowa w dalszej części rozważań.

W zbiorze środków, do jakich uciekają się stalkerzy, przeważają czynności mające na celu nawiązanie i permanentne podtrzymywanie kontaktu. Zazwyczaj z biegiem czasu formy nękania sprawców przybierają na sile oraz częstotliwości³. Regulacje dotyczące stalkingu występują w wielu państwach. Aby skutecznie walczyć z tym czynem zabronionym na gruncie przepisów odnoszących się do tego przestępstwa w różnych miejscach na świecie, należy skorzystać z metody porównawczej w zakresie koncepcji tamże przyjmowanych. Chociaż można zauważyć dążenie do osiągnięcia podobnego standardu normatywnego w obszarze prawnego unormowania stalkingu, to należy dostrzec, że ustawodawstwa poszczególnych systemów prawnych na obecnym etapie różnią się od siebie na płaszczyźnie penalizowanych czynności wykonawczych, samych sankcji przewidzianych za dany czyn oraz innych kwestii. Celem pracy jest przedstawienie norm prawnych zajmujących się stalkingiem w ujęciu karnoporównawczym oraz analiza tych regulacji w wybranych państwach.

---

¹ A. Kulik, *Występowanie zjawiska stalkingu na świecie* (dostęp na stronie: <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/557229.pdf>, data dostępu: 27.12.2020), s. 223.

² Oxford Learner's Dictionaries (dostęp na stronie: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/stalking?q=stalking>, data dostępu: 27.12.2020).

³ A. Chlebowska, P. Nalewajko, *Stalking – zarys problemu oraz analiza rozwiązań ustawodawcy niemieckiego, austriackiego i polskiego*, „Prokurator” 2010, nr 4, s. 32.

2. Polski kodeks karny

W polskim porządku prawnym do stalkingu odnosi się przepis art. 190a kodeksu karnego, wprowadzony jako nowy rodzaj przestępstwa ustawą z dnia 25 lutego 2011 roku o zmianie ustawy – Kodeks karny⁴. Do czasu wejścia w życie tego przepisu nie było na gruncie prawa polskiego odrębnej regulacji dotyczącej uporczywego nękania, choć zachowania przybierające postać nękania znane były w polskim systemie prawa dużo wcześniej. Skala zjawiska stalkingu oraz stale rozwijająca się różnorodność form działania sprawcy przyczyniły się do wprowadzenia przepisu art. 190a k.k., co miało zapewnić ochronę godności człowieka, jego wolności od poczucia strachu, a także prawa do prywatności i decydowania o własnym życiu⁵. Zgodnie z art. 190a § 1 k.k. – kto przez uporczywe nękanie innej osoby lub osoby jej najbliższej wzbudza u niej uzasadnione okolicznościami poczucie zagrożenia, poniżenia lub udręczenia lub istotnie narusza jej prywatność, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. Paragraf drugi tego artykułu mówi, że tej samej karze podlega ten, kto podszywając się pod inną osobę, wykorzystuje jej wizerunek, inne jej dane osobowe lub inne dane, za pomocą których jest ona publicznie identyfikowana, w celu wyrządzenia jej szkody majątkowej lub osobistej. Jeżeli następstwem czynu określonego w paragrafie pierwszym lub drugim jest targnięcie się pokrzywdzonego na własne życie, sprawca podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. Ściganie przestępstwa określonego w paragrafie pierwszym i drugim następuje na wniosek pokrzywdzonego⁶.

Przestępstwo to ma charakter materialny, konieczne jest wystąpienie skutku w postaci wzbudzenia u pokrzywdzonego lub osoby mu najbliższej uzasadnionego okolicznościami poczucia zagrożenia lub istotnego naruszenia jego prywatności. Głównym przedmiotem ochrony jest tu szeroko rozumiana wolność. Trafny jest pogląd S. Hysia, według którego ochronie podlega zarówno wolność psychiczna człowieka, jak i jego prawo do ochrony życia prywatnego i rodzinnego⁷. Przykładowe zachowania sprawcy omawianego przestępstwa mogą przybierać postać długotrwanie utrzymującego się i powtarzalnego dręczenia kogoś, na przykład przez śledzenie, nachodzenie w miejscu zamieszkania czy miejscu pracy, obdarowywanie niechcianymi prezentami,

⁴ R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Art. 190a k.k., wyd. 5, Warszawa 2020.

⁵ K. Nazar, *Prawnokarna ocena nękania przed wejściem w życie art. 190a § 1 i 3 k.k.*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018, s. 13–36.

⁶ Art. 190a ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks Karny, Dz. U. 1997 Nr 88 poz. 553.

⁷ M. Mozgawa, *Analiza ustawowych znamion przestępstwa uporczywego nękania*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018, s. 39–40.

wysyłanie SMS-ów, maili czy wykonywanie telefonów. Jedną z form nękania jest także cyberstalking, obejmujący wykorzystywanie Internetu lub innych środków komunikacji elektronicznej w celu nękania, na przykład przez przesyłanie agresywnych wiadomości czy śledzenie za pomocą kamery wbudowanej w laptopa. Wszystkie te czynności muszą być wykonywane wbrew woli pokrzywdzonego. Co więcej, anonimowość gwarantowana przez Internet może czasem stymulować sprawców do aktywności bardziej dotkliwej niż ta, którą podjęliby, mając osobisty kontakt z ofiarą⁸. Sprawcy stalkingu nierzadko też wykorzystują najnowsze zdobycze techniki poprzez instalację kamer w mieszkaniu ofiary czy podsłuchu w telefonie. Zdarzają się przypadki, kiedy sprawca włamuje się do domu ofiary i dokonuje kradzieży lub zniszczenia określonych przedmiotów do niej należących⁹. Wskutek tego może dochodzić do zbiegu przestępstw, bowiem stalkerzy wyczerpują wtedy także znamiona innych czynów zabronionych. Na skutek nowelizacji kodeksu karnego z 2020 r. w treści art. 190a § 1 po słowie „zagrożenia” dodano dwa kolejne wyrażenia normatywne w postaci „poniżenia” i „udręczenia”. Skutkiem działania sprawcy jest zatem obecnie nie tylko wzbudzenie u pokrzywdzonego zagrożenia, ale także innych stanów, a mianowicie poniżenia lub udręczenia, przy czym z redakcji przepisu wynika, że wystarczające jest zaistnienie któregośkolwiek z nich¹⁰.

W paragrafie drugim art. 190a k.k. sankcjonowane jest z kolei przestępstwo tzw. przywłaszczenia tożsamości. W praktyce przejawia się to m.in. przez zamieszczanie zdjęć ofiary i komentarzy ujawniających informacje o niej w Internecie, zamawianie na jej koszt niechcianych towarów i usług bądź też podawanie się za nią w różnych instytucjach. Dodatkowy przedmiot ochrony w postaci życia człowieka pojawia się w paragrafie trzecim art. 190a k.k., gdzie ujęty został typ kwalifikowany przestępstwa uporczywego nękania i przywłaszczenia tożsamości. Zachowania podejmowane w ramach uporczywego nękania innej osoby mogą mieć wszak tragiczne konsekwencje – najbardziej nagłośnione przypadki stalkingu to te, których skutkiem była śmierć ofiary lub osoby bliskiej bądź próba samobójcza. Uporczywe nękanie może rodzić w sferze psychicznej ofiary na tyle silne skutki, iż prowadzić mogą do targnięcia się na własne życie. Ustawodawca, dostrzegając takie zagrożenie, zdecydował

---

⁸ G. Mania, M. Szafrńska, *Ochrona przed stalkingiem w prawie polskim*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2011, nr 3, s. 85.

⁹ A. Michalska-Warias, K. Nazar-Gutowska, *Prawnokarne aspekty nękania w polskim prawie karnym*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2010, t. 14, s. 65–66.

¹⁰ R. A. Stefański (red.), op. cit.

się na surowszą sankcję karną. Oczywiście, pomiędzy śmiercią ofiary a działaniami stalkera musi istnieć związek¹¹.

3. Francuski kodeks karny

Przechodząc do analizy przepisu odnoszącego się do przestępstwa stalkingu we francuskim Code Pénal, można zauważyć, że jest on bardziej rozbudowany niż art. 190a polskiego kodeksu karnego. Uregulowanie francuskie jest uznawane przez przedstawicieli doktryny za względnie syntetyczne. Nękanie innej osoby przez powtarzające się wypowiedzi lub zachowania mające na celu lub skutkujące pogorszeniem warunków pracy, które mogą wpłynąć na prawa i godność innych, pogorszyć ich zdrowie fizyczne lub psychiczne albo zagrozić ich przyszłości zawodowej, skutkuje karą pozbawienia wolności do 2 lat i grzywnie w wysokości do 30 000 euro. Można posunąć się do stwierdzenia, że są to sankcje łagodniejsze niż te przewidziane w polskim prawie karnym. Inaczej wygląda sytuacja, kiedy ofiarą jest współmałżonek bądź też konkubent sprawcy. Wtedy sprawca podlega karze do 3 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości do 45 000 euro, natomiast jeśli czyn zabroniony spowodował u ofiary całkowitą niezdolność do pracy przez ponad 8 dni lub został popełniony w obecności i z udziałem małoletniego, to sankcją jest pozbawienie wolności do lat 5 i grzywna w wysokości do 75 000 euro. W przypadku zaś, gdy nękanie doprowadziło ofiarę do popełnienia samobójstwa lub do usiłowania jego popełnienia, karą jest pozbawienie wolności do lat 10 i grzywna w wysokości do 150 000 euro. Warto także dodać, że jeśli sprawca, nękając, ma na celu tylko pogorszenie warunków pracy ofiary i poprzez to naruszenie jej zdrowia fizycznego lub psychicznego, bez poniżenia jej godności i praw, to podlega karze pozbawienia wolności do roku i grzywny w wysokości do 15 000 euro, w razie popełnienia tego czynu na małżonku lub konkubencie do 2 lat pozbawienia wolności i 30 000 euro grzywny, a w przypadku, kiedy wystąpią określone w art. 222-33-2-2 francuskiego kodeksu karnego skutki – karze do 3 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości do 45 000 euro¹². Francuskie prawo karne, w przeciwieństwie do polskiego k.k., przewiduje poza sankcją pozbawienia wolności także karę grzywny, co może wydawać się dobrym

---

¹¹ G. Mania, M. Szafrąńska, op. cit., s. 94.

¹² Code Pénal (dostęp na stronie: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGI-TEXT000006070719/2020-12-27/, data dostępu: 27.12.2020); M. Kulik, *Stalking w wybranych państwach europejskich systemu kontynentalnego*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018, s. 147–148.

rozwiązaniem. Jest tak m.in. dlatego, że umożliwia to większą indywidualizację wymiaru kary w stosunku do wagi popełnionego czynu.

4. Holenderski kodeks karny

Odnosząc się do ujęcia czynności wykonawczej w sposób względnie syntetyczny, nie sposób nie wspomnieć o holenderskim Wetboek van Strafrecht, w którym przestępstwo stalkingu jest uregulowane w art. 285b. Ściganie sprawcy przestępstwa stalkingu odbywa się wyłącznie na podstawie wniosku pokrzywdzonego. Na tej płaszczyźnie również da się dostrzec pewną różnicę w związku z kodeksem karnym polskim. W polskim k.k. typy podstawowe stalkingu są ścigane na wniosek, jednak typ kwalifikowany objęty jest trybem publicznoskargowym. Zgodnie z prawem karnym holenderskim, każdy, kto bezprawnie, systematycznie, umyślnie narusza prywatność innej osoby z zamiarem zmuszenia tej osoby do działania lub powstrzymania się od pewnych działań, bądź do tolerowania niektórych działań, albo wzbudzenia lęku u tej osoby, popełnia przestępstwo prześladowania i podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 lub grzywnie czwartej kategorii. Maksymalna wysokość grzywny czwartej kategorii na gruncie prawa karnego holenderskiego to 20 500 euro. Kwota ta stanowi górną granicę grzywny, która może być orzeczona przez organy procesowe wedle uznania. Należy zwrócić uwagę także na czasownikowe określenie przestępstwa stalkingu na gruncie holenderskiego kodeksu karnego, którym jest „prześladowanie”, co stanowi kolejną odrębność w stosunku do polskiego kodeksu karnego. Aby doszło do penalizacji zachowania sprawcy, prześladowanie musi być m.in. systematyczne oraz umyślne¹³.

5. Niemiecki kodeks karny

Biorąc pod uwagę kazuistyczne ujęcie czynności wykonawczej przestępstwa stalkingu, należy dokonać analizy przepisów niemieckiego kodeksu karnego – Strafgesetzbuch, który reguluje problematykę stalkingu od dnia 31 marca 2007 roku. Przestępstwo w typie podstawowym jest zagrożone karą pozbawienia wolności do lat 2 lub grzywny. Stalkingu dopuszcza się ten, kto bezprawnie nęka inną osobę w sposób, który może poważnie wpłynąć na jej styl życia, dokonując tego w szczególności przez szukanie fizycznej bliskości z tą osobą, próby nawiązania kontaktu z osobą za pomocą telekomunikacji lub innych środków komunikacji, lub za pośrednictwem osób trzecich,

---

¹³ Wetboek van Strafrecht (dostęp na stronie: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2020-07-25>, data dostępu: 27.12.2020).

niewłaściwe wykorzystanie danych osobowych tej osoby poprzez zamawianie w jej imieniu towarów lub usług albo nakłanianie osób trzecich do skontaktowania się z nią, grożenie pozbawieniem życia, naruszeniem ciała, zdrowia lub wolności, a także na podejmowaniu innych porównywalnych działań wobec danej osoby, jednego z jej krewnych lub innej osoby bliskiej.

W kolejnych ustępach art. 238 niemieckiego kodeksu karnego zostały ujęte dwa przestępstwa kwalifikowane. Jeżeli sprawca naraża ofiarę, członka rodziny ofiary lub inną osobę bliską ofierze na ryzyko śmierci lub poważnego uszczerbku na zdrowiu, podlega karze od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności, natomiast pozbawienie wolności od roku do 10 lat może zostać orzeczone wobec sprawcy, który powoduje śmierć ofiary, jej krewnego lub innej osoby bliskiej ofierze. Ponadto przestępstwo może być ścigane z urzędu w razie zagrożenia interesu publicznego. Na gruncie niemieckiego prawa karnego nie ma mowy o zamiarze sprawcy, co odróżnia niemiecki kodeks karny od chociażby francuskiego i holenderskiego kodeksu karnego¹⁴.

6. Hiszpański kodeks karny

W hiszpańskim Código Penal przestępstwo stalkingu również zostało ujęte kazuistycznie. Art. 172 ter mówi, że kto w sposób natarczywy i powtarzający się nęka drugą osobę, nie mając żadnego upoważnienia i tym samym poważnie zakłóca życie codzienne tej osoby, obserwując ją, prześladując czy szukając kontaktu fizycznego z osobą, próbując utrzymywać z nią kontakt poprzez jakikolwiek środek komunikacji lub poprzez osoby trzecie, używając jej danych personalnych, aby nabyć produkty lub towary, zawierać umowy lub sprawiać, że osoby trzecie kontaktują się z tą osobą, naruszając jej wolność lub majątek oraz wolność i majątek osoby jej bliskiej, podlega karze więzienia od 3 miesięcy do 2 lat lub grzywnie od 6 do 24 stawek miesięcznych. Jeśli ofiara jest osobą nieporadną ze względu na wiek, chorobę lub sytuację życiową, sprawca podlega karze więzienia od 6 miesięcy do 2 lat. Typem kwalifikowanym jest podjęcie zachowania wobec małżonka, osoby związanej ze sprawcą szczególną więzią emocjonalną (nawet bez wspólnego pożycia), biologicznego oraz adopcyjnego wstępnego i zstępnego, naturalnego i adopcyjnego rodzeństwa, każdej innej osoby pozostającej ze sprawcą w relacji tego rodzaju, że znajdują się w jednej rodzinie (gospodarstwie rodzinnym), a także wobec małoletniego, który mieszka ze sprawcą i jest w jego (lub partnera, z którym sprawca znajduje się we wspólnym pożyciu) władzy rodzicielskiej, opiekuńczej, czy

---

¹⁴ Strafgesetzbuch (dostęp na stronie: <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/>, data dostępu: 27.12.2020).

znajduje się pod pieczęcią, wobec osoby, która pozostaje ze sprawcą w jakimś innym związku, który wiąże się z życiem we wspólnej jednostce rodzinnej, a także wobec osoby, która z powodu specjalnej wrażliwości przebywa w specjalnym ośrodku. Sprawca podlega wówczas karze pozbawienia wolności od roku do 2 lat lub od 60 do 120 dni pracy społecznej. Ściganie czynu w typie podstawowym następuje na wniosek, w typie kwalifikowanym z urzędu. Ciekawe jest na gruncie hiszpańskiego kodeksu karnego to, że odpowiedzialność za stalking jest niezależna od kar przewidzianych za przestępstwa, które się nań składają¹⁵.

7. Włoski kodeks karny

Jeśli chodzi o kazuistyczne ujęcie czynności wykonawczej, to porównując przepisy kodeksu karnego niemieckiego oraz hiszpańskiego, można stwierdzić, że regulacje te są do siebie wyjątkowo podobne. Inaczej jest już w przypadku regulacji we włoskim Codice Penale, która jest uznawana za kazuistyczną, ale włoski ustawodawca w typie podstawowym posłużył się metodą syntetyczną. Uregulowanie to różni się od pozostałych omawianych unormowań. Włoski kodeks karny stanowi, że o ile dany czyn nie stanowi poważniejszego przestępstwa, karze pozbawienia wolności od roku do 6 lat i 6 miesięcy podlega każdy, kto poprzez powtarzające się zachowania grozi innej osobie lub nęka ją w sposób powodujący trwałe i poważny stan niepokoju lub strachu bądź wzbudzający uzasadnioną obawę o jej bezpieczeństwo własne lub jej bliskiego krewnego, lub osoby pozostającej z nią w związku emocjonalnym, bądź zmuszający ją do zmiany nawyków życiowych. Na ujęcie kazuistyczne można wskazać zaś w typie kwalifikowanym przestępstwa stalkingu we włoskim kodeksie karnym. Zgodnie z dalszą częścią art. 612 bis – kara ulega podwyższeniu, jeżeli czyn został popełniony przez współmałżonka, nawet w separacji lub rozwiedzionego, lub przez osobę, która jest lub była związana emocjonalnym stosunkiem z pokrzywdzonym, lub jeżeli czyn został popełniony za pomocą narzędzi informatycznych lub elektronicznych. Kara ulega podwyższeniu nawet o połowę, jeżeli czyn został popełniony na szkodę małoletniego, kobiety ciężarnej lub osoby niepełnosprawnej, o której mowa w art. 3 ustawy nr 104, bądź z użyciem broni lub przez osobę podającą się za kogoś innego¹⁶.

---

¹⁵ Código Penal (dostęp na stronie: <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444>, data dostępu: 27.12.2020); M. Kulik, op. cit., s. 151–152.

¹⁶ Codice Penale (dostęp na stronie: <https://www.altalex.com/documents/codici-altalex/2014/10/30/codice-penale>, data dostępu: 27.12.2020); M. Kulik, op. cit., s. 156.

8. Australijski kodeks karny

Zbliżając się do końca rozważań, warto pochylić się nad ustawodawstwem australijskim. Kraj ten jako jeden z pierwszych, obok USA oraz Kanady, podjął próbę stworzenia odpowiednich norm karnych chroniących ofiary stalkingu¹⁷. Australia jest podzielona terytorialnie na kilka stanów, w których obowiązują różne regulacje prawne. Pierwszym tamtejszym stanem, który wprowadził przepisy antystalkingowe był Queensland w listopadzie 1993 r., a do 1995 r. wszystkie stany Australii przyjęły przepisy w tym zakresie. W większości stanów Australii konieczne jest dokonanie przynajmniej dwóch czynności wchodzących w zakres stalkingu¹⁸.

Warto dla przykładu rozważyć przepis stanu Queensland, który uznaje za stalking (bezprawne prześladowanie) m.in. zachowanie intencjonalne, składające się z jednego lub więcej aktów podobnego rodzaju, takich jak podążanie za kimś, obserwowanie lub zbliżanie się do osoby, włóczenie się w pobliżu, obserwowanie, zbliżanie się lub wchodzenie do miejsca, w którym dana osoba mieszka lub pracuje, pozostawianie obraźliwych materiałów w miejscach, w których zostaną one znalezione przez daną osobę czy akt zastraszania, nękania lub grożenia komuś, z udziałem przemocy lub bez, jeśli zachowania te powodowałyby u osoby prześladowanej lęk lub strach, uzasadniony okolicznościami, przed przemocą lub związany z własnością osoby prześladowanej lub innej osoby, albo jeśli zachowania te powodowałyby szkodę uzasadnioną okolicznościami wobec osoby prześladowanej lub innej osoby. Jeśli chodzi o sankcję przewidzianą w tym stanie za stalking, to jest nią pozbawienie wolności od 5 do 10 lat, w zależności od tego, w jaki sposób i wobec kogo oraz jako kto sprawca działał¹⁹.

Dodać należy, że każdy stan australijski może przewidywać różne sankcje, często znacząco różniące się od siebie przede wszystkim na gruncie wysokości kary pozbawienia wolności. Skupienie się na intencji sprawcy zmierzającego do wywołania u ofiary strachu, poczucia zagrożenia lub innych niechcianych emocji, z pominięciem odczuć ofiary, które uwzględnia tylko przepis stanu Queensland, jest cechą charakterystyczną dla prawie całego ustawodawstwa australijskiego i powoduje, że sprawca może odpowiadać za przestępstwo stalkingu bez względu na to, czy ofiara zdawała sobie sprawę z faktu, iż jest

---

¹⁷ A. Chlebowska, P. Nalewajko, op. cit., s. 31.

¹⁸ A. Kulik, op. cit., s. 228.

¹⁹ Criminal Code Act 1899 of Queensland (dostęp na stronie: <https://www.legislation.qld.gov.au/view/pdf/inforce/current/act-1899-009>, data dostępu: 27.12.2020).

nękana, oraz bez względu na poniesione skutki. Dzięki temu ofiara, której przykładowo robiono zdjęcia bez jej wiedzy i zgody, także jest chroniona²⁰.

9. Podsumowanie

Podsumowując wcześniejsze rozważania, można dostrzec wiele różnic w przepisach odnoszących się do przestępstwa stalkingu we wskazanych państwach europejskich oraz w Australii. Poczynając od samego określenia omawianego czynu zabronionego, w Polsce przyjęło się potoczne nazywanie go stalkingiem, choć k.k. jasno penalizuje „uporczywe nękanie”. Nawet jeśli „nękanie” oddaje istotę stalkingu, to jednak określa ono szerokie spektrum zachowań, w efekcie czego żadne z nich nie definiuje precyzyjnie rozważanego zjawiska. Wobec tego przestępstwo z art. 190a k.k. określa się słowem „stalking”. W innych omówionych ustawodawstwach również można odnaleźć podobny zabieg. Stalking jest definiowany jako postać nękania we Francji, Hiszpanii czy w Niemczech. Natomiast w Australii funkcjonuje określenie „bezprawnego prześladowania”. Do przestępstwa prześladowania odnosi się także holenderski *Wetboek van Strafrecht*. Pomimo tego, że w konkretnych przepisach niektórych kodeksów karnych ustawodawcy nawiązują do różnych czynności wykonawczych, które są sankcjonowane, słowo „stalking” występuje często w poszczególnych częściach ustaw karnych, np. w podtytułach rozdziałów odnoszących się do danego rodzaju przestępstw.

W początkowej części rozważań wspomniano, że przestępstwo stalkingu może być popełniane na wiele sposobów. Na tej płaszczyźnie także należy zwrócić uwagę na różnicę w przytoczonych ustawodawstwach. O ile ujęcie syntetyczne, takie jak chociażby w polskim czy holenderskim kodeksie karnym, daje organom ścigania więcej możliwości ukarania sprawcy za stalking, to na gruncie przepisów, w których czynność wykonawcza ujmowana jest kazuistycznie, na przykład we Włoszech, występuje co do zasady zamknięty katalog form popełnienia omawianego czynu. Należy zaznaczyć, że jest to z pewnością przestępstwo, którego wszystkich możliwości popełnienia nie sposób przewidzieć. Można zatem postulować *de lege ferenda* – tzw. uelastycznienie przepisów antystalkingowych do granic możliwości w poszczególnych państwach, w celu umożliwienia organom procesowym karanie sprawców za czyny, które, choć nie mieszczą się w definicji samego nękania, wciąż stanowią przestępstwo stalkingu. Zdaniem autora ujęcie syntetyczne zdecydowanie wydaje się lepszym rozwiązaniem. Nawet jeśli poszczególne przepisy prawnokarne w obecnym kształcie spełniają swoją funkcję, to na skutek ciągłego

---

²⁰ A. Kulik, op. cit., s. 229.

postępu cywilizacyjnego oraz coraz to nowych form działania stalkerów może się wkrótce okazać, że danego zachowania nie sposób będzie zakwalifikować jako stalkingu z uwagi na brak wszystkich znamion popełnienia tego przestępstwa.

Działania stalkera mogą wyrządzić duże spustoszenie w życiu pokrzywdzonych, a także przyczynić się do całkowitej jego zmiany. Z racji tego, że stalking nie wyczerpuje się w jednym czynie, lecz jest pewnym sposobem postępowania zakładającym uporczywość działań sprawcy, ofiara ponosi często zwielokrotnione psychiczne konsekwencje prześladowania. Ze stalkingiem związane są wszystkie objawy typowe dla chronicznego stresu, takie jak: stany lękowe i nastroje depresyjne, nadpobudliwość, podejrzliwość czy wrogość, apatia, przygnębienie i zachwiane poczucie własnej wartości, zwiększona pobudliwość, tiki nerwowe, nagłe wybuchy gniewu lub płaczu, bezsenność, brak apetytu czy obniżona wydajność²¹. Z tego względu sankcje represyjne grożące za stalking powinny być dotkliwe, a jednocześnie mieć charakter prewencyjny, aby zapobiegać popełnianiu tego czynu. Na tej podstawie za odpowiedni zabieg można przyjąć wyodrębnianie typów podstawowych oraz kwalifikowanych przestępstwa stalkingu, tak jak ma to miejsce w polskim, niemieckim, hiszpańskim czy włoskim systemie prawnym. Słuszne jest także, poza przewidzianymi w każdym omówionym kraju sankcjami pozbawienia wolności, uwzględnianie kary grzywny. Dobrym przykładem może być tutaj Francja, gdzie francuski kodeks karny przewiduje grzywnę w różnej wysokości, w zależności od okoliczności popełnionego czynu. Warto się zastanowić nad wprowadzeniem kary grzywny do polskiego kodeksu karnego, która mogłaby być przewidziana za stalking w łagodniejszej postaci. Elastyczność wykonania kary grzywny daje możliwość podejmowania decyzji adekwatnych do sytuacji skazanego, a przyjęty w obecnym kodeksie karnym system stawek dziennych pozwala dostosować wysokość kary do stopnia winy sprawcy oraz jego stanu majątkowego²². Ponadto gama środków reakcji na stalking, poza instrumentami normatywnymi, powinna obejmować także profesjonalną pomoc ofiarom oraz zwiększanie świadomości społeczeństwa w związku z tym szkodliwym zjawiskiem, głównie poprzez upowszechnianie wiedzy dotyczącej stalkingu.

Definicje stalkingu we wskazanych ustawodawstwach inaczej określają takie kryteria, jak liczba i powtarzalność czynów sprawcy, intencje i zamiar stalkera czy kwestię subiektywnych uczuć ofiary. Odmienne jest regulowana także kwestia tego, czy nękanie ścigane jest na wniosek czy z urzędu.

²¹ G. Mania, M. Szafrńska, op. cit., s. 87.

²² A. Antkowiak, *Polityka karna w zakresie orzekania kary grzywny*, „Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego” 2014, t. 31, Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 3591, s. 111.

Przeprowadzone rozważania pozwalają ujrzeć ogromną rozpiętość kryteriów wykorzystywanych dla opisu tego zjawiska. Trudno jest również mówić o jakimś dominującym wzorcu. Wydaje się, że organy stanowiące prawo w każdym ze wskazanych miejsc *de lege lata* dążą do zapewnienia ochrony ofiarom uporczywego nękania w jak największym stopniu²³.

Warto w tym miejscu wspomnieć również o Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule 11 maja 2011 r., która wzywa państwa sygnatariuszy do kryminalizacji zjawiska stalkingu. Art. 34 tego aktu prawnego brzmi: „Strony przyjmą konieczne środki ustawodawcze lub inne środki w celu zapewnienia, by za umyślne, powtarzające się zastraszanie innej osoby powodujące, że obawia się ona o swoje bezpieczeństwo, groziła odpowiedzialność karna”²⁴. Nie ulega wątpliwości, że pokrzywdzonym powinno być gwarantowane poczucie bezpieczeństwa na każdym etapie postępowania. Aby to nastąpiło, przepisy antystalkingowe powinny być odpowiednio skonstruowane, a to z kolei musi być poprzedzone profesjonalnymi badaniami nad skalą stalkingu w danym miejscu, charakterystyką pokrzywdzonych oraz specyfiką działań sprawców tego niebezpiecznego czynu zabronionego. Samo posiadanie przepisu bowiem może być niewystarczające dla ochrony ofiary i pociągnięcia do odpowiedzialności sprawcy, gdy brakuje prawidłowego podejścia organów ścigania do pokrzywdzonych oraz do powagi samego zagadnienia²⁵.

---

²³ D. Woźniakowska-Fajst, *Prawne możliwości walki ze zjawiskiem stalkingu – czy w prawie polskim potrzebna jest penalizacja prześladowania?*, „Archiwum Kryminologii” 2009, t. 31, s. 1–43.

²⁴ Art. 34 Konwencji Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzonej w Stambule dnia 11 maja 2011 r., Dz.U. 2015 poz. 961.

²⁵ D. Woźniakowska-Fajst, op. cit.

JULIA MUCHA

Dyskryminacja wyznaniowa – rys porównawczy na tle wybranych zagranicznych kodeksów karnych. Podobieństwa oraz różnice

Celem pracy jest ukazanie różnic oraz podobieństw między regulacjami kodeksowymi wybranych krajów w zakresie ochrony przed przestępstwem dyskryminacji wyznaniowej. Spoglądając na poszczególne państwa, zauważyć możemy, że regulacje w zakresie dyskryminacji wyznaniowej nie są uregulowane jednolicie. W części krajów kodeks karny nie obejmuje tej problematyki, co niesie za sobą liczne zagrożenia w zakresie ochrony ofiar przestępstwa.

The purpose of this work is to show the differences and similarities between the code regulations of selected countries in terms of protection against the crime of religious discrimination. Looking at the individual states, we can see that regulations in the area of religious discrimination are not uniformly regulated. In some countries, the criminal code does not cover this issue, which poses numerous risks to the protection of victims of crime.

1. Wstęp

Punktem wyjścia dla rozważań, odnoszących się do penalizacji obrazy uczuć religijnych, jest pojęcie „wolności człowieka”. Mowa tutaj przede wszystkim o wolności wyznania, swobodzie wypowiedzi oraz wszystkich innych wolnościach, które w sposób bezpośredni czy też pośredni związane są z religią i kultem religijnym¹.

Wolność sumienia oraz wyznania to jedno z podstawowych dóbr prawnych, gwarantowanych w demokratycznych państwach. Zauważyć należy,

---

¹ M. Żukowska, *Kryminalizacja obrazy uczuć religijnych w Polskim Prawie Karnym*, „Zeszyty Prawnicze” 2016, nr 16.1.

że stanowi ono poważny miernik stopnia demokratyzacji życia społecznego w państwie².

Mówiąc o religii, należy pamiętać, że jest to pojęcie rozbudowane i obejmuje obok uczuć religijnych również mowy religijne czy też *credo*³.

Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego, wolność religijna obejmuje pojęcia, wyobrażenia i przekonania religijne danej osoby. Pamiętać należy, że w „tym obszarze autonomicznych wartości jednostki mieszczą się także jej uczucia religijne”⁴.

Trybunał Konstytucyjny w uzasadnieniu orzeczenia z 1994 r., stwierdził, że uczucia religijne podlegają szczególnej ochronie prawa⁵. Z czego to wynika? Z pewnością z powiązania bezpośredniego z wolnością sumienia i wyznania, która stanowi wartość konstytucyjną⁶.

2. Polski kodeks karny

2.1. Polski kodeks karny oraz inne akty prawne regulujące problematykę dyskryminacji wyznaniowej

Zgodnie z art. 194 polskiego kodeksu karnego: „Kto ogranicza człowieka w przysługujących mu prawach ze względu na jego przynależność wyznaniową albo bezwyznaniowość, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2”⁷.

Problematyka dyskryminacji człowieka ze względu na to, co wyznaje lub czego nie wyznaje, stanowi pewnego rodzaju początek katalogu przestępstw przeciwko wolności sumienia oraz wolności wyznania⁸.

Polska jest krajem tolerancyjnym, od 2004 r. jest członkiem Unii Europejskiej i wydawać by się mogło, że problem dyskryminacji wyznaniowej już nas nie dotyczy. Spoglądając na statystyki Komendy Głównej Policji, stwierdzić możemy, że w latach od 1999 do 2019, zdecydowanie więcej postępowań

---

² K. Warchałowski, *Prawnokarna ochrona wolności religijnej w Polsce w latach 1932–1997*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2002, t. 4.

³ E. Kruczoń, *Przestępstwo obrazy uczuć religijnych*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 2, s. 39–40.

⁴ Wyrok SN z dnia 6 kwietnia 2004 r. (I CK 484/03), Orzecznictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna 2005/4/69 – dostępny na stronie internetowej: www.prawo.money.pl. [data dostępu: 1.01.2021].

⁵ Orzeczenie z dnia 7 czerwca 1994 r. (K. 17/93), [w:] T. Jasudowicz, s. 167–170.

⁶ E. Kruczoń, op. cit.

⁷ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444, 1517), art. 194.

⁸ R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2020, dostępny w Legalis, data dostępu: 27.12.2020 r.

zostało wszczętych niż stwierdzono przestępstw w zakresie dyskryminacji wyznaniowej⁹.

Dyskryminacja oznacza pozbawienie kogoś równouprawnienia, szykanowanie pewnej grupy ludzi ze względu na ich pochodzenie, przynależność klasową, narodową, rasową, wyznaniową¹⁰.

Według definicji SJP, ograniczenie przywilejów, praw, a nawet prześladowanie części społeczności, zwykle na tle rasowym, religijnym, etnicznym lub kulturowym nazywane jest dyskryminacją¹¹.

Warto również wspomnieć o podziale na dyskryminację pośrednią oraz bezpośrednią. „Z dyskryminacją pośrednią mamy do czynienia w przypadku, gdy przepis, kryterium lub pozornie neutralna praktyka może doprowadzić do szczególnej, niekorzystnej sytuacji dla osób danej religii lub przekonań, niepełnosprawności, wieku lub orientacji seksualnej, w stosunku do innych osób, chyba że taki przepis, praktyka lub kryterium są obiektywnie uzasadnione zgodnym z prawem celem, a środki mające służyć jego osiągnięciu są właściwe i konieczne (art. 2 ustęp 2b dyrektywy 2000/78/WE). Przez dyskryminację bezpośrednią należy rozumieć mniej przychylne traktowanie osoby, w porównaniu do innej osoby, która znajdowałaby się, znajduje się lub będzie się znajdować w porównywalnej sytuacji z przyczyn wymienionych w art. 1 dyrektywy 2000/78/WE”¹².

Jak możemy zauważyć, nie ma jednej, uniwersalnej definicji dyskryminacji.

Warto odnieść się do aktu prawnego, który w hierarchii źródeł prawa stoi najwyżej, czyli do Konstytucji RP. Zgodnie z art. 32 ustęp 2: „Nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny”¹³. Zadaniem państwa jest zapewnienie każdemu obywatelowi, bez względu na kolor skóry, przekonania religijne czy płciowe, bezpieczeństwa i wolności w demokratycznym państwie.

Kodeks pracy zawiera uregulowania, które zabraniają dyskryminacji wyznaniowej. Zgodnie z art. 11 z indeksem 3: „Jakakolwiek dyskryminacja w zatrudnieniu, bezpośrednia lub pośrednia, w szczególności ze względu na płeć, wiek, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, przekonania polityczne,

---

⁹ <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-5/63489>, Dyskryminacja-wyznaniowa-art-194.html [data dostępu: 1.03.2021].

¹⁰ M. Szymczak (red.), *Słownik języka polskiego*, t. 1, s. 488; S. Dubisz (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 1, Warszawa 2003, s. 746.

¹¹ <https://sjp.pl/dyskryminacja> [data dostępu: 13.11.2021].

¹² J. Falski, *Dyskryminacja ze względu na religię w miejscu pracy w kodeksie orzecznictwa TS UE*, „Przegląd Sejmowy” 2019, nr 2(151), s. 53–72; <https://doi.org/10.31268/PS.2019.24>.

¹³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm. art.32 ust. 2.

przynależność związkową, pochodzenie etniczne, wyznanie, orientację seksualną, a także ze względu na zatrudnienie na czas określony lub nieokreślony, albo w pełnym lub niepełnym wymiarze pracy – jest niedopuszczalna¹⁴.

Zgodnie z art. 18d Kodeksu Pracy, jeżeli pracodawca naruszył zasadę równego traktowania w zatrudnieniu, pracownik może dochodzić odszkodowania w wysokości nie niższej niż minimalne wynagrodzenie, ustalane na podstawie odrębnego przepisu¹⁵.

Organy Unii Europejskiej również wydały liczne dokumenty odnoszące się do problematyki dyskryminacji wyznaniowej. Przytaczanie wszystkich byłoby bezzasadne, jednak jako przykład możemy odnieść się do art. 13 ustęp 1 TWE. Zgodnie z tym traktatem: „Bez uszczerbku dla innych postanowień niniejszego Traktatu i w granicach kompetencji, które Traktat powierza Wspólnocie, Rada, stanowiąc jednomyślnie na wniosek Komisji i po konsultacji z Parlamentem Europejskim, może podjąć środki niezbędne w celu zwalczania wszelkiej dyskryminacji ze względu na płeć, rasę lub pochodzenie etniczne, religię lub światopogląd, niepełnosprawność, wiek lub orientację seksualną”¹⁶.

Karta Narodów Zjednoczonych zakazuje dyskryminacji kobiet i mężczyzn. Wynika z niej wprost, że Narody Zjednoczone nie będą stosowały żadnych ograniczeń przy dopuszczaniu mężczyzn i kobiet na stopie równości i w jakimkolwiek charakterze na stanowiska w swych organach głównych i pomocniczych (artykuł 8)¹⁷.

Celem niniejszej pracy jest ukazanie różnic oraz podobieństw między regulacjami kodeksowymi wybranych krajów w zakresie ochrony przed przestępstwem dyskryminacji wyznaniowej.

Tezą zaś jest stwierdzenie, że nadrzędną wartością w przytoczonych regulacjach jest ochrona wolności prezentowania różnych poglądów religijnych.

2.2. Przedmiot ochrony

Przedmiotem ochrony jest prawo każdego człowieka do wolności w sferze przekonań religijnych¹⁸. Przestępstwo to jest szczególnie ciekawe, gdyż na przestrzeni lat pojawiały się liczne pozycje dekryminalizacji. Głównym powodem miałyby być niekonstytucyjność analizowanego przepisu z powodu

¹⁴ Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy Dz.U. 1974 nr 24 poz. 141 art. 11 ind. 3.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ http://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/traktaty/Traktat_amsterdamski_PL_19.pdf. [data dostępu: 1.01.2021].

¹⁷ http://www.ptpa.org.pl/site/assets/files/1153/karta_narodow_zjednoczonych.pdf [data dostępu: 1.01.2021].

¹⁸ R. A. Stefański (red.), op. cit.

nierównego traktowania osób wyznających jakąś religię lub niewyznających żadnej religii, które z związku z tym pozbawione są ochrony. Bezwyznaniowość polega sama w sobie ochronie, zarówno w płaszczyźnie prawa karnego, jak i konstytucji RP (np. artykuł 257)¹⁹.

Należy również przypomnieć sobie, że na szczycie hierarchii źródeł prawa w RP stoi Konstytucja RP. Zapewnia ona wolność sumienia oraz religii, stanowiąc tym samym aspekt ochrony indywidualnej oraz wspólnotowej²⁰.

Mówiąc o indywidualnym przedmiocie ochrony, należy stwierdzić, że doprecyzowanie sprawia trudności. Utrzymuje się pogląd, że głównym przedmiotem ochrony są uczucia, jednak pojawiają się również poglądy odmienne. Wynika z nich, że dobrem chronionym jest emocjonalny stosunek pewnej grupy osób do wyznawanej przez siebie wiary.

Bardzo często przez indywidualny przedmiot ochrony rozumiemy wolność danej osoby od dyskomfortu spowodowanego zachowaniem osoby trzeciej, polegającym na braku szacunku do wyznania pokrzywdzonego²¹.

Warto zaznaczyć, że „zarówno wolność sumienia, jak i religii podlega ochronie prawnej jedynie wówczas, gdy zostaje uzewnętrzniona”²². W związku z tym należałoby sobie zadać pytanie, w jaki sposób możemy ją uzewnętrznnić. Zgodnie z Konstytucją RP (art. 53. ust. 2.): „Wolność religii obejmuje wolność wyznawania lub przyjmowania religii według własnego wyboru oraz uzewnętrzniania indywidualnie lub z innymi, publicznie lub prywatnie, swojej religii przez uprawianie kultu, modlitwę, uczestniczenie w obrzędach, praktykowanie i nauczanie. Wolność religii obejmuje także posiadanie świątyń i innych miejsc kultu w zależności od potrzeb ludzi wierzących oraz prawo osób do korzystania z pomocy religijnej tam, gdzie się znajdują”²³. Z niniejszego artykułu Konstytucji RP wprost wynika, że wolność religii oraz wyznania można uzewnętrznnić np. przez uprawianie kultu czy uczestnictwo w obrzędach.

Odnosząc się do przedmiotu ochrony, należy zauważyć pewien bardzo istotny aspekt, bowiem przedmiotem ochrony na żadnym poziomie nie jest „cześć lub godność samego bóstwa”²⁴.

---

¹⁹ M. Budyn-Kulik, *Znieważenie uczyć religijnych – analiza dogmatyczna i praktyka ścigania*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2014, nr 19.

²⁰ Ibidem.

²¹ Ibidem.

²² Ibidem.

²³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm. art. 32 ust. 2.

²⁴ M. Budyn-Kulik, op. cit.

2.3. Strona przedmiotowa

Koncepcja ujęta w art. 194 kodeksu karnego jest odmienna od pozostałych czynów zabronionych opisanych w tym kodeksie. Zasadnicza różnica polega na tym, że znamieniem czynnościowym jest „obrażenie”, a znieważenie jest sposobem, za pomocą którego dochodzi do realizacji tego znamienia²⁵.

Przedmiotem oddziaływania może być każdy człowiek – wynika to z faktu bycia człowiekiem i nie ma tutaj znaczenia obywatelstwo²⁶.

Istotne dla zagadnienia są pojęcia „przynależność religijna” oraz „bezwyznaniowość”. Przez przynależność wyznaniową należy rozumieć przynależność do jakiegoś kościoła lub też związku wyznaniowego²⁷. Jednak bardzo ważnym aspektem jest fakt, że ten kościół lub też związek wyznaniowy nie muszą być akceptowane przez państwo²⁸. Natomiast bezwyznaniowość oznacza areligijny światopogląd. Jest to równoznaczne z brakiem przynależności do jakiegokolwiek związku wyznaniowego lub też kościoła²⁹.

Przepis nie określa, na czym wspomniane ograniczenie miałyby polegać, stąd też należy przyjąć jego najszersze rozumienie. Może polegać na działaniu i zaniechaniu drugiej osoby, które prowadzą do uszczuplenia lub uniemożliwiają pokrzywdzonemu korzystać z przysługujących mu praw³⁰.

2.4. Podmiot

Podmiotem, który dopuszcza się przestępstwa, może być każdy (zarówno osoba świecka, jak również duchowna, osoba, która ma bliskie związki z ofiarą przestępstwa oraz osoba, która nie ma żadnego związku z taką ofiarą)³¹.

2.5. Strona podmiotowa

Przestępstwo to może być popełnione tylko z zamiarem bezpośrednim i mieć charakter umyślny³².

---

²⁵ Ibidem.

²⁶ R. A. Stefański (red.), op. cit.

²⁷ Ibidem.

²⁸ J. Wojciechowska, M. Królikowski, [w:] A. Wąsek, *Kodeks karny*, t. 1, Warszawa 2010, s. 89.

²⁹ M. Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania w Kodeksie karnym z 1997 roku*, Lublin 2005, s. 79.

³⁰ A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny*, wyd 7, Toruń–Lublin 2020, dostępny w Legalis, data dostępu: 31.01.2021.

³¹ R. A. Stefański (red.), op. cit.

³² Ibidem.

Jaka jest przyczyna popełnienia tego czynu? Tutaj odpowiedź nasuwa się od razu: przynależność wyznaniowa lub bezwyznaniowość pokrzywdzonego. Motywem sprawcy jest brak tolerancji względem pewnej odmienności poglądów ofiary.

Myślę, że po tak obszernym opisanie tego przestępstwa w polskim kodeksie karnym, możemy przejść do uregulowań obowiązujących w zagranicznych kodeksach karnych.

3. Niemiecki kodeks karny

Dyskryminację wyznaniową w RFN regulują akty prawne pozakodeksowe. Dyskryminacja w sensie prawnym to nierówne traktowanie osoby lub osób bez obiektywnego powodu uzasadniającego nierówne traktowanie³³.

Dyskryminacja nie jest jednolicie uregulowana w Niemczech. Każdy, kto odczuł, że doszło do przejawu dyskryminacji względem niego, może dochodzić swoich praw. Zakres jego uprawnień uzależniony jest od tego, kto dopuścił się tego zachowania (czy była to osoba prywatna czy państwowa) i na jaką dziedzinę życia ma wpływ to zachowanie (życie zawodowe/ prywatne). Jest to kluczowe z tego powodu, że istnieją różne zakazy dyskryminacji.

Zakaz dyskryminacji w AGG (ustawie o równym traktowaniu z dnia 14.08.2006 BGBl. I S. 1897)³⁴ nie ma zastosowania do dyskryminacji poprzez reklamę. Spoglądając na AGG, wyróżniamy następujące kategorie dyskryminacji³⁵:

1. Ze względu na rasę i kolor skóry
2. Ze względu na płeć
3. Ze względu na religię i światopogląd
4. Ze względu na upośledzenia
5. Ze względu na wiek
6. Ze względu na orientację seksualną.

Natomiast zakaz dyskryminacji w art. 3 ustępie 3 Konstytucji RFN ma zastosowanie tylko do dyskryminacji ze strony podmiotów państwowych. Ponadto istnieją różnice między zakazami dyskryminacji, które mają zastosowanie tylko do prawnie określonych podstaw dyskryminacji, np. art. 3 ustęp 3 Konstytucji RFN, a przepisami ogólnymi, które mają również zastosowanie do innych sytuacji (np. sytuacji z zakresu prawa cywilnego – mowa tutaj

---

³³ https://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Handbuch_Diskriminierungsschutz/Kapitel_2.pdf?__blob=publicationFile&v=5. [data dostępu: 1.03.2021].

³⁴ Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz vom 14.08.2006 (BGBl. I S. 1897).

³⁵ Ibidem.

w szczególności o ochronie dóbr osobistych, np. art. 12 niemieckiego kodeksu cywilnego).

Poszukując ochrony prawnej, należy również pamiętać, że nie tylko istnieją odmienne definicje dyskryminacji w różnych dziedzinach prawa, ale także w niektórych konkretnych przypadkach regulacje te są rozbieżne³⁶.

4. Holenderski kodeks karny

Nie ma odpowiednika polskiej regulacji w holenderskim kodeksie karnym.

5. Francuski kodeks karny

Artykuł 225-1

Dyskryminacja stanowi wszelkie rozróżnienie między osobami fizycznymi ze względu na ich pochodzenie, płeć, stan cywilny, sytuację rodzinną, wygląd fizyczny, sytuację ekonomiczną, prawdziwą lub domniemaną, miejsce zamieszkania, stan zdrowia, utratę autonomii, niepełnosprawność, cechy genetyczne, obyczaje, orientację seksualną, tożsamość płciową, wiek, poglądy polityczne, działalność związkową, zdolność do wyrażania się w języku innym niż francuski, przynależność lub brak przynależności, prawdziwej lub domniemanej, do grupy etnicznej, narodu, domniemaną rasę lub określoną religię.

Dyskryminacja to także każde rozróżnienie między osobami prawnymi ze względu na pochodzenie, płeć, stan cywilny, sytuację rodzinną, wygląd fizyczny, sytuację ekonomiczną, prawdziwą lub domniemaną, miejsce zamieszkania, stan zdrowia, utratę autonomii, niepełnosprawność, cechy genetyczne, obyczaje, orientację seksualną, tożsamość płciową, wiek, poglądy polityczne, działalność związkową, zdolność do wyrażania się w języku innym niż francuski, przynależność lub brak przynależności, prawdziwej lub domniemanej, do grupy etnicznej, narodu, domniemaną rasę lub określoną religię członków lub określonych członków tych osób prawnych³⁷.

Artykuł 225-2

Dyskryminacja zdefiniowana w artykułach 225-1 do 225-1-2 popełniona przeciwko osobie fizycznej lub prawnej, podlega karze 3 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 45 000 euro, jeżeli polega na:

- 1° odmowie dostawy towarów lub usług;
- 2° utrudnianiu normalnej działalności gospodarczej;
- 3° odmowie zatrudnienia, ukarania lub zwolnienia osoby;

---

³⁶ https://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/Downloads/DE/publikationen/Handbuch_Diskriminierungsschutz/Kapitel_2.pdf?__blob=publicationFile&v=5. [data dostępu: 1.03.2021].

³⁷ Ustawa z dnia 22 lipca 1992, Code Pénal (autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek).

4° uzależnieniu dostawy towarów lub świadczenia usługi od spełnienia warunku opartego na jednym z elementów określonych w artykule 225-1 lub przewidzianych w artykułach 225-1-1 lub 225-1-2;

5° złożeniu oferty pracy, prośby o staż lub okres szkolenia w firmie, z zastrzeżeniem warunku opartego na jednym z elementów, o których mowa w artykule 225-1 lub przewidzianego w artykułach 225-1-1 lub 225-1-2;

6° odmowie przyjęcia osoby na jeden ze staży, o których mowa w 2° artykułu L. 412-8 kodeksu bezpieczeństwa społecznego.

Gdy dyskryminacyjna odmowa przewidziana w 1° zostanie popełniona w miejscu publicznym lub w celu uniemożliwienia dostępu, kary zostają podniesione do 5 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 75 000 euro³⁸.

Analizując ten przepis, na początku należałoby zaznaczyć, że francuski kodeks karny w bardzo kazuistyczny sposób wymienia, co zalicza się do dyskryminacji wyznaniowej, jakie ma ona przejawy i czym jest. Art. 225-1 stanowi wyliczenie przykładowych sytuacji, ze wszystkimi wadami i zaletami takiej techniki ustawodawczej. Wyliczenie kazuistyczne niesie za sobą możliwość pominięcia określonych sytuacji, gdyż nie da się dokonać kompletnego wyliczenia. Teoretycznie takie ujęcie problemu daje pewną łatwość w zakwalifikowaniu czynów będących dyskryminacją wyznaniową, co w konsekwencji może ułatwić zrozumienie przepisu, gdyż mamy do czynienia z enumeratywnym wyliczeniem i nie ma miejsca na domysły. Praktycznie jednak pominięcia mogą rodzić pokusę uzupełniania w drodze analogii, co nie może być uznane za zabieg słuszny w żadnym porządku prawnym.

Możemy również zauważyć, że sankcje, które grożą za dopuszczenie się takiego przestępstwa, są dużo surowsze niż w polskim kodeksie karnym. Zgodnie z art. 225-2 kary, które grożą za dyskryminację wyznaniową to zarówno surowe kary pieniężne oraz pozbawienie wolności. Oprócz tego ustawodawca francuski przewiduje dodatkowo karę pozbawienia wolności, która może być osądzona do kary grzywny, co wynika wprost z początku art. 225-2. Polski kodeks karny w bardziej łagodny sposób traktuje to przestępstwo. Za czyn ten może zostać orzeczona kara grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2, co wynika wprost z przepisu.

Próbując porównać przepisy polskiego kodeksu karnego i francuskiego kodeksu karnego, możemy zauważyć, że kodeks karny francuski w sposób kazuistyczny wylicza czyny zaliczane do dyskryminacji wyznaniowej, a polski kodeks karny jest pod tym względem dużo bardziej elastyczny i posługuje się tylko pojęciami „przynależność wyznaniowa” i „bezwyznaniowość”.

---

³⁸ Ibidem.

Rozwiązanie polskie niewątpliwie mieści się dobrze w granicach polskiej tradycji legislacyjnej, francuskie zaś w granicach myśli francuskiej – ze wszystkimi ich wadami i zaletami. Rozwiązanie francuskie można uznać za stanowiące przejaw traktowania sędziego jako „ust ustawy” i dążenia do szczegółowego uregulowania wszystkich możliwych do pomyślenia sytuacji wprost w przepisie. Ogólniejsze ujęcie polskie zostawia więcej miejsca na aktywizm sędziowski. Sankcje grożące za przestępstwo dyskryminacji wyznaniowej w Polsce są dużo niższe od tych we francuskim kodeksie karnym. Zjawisko wysokiej grzywny jest typowe dla francuskiego kodeksu karnego. Wiąże się to z koniecznością utrzymania więźnia i tym samym stanowi pewnego rodzaju rekompensatę dla Skarbu Państwa za czas pobytu w zakładzie karnym i koszty poniesione na tegoż więźnia.

6. Włoski kodeks karny

Nie ma odpowiednika polskiej regulacji we włoskim kodeksie karnym.

7. Hiszpański kodeks karny

Nie ma odpowiednika w hiszpańskim kodeksie karnym.

8. Australijski kodeks karny

Nie ma odpowiednika polskiej regulacji w australijskim kodeksie karnym.

9. Podsumowanie

W mojej ocenie wszystkie przytoczone regulacje spełniają postawiony im cel. Ukazane zostały różnice oraz podobieństwa między regulacjami kodeksowymi wybranych krajów w zakresie ochrony przed przestępstwem dyskryminacji wyznaniowej.

Na samym początku należy zauważyć bardzo istotny element, bowiem w pięciu z siedmiu omawianych kodeksów przestępstwo dyskryminacji wyznaniowej nie jest opisane. Niesie to za sobą niebezpieczeństwo braku wystarczającej ochrony ofiar przestępstwa.

Porównując polski kodeks karny oraz francuski (dwie ustawy, w których opisane zostało analizowane przestępstwo) zauważyć możemy, że w polskim kodeksie karnym mamy dużo krótszy tekst niż w przypadku francuskiego kodeksu karnego. Polski ustawodawca określa tylko sytuację, w której dochodzi do dyskryminacji, a sankcje ujęte są bardzo ogólnie. Mowa jest o karze

grzywny, ograniczenia wolności lub pozbawienia wolności do lat 2. W kodeksie karnym obowiązującym we Francji przepis jest dużo bardziej rozbudowany. Mamy bardzo skrupulatny i dokładny opis, czym jest dyskryminacja, względem kogo się przejawia oraz są przewidziane wysokie sankcje pieniężne za dopuszczenie się tego czynu. Wynika to z konieczności utrzymania więźnia i stanowi pewnego rodzaju rekompensatę dla Skarbu Państwa. W polskim kodeksie karnym mowa jest o alternatywie karze grzywny, ograniczenia lub pozbawienia wolności, we francuskim kodeksie karnym orzekana jest obok kary pozbawienia wolności grzywna.

Spoglądając na Republikę Federalną Niemiec, zaznaczyć należy, że przestępstwo to jest ujęte w różnych aktach pozakodeksowych. Między innymi ustawa o równym traktowaniu z 2006 r., czy też Konstytucja RFN reguluje przestępstwo dyskryminacji wyznaniowej.

Obraza uczuć religijnych

Artykuł zawiera opracowanie problematyki przestępstwa obrazy uczuć religijnych w ujęciu prawnoporównawczym. Autorka analizuje przepisy dotyczące tego przestępstwa w Polsce, Niemczech, Holandii, Francji, Włoszech, Hiszpanii oraz w Australii pod kątem jego penalizacji, a także wysokości kary. Porównanie to pozwala autorce na wyciągnięcie wniosków, które wskazują, iż regulacje w przytoczonych państwach wykazują znaczne różnice przede wszystkim w kwestii penalizacji przestępstwa zniewagi uczuć religijnych, a także w kwestii wysokości kary.

The article contains a study of the problem of the crime of insulting religious feelings in the comparative legal perspective. The author analyzes regulations concerning this crime in Poland, Germany, France, the Netherlands, Italy, Spain and Australia from the point of view of its penalization and the level of punishment. The above comparison allows the author to draw conclusions which indicate that the regulations in the cited countries show significant differences, first of all, as far as penalization of the crime of insulting religious feelings is concerned, as well as the level of punishment.

1. Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie problematyki przestępstwa obrazy uczuć religijnych w ujęciu prawnoporównawczym w Polsce, Niemczech, Francji, Holandii (Niderlandach), Włoszech, Hiszpanii oraz w Australii. Regulacje w przytoczonych państwach wykazują znaczne różnice przede wszystkim w kwestii penalizacji przestępstwa zniewagi uczuć religijnych, a także w kwestii wysokości kary.

Warto zwrócić uwagę, iż pomimo dominacji jednej lub kilku religii na przestrzeni setek, a nawet tysięcy lat, niemożliwe było, aby cała ludzkość podzielała te same poglądy i wartości. Z tego też względu pojawiła się konieczność wprowadzenia do porządków prawnych przepisów przewidujących

karę dla osób, które obrażają uczucia religijne osób funkcjonujących w danej społeczności. Obraza uczuć religijnych niekiedy bywa potocznie zwana bluźnierstwem, co jednak nie jest w pełni precyzyjne. Najczęściej definiowana jest jako zniesławienie Boga lub pewnych dogmatów, świętości, tudzież słowa uwłaczające temu, co jest uważane przez kogoś za godne szacunku lub co jest przez daną religię uważane za święte¹. Za obrazę uczuć religijnych w szerszym znaczeniu należy więc uznać każde zachowanie (także werbalne) wyrażające pogardę lub lekceważenie dla danej religii i jej wyznawców, godzące w postawy danego wyznania lub bezczeszczące w odczuciu innych osób symbole religijne².

W ostatnim czasie zaobserwować można pojawiające się coraz częściej kontrowersje dotyczące kolizji wolności wypowiedzi z obrazą uczuć religijnych. W 2012 r. zarówno Komisja Wenecka, jak i Zgromadzenie Parlamentarne zaleciły depenalizację bluźnierstwa i obrazy uczuć religijnych³ na mocy art. 10 (swoboda wypowiedzi) oraz art. 9 (swoboda myśli, przekonań i wyznania) Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁴, które mają swoje odzwierciedlenie także w art. 11 i 10 Karty praw podstawowych UE. Artykuł 20 ust. 2 MPPOiP stanowi natomiast, że „popieranie w jakikolwiek sposób nienawiści narodowej, rasowej lub religijnej, stanowiące podżeganie do dyskryminacji, wrogości lub gwałtu, powinno być ustawowo zakazane”⁵.

2. Polski kodeks karny

Obowiązujący obecnie kodeks karny z dnia 6 czerwca 1997 r.⁶ przestępstwo obrazy uczuć religijnych normuje w art. 196, według którego: „Kto obraża uczucia religijne innych osób, znieważając publicznie przedmiot czci religijnej lub miejsce przeznaczone do publicznego wykonywania obrzędów religijnych, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności

---

¹ D. Robertson, *A dictionary of Human Rights*, London 1997; M. Szymczak, *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1978, s. 177.

² W. Janyga, *Przestępstwo obrazy uczuć religijnych w polskim prawie karnym w świetle współczesnego pojmowania wolności sumienia i wyznania*, Warszawa 2010, s. 175 i n.

³ Pytanie wymagające odpowiedzi pisemnej E-009015-12 do Komisji art. 117 Regulaminu Sophia in 't Veld (ALDE), Joanna Senyszyn (S&D), Cornelis de Jong (GUE/NGL), Marietje Schaake (ALDE), https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-7-2012-009015_PL.html [data dostępu: 10.10.2020].

⁴ Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284).

⁵ Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz.U. 1977 nr 38 poz. 167).

⁶ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. (Dz.U. 2020 poz. 1444 ze zm.).

do lat 2°. Przepis ten został umieszczony w rozdziale XXIV k.k., zatytułowanym *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*. Rodzajowym przedmiotem ochrony przestępstw z rozdziału XXIV k.k. jest zawarta w jego tytule wolność sumienia i wyznania⁷. M. Filar definiuje ją jako wolność od określonych tam działań, stanowiących szczególnie drastyczne formy zamachu na wolność sumienia i wyznania⁸. Indywidualny przedmiot ochrony przestępstwa z art. 196 k.k. doktryna nazywa rozmaicie, przy czym część autorów pozostaje przy ogólnym stwierdzeniu, iż są nim uczucia religijne⁹. Przedmiot ochrony czynu zabronionego opisuje się również jako wolność od dyskomfortu psychicznego, spowodowanego zachowaniami wyrażającymi brak szacunku dla wyznania pokrzywdzonego¹⁰.

W tym miejscu wypada skonstatować, że wolność sumienia i religii gwarantowana jest także w przepisie art. 53 Konstytucji. Na straży przestrzegania wspomnianej wolności sumienia i religii stoją przepisy karne sformułowane w treści rozdziału XXIV kodeksu karnego, a wśród nich właśnie art. 196.

Strona przedmiotowa przestępstwa określonego w art. 196 k.k. polega na obrazie uczuć religijnych poprzez publiczne znieważenie przedmiotu czci religijnej lub miejsca przeznaczonego do publicznego wykonywania obrzędów religijnych. Obraza może być rozumiana jako naruszenie słowem lub czynem czyjegoś poczucia własnej wartości, godności, honoru. Istotnym elementem jest także naruszenie słowem lub czynem obowiązującego prawa, norm społecznych, obyczajowych, wyszydzenie, ośmieszenie ważnych dla kogoś wartości¹¹.

Przedstawione wcześniej znaczenie słowa „obraza” pozwala zakwalifikować występki z art. 196 k.k. do grupy przestępstw materialnych, gdyż skutkiem zasadniczo musi być odczucie znieważania uczuć religijnych odczuwane przez co najmniej dwie konkretne osoby. W doktrynie za „znieważenie” przyjmuje się okazanie pogardy lub lekceważenia dla wartości wyznawanych przez drugą osobę. Może to przybierać formę zarówno werbalną, jak i pisemną¹².

---

⁷ A. Grześkowiak (red.), *Prawo karne*, Warszawa 2007, s. 302; J. Piórkowska-Flieger, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 370.

⁸ M. Filar, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, [w:] *Nowa kodyfikacja karne. Kodeks karny. Krótkie komentarze*, nr 18, Warszawa 1998, s. 97–98.

⁹ O. Górniok i in., *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Gdańsk 2005, s. 199.

¹⁰ M. Makarska, *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania w kodeksie karnym z 1997 r.*, Lublin 2005, s. 170.

¹¹ B. Dunaj (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 1, Warszawa 2001, s. 637.

¹² R. Góral, *Kodeks karny. Praktyczny komentarz z orzecznictwem*, Zrzeszenie Prawników Polskich, Warszawa 2005, s. 310.

W doktrynie panuje przeważający pogląd, że aby doszło do znieważenia uczuć religijnych, zniewaga musi istnieć obiektywnie. Wskazuje się, że skutkiem działania sprawcy musi być subiektywna obraza uczuć religijnych co najmniej 2 osób, wobec czego koniecznością staje się odniesienie czynu nie do poczucia obrazy jednej, konkretnej osoby, ale tego, czy czyn ten obraża uczucia religijne w sposób powszechny¹³. Niektórzy autorzy odwołują się także do „przeciętnej wrażliwości”¹⁴.

Postępowań w sprawach dotyczących obrazy uczuć religijnych z art. 196 k.k. prowadzi się w Polsce stosunkowo niewiele, chociaż zazwyczaj są to postępowania bardzo medialne. Jak wynika ze statystyk policyjnych, w 2016 r. wszczęto 54 postępowania tego typu, w 2015 – 59, w 2014 – 55, a liczba ta od roku 1999 nigdy nie przekroczyła 70 w skali roku¹⁵.

3. Niemiecki kodeks karny

Ustawa Zasadnicza Republiki Federalnej Niemiec z 23 maja 1949 r.¹⁶ w artykule 4 zapewniła obywatelom Niemiec wolność sumienia i wyznania. Ustęp 1 tegoż artykułu stanowi, że wolność wyznania, sumienia oraz przekonań religijnych i światopoglądowych jest nienaruszalna, a w ust. 2 ustawodawca niemiecki zapewnił swobodne wykonywanie praktyk religijnych, o ile nie zostaną naruszone prawa innych osób, zasady moralności lub porządku konstytucyjnego (art. 2 UZ).

Na straży konstytucyjnej zasady wolności sumienia i wyznania jako praw podstawowych jednostki stoi, poza Federalnym Trybunałem Konstytucyjnym, także kodeks karny (org. Strafgesetzbuch) penalizujący obrazę uczuć religijnych w rozdziale 11 zatytułowanym *Przestępstwa związane z religią i przekonaniami* (oryg. *Straftaten, welche sich auf Religion und Weltanschauung beziehen*) w § 166 tej ustawy w brzmieniu: „(1) Każdy, kto publicznie lub poprzez rozpowszechnianie treści (art. 11 ust. 3) obraża wyznania religijne lub ideologiczne innych osób w sposób, który może zakłócić pokój publiczny, podlega karze pozbawienia wolności do trzech lat lub grzywnie. (2) Tej samej karze podlega również ten, kto publicznie lub przez rozprowadzanie

¹³ A. Marek, *Prawo karne*, C. H. Beck, Warszawa 2011, s. 526.

¹⁴ A. Wąsek, *Przestępstwa przeciwko przekonaniom religijnym de lege lata i de lege ferenda*, „Państwo i Prawo” 1995, nr 7, s. 39.

¹⁵ Statystyka przestępstwa – Kodeks karny (liczba wszczętych postępowań). Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania. Obraza uczuć religijnych (art. 196), <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestępstwa-przeciwko-5/63492,Obraza-uczuc-religijnych-art-196.html> [data dostępu: 21.09.2020].

¹⁶ *Konstytucja Niemiec*, tłum. B. Banaszak, A. Malicka, Warszawa 2008.

pism znieważa istniejący w kraju kościół albo inną wspólnotę religijną bądź stowarzyszenie światopoglądowe oraz ich instytucje i obyczaje w sposób, który może zagrażać porządkowi publicznemu”¹⁷.

Prawo niemieckie zapewnia zatem ochronę przed obrazą uczuć religijnych, choć nie czyni tego bezpośrednio. Wskazany przepis zawiera przesłankę znieważania przekonań religijnych lub innych ideologii, Kościoła lub związku religijnego, a nawet zwyczajów, o ile może to doprowadzić do naruszenia porządku publicznego¹⁸. Dobro chronione stanowi więc nie samo wyznanie czy też uczucia religijne wyznawców, lecz porządek publiczny. Przepięstwo bluźnierstwa podlega więc penalizacji nie z powodu samego zaistnienia czy też subiektywnego poczucia krzywdy, lecz dopiero wówczas, gdy spotka się ze sprzeciwem ze strony społeczeństwa, a więc konieczny jest w tym wypadku jego publiczny charakter. Penalizowane w niemieckim kodeksie karnym przepięstwo bluźnierstwa należy zakwalifikować jako przepięstwo abstrakcyjnego dobra prawnego. Według polskiej terminologii prawniczej określić je zatem można jako przepięstwo bezskutkowe (formalne). W doktrynie niemieckiej uważa się jednak, iż przepis ten powinien stanowić obiektywny miernik wartości, wskazujący jasne i nieprzekraczalne granice, gdy dochodzi do sporów i nieporozumień, szczególnie na tle religijnym czy ideologicznym¹⁹.

4. Holenderski kodeks karny

W Holandii bardzo dużą rolę odgrywa tolerancja, a co za tym idzie wolność wyznania i przekonań, która została zagwarantowana obywatelom w art. 6 Konstytucji, który stanowi, że: „każdy ma prawo do swobodnego wyznawania religii lub przekonań, indywidualnie lub wspólnie z innymi, bez uszczerbku dla odpowiedzialności wynikającej z prawa”²⁰.

Przepisy penalizujące obrazę uczuć religijnych znajdowały się w holenderskim kodeksie karnym od momentu jego wprowadzenia, tj. od 1881 r. W roku 1932 zaproponowano zaostrenie penalizacji tego przepięstwa, jednakże sporną kwestią było wówczas stwierdzenie, czy celem ustawy była ochrona

---

¹⁷ German Criminal Code (Strafgesetzbuch – StGB) [online] https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html [data dostępu: 21.09.2020] (Autorką tłumaczenia Julia Mucha).

¹⁸ J. Warylewski, *Pasja czy obraza uczuć religijnych? Spór wokół art. 196 Kodeksu karnego*, <http://www.warylewski.com.pl/karne/karne/pasja.pdf>, s. 5 [data dostępu: 21.09.2020].

¹⁹ G. Czermak, E. Hilgendorf, *Religions- und Weltanschauungsrecht: Eine Einführung*, Berlin 2018, s. 278.

²⁰ The Constitution for the Kingdom of the Netherlands, <http://dutchcivillaw.com/legislation/indexconstitution.htm> [data dostępu: 21.09.2020] (Autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański).

Boga lub religii, czy też osób religijnych. Ostatecznie ustawa została przegłosowana 1 czerwca 1932 r., penalizując obrazę uczuć religijnych²¹. Przepis to zostało zawarte w art. 147 nowego kodeksu karnego holenderskiego, który to przewidywał karę do 3 miesięcy pozbawienia wolności lub grzywnę do 3800 euro dla każdego, kto publicznie, ustnie, na piśmie lub w przedstawieniu obraża uczucia religijne pogardliwym bluźnierstwem. Ponadto art. 429 zakazywał pokazywanie bluźnierczych materiałów w miejscach widocznych z drogi publicznej²².

Przepisy penalizujące obrazę uczuć religijnych w Holandii przez wiele lat nie były stosowane. Ostatnie skazanie na tej podstawie miało miejsce w 1966 r., w sprawie przeciwko pisarzowi Gerardowi Reve. Sąd pierwszej instancji skazał pisarza, jednakże po odwołaniu się do Sądu Apelacyjnego, w kwietniu 1968 r. wyrok ten został uchylony²³. Od tamtej pory przepisy dotyczące bluźnierstwa traktowane były jako martwa litera prawa. W listopadzie 2012 r. parlament zdecydował o uchyleniu przepisów dotyczących bluźnierstwa. 1 lutego 2014 r. Ustawa o bluźnierstwie została oficjalnie zniesiona²⁴.

5. Francuski kodeks karny

Przestępstwo obrazy uczuć religijnych zostało wprowadzone do prawa francuskiego przez króla Ludwika IX w 1254 r. Po powrocie z jednej z krucjat Ludwik IX zwrócił się w stronę kultu bożego i wywyższenia wiary chrześcijańskiej. Monarcha po zasięgnięciu opinii parów świeckich, duchownych oraz legata papieskiego wydał statut generalny dla całego państwa, w którym to zakazano obrazy Boga w jakikolwiek sposób. Sankcja za naruszenie tego zakazu była surowa, bowiem karano piętnowaniem ust gorącym żelazem i okaleczaniem języka²⁵.

Pojęcie „bluźnierstwa” zostało usunięte z prawa francuskiego w 1791 r., po uchwaleniu Deklaracji Praw Człowieka i Obywatela z 1789 r.²⁶, ale ówczesnie obowiązujące przepisy w dalszym ciągu zabraniały używania obraźliwego

---

²¹ J. Temperman, A. Kotlay, *Blasphemy and Freedom of Expression: Comparative, Theoretical and Historical Reflections after the Charlie Hebdo Massacre*, Cambridge 2017.

²² <https://geoconger.wordpress.com/2008/11/09/blasphemy-law-is-dropped-in-netherlands-cen-110908/> [data dostępu: 21.09.2020].

²³ Ibidem.

²⁴ J. Temperman, A. Kotlay, op. cit.

²⁵ J. Pysiak, *Ludwik Świąty: portret hagiograficzny idealnego władcy*, „Kwartalnik Historyczny” 1996, R. 103, s. 17.

²⁶ Załącznik do Konstytucji Republiki Francuskiej, Konstytucja Francji, wyd. 2 uaktual., tłum. W. Skrzydło, Warszawa 2005.

języka lub zakłócania spokoju. Następnie w 1825 r. przestępstwem ustanowiono świętokradztwo w stosunku do obiektów kulturowych, jednakże przepis ten został usunięty ustawą z dnia 29 lipca 1881 r., która to ustanowiła we Francji wolność prasy. Ustawa z 1881 r. definitywnie zniosła przestępstwo bluźnierstwa, nawet w jego zsekularyzowanej formie naruszania moralności religijnej. Pomimo faktu, iż wyrażenie „bluźnierstwo” nie wróciło już do ustawodawstwa Francji, ustawą Pleven z 1972 r. wprowadzono przestępstwa zniewagi, zniesławienia i podżegania do nienawiści, przemocy lub dyskryminacji na podstawie rasy, grupy etnicznej, narodowości lub religii. Wprowadzenie tych nowych przestępstw doprowadziło do trudności w interpretacji, co skutkowało czasami wątpliwymi orzeczeniami sądowymi i intensywnymi rozważaniami prawniczymi. W praktyce różnica pomiędzy zniewagą, zniesławieniem czy prowokacją a bluźnierstwem jest niewielka, co doprowadziło do licznych procesów o „bluźnierstwo” bez używania tej nazwy, gdyż takie przestępstwo formalnie nie istnieje w prawodawstwie francuskim²⁷.

Pomimo faktu, iż Francja zniosła to przestępstwo w 1791 r., zostało ono utrzymane w regionach Alzacji i Mozeli jako art. 166 i art. 167 miejscowego kodeksu karnego. Artykuły te zakazują publicznego bluźnierstwa przeciwko Bogu, jednakże przepisy te należy uznać za „martwe”, gdyż w ostatnich latach nie zarejestrowano żadnych wyroków na ich podstawie²⁸.

6. Włoski kodeks karny

We Włoszech przestępstwo bluźnierstwa regulowane jest w art. 724 włoskiego kodeksu karnego²⁹. Przepis ten jednak został zdekryminalizowany zgodnie z art. 57 dekretu ustawodawczego z 30 grudnia 1999 r., N. 507. Obecnie przestępstwo bluźnierstwa uważane jest za tzw. „przestępstwo administracyjne” i podlega karze grzywny w wysokości od 51 do 309 euro. Ponadto po orzeczeniu Trybunału Konstytucyjnego z dnia 18 października 1995 r., n. 440, przepis ten karze jedynie bluźnierstwo przeciwko „Bóstwu”, gdyż treść przepisu dotycząca „symboli lub osób czczonych w religii państwa” została uznana za niekonstytucyjną³⁰.

²⁷ J. Temperman, A. Kotlay, op. cit., s. 26.

²⁸ E. Janssen, *Limits to expression on religion in France*, „Agama & Religiusitas di Eropa, Journal of European Studies” 2009, vol. V, nr 1, s. 22.

²⁹ Articolo 724 Codice penale, <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-terzo/titolo-i/capo-ii/sezione-i/art724.html> [data dostępu: 24.09.2020] (Autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska).

³⁰ <http://www.giurcost.org/decisioni/1995/0440s-95.htm> [data dostępu: 21.09.2020].

Aby zaistniało przestępstwo bluźnierstwa z art. 724 włoskiego kodeksu karnego, konieczne jest, aby zachowanie miało miejsce „publicznie” w rozumieniu art. 266 akapit 4 włoskiego kodeksu karnego. Zgodnie bowiem z wyrokiem nr 3076 z dnia 4 kwietnia 1985 r. kasacji karnej, sekcji VI, skoro czyn, który godzi w uczucia religijne, polega na wypowiedaniu oburzających słów przeciwko boskości, jest konieczne, aby zdarzenie to miało miejsce, poza wymogiem miejsca publicznego, również w obecności innych osób, aby zaistniała rzeczywista możliwość, że bluźnierstwo zostanie dostrzeżone³¹.

W prawodawstwie włoskim zniesławienie religii jest nadal przestępstwem na podstawie art. 403 i 404 włoskiego k.k. Pierwszy z tych artykułów przewiduje karę grzywny w wysokości od 1000 do 5000 euro dla każdego, kto obraża jakiegokolwiek wyznanie religijne poprzez pogardę wobec tych, którzy je wyznają. Jeżeli obiektem pogardy jest osoba duchowna, kara ta zostaje podwyższona do przedziału od 2000 do 6000 euro³². Przepis z art. 404 włoskiego k.k. karze tych, którzy oczerniają przedmioty kultu za pomocą obraźliwych wypowiedzi karę w postaci grzywny w wysokości od 1000 do 5000 euro. W akapicie drugim karą staje się pozbawienie wolności, jeżeli postępowanie przybiera postać zniszczenia, rozproszenia, zniszczenia lub zabrudzenia przedmiotów religijnych. W przeciwieństwie do poprzedniego artykułu zniewaga musi zostać popełniona w miejscu przeznaczonym do kultu, w miejscu publicznym, a nawet w miejscu prywatnym, jeżeli pełni tam funkcję religijną³³.

7. Hiszpański kodeks karny

Bluźnierstwo w Hiszpanii było uważane za przestępstwo już od średniowiecza, natomiast największa ilość procesów z tego tytułu przypadła na okres hiszpańskiej inkwizycji. Przystępstwo to zostało formalnie zniesione w 1988 r. poprzez wydanie ustawy organicznej 5/1988 z 9 czerwca³⁴. Pomimo teoretycznego zdepenalizowania bluźnierstwa, zachowany został art. 525 hiszpańskiego kodeksu karnego, który dotyczy oczerniania religijnych uczuć, dogmatów, wierzeń lub rytuałów.

---

³¹ Kasacja karna, sekcja VI, wyrok nr 3076 z dnia 4 kwietnia 1985 r., <https://www.brocardi.it/massimario/26283.html> [data dostępu: 21.09.2020].

³² <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-iv/capo-i/art403.htm?q=403+cp&area=codici> [data dostępu: 21.09.2020].

³³ <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-iv/capo-i/art404.htm?q=404+cp&area=codici> [data dostępu: 21.09.2020].

³⁴ Ley Orgánica 5/198 <https://www.boe.es/eli/es/lo/1988/06/09/5> [data dostępu: 21.09.2020].

Wspomniany art. 525 ust. 1, stanowi: „1. Karę grzywny w wysokości [równowartości wynagrodzenia za okres] od 8 do 12 miesięcy ponosić będzie ten, kto, dla obrażenia uczuć członków wyznania religijnego publicznie, ustnie, pisemnie lub za pomocą jakiegokolwiek rodzaju dokumentu szydzi z ich dogmatów, wierzeń, rytuałów lub ceremonii, jak również złośliwie przeszkadza, również publicznie, tym, którzy wyznają lub praktykują [swoją religię]”³⁵.

Przepis ten wiąże się zatem bezpośrednio z wolnością religijną gwarantowaną w art. 16 ust. 1 Konstytucji Hiszpanii³⁶, na co wskazuje zarówno sama treść art. 525 ust. 1, jak i tytuł sekcji, w której przepis został umieszczony (*De los delitos contra la libertad de conciencia, los sentimientos religiosos y el respeto a los difuntos*).

Przedmiotem ochrony przy przestępstwie z art. 525 ust. 1 są uczucia religijne (*sentimientos religiosos*)³⁷, a wielu hiszpańskich autorów podkreśla, iż w kontekście tego przepisu istotna jest ochrona indywidualnego prawa jednostki do posiadania i uzewnętrzniania przekonań religijnych odpowiednich do jego sumienia³⁸. Jak wskazano bezpośrednio w przepisie, przestępstwo bluźnierstwa powinno nastąpić publicznie, to jest w sposób dostrzegalny dla określonej grupy osób, będącymi podmiotami biernymi. Ponadto użycie sformułowania „kto dla obrażenia uczuć” jasno wskazuje, iż przestępstwo to ma formalny charakter, tzn. dla bytu przestępstwa nie jest konieczne, aby jakaś konkretna osoba poczuła się urażona³⁹. Dla zaistnienia tego przestępstwa konieczne jest także działanie w zamiarze bezpośrednim obrażenia uczuć religijnych członków wspólnoty wyznawców danej religii.

8. Australijski kodeks karny

Przestępstwo bluźnierstwa zostało wprowadzone do prawodawstwa Australii w momencie utworzenia na jej terenie kolonii brytyjskich. Kiedy australijskie kolonie zostały założone, w 1901 r. otrzymały angielskie prawo

---

³⁵ Artículo 525 del Código Penal, <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/11/23/10/con> [data dostępu: 21.09.2020] (Autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk).

³⁶ P. Colina Oquendo, *Komentarz do art. 525*, [w:] *Código Penal Comentado y con Jurisprudencia*, Madrid 2009, s. 1383.

³⁷ A. Liñán García, *La protección del factor religioso en el nuevo Código Penal español*, „Revista Española de Derecho Canónico” 2001, vol. 58, s. 827.

³⁸ P. Colina Oquendo, op. cit.

³⁹ D. González Uriel, *La religión y su juridificación (Especial consideración de la colisión entre la libertad religiosa y la libertad de expresión)*, [w:] „Boletín del Ministerio de Justicia” 2018, 2/209/LXXII, s. 12.

zwyczajowe, m.in. English Blasphemy Act 1697, które obejmowało przestępstwa bluźnierstwa i bluźnierczego zniesławienia⁴⁰.

Przestępstwa wywodzące się z brytyjskiego prawa zwyczajowego pozostają częścią australijskiego prawa aż do momentu ich „zniesienia” przez ustawodawstwo lub zastąpienia przez przepisy szczególne. Wszystkie przestępstwa dotyczące bluźnierstwa zostały zastąpione lub uchylone przepisami kodeksów karnych w Queensland w 1899 r., w Australii Zachodniej w 1919 r., na Tasmanii w 1924 r. i we Wspólnocie Australii w 1995 r. Tasmania zniosła prawo zwyczajowe w 1924 r., ale wprowadziła przestępstwo bluźnierstwa na mocy Tasmańskiego Kodeksu Karnego z 1924 r. Pomimo zawarcia przestępstwa bluźnierstwa w kodeksach karnych w Nowej Południowej Walii i Tasmanii, odpowiednie sankcje nie są egzekwowane, a przepisy te uważa się za „martwe”. W Australii Południowej, Wiktorii i na terytorium Północnym sytuacja nie jest jednoznaczna, ponieważ lokalne kodeksy karne nie wspominają o bluźnierstwie, ale przestępstwa wynikające z prawa zwyczajowego nie zostały zniesione.

Bluźnierstwo w Australii obecnie nie jest przestępstwem zgodnie z australijskim prawem federalnym i pomimo różnic w prawodawstwie poszczególnych stanów obecnie nie jest egzekwowane w żadnym z nich. Co istotne, ostateczne skazanie za bluźnierstwo w Australii miało miejsce w 1919 r. (w Wiktorii)⁴¹.

Australia podjęła liczne kroki w celu ochrony wolności wyznania, jednak nie w drodze penalizacji obrazy uczuć religijnych. Przykładowo, już w 1994 r. Komisja ds. Reformy Prawa Nowej Południowej Walii zaleciła zniesienie wszystkich przestępstw bluźnierczych bez zastępowania ich. Komisja wskazała w raporcie, który ma również zastosowanie do innych stanów i terytoriów, że każda inna agencja zajmująca się reformą prawa w Australii i innych krajach *common law*, które rozważały tę kwestię, również zalecała zniesienie przestępstw bluźnierstwa⁴².

9. Podsumowanie

W obecnych czasach, pomimo powszechnego uważania przepisów penalizujących bluźnierstwo za stojące w sprzeczności z wolnością słowa, takie regulacje wciąż możemy znaleźć w wielu krajach o ustroju demokratycznym.

---

⁴⁰ http://self.gutenberg.org/articles/Blasphemy_law [data dostępu: 21.09.2020].

⁴¹ P. Coleman, *Obscenity, Blasphemy, Sedition: The Rise and Fall of Literary Censorship in Australia*, Sydney 2000, s. 66.

⁴² <https://www.lawreform.justice.nsw.gov.au/documents/publications/reports/report-74.pdf> [data dostępu: 21.09.2020].

Niektóre z zaprezentowanych państw, takie jak Polska oraz Niemcy, w dalszym ciągu przewidują karę pozbawienia wolności za obrazę uczuć religijnych. Istotna różnica pomiędzy tymi dwoma uregulowaniami występuje w kwestii przedmiotu ochrony – w Polsce jest to subiektywne odczucie obrazy, w Niemczech natomiast porządek publiczny. We Włoszech oraz w Hiszpanii przestępstwo obrazy uczuć religijnych zagrożone jest natomiast jedynie karą grzywny. W pozostałych państwach (Holandii, Francji oraz Australii) przepisy dotyczące penalizacji bluźnierstwa zostały całkowicie zniesione lub pozostają „martwe”, tzn. nie są stosowane w praktyce od wielu lat.

Wszystkie z omówionych państw stosują natomiast przepisy zakazujące dyskryminacji ze względu na religię, znajdujące się głównie w konstytucjach poszczególnych państw, inne natomiast przewidują surowe kary za obrazę uczuć religijnych. Kwestia granicy pomiędzy wolnością słowa a dyskryminacją ze względu na wyznawaną religię jest bardzo cienka, w związku z czym jest od kilkunastu lat szeroko dyskutowana wśród społeczności międzynarodowej.

JULIA MUCHA

Zgwałcenie – rys porównawczy na tle wybranych zagranicznych kodeksów karnych. Podobieństwa oraz różnice

Celem pracy jest wykazanie, że przestępstwo zgwałcenia jest w każdym porządku prawnym (tj. kodeks karny polski, niemiecki, holenderski, włoski, francuski, hiszpański oraz australijski) nieco inaczej uregulowane, jednak zawsze nadrzędna jest ochrona ofiar i wymierzenie sprawiedliwej kary osobie, która dopuściła się tego czynu. Spoglądając na uregulowania poszczególnych państw, możemy stwierdzić, że cel został osiągnięty, a różnice wynikają z modelu typowego dla danego kraju. W nieco inny sposób problematyka każdego przestępstwa jest ujęta w modelu germańskim oraz romańskim.

The purpose of this paper is to show that the crime of rape is in every legal system (i.e. Polish, German, Dutch, Italian, French, Spanish and Australian Criminal Code) regulated slightly differently, however, the overriding aim is always to protect victims and to mete out a just punishment to the person who has committed this act. Looking at the above regulations, we can conclude that the goal has been achieved, and the differences are due to the model typical for a given country. In a slightly different way, the issue of each crime is dealt with in the Germanic and Romance models.

1. Różnica terminologiczna między słowami „gwałt” a „zgwałcenie”

Przed rozpoczęciem analizy przestępstwa z art. 197 polskiego kodeksu karnego warto zwrócić uwagę na terminologię. Potocznie słowa „gwałt” i „zgwałcenie” są używane zamiennie, natomiast na gruncie prawa karnego różnica ta jest niezmiernie istotna. Gwałt utożsamiany jest z użyciem przez sprawcę przestępstwa przemocy, natomiast zgwałcenie oznacza realizację znamion ujętych w art. 197 polskiego kodeksu karnego¹.

---

¹ M. Bielski, [w:] A. Zoll (red.), *Kodeks karny*, s. 575; zob. także J. Warylewski, *Przestępstwa przeciwko wolności seksualnej*, s. 27.

2. Polski kodeks karny

Artykuł 197 polskiego kodeksu karnego stanowi, że: „§ 1. Kto przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem doprowadza inną osobę do obcowania płciowego, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12. § 2. Jeżeli sprawca, w sposób określony w § 1, doprowadza inną osobę do poddania się innej czynności seksualnej albo wykonania takiej czynności, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. § 3. Jeżeli sprawca dopuszcza się zgwałcenia:

- 1) wspólnie z inną osobą;
- 2) wobec małoletniego poniżej lat 15;
- 3) wobec wstępnego, zstępnego, przysposobionego, przysposabiającego, brata lub siostry;

podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3. § 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1–3 działa ze szczególnym okrucieństwem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 5”.

Dobrem chronionym przy przestępstwie zgwałcenia jest wolność człowieka do dysponowania swoim życiem seksualnym. Zakres ten obejmuje między innymi wolność wyboru partnera, jak również czasu, miejsca czy też formy kontaktu seksualnego. Należy zaznaczyć, że niedopuszczalne jest dokonanie czynności seksualnych wbrew woli drugiego człowieka².

Oprócz typu podstawowego polski kodeks karny wyróżnia cztery typy kwalifikowane (zgwałcenie pedofilskie, zgwałcenie zbiorowe, zgwałcenie kazirodcze oraz zgwałcenie ze szczególnym okrucieństwem). Przystępstwo z art. 197 może mieć postać przestępstwa indywidualnie niewłaściwego w sytuacji, kiedy ofiarę i oprawcę łączą więzy pokrewieństwa lub adopcji³.

Celem pracy jest wykazanie, że przestępstwo zgwałcenia jest w każdym porządku prawnym nieco inaczej uregulowane, jednak zawsze nadrzędnym celem jest ochrona ofiar i wymierzenie sprawiedliwej kary osobie, która dopuściła się tego czynu.

Teżą zaś jest stwierdzenie, że mimo odrębności uregulowań, przestępstwo zgwałcenia jest każdorazowo karane w sposób adekwatny do dokonanego czynu.

---

² Post. SN z 9.4.2001 r., II KKN 349/98, OSNKW 2001, Nr 7–8, poz. 53.

³ A. Grzeškowiak, K. Wiak (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 7, Toruń–Lublin 2020, dostępny w Legalis, data dostępu: 10.02.2021 r.

3. Niemiecki kodeks karny

§ 177

1. Każdy, kto dokonuje czynności seksualnej wbrew rozpoznawalnej woli innej osoby lub pozwala innej osobie na dokonanie takich czynności lub toleruje takie zachowanie, zostanie skazany na karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat.

1. W podobny sposób zostanie ukarana osoba, która dokonuje czynności seksualnych na innej osobie lub zleca, lub pozwala na ich przeprowadzenie osobie trzeciej, toleruje takie zachowanie, działając na polecenie osoby trzeciej, jeżeli:

1) sprawca wykorzystuje fakt, że dana osoba nie jest w stanie wyrazić sprzeciwu;

2) sprawca wykorzystuje fakt, że dana osoba jest znacznie ograniczona w formowaniu lub wyrażaniu woli ze względu na jej stan fizyczny lub psychiczny, chyba że ma zapewnioną zgodę tej osoby;

3) sprawca wykorzystuje moment zaskoczenia;

4) sprawca wykorzystuje sytuację, w której w razie sprzeciwu ofiara poniosłaby negatywne skutki lub;

5) sprawca zmusił daną osobę do uczestnictwa lub tolerowania aktu seksualnego, grożąc jej negatywnymi skutkami.

2. Usiłowanie podlega karze.

3. Kara pozbawienia wolności nie krótsza niż 1 rok ma zostać orzeczona, jeżeli wystąpiła niezdolność do sformułowania lub wyrażenia woli spowodowana chorobą lub niepełnosprawnością ofiary.

4. Sprawca może zostać skazany na karę pozbawienia wolności na okres nie krótszy niż 1 rok, jeżeli:

1) stosuje przemoc wobec ofiary;

2) grozi ofierze negatywnymi konsekwencjami dla życia i zdrowia lub;

3) wykorzystuje sytuację, w której ofiara jest bezbronna i zdana na łaskę sprawcy.

5. W szczególnie poważnych przypadkach kara pozbawienia wolności wynosi nie mniej niż 2 lata. Szczególnie poważny przypadek ma zwykle miejsce, gdy:

1) sprawca odbył stosunek seksualny lub zlecił osobie trzeciej odbycie stosunku z ofiarą lub dokonał podobnych czynności seksualnych wobec ofiary lub zlecił ich wykonanie, aby wyjątkowo upokorzyć ofiarę, w szczególności jeśli obejmują one penetrację ciała (zgwałcenie), lub;

2) czyn został popełniony przez kilka osób.

6. Sprawca zostaje skazany na karę pozbawienia wolności na okres nie krótszy niż 3 lata w sytuacji, gdy:

1) posiadał broń lub inne niebezpieczne narzędzie;

2) posiadał inne narzędzie lub środki zapobiegające lub pokonujące opór danej osoby poprzez przemoc lub groźbę przemocy, lub;

3) naraził ofiarę na poważny uszczerbek na zdrowiu.

7. Sprawca zostaje skazany na karę pozbawienia wolności nie krótszą niż 5 lat, jeżeli:

- 1) użył broni lub innego niebezpiecznego narzędzia podczas aktu, lub;
- 2) ofiara
  - a) poniosła fizyczne obrażenia lub;
  - b) przez popełnienie czynu zaistniało zagrożenie życia ofiary.

8. W mniej poważnych przypadkach ust. 1 i 2 sprawca zostaje skazany na karę pozbawienia wolności na okres od 3 miesięcy do 3 lat, w mniej poważnych przypadkach ust. 4 i 5 sprawca zostaje skazany na karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 10 lat, w mniej poważnych przypadkach ust. 7 i 8 sprawca zostaje skazany na karę pozbawienia wolności od 1 roku do 10 lat.

§ 178

Jeżeli sprawca spowoduje śmierć ofiary, przynajmniej lekkoomyślnie, z powodu napaści seksualnej, przymusu seksualnego lub zgwałcenia (§177), w takich przypadkach jest orzekana kara dożywotniego pozbawienia wolności lub kara pozbawienia wolności na czas nie krótszy niż 10 lat⁴.

Odnosząc się do przytoczonych regulacji, stwierdzić możemy, że przestępstwo zgwałcenia jest opisane w bardzo rozbudowany sposób. Odpowiedzialność karna jest bowiem rozszerzona na kolejne podmioty – ponosi ją nie tylko osoba, która dokonuje czynu, ale także osoba, która ten czyn toleruje lub przyzwala na niego. Jest to bardzo dobre rozwiązanie ze strony ustawodawcy, gdyż pamiętać należy, że celem regulacji jest maksymalna ochrona ofiar zgwałcenia.

Niemiecki kodeks karny, podobnie jak ma to miejsce w innych zagranicznych ustawach karnych, w bardzo obszerny sposób opisuje okoliczności faktyczne oraz przesłanki, które muszą być spełnione, aby móc orzec określoną karę wobec sprawcy. Najsurowszą sankcją jest kara dożywotniego pozbawienia wolności. Sędzia może ją orzec w sytuacji, kiedy w związku z napaścią na tle seksualnym, przemusem seksualnym lub zgwałceniem, dojdzie do śmierci ofiary. W polskim kodeksie karnym maksymalna kara, która może zostać orzeczona wobec sprawcy, to 12 lat pozbawienia wolności. Warto również nadmienić, że zgodnie z niemieckim kodeksem karnym usiłowanie jest karalne. Takie rozwiązania dają maksymalną ochronę osobie pokrzywdzonej, stąd należy je ocenić pozytywnie.

Istnieje pewne znaczące podobieństwo między polskim kodeksem karnym oraz niemieckim kodeksem karnym. Obie ustawy obejmują uregulowania nie tylko w zakresie obcowania płciowego, ale również innej czynności seksualnej.

---

⁴ Ustawa z dnia 15 maja 1871 r. Strafgesetzbuch (BGBl. I S. 3322) (autorem tłumaczenia jest Julia Mucha).

4. Holenderski kodeks karny

Artykuł 242

Każdy, kto przez akt przemocy lub jakikolwiek inny akt albo przez groźbę przemocy lub groźbę innego aktu zmusza osobę do poddania się czynom obejmującym seksualną penetrację ciała, popełnia przestępstwo zgwałcenia i podlega karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej 12 lat lub grzywnie piątej kategorii⁵.

Holenderskie uregulowania są bardzo minimalistyczne w porównaniu z innymi, zagranicznymi kodeksami karnymi. Nie ma tutaj kazuistycznego wyliczenia, brak jest opisanych sytuacji, kiedy oraz kto popełnia przestępstwo zgwałcenia. Warto zauważyć, że art. 242 obejmuje tylko uregulowania dotyczące obcowania płciowego, nie ma tutaj mowy o innych czynnościach seksualnych.

Sankcja, która grozi za ten czyn, to kara pozbawienia wolności, która nie przekracza 12 lat. Wynika z tego, że 12 lat to pewne maksimum, a co za tym idzie, pozostawiona jest duża swoboda dla podmiotu orzekającego, co należy ocenić pozytywnie. Mowa jest tutaj również o grzywnie piątej kategorii. Grzywna jest dość częstą sankcją w Holandii, a pod pojęciem tzw. piątej kategorii kryje się obowiązek zapłaty na rzecz Skarbu Państwa 82 000 euro⁶. Polski ustawodawca zdecydował się tylko na rozwiązanie w postaci kar pozbawienia wolności, które są w sposób indywidualny przyporządkowywane, po spełnieniu bądź braku spełnienia określonych przesłanek.

Warto na końcu zauważyć, że holenderski kodeks karny zaliczany jest do modelu germańskiego, co za tym idzie sankcje znajdujące się w nim są typowe dla tego modelu, czego świetnym przykładem są kategorie kary grzywny.

5. Francuski kodeks karny

Artykuł 222-23

Każdy akt penetracji seksualnej, bez względu na jego charakter, popełniony na innej osobie z użyciem przemocy, przymusu, groźby lub zaskoczenia jest zgwałceniem.

Zgwałcenie jest karane pozbawieniem wolności do 15 lat.

Artykuł 222-24

Zgwałcenie jest karane pozbawieniem wolności do 20 lat:

1° Gdy spowodowało to okaleczenie lub trwałe kalectwo;

2° Gdy zostało popełnione wobec małoletniego do 15 lat;

---

⁵ Ustawa z dnia 3 marca 1881 r. Wetboek van Strafrecht (Stb. 1881, 35) (autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański).

⁶ [https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_\(penalty\)](https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_(penalty)) [data dostępu: 12.02.2021].

3° Gdy zostało popełnione na osobie, której szczególna bezbronność ze względu na wiek, chorobę, niepełnosprawność, ułomność fizyczną lub psychiczną albo na stan ciąży, była widoczna lub znana sprawcy;

1.° bis Gdy zostało popełnione na osobie, której szczególna bezbronność lub zależność, wynikająca z niepewności jej sytuacji ekonomicznej lub społecznej jest widoczna lub znana sprawcy;

2.° Gdy zostało popełnione przez wstępnego albo jakkolwiek inną osobę, mającą prawnie lub faktycznie władzę nad ofiarą;

3.° Gdy zostało popełnione przez osobę, która nadużyła władzy wynikającej z powierzonej jej funkcji;

4.° Gdy zostało popełnione przez kilka osób działających razem;

5.° Gdy zostało popełnione z użyciem lub z groźbą użycia broni;

6.° Gdy ofiara skontaktowała się ze sprawcą czynu za pośrednictwem elektronicznej sieci komunikacyjnej w celu rozpowszechniania wiadomości do nieoznaczonych konkretnie adresatów;

7.° (uchylony)

8.° Gdy zostało popełnione w zbiegu z jednym lub kilkoma innymi zgwałceniami na innych ofiarach;

9.° Gdy zostało popełnione przez małżonka lub konkubenta ofiary, lub partnera związanego umową związku partnerskiego;

10.° Gdy zostało popełnione przez osobę działającą w stanie upojenia alkoholowego lub będącą pod widocznym wpływem środków odurzających;

11.° Gdy zostało popełnione na osobie uprawiającej prostytucję, w tym okazjonalnie podczas wykonywania przez nią tej działalności;

12.° Gdy małoletni był obecny w momencie popełnienia czynu i uczestniczył w nim;

13.° Gdy ofierze bez jej wiedzy została podana substancja w celu wpłynięcia na jej rozeznanie lub jej kontrolę nad sobą.

Artykuł 222-25

Zgwałcenie podlega karze 30 lat pozbawienia wolności, gdy skutkuje śmiercią ofiary.

Pierwsze dwa paragrafy artykułu 132-23 odnoszące się do okresu ochronnego mają zastosowanie do przestępstwa przewidzianego w tym artykule.

Artykuł 222-26

Zgwałcenie podlega karze dożywotniego pozbawienia wolności, jeśli poprzedzają je, towarzyszą mu lub następują po nim tortury lub akty barbarzyństwa.

Pierwsze dwa paragrafy artykułu 132-23 odnoszące się do okresu ochronnego mają zastosowanie do przestępstwa przewidzianego w tym artykule⁷.

---

⁷ Ustawa z dnia 22 lipca 1992, Code Pénal (autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek).

Francuski kodeks karny chyba w najbardziej kazuistyczny sposób, spośród dotychczas omawianych zagranicznych aktów prawnych, opisuje przestępstwo zgwałcenia. Patrząc na uregulowania, mamy dokładne wyliczenia: kiedy, komu oraz jak wysoka kara grozi za ten czyn. Poszczególne podpunkty omówione są w sposób dokładny. W ramach poszczególnych „stopni” wymienione są przesłanki, które muszą zostać spełnione, aby dany czyn przypisać określonej osobie. Jak już wcześniej stwierdzono, nie jest to w pełni dobre rozwiązanie, bowiem nie da się każdej sytuacji przyporządkować wyliczonemu punktowi.

Przestępstwo zgwałcenia powinno być jak najrzadszym zjawiskiem, a regulacje obowiązujące we wszystkich państwach powinny dawać maksymalną ochronę ofiarom. Dokonanie wyliczenia z opisem sytuacyjnym nie daje takiej możliwości. Stąd pożądana by była pewna swoboda dla osoby orzekającej w tej sprawie.

Spoglądając na francuski kodeks karny, możemy zauważyć, że typowa dla modelu romańskiego jest bardzo rozbudowa kazuistyka, a przepisy przytoczone przed chwilą potwierdzają tę regułę. Polski ustawodawca bardziej pragmatycznie i z pewnością mniej kazuistycznie opisuje to przestępstwo. Porównując kary opisane w dwóch wymienionych kodeksach, dostrzec możemy, że te opisane w kodeksie karnym obowiązującym we Francji są surowsze od tych, które obowiązują w Polsce.

Warto wspomnieć, że w przytoczonym przepisie francuskiego kodeksu karnego brakuje kary grzywny, która jest typowa dla tego kodeksu. Kara ta stanowi bowiem pewnego rodzaju rekompensatę dla Skarbu Państwa za utrzymanie więźnia przez kolejne lata.

6. Włoski kodeks karny

Artykuł 609 bis

Każdy, kto przemocą, groźbą lub poprzez nadużycie władzy zmusza kogoś do wykonywania czynności seksualnych lub poddania się takim czynnościom, podlega karze pozbawienia wolności od 6 do 12 lat.

Tej samej karze podlegają osoby, które nakłaniają kogoś do wykonywania czynności seksualnych lub poddania się takim czynnościom:

1) wykorzystując okoliczności wynikające z gorszego położenia fizycznego lub psychicznego ofiary w chwili popełnienia czynu;

2) wprowadzając w błąd ofiarę, żeby sprawca mógł zostać zastąpiony przez inną osobę. W mniej poważnych przypadkach kara jest zmniejszana o nie więcej niż dwie trzecie.

Artykuł 609 ter

Kara ustanowiona w artykule 609 bis zostaje zwiększona o jedną trzecią, jeżeli czyny tam przewidziane zostały popełnione:

- 1) przeciwko osobie, dla której sprawca jest wstępnym, rodzicem, a nawet przysposabiającym lub opiekunem;
  - 2) z użyciem broni albo substancji alkoholizujących, narkotyzujących lub odurzających albo innych narzędzi lub substancji poważnie szkodliwych dla zdrowia ofiary;
  - 3) przez osobę wprowadzającą w błąd lub podszywającą się pod funkcjonariusza publicznego, lub osobę świadczącą usługi publiczne;
  - 4) na osobie ciągle podlegającej ograniczeniom wolności osobistej;
  - 5) wobec osoby, która nie ukończyła 18 roku życia;
  - 5 bis) na terenie lub w bezpośrednim sąsiedztwie instytucji edukacyjnej lub szkoleniowej, do której uczęszcza ofiara;
  - 5 ter) wobec kobiety w ciąży;
  - 5 quater) wobec osoby, dla której sprawca jest współmałżonkiem, nawet w separacji lub po rozwodzie, bądź która jest lub była związana ze sprawcą relacją uczuciową, nawet bez wspólnego pożycia;
  - 5 quinquies) przez osobę należącą do grupy przestępczej w celu uławienienia prowadzenia jej działalności;
  - 5 sexes) ze znacznym użyciem przemocy lub z powodu powtarzalności dokonanych czynów małoletni doznał poważnej krzywdy.
- Kara przewidziana w artykule 609 bis ulega zwiększeniu o połowę, jeżeli czyny tam przewidziane zostały popełnione przeciwko osobie, która nie ukończyła 14 lat. Kara ulega podwojeniu, jeżeli czyny, o których mowa w art. 609 bis, zostały popełnione wobec osoby, która nie ukończyła 10 lat⁸.

Spoglądając na uregulowania zawarte w kodeksie karnym polskim oraz włoskim, zauważyć możemy nadmierny kazualizm włoskiego ustawodawcy. Mamy wymienione bardzo szczegółowo poszczególne sytuacje. Zaletą tego rozwiązania jest jego komunikatywność. Regulacja jest na pierwszy rzut oka zrozumiała nawet dla laika. Co za tym idzie, może działać to w sposób odstraszający (funkcja prewencyjna prawa karnego). Warto zauważyć, że część spośród wymienionych sytuacji wiąże się z pewnego rodzaju ochroną słabszych jednostek w społeczeństwie, takich jak np. dzieci do 18 roku życia.

Jednak pamiętać należy, że nigdy ustawodawca nie jest w stanie wymienić wszystkich sytuacji. Stąd jestem zdania, że lepszym rozwiązaniem byłoby pozostawienie pewnej swobody sędziemu orzekającemu w tej sprawie.

Zwraca się też uwagę, że kodeks karny włoski tworzy, w części szczególnej, możliwości zaostżenia kary np. o 1/3. Polski kodeks karny nie przewiduje takiego rozwiązania, opierając się w tym zakresie na regulacjach części ogólnej. Spoglądając na wysokość kar w analizowanych kodeksach, zauważyć

---

⁸ Dekret królewski z dnia 16 marca 1942 r., Codice Civile, N. 262 (autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska).

możemy, że są one porównywalne. Nie da się dostrzec rażącej dysproporcji w tym zakresie.

7. Hiszpański kodeks karny

Artykuł 181

1. Kto dokona czynności, które naruszają wolność seksualną drugiej osoby, nie używając przemocy i zastraszenia, ale nie uzyskując zgody tej osoby, podlega karze więzienia od 1 roku do 3 lat lub grzywnie od 18 do 24 miesięcy.

2. Na użytek poprzedniego ustępu, za wykorzystanie seksualne bez obopólnej zgody przyjmuje się również dokonanie czynności seksualnych wobec osoby odurzonej lub z zaburzeniami psychicznymi, jak również wobec osoby, której podano wyroby medyczne, narkotyki lub inną substancję naturalną lub chemiczną.

3. Taką samą karę nakłada się w przypadku, gdy sprawca uzyskał zgodę, wykorzystując swoją pozycję i ograniczając wolność ofiary.

4. We wszystkich wyżej wspomnianych przypadkach, kiedy wykorzystanie seksualne polega na kontakcie cielesnym drogą dopochwową, odbytową lub przez jamę ustną, lub wprowadzeniu części ciała lub przedmiotów przez pochwę lub odbyt, sprawca podlega karze więzienia od 4 do 10 lat⁹.

Hiszpański kodeks karny niewątpliwie różni się w zakresie uregulowań od np. włoskiego oraz polskiego kodeksu karnego. Brak tutaj bowiem kazyistycznego wyliczenia, co jest przestępstwem zgwałcenia, a co do tej kategorii nie jest zaliczane. Hiszpański ustawodawca daje pewną swobodę sędziemu, co ocenić należy pozytywnie.

W hiszpańskim kodeksie karnym wprowadzone jest pewne *novum*. W punkcie czwartym opisane jest w sposób bardzo dokładny, na czym to przestępstwo polega: „[...] polega na kontakcie cielesnym drogą dopochwową, odbytową lub przez jamę ustną, lub wprowadzeniu części ciała lub przedmiotów przez pochwę lub odbyt [...]”¹⁰.

Definiując pojęcia „obcowanie płciowe” oraz „inna czynność seksualna”, należy zwrócić uwagę na istotną różnicę zachodzącą między tymi pojęciami. Niewątpliwie określenie zakresu czynności, jaką jest obcowanie płciowe, jest prostsze niż w przypadku innej czynności seksualnej. Zgodnie ze stanowiskiem Sądu Najwyższego z dnia 19 maja 1999 r. obcowanie płciowe nie musi być *immisio penis*, mogą być to również wszelkie inne formy (surogaty) stosunku

⁹ Ustawa z dnia 23 listopada 1995 r. Código Penal (autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk).

¹⁰ Ibidem.

płciowego z pominięciem organów płciowych. Co więcej, pojęcie to obejmuje stosunki homoseksualne oraz z dziećmi, których narządy płciowe jeszcze się nie wykształciły¹¹. Inna czynność seksualna natomiast jest rozumiana jako sytuacja, w której sprawca w celu pobudzenia lub zaspokojenia swojego popędu seksualnego, dopuszcza się dotykania narządów płciowych (choćby przez ubranie lub bieliznę). Zgodnie z tą uchwałą, należy również rozumieć przez „inną czynność seksualną” wszelkiego rodzaju zetknięcia z ciałem drugiej osoby (np. przez pocałunek)¹².

Próbując porównać kary przewidziane za to przestępstwo, zauważyć możemy, że są one nieco niższe niż miało to miejsce w polskim kodeksie karnym.

8. Australijski kodeks karny

Artykuł 71.8

1. Osoba popełnia przestępstwo, jeżeli:

- a) dana osoba penetruje inną osobę bez zgody tej osoby;
- b) ta inna osoba jest obywatelem australijskim lub rezydentem;
- c) obywatel lub rezydent podejmuje działanie, które nie jest związane

z egzekwowaniem prawa;

d) dana osoba wie o braku zgody lub jest lekkomyślna.

Karą jest pozbawienie wolności do 15 lat.

W typie kwalifikowanym karą może być pozbawienie wolności do 20 lat.

2. Ścisła odpowiedzialność dotyczy paragrafów 1. b) i c).

3. W tej sekcji: penetracja seksualna oznacza:

a) penetrować (w jakimkolwiek stopniu) narządy płciowe lub odbyć danej osoby jakąkolwiek częścią ciała innej osoby lub jakimkolwiek przedmiotem, którym ta inna osoba się posługuje;

b) penetrować (w jakimkolwiek stopniu) usta osoby za pomocą genitaliów innej osoby;

c) kontynuować penetrację seksualną określoną w lit. a) lub b).

4. W tej sekcji lekkomyślność wobec braku zgody na penetrację seksualną obejmuje niezastanowienie się, czy dana osoba wyraża zgodę na penetrację seksualną, czy też nie.

5. W tej sekcji genitalia lub inne części ciała osoby obejmują genitalia skonstruowane chirurgicznie lub inne części ciała osoby¹³.

---

¹¹ Uchw. SN z dnia 19.05.1999 r. (sygn. I KZP 17/99).

¹² Ibidem.

¹³ Ustawa z dnia 12 listopada 1995 r., Australian Criminal Code Act (Compilation No. 134) (Compilation No. 134) (autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski).

Australijski kodeks karny opisuje przestępstwo zgwałcenia w artykule 71.8. Problematyka ta jest ujęta w nieco odmienny sposób, patrząc na uregulowania pozostałych zagranicznych kodeksów karnych. Mowa tutaj jest bowiem o obywatelu i rezydencie. Domniamać możemy, że celowym działaniem ustawodawcy było użycie tych dwóch określeń, aby pokazać równość podmiotów wobec prawa w odniesieniu do tego konkretnego przestępstwa.

Kara przewidziana przez australijski kodeks karny jest niewątpliwie wyższa niż w przypadku Polski. W typie podstawowym jest to 15 lat pozbawienia wolności, natomiast w typie kwalifikowanym sankcja grożąca za opisywane przestępstwo to maksymalnie 20 lat pozbawienia wolności. Podobnie jak w przypadku polskiego kodeksu karnego nie występuje kara grzywny. Z pewnością wynika to z rangi przestępstwa, jakim jest zgwałcenie.

9. Podsumowanie

Przyglądając się przestępstwu zgwałcenia w wybranych porządkach prawnych, możemy zauważyć, że istnieją podobieństwa, ale również znaczące różnice. Celem pracy jest wykazanie, że przestępstwo zgwałcenia jest w każdym porządku prawnym nieco inaczej uregulowane, jednak zawsze nadrzędnym celem jest ochrona ofiar i wymierzenie sprawiedliwej kary osobie, która dopuściła się tego czynu. Spoglądając na różnorodne uregulowania, możemy stwierdzić, że cel został osiągnięty, a różnice wynikają z modelu typowego dla danego kraju. W nieco inny sposób problematyka każdego przestępstwa jest ujęta w modelu germańskim i romańskim.

Najmniejsza kazuistyka występuje bez wątpienia w polskim, holenderskim oraz hiszpańskim kodeksie karnym. Przestępstwo zgwałcenia opisane jest tu stosunkowo krótko, a ustawodawca zrezygnował w licznych wyliczeń, dając tym samym sędziemu orzekającemu swobodę wyboru najbardziej adekwatnej kary. W pozostałych omawianych kodeksach mamy bardzo dużą kazuistykę. Opisane jest szczegółowo, kto, w jakiej sytuacji poniesie daną karę oraz jakie są wyjątki.

Pozostając w temacie kary, zauważyć należy, że najwyższe sankcje przewiduje francuski kodeks karny oraz australijski kodeks karny. Chodzi tutaj o karę pozbawienia wolności do 20 lat. Najmniejsze kary przewiduje niemiecki, polski oraz hiszpański ustawodawca, bowiem jest to kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat, od 2 do 12 lat oraz od 1 do 3 lat. W dwóch spośród 7 omawianych państw (Hiszpania oraz Holandia) przewidziana jest kara grzywny. Dodatkowo w drugim przypadku mowa jest o piątej kategorii kary.

Na samym końcu warto odnieść się do terminologii obcowania płciowego oraz innych czynności seksualnych. W niektórych kodeksach mowa jest tylko

o obcowaniu płciowym (np. Holandii), zaś inne kraje, jak np. Polska i Niemcy, ujmują problem szerzej i regulacje prawnokarne opisane w poszczególnych artykułach polskiego kodeksu karnego oraz niemieckiego kodeksu karnego odnoszą się zarówno do obcowania płciowego, jak również do innych czynności seksualnych.

KAROLINA WIĘCEK

Bigamia w różnych porządkach prawnych. Analiza karnoporównawcza

Rodzina to podstawowa komórka społeczna, której ochrona zapewniona jest zarówno przez prawo międzynarodowe, jak i ustawodawstwa krajowe. Prawo do małżeństwa odnosi się do tradycyjnego modelu między osobami przeciwnej płci biologicznej. Bigamia uznawana jest za przestępstwo przeciwko rodzinie, dlatego przewidziane za nią sankcje mają służyć ochronie dobra, jaki ta rodzina stanowi. Celem artykułu jest komparatystyka przestępstwa bigamii w Polsce, Włoszech, Francji, Hiszpanii, Niemczech, Holandii i Australii, ponieważ każdy ustawodawca w nieco inny sposób dąży do osiągnięcia celu ochrony małżeństwa monogamicznego.

The family is the basic unit of society, whose protection is ensured by both international law and national legislation. The right to marriage refers to the traditional model between people of opposite biological sex. Bigamy is considered a crime against the family, so the sanctions provided for this act are intended to protect the good that the family constitutes. The aim of the article is to compare the crime of bigamy in Poland, Italy, France, Spain, Germany, the Netherlands and Australia, because each legislator in a slightly different way aims to achieve the goal of protecting monogamous marriage.

1. Wstęp

Rodzina to podstawowa komórka społeczna, której ochrona zapewniona jest zarówno przez prawo międzynarodowe, jak i ustawodawstwa krajowe.

1. Mężczyźni i kobiety bez względu na jakiejkolwiek różnice rasy, narodowości lub wyznania mają prawo po osiągnięciu pełnoletniości do zawarcia małżeństwa i założenia rodziny. Mają oni równe prawa w odniesieniu do zawierania małżeństwa, podczas jego trwania i po jego ustaniu.

2. Małżeństwo może być zawarte jedynie za swobodnie wyrażoną pełną zgodą przyszłych małżonków.

3. Rodzina jest naturalną i podstawową komórką społeczeństwa i ma prawo do ochrony ze strony społeczeństwa i Państwa¹.

Prawo do małżeństwa odnosi się do tradycyjnego modelu między osobami przeciwnej płci biologicznej².

Bigamia uznawana jest za przestępstwo przeciwko rodzinie, dlatego przewidziane za nią sankcje mają służyć ochronie dobra, jaki ta rodzina stanowi³.

Samo słowo „bigamia” pochodzi od łacińskiego *bigamus*, czyli dwużeństwo.

Bigamia stanowi przestępstwo odkąd wprowadzono monogamiczną formę małżeństwa, czyli już od czasów rzymskich. Wtedy groziła za to infamia. W średniowieczu bigamista popełniał ciężkie przestępstwo – złamanie wiary małżeńskiej. W czasach nowożytnych bigamię karano mieczem. Constitutio Criminalis Carolina uznawała bigamię za kwalifikowaną postać cudzołóstwa, karaną śmiercią. W kodeksach karnych z XIX wieku bigamię często łączono z cudzołóstwem i karano jak za cudzołóstwo⁴.

Małżeństwo jako związek kobiety i mężczyzny, rodzina, macierzyństwo i rodzicielstwo znajdują się pod ochroną i opieką Rzeczypospolitej Polskiej⁵.

Ochronie podlega rodzina i małżeństwo monogamiczne jako podstawa rodziny, zaś ustawodawca, chroniąc legalność związku małżeńskiego, chroni zapoczątkowanie komórki rodzinnej⁶.

2. Polski kodeks karny

Artykuł 206. Bigamia

Kto zawiera małżeństwo, pomimo że pozostaje w związku małżeńskim, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

Wskazany przepis określa, na czym polega przestępstwo bigamii i wzmacnia prawną ochronę legalnego małżeństwa. W Polsce obowiązuje zasada monogamii, określona zarówno w artykule 18 Konstytucji RP, jak również w prawie rodzinnym – w artykule 13 § 1 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego.

¹ Art. 16 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r.

² J. Bucieńska, *Ochrona instytucji małżeństwa na płaszczyźnie międzynarodowej*, Warszawa 2018, s. 5.

³ A. Grześkowiak, K. Wiak (red.), *Komentarz do Kodeksu karnego*, Warszawa 2021 [data dostępu: 1.01.2021].

⁴ D. Charko, *Bigamia w polskim prawie karnym*, „Studia Elckie” 2012, nr 14, s. 485.

⁵ Art. 18 Konstytucji RP, Dz.U. 1997 nr 78 [poz. 483.].

⁶ D. Charko, op. cit., s. 487.

Wynika z tego, że legalnym małżeństwem w naszym kraju jest tylko monogamiczne małżeństwo osób odmiennej płci, spełniających oczywiście ustawowe przesłanki do jego zawarcia (różnica płci nupturientów, ich jednoczesna obecność w chwili składania oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński oraz zgodność oświadczeń wyrażających wolę zawarcia małżeństwa, dodatkowo przy formie konkordatowej wydanie aktu małżeństwa przez kierownika Urzędu Stanu Cywilnego).

Przestępstwo bigamii uderza więc w ukształtowaną społecznie strukturę rodziny i małżeństwa jako monogamicznego związku kobiety i mężczyzny, zawieranego w określonej przez prawo formie. Ustawodawca chroni sam fakt legalności związku małżeńskiego.

Bigamia to przestępstwo materialne. Jego czyn sprawczy polega na zawarciu drugiego (i kolejnego) małżeństwa przez osobę pozostającą w związku małżeńskim w chwili złożenia przez nią oświadczenia woli (wystarczy, aby spełnione były wymogi prawne, nie jest konieczne sporządzenie aktu małżeństwa).

Jeśli osoba zawarła małżeństwo zgodnie z prawem i nie zostało ono następnie uznane za nieważne ani przerwane, to uznaje się, że pozostaje ona w związku małżeńskim. Zgodnie z kodeksem rodzinnym i opiekuńczym małżeństwo ustaje poprzez śmierć małżonka, uznanie go za zmarłego albo rozwód. Co prawda, separacja wywołuje takie skutki jak rozwód, ale małżonkowie pozostający w separacji nie mogą zawrzeć nowego małżeństwa⁷.

Uznanie za nieważne następuje w przypadku powstania przeszkody do jego zawarcia, tj. zaistnienia określonej przepisami KRO okoliczności uniemożliwiającej jego zawarcie. Katalog przeszkód obejmuje: nieosiągnięcie określonego wieku przez nupturientów, całkowite ich ubezwłasnowolnienie lub ubezwłasnowolnienie jednego z nich, chorobę psychiczną lub niedorozwój umysłowy, pozostawanie w związku małżeńskim – bigamia, pokrewieństwo lub powinowactwo zachodzące między nimi oraz istnienie stosunku przysposobienia między nupturientami. Ponadto małżeństwo może być unieważnione, jeżeli oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński zostało złożone przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli lub pod wpływem błędu co do tożsamości drugiej strony albo działała pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej, jeżeli z okoliczności wynika, że składający oświadczenie mógł się obawiać, że jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste⁸.

---

⁷ Art. 55–61 Ustawy z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59; A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, t. 1, wyd. 4, 2014.

⁸ Ibidem, art. 10–17.

Warto zauważyć, że zawarcie małżeństwa przed uprawomocnieniem się wyroku lub w trakcie procesu również stanowi bigamię.

Jak wynika z przytoczonych przez chwilą informacji, małżeństwo bigamiczne jest nieważne *ipso iure*, jednak nadal pozostaje przestępstwem.

Bigamia jest przestępstwem materialnym, indywidualnym właściwym – może je popełnić tylko osoba pozostająca w związku małżeńskim. Może być jednostronne (gdy tylko jedna osoba jest w związku małżeńskim) albo dwustronne (gdy obie strony nowego małżeństwa są w związkach małżeńskich) – jest to tzw. bigamia duplex⁹.

Omawiane przestępstwo można popełnić tylko umyślnie. Jeśli sprawca posiada błędne przekonanie, że jego poprzednie małżeństwo jest nieważne, to jego odpowiedzialność karna jest wyłączona, ponieważ stanowi to błąd co do okoliczności stanowiących znamię czynu zabronionego, a błąd ten to wyłączona umyślność. Natomiast polski ustawodawca nie zdecydował się na karanie nieumyślnej bigamii.

Bigamię można popełnić z zamiarem bezpośrednim lub ewentualnym – sprawca musi chcieć zawarcia małżeństwa albo co najmniej godzić się na to.

Ostatnią wartą podkreślenia kwestią jest fakt, że zgodnie z zasadą podwójnej karalności, jeśli obywatel polski zawarze drugie (i kolejne) małżeństwo w kraju, gdzie jest to legalne (np. w kraju muzułmańskim), nie podlega on odpowiedzialności karnej.

Bigamista podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo karze pozbawienia wolności do lat 2.

Osoba wolna, która zawiera małżeństwo z bigamistą, może odpowiadać według polskiego kodeksu karnego na zasadzie współsprawstwa lub na zasadzie pomocnictwa. Pojawiają się tu pewne trudności interpretacyjne¹⁰.

3. Niemiecki kodeks karny

§ 172

1. Podlega karze pozbawienia wolności do 3 lat lub karze grzywny osoba, która pozostaje w związku małżeńskim lub w związku partnerskim i:

- 1) zawiera związek małżeński z osobą trzecią lub
- 2) zgodnie z § 1 ust. 1 ustawy o związkach partnerskich złoży oświadczenie organowi odpowiedzialnemu za zarejestrowanie związku partnerskiego, że chce wejść w związek partnerski z osobą trzecią.

2. Podobnej karze podlega każda osoba, która zawarze związek małżeński z osobą, która pozostaje w związku małżeńskim lub w związku

⁹ D. Charko, op. cit., s. 490.

¹⁰ A. Wąsek, R. Zawłocki (red.), op. cit.

partnerskim, lub osoba, która złoży oświadczenie organowi odpowiedzialnemu za zarejestrowanie związku partnerskiego zgodnie z § 1 ust. 1 ustawy o związkach partnerskich, jeśli zechce zawrzeć związek partnerski z osobą, która pozostaje w związku małżeńskim lub w związku partnerskim¹¹.

Primo, niemiecki ustawodawca znacznie rozszerza pojęcie bigamii w porównaniu do wcześniej analizowanych aktów prawnych. Bowiern za bigamię uznaje się nie tylko zawarcie drugiego małżeństwa, pozostając w związku małżeńskim, ale także zawarcie małżeństwa przez osobę pozostającą w związku partnerskim lub złożenie przez osobę pozostającą w związku małżeńskim lub partnerskim oświadczenia organowi odpowiedzialnemu za rejestrację związków partnerskich, że chce wejść w związek partnerski. Wiąże się to z okolicznością, że 1 sierpnia 2001 roku w Niemczech zalegalizowano związki partnerskie osób tej samej płci. Dysponują one większością praw z tych, jakie mają małżeństwa heteroseksualne.

Do 30 września 2017 r. w prawie niemieckim, zgodnie z ustawą w sprawie zarejestrowanych związków partnerskich (Lebenspartnerschaftsgesetz), występowała instytucja zarejestrowanego związku partnerskiego, która była odpowiednikiem związku małżeńskiego dla osób tej samej płci. Mocą ustawy z 20 lipca 2017 r., która weszła w życie 1 października 2017 r., dopuszczono w Niemczech możliwość zawierania małżeństw przez osoby tej samej płci. Do małżeństw tych stosuje się takie same przepisy jak do małżeństw heteroseksualnych¹².

Związki partnerskie, które zostały zarejestrowane przed wspomnianą wcześniej ustawą, pozostają w mocy, chyba że oboje partnerzy złożą oświadczenie przed kierownikiem urzędu cywilnego, że chcą zawrzeć związek małżeński. Z chwilą wprowadzenia możliwości zawierania związków małżeńskich przez osoby tej samej płci, instytucja zarejestrowanego związku partnerskiego stała się zbędna. W związku z tym obecnie nie można już zawierać zarejestrowanych związków partnerskich¹³. Należy jednak pamiętać, że istniejące związki partnerskie korzystają z ochrony na podstawie § 172 StGB.

Secundo, osoba, która wchodzi w związek z osobą pozostającą w związku małżeńskim bądź partnerskim traktowana jest na równi z bigamistą – ustawa nie wymaga nawet świadomości tej osoby, że jej partner pozostaje w formalnym związku.

¹¹ Autorem tłumaczenia jest Julia Mucha.

¹² Niemiecki dziennik ustaw BGBl. I, poz. 2787.

¹³ <http://www.coupleurope.eu/pl/germany/topics/8-Jakie-zasady-okre%C5%9Bla-prawo-w-kwestii-rejestr-owanych-i-nierejestrowanych-zwi%C4%85zk%C3%B3w-partnerskich/> [data dostępu: 1.01.2021].

Niemiecki kodeks karny za omawiane przestępstwo przewiduje karę do 3 lat pozbawienia wolności lub grzywnę (podobnie jak Holandia i Francja). Wymiar kary kształtuje się więc podobnie jak w omawianych europejskich państwach, a grzywna spełnia omówione wcześniej funkcje.

4. Holenderski kodeks karny

Artykuł 237

1. Każdy, kto umyślnie zawiera podwójny związek małżeński albo zawiera związek małżeński, wiedząc, że druga strona zawiera w ten sposób podwójny związek małżeński, podlega karze pozbawienia wolności do lat 4 lub karze grzywny czwartej kategorii.

2. Każdy, kto umyślnie zawiera podwójny związek małżeński, zatajając swój stan cywilny przed drugą stroną, podlega karze pozbawienia wolności do lat 6 lub karze grzywny czwartej kategorii¹⁴.

Według holenderskiego kodeksu karnego definicja bigamii pozostaje niezmienna na poziomie logicznym. Co prawda, nie mamy doprecyzowania, że chodzi o ważne małżeństwo, natomiast możemy to dorozumiewać z samego faktu, że ono istnieje.

W Królestwie Niderlandów, podobnie jak we włoskiej ustawie karnej, karany jest nie tylko sprawca bigamii, ale także osoba stanu wolnego, która zawiera małżeństwo, wiedząc, że jej partner pozostaje w związku małżeńskim. Nie wchodzi więc w grę odpowiedzialność za pomocnictwo, czy współsprawstwo, lecz osoba taka może popełnić ten czyn w jednosprawstwie. Jest zatem podobnie, jak w polskim k.k. z 1969 r.

Bigamia karana jest pozbawieniem wolności do 4 lat, a więc nie odbiega to znacząco od kar przyjętych w omawianych wcześniej kodeksach lub karze grzywny czwartej kategorii, czyli maksymalnie 20 500 euro¹⁵. Widzimy więc, że podobnie jak we Francji, tak i ustawodawca holenderski zdecydował się na wprowadzenie możliwości kary finansowej jako dodatkowej dolegliwości dla przestępcy i wzmocnienia prewencji.

Punkt 2 artykułu 237 opisuje kwalifikowany typ bigamii (podobny jak w włoskim kodeksie karnym) – bowiem, jeśli sprawca umyślnie zataił swój stan cywilny przed osobą, z którą zawiera swój drugi związek małżeński, to wymiar kary jest zastrzyony do maksymalnie 6 lat pozbawienia wolności, przy czym sąd ma również możliwość zastosowania grzywny, analogicznie jak przy typie podstawowym. Rozwiązanie to uważam za słuszne, ponieważ w opisanym

¹⁴ Autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański.

¹⁵ [https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_\(penalty\)#The_Netherlands](https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_(penalty)#The_Netherlands) [data dostępu: 1.01. 2021].

przypadku sprawca zachowuje się nieetycznie w stosunku do dwóch osób, a więc cechuje się wyjątkowym wyrachowaniem. W takim przypadku słuszność wskazuje, że zaostrenie kary jest zasadne.

5. Francuski kodeks karny

Artykuł 433-20

Czyn polegający na tym, że osoba pozostająca w związku małżeńskim przed jego rozwiązaniem zawarła inne małżeństwo, podlega karze roku pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 45 000 euro. Tej samej karze podlega funkcjonariusz publiczny, przed którym zostało zawarte drugie małżeństwo, a wiedział on o istnieniu poprzedniego.

Francuski ustawodawca również definiuje bigamię jako zawarcie nowego małżeństwa, gdy poprzednie nadal jest ważne.

Regulacja, podobnie jak w Hiszpanii, jest teoretycznie łagodna – przewidziano karę roku pozbawienia wolności i grzywnę w wysokości 45 000 euro. Warto jednak zauważyć, że pozbawienie wolności i grzywna mogą zostać orzeczone kumulatywnie. Kara finansowa stanowi z pewnością dodatkową dolegliwość dla sprawcy, pełniąc funkcję prewencyjną, ale jest też pewnym *novum* w stosunku do poprzednich regulacji.

Kolejną innowacją wprowadzoną przez francuski kodeks karny jest wprowadzenie odpowiedzialności karnej funkcjonariusza publicznego, który udzielił ślubu ze świadomością istnienia poprzedniego małżeństwa. Takie rozwiązanie wzmacnia ochronę rodziny, ponieważ odpowiedzialność karną ponoszą nie tylko osoby wchodzące w nowy związek, ale również osoba, która im to umożliwia, choć nie powinna. Minimalizuje to ryzyko korupcji i innych patologicznych zachowań wśród urzędników państwowych, ponieważ francuski ustawodawca czyni z nich pewnego rodzaju strażników ochrony rodziny, którzy powinni zachować szczególną czujność. Oceniam tę regulację jako pozytywną, gdyż wzmacnia ona zdecydowanie ochronę nadrzędnego dobra, jakim jest rodzina i legalne małżeństwo.

Warto jednak zauważyć, że na gruncie polskiego prawa karnego odpowiedzialność urzędnika czy duchownego, który udzielił ślubu ze świadomością istnienia poprzedniego małżeństwa, także istnieje, choć nie jest wprost wyartykułowana w treści przepisu. Zasadniczo bowiem osoba taka może ponieść odpowiedzialność za pomocnictwo do bigamii.

6. Włoski kodeks karny

Artykuł 556

Kto, będąc związanym małżeństwem wywołującym skutki prawne, zawiera drugie, mające wyrzecć skutki prawne, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 5. Tej samej karze podlega każdy, kto będąc stanu wolnego, zawiera związek małżeński z osobą związaną małżeństwem wywołującym skutki prawne.

Kara jest podwyższana, jeżeli winny wprowadził w błąd osobę, z którą zawarł małżeństwo, co do kwestii swojego stanu wolnego lub jej.

Jeżeli małżeństwo zawarte jako pierwsze przez bigamistę zostanie uznane za nieważne lub drugie małżeństwo zostanie unieważnione z innego powodu niż bigamia, ustaje karalność czynu, nawet w stosunku do tych, którzy uczestniczyli w przestępstwie, a jeśli zapadł wyrok skazujący, zostaje wstrzymane wykonanie kary i skutki karne¹⁶.

Włoski ustawodawca, podobnie jak polski, definiuje bigamię jako zawarcie nowego, prawnego małżeństwa, przy trwającym jednocześnie ważnym małżeństwie. W odróżnieniu od regulacji polskiej, takiej samej karze podlega osoba wolna zawierająca świadomie małżeństwo z bigamistą (nie jako współsprawca).

Wymiar kary wynosi od roku do 5 lat, a więc górna granica jest wyższa niż w Polsce.

Włoski kodeks karny wprowadza jednak typ kwalifikowany – jeśli winny wprowadził w błąd osobę, z którą zawiera małżeństwo co do stanu wolnego swojego lub jej, to kara jest podwyższana. Przestępstwo bigamii jest we Włoszech umyślne.

Novum w porównaniu do regulacji polskiej jest fakt, że jeśli pierwsze lub drugie małżeństwo zostanie unieważnione, to ustaje karalność czynu, a jeśli zapadł wyrok – wykonanie kary i skutki karne zostają wstrzymane. Jest to rozwiązanie przeciwne do rodzimego, natomiast dość logiczne z praktycznego punktu widzenia.

7. Hiszpański kodeks karny

Artykuł 217

Kto zawiera drugie lub kolejne małżeństwo, wiedząc, że poprzednie pozostaje legalne, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 1 roku¹⁷.

---

¹⁶ Autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska.

¹⁷ Autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk.

W Królestwie Hiszpanii przestępstwo bigamii jest penalizowane łagodnie w porównaniu do Polski i Włoch. Definicja przestępstwa jest bardzo podobna do poprzednich regulacji – zawarcie nowego małżeństwa przez osobę pozostającą w ważnym małżeństwie. Bigamista podlega karze od 6 miesięcy do roku pozbawienia wolności. Nie przewidziano typów kwalifikowanych. Nie uregulowano też wprost sytuacji osoby wolnej, która wchodzi w związek małżeński z bigamistą.

8. Australijski kodeks karny

W ACCA nie ma uregulowanego przestępstwa bigamii. Przepisy dotyczące tego czynu znajdują się w *Marriage act 1961* – ustawie krajowej regulującej małżeństwo.

Jej sekcja 94 punkt 1 stanowi:

Osoba, która zawarła już związek małżeński, nie może zrobić tego ponownie z inną osobą. Karą jest 5 lat pozbawienia wolności¹⁸.

Australijska ustawa karna jako jedyna z omawianych nie zawiera przestępstwa bigamii. Nie oznacza to jednak, że czyn ten jest w Australii legalny. Został stypizowany w *Marriage act 1961*, czyli krajowej ustawie regulującej małżeństwo. Na podstawie jednego z jej przepisów nastąpi omówienie bigamii w tym państwie.

Wspomniana regulacja jest dość ogólna i lakoniczna – osoba, która zawarła już małżeństwo, nie może zawrzeć kolejnego, a za złamanie tej normy grozi 5 lat pozbawienia wolności. Nie mamy informacji o odpowiedzialności osoby wolnej wchodzącej w formalny związek z bigamistą ani typów kwalifikowanych.

Od grudnia 2017 r. w Australii uznaje się małżeństwa osób tej samej płci, niezależnie od tego, czy zostały zawarte w Australii czy za granicą. W 2017 r. zmieniono także definicję „małżeństwa”, zastępując słowa „mężczyzna i kobieta” słowami „2 osoby”, zezwalając w ten sposób na monogamiczne małżeństwa osób tej samej płci.

Australijski ustawodawca chroni więc dobro, jakim jest rodzina, w sposób podstawowy, porównywalny do Polski i Hiszpanii. Nie rozszerza też zbytnio pojęcia „bigamii”. Uważam, że regulacja spełnia postawiony jej cel.

---

¹⁸ Autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski.

9. Podsumowanie

W mojej opinii wszystkie omówione regulacje karne spełniają postawiony im cel, a więc chronią nadrzędne społecznie dobro, jakim jest rodzina, a także legalne małżeństwo.

Podchodzą do tego jednak w różny, mniej lub bardziej szczegółowy sposób. Włochy, Królestwo Niderlandów, Francja i Niemcy regulują przestępstwo bigamii dość kazuistycznie, natomiast Polska, Hiszpania i Australia zdecydowały się na regulację ogólniejszą. Wymiary kar w poszczególnych państwach są do siebie dość zbliżone. Uważam, że zaproponowana przez kilka ustaw kara finansowa jest rozwiązaniem zasługującym na pochwałę, gdyż jest dla bigamisty dodatkową dolegliwością, wpływa na prewencyjną funkcję prawa karnego.

Niemiecka regulacja rodzi potrzebę uwzględnienia pewnych komplikacji wynikających z odrębności niemieckiego prawa rodzinnego, bowiem istnieją jeszcze związki partnerskie.

Bardzo ciekawym, wartym uwagi przepisem jest regulacja włoska, która rezygnuje z kary, jeżeli poprzednie małżeństwo zostanie unieważnione – z jednej strony jest to logiczna praktyka, z drugiej jednak w jakimś stopniu zezwala na choćby chwilową bigamię. Uważam jednak, że chroni ona osoby, które zawierają drugie małżeństwo, jednocześnie będąc w trakcie rozwiązania pierwszego. Celem karalności bigamii jest ochrona rodziny, a w tym przypadku wartość ta ulegnie destrukcji bez względu na czyn sprawcy, a więc rezygnacja z karalności wydaje się być rozwiązaniem praktycznym.

Drugim aktem wyróżniającym się jest francuski kodeks karny, który wprowadza również karę dla funkcjonariusza publicznego świadomie udzielającego ślubu bigamiście. Oceniam ten przepis jako bardzo dobry, gdyż zdecydowanie służy ochronie rodziny i wpływa na mniejszą liczbę przestępstw bigamii, jednocześnie wzmacniając zaufanie obywateli do organów państwa. Analizowane ustawy karne zakwalifikowałabym jako poprawne, realizujące funkcje prawa karnego i akceptowalne społecznie.

Uprowadzenie małoletniego lub osoby nieporadnej

Niniejszy artykuł przedstawia problematykę przestępstwa uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego albo osoby nieporadnej w ujęciu prawno porównawczym. Problematyka ta została ujęta w odniesieniu do ustawodawstwa w Polsce, Niemczech, Holandii, Francji, Włoszech, Hiszpanii oraz w Australii. Analiza regulacji w przytoczonych państwach pozwoliła na wyprowadzenie wniosku, iż regulacje dotyczące uprowadzenia osoby małoletniej są do siebie w dużej mierze podobne, natomiast w kwestii uprowadzenia osoby nieporadnej występują znaczne różnice.

This article presents the problem of the crime of abduction or detention of a minor or a vulnerable person from the comparative legal perspective. The problem is presented in relation to legislation in Poland, Germany, France, the Netherlands, Italy, Spain and Australia. The analysis of regulations in the mentioned countries enabled to conclude that regulations on abduction of a minor are similar, whereas in the case of abduction of a vulnerable person there are significant differences.

1. Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie problematyki przestępstwa uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego albo osoby nieporadnej w ujęciu prawno porównawczym w Polsce, Niemczech, Francji, Holandii, Włoszech, Hiszpanii oraz w Australii. Regulacje w przytoczonych państwach, dotyczące uprowadzenia osoby małoletniej, są do siebie w dużej mierze podobne, natomiast w kwestii uprowadzenia osoby nieporadnej występują znaczne różnice.

W odniesieniu do uprowadzenia osoby małoletniej, w świetle wyników badań kryminologicznych najczęściej sprawcami tego typu zachowań są rodzice porwanyh małoletnich oraz inne osoby najbliższe¹. Tym samym stwierdzić należy, że wśród przestępstw porwania małoletniego dominują tzw. „porwania

---

¹ K. Drapała, K. Buczkowski, *Porwania rodzicielskie. Analiza umorzeń i odmów wszczęcia postępowania w sprawach o przestępstwo z art. 211 k.k.*, „Prawo w Działaniu” 2014, t. 18, s. 105.

rodzicielskie”, czyli taki rodzaj uprowadzenia lub zatrzymania dziecka, którego sprawcą jest matka bądź ojciec małoletniego.

Uprowadzenie małoletniego przez jednego z rodziców zostało zdefiniowane w Konwencji haskiej z dnia 25 października 1980 r., która stanowi: „Uprowadzenie (porwanie) rodzicielskie ma miejsce w sytuacji, gdy jeden rodzic bez wiedzy i woli drugiego rodzica wywozi dziecko z państwa jego stałego pobytu albo posiadając zgodę drugiego rodzica lub odpowiedniego organu na określony czasowo wyjazd do innego państwa po upływie tego terminu zatrzymuje tam dziecko”².

2. Polski kodeks karny

Przestępstwo uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego lub osoby nieporadnej uregulowane jest w art. 211 k.k.³. Zgodnie z tym przepisem, kto wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru, uprowadza lub zatrzymuje małoletniego poniżej lat 15 albo osobę nieporadną ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

Przestępstwo to zostało umieszczone w katalogu przestępstw skierowanych przeciwko rodzinie i opiece. Dobrem chronionym, na gruncie omawianego przepisu, jest więc instytucja opieki lub nadzoru nad małoletnim lub osobą nieporadną. Zgodnie z poglądem doktryny, chodzi tutaj o ochronę prawidłowego i niezakłóconego wykonywania prawa do opieki nad konkretną osobą⁴.

Przedmiotem bezpośredniego oddziaływania czynności wskazanej w art. 211 k.k. jest małoletni poniżej 15 lat oraz osoba nieporadna ze względu na jej stan psychiczny oraz fizyczny. Nie budzi wątpliwości określenie małoletniego poniżej 15 roku życia. Osobą nieporadną jest natomiast taka, która ze względu na swoje właściwości fizyczne (np. podeszły wiek, kalectwo, obłożną chorobę) lub psychiczne (np. upośledzenie umysłowe) nie ma możliwości samodzielnego decydowania o swoim losie ani zmiany swego położenia⁵.

Koniecznym elementem dla zaistnienia przestępstwa jest to, aby uprowadzenie lub zatrzymanie nastąpiło wbrew woli osoby powołanej do opieki lub nadzoru. Wola ta może być wyrażona w sposób wyraźny lub dorozumiany⁶.

² Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze dnia 25 października 1980 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 108, poz. 528 ze zm.).

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny (Dz.U. 2020 poz. 1444 z późn. zm.).

⁴ Z. Siwik, *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, Warszawa 2012, s. 1059.

⁵ Tak SN w uchwale z 9.06.1976 r. (VI KZP 13/75), OSNKW 1976/7–8, poz. 86.

⁶ J. Makarewicz, *Komentarz do art. 211 k.k.*, [w:] *Kodeks karny z komentarzem*, wyd. 3, Lwów 1932.

Omawiane przestępstwo charakteryzuje się umyślnością zarówno w formie zamiaru bezpośredniego, jak i ewentualnego. Uprowadzający lub zatrzymujący osobę podlegającą opiece lub nadzorowi ponosi odpowiedzialność, gdy obejmuje swoją świadomością, że dana osoba nie ukończyła jeszcze 15 lat lub jest nieporadna ze względu na swój stan psychiczny lub fizyczny, a także to, że działa wbrew woli osoby uprawnionej (tj. powołanej do opieki lub nadzoru) i musi tego chcieć albo na to przynajmniej się godzi⁷.

3. Niemiecki kodeks karny

W niemieckim kodeksie karnym (StGB)⁸ przestępstwo uprowadzenia małoletniego zostało zawarte w ramach przestępstw przeciwko wolności (rozdział 18), w § 235 niemieckiego kodeksu karnego⁹. Zgodnie z ust. 1 czyn zabroniony popełnia ten, kto usuwa spod pieczy rodziców, jednego rodzica, opiekuna lub kuratora osobę poniżej 18 roku życia, przemocą lub groźbą dotkliwej krzywdy lub podstępem, lub dziecko, które nie jest jego krewnym. Czyn zabroniony popełnia także ten, kto odmawia oddania małoletniego rodzicom, rodzicowi, opiekunowi lub kuratorowi. Przystępstwo to podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 lub karze grzywny.

Konstrukcja omawianego przed chwilą przepisu wskazuje, iż sprawcą przestępstwa może być każda osoba, która usuwa lub nie oddaje małoletniego rodzicom, rodzicowi, opiekunowi lub kuratorowi. Sprawcą może być więc jedno z rodziców lub nawet oboje, przy czym nie ma znaczenia, czy sprawcy przysługuje władza rodzicielska nad dzieckiem¹⁰.

Zgodnie z ust. 2 omawianego przepisu, takiej samej karze podlega ten, kto zabiera dziecko spod pieczy swoich rodziców, jednego rodzica lub opiekuna w celu wywiezienia dziecka za granicę, lub nie przekazuje z zagranicy, jeżeli dziecko przebywało tam lub tam się udało.

Zgodnie z ust. 3 omawianego przepisu, w przypadkach określonych w ust. 1 i 2 usiłowanie także podlega karze.

---

⁷ V. Konarska-Wrzošek, *Uprowadzenie lub zatrzymanie osoby małoletniej lub nieporadnej*, [w:] *System prawa karnego, Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, Warszawa 2012, t. 10, s. 996.

⁸ Autorem tłumaczenia jest Julia Mucha.

⁹ https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p2149 [data dostępu: 1.12.2020].

¹⁰ M. Mozgawa, M. Kulik, A. Szczekala, *Przestępstwo uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego lub osoby nieporadnej – art. 211 k.k. (ze szczególnym uwzględnieniem tzw. uprowadzeń rodzicielskich)*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2013, nr 16, s. 40.

Typ kwalifikowany omawianego przestępstwa zawarty jest w § 235 ust. 4, który stanowi, iż karze pozbawienia wolności na okres od roku do lat 10 podlega ten, kto naraża dziecko na śmierć, poważny uszczerbek na zdrowiu lub zagrożenie dla fizycznego lub psychicznego rozwoju dziecka a także ten, kto popełnia czyn odpłatnie, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

W przypadku, gdy sprawca poprzez popełnienie czynu spowoduje śmierć dziecka, zgodnie z § 235 ust. 5 podlega karze pozbawienia wolności na okres co najmniej lat 3.

Zgodnie z § 235 ust. 6, w przypadku mniejszej wagi czynu określonego w ust. 4 sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 5 lat, natomiast w przypadku mniejszej wagi czynu wskazanego w ust. 5 sprawca podlega karze pozbawienia wolności od roku do 10 lat.

Co istotne, przestępstwa wskazane w ust. 1–3 ścigane są wyłącznie na wniosek osoby, której prawa zostały naruszone. Wyjątek od tego wymogu można uczynić jedynie wtedy, gdy prokurator uzna, iż istnieje szczególny interes publiczny w ściganiu, który wymaga interwencji z urzędu¹¹.

Analiza przepisu z § 235 pozwala stwierdzić, iż nie ma on zastosowania do przestępstwa uprowadzenia osób nieporadnych, a jedynie do osób małoletnich. Uprowadzenie osób nieporadnych będzie więc penalizowane na podstawie przepisu z § 239 dotyczącego bezprawnego pozbawienia wolności¹².

4. Holenderski kodeks karny

W holenderskim kodeksie karnym (*Wetboek van Strafrecht*)¹³ przestępstwo uprowadzenia małoletniego zostało uregulowane w części XVII – *Poważne przestępstwa przeciwko wolności osobistej*, w art. 279¹⁴. Należy wskazać, iż na gruncie holenderskiego prawa karnego przez osobę małoletnią rozumie się osobę, która nie ukończyła 18 roku życia¹⁵.

Ustęp 1 omawianego przepisu wskazuje, iż ten, kto umyślnie usuwa małoletniego spod pieczy rodziców lub osoby uprawnionej do nadzoru podlega karze pozbawienia wolności do lat 6 lub grzywnie czwartej kategorii.

---

¹¹ <https://www.international-divorce.com/Abduction-of-Children-in-Germany.htm> [data dostępu: 1.12.2020].

¹² https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_239.html [data dostępu: 1.12.2020].

¹³ Autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański.

¹⁴ Criminal Code of the Kingdom of Netherlands <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/12/Netherlands/show> [data dostępu: 1.12.2020].

¹⁵ <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2018/12/ICMEC-Netherlands-National-Legislation.pdf> [data dostępu: 5.12.2020].

Typ kwalifikowany przestępstwa wskazany jest w ust. 2, który wskazuje, iż karze pozbawienia wolności do lat 9 lub grzywnie 5 kategorii podlega ten, kto dopuszcza się czynu określonego w ust. 1 za pomocą podstępu, przemocy lub groźby użycia przemocy albo jeżeli małoletni nie ukończył lat 12.

Przestępstwa z analizowanego przepisu może dopuścić się jeden z rodziców, który został pozbawiony władzy rodzicielskiej, lub jeżeli ta została mu ograniczona i bez zgody drugiego rodzica lub zastępczej zgody sądu zabiera dziecko¹⁶.

Holenderski kodeks karny przewiduje także, w art. 280 ust. 1, odpowiedzialność karną dla każdego, kto celowo ukrywa małoletniego, który został usunięty spod pieczy rodzica lub osoby uprawnionej do nadzoru. Czyn taki zagrożony jest karą pozbawienia wolności do lat 4 albo grzywną czwartej kategorii, a jeżeli małoletni nie ukończył 12 lat – karą pozbawienia wolności do lat 6 lub grzywną czwartej kategorii.

W art. 281 ust. 1 holenderski kodeks karny przewiduje odpowiedzialność dla każdego, kto zabiera nieletnią kobietę wbrew woli jej rodziców lub opiekunów, ale za jej zgodą. Osoba taka jest winna uprowadzenia i podlega karze pozbawienia wolności do lat 6 lub grzywnie czwartej kategorii. Postępowanie na podstawie art. 281 ust. 1 może zostać wszczęte jedynie na wniosek.

Holenderski kodeks karny nie reguluje natomiast odpowiedzialności karnej za uprowadzenie osoby nieporadnej ze względu na jej stan fizyczny lub psychiczny, wobec czego należy uznać, iż sprawca takiego czynu odpowiada na podstawie art. 282 lub 282a, tj. za umyślne pozbawienie wolności innej osoby.

5. Francuski kodeks karny

Francuski kodeks karny (Penal Code)¹⁷ zawiera kilka przepisów dotyczących uprowadzenia dziecka i odmowy prawa do kontaktów z osobą uprawnioną. Przestępstwa te zostały uregulowane w sekcji III – *Przestępstwa przeciwko sprawowaniu władzy rodzicielskiej*, w artykułach od 227-5 do 227-7¹⁸.

W rozumieniu francuskiego ustawodawstwa małoletnim jest osoba, która nie ukończyła 18 roku życia¹⁹.

---

¹⁶ <https://www.elhannouche.nl/de-ins-en-outs-van-internationale-kinderontvoering/> [data dostępu: 5.12.2020].

¹⁷ Autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek.

¹⁸ <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show> [data dostępu: 5.12.2020].

¹⁹ <http://www.youthpolicy.org/factsheets/country/france/> [data dostępu: 5.12.2020].

Zgodnie z art. 227-5, ten, kto bezprawnie odmawia wydania małoletniego dziecka osobie, która ma prawo tego żądać, podlega karze pozbawienia wolności do roku oraz grzywnie do 15 000 euro. Pomimo faktu, iż przepis nie wskazuje wprost na uprowadzenie (porwanie) dziecka, to każdy przypadek zabrania dziecka, a następnie przetrzymywania go, będzie realizował jego ustawowe znamiona. Z konstrukcji omawianego przepisu wynika, iż sprawcą przestępstwa może być tylko osoba, która nie ma prawa do opieki nad dzieckiem, tzn. przykładowo nie przysługuje jej władza rodzicielska²⁰.

Przepis art. 227-6 także nie określa wprost uprowadzenia małoletniego, jednakże w wielu przypadkach dotyczących tej kwestii możliwe będzie jego zastosowanie. Przepis ten wskazuje, iż osoba, z którą dziecko zamieszkuje na stałe, a która nie zawiadamia osób uprawnionych do kontaktów z dzieckiem lub mieszkania z nim, na podstawie wyroku lub ugody sądowej, o zmianie miejsca zamieszkania, podlega karze pozbawienia wolności do 6 miesięcy i grzywnie do 7500 euro.

Artykuł 227-7 określa natomiast *stricte* kwestię uprowadzenia małoletniego. Zgodnie z tym przepisem, uprowadzenie małoletniego spod opieki osób sprawujących nad nim władzę rodzicielską, osób, którym został powierzony lub u których dziecko ma miejsce zwykłego pobytu na podstawie zobowiązania któregośkolwiek wstępnego, podlega karze pozbawienia wolności do roku i grzywny do 15 000 euro.

Typ kwalifikowany przestępstwa z art. 227-7 został określony w art. 227-8, który stanowi, że w przypadku zastosowania przez sprawcę oszustwa lub przemocy do popełnienia czynu, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 oraz grzywny do 75 000 euro.

Ponadto czyny określone w art. 227-5 i 227-7 zagrożone są surowszą karą na podstawie art. 227-9. Przepis ten wskazuje, iż w przypadku przetrzymywania małoletniego przez okres powyżej 5 dni lub w przypadku bezprawnego przetrzymywania małoletniego poza terytorium Francji, sprawca podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 i grzywną do 45 000 euro.

Zgodnie z art. 227-10, sprawca czynów wskazanych w art. 227-5 i 227-7 podlega karze pozbawienia wolności do lat 3 oraz grzywnie do 45 000 euro w sytuacji, gdy jest jednym z rodziców małoletniego, uprzednio pozbawionym władzy rodzicielskiej.

Jak wskazuje art. 227-11, usiłowanie dokonania przestępstw wskazanych w art. 227-7 i 227-8 jest karalne.

---

²⁰ M. Mozgawa, M. Kulik, A. Szczekała, op. cit., s. 44.

Ustawodawstwo Francji nie reguluje natomiast wprost kwestii uprowadzenia osoby nieporadnej, wobec czego zastosowanie znajdują przepisy ogólne dotyczące porwania, tzn. art. 224-1 do 224-5-2.

6. Włoski kodeks karny

Włoski kodeks karny (Codice Penale)²¹ reguluje kwestię uprowadzenia małoletniego oraz osoby nieporadnej w Tytule XI – *Przestępstwa przeciwko rodzinie*, Rozdziale IV – *Przestępstwa przeciwko opiece rodzinnej*²².

W art. 573 zostało wskazane, iż każdy, kto zabiera małoletniego, który ukończył 14 lat, za jego zgodą, od rodzica sprawującego władzę rodzicielską lub opiekuna, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2. Postępowanie może zostać wszczęte jedynie poprzez złożenie pozwu. Zgodnie z § 2 kara ta ulega zaostreniu, jeżeli zostało popełnione w celu zaspokojenia przez sprawcę potrzeb seksualnych. Istotnym elementem omawianego przepisu, wyróżniającym go na tle innych analizowanych uregulowań, jest zgoda małoletniego. W przypadku braku wyrażenia takiej zgody, zastosowanie znajdzie przepis art. 574.

W art. 574 zostało wskazane, iż każdy, kto odbiera dziecko poniżej 14 roku życia lub osobę nieporadną rodzicowi sprawującemu władzę rodzicielską, opiekunowi, kuratorowi lub temu, kto sprawuje nadzór lub opiekę, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 3. Przestępstwo to ścigane jest na wniosek wymienionych w przepisie osób sprawujących opiekę. W przeciwieństwie do art. 573, art. 574 penalizuje uprowadzenie dziecka poniżej 14 roku życia lub osoby, co do której ustawodawca zakłada brak możliwości wyrażenia zgody na dobrowolne zabranie spod pieczy, uzależniając zaistnienie przestępstwa od wyrażenia zgody lub jej braku przez rodzica, opiekuna itd., wobec czego zgoda małoletniego nie ma znaczenia w świetle przytoczonego przepisu²³.

Artykuł 574 bis stanowi, iż o ile czyn nie stanowi poważniejszego przestępstwa, każdy, kto odbiera małoletniego rodzicowi sprawującemu władzę rodzicielską lub opiekunowi, wbrew ich woli, uprowadzając go poza granice kraju i uniemożliwiając mu tym samym sprawowanie władzy rodzicielskiej, podlega karze pozbawienia wolności od roku do 4 lat. Jeżeli czyn ten został

---

²¹ Autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska.

²² <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/22/Italy/show> [data dostępu: 10.12.2020].

²³ <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-xi/capo-iv/art574> [data dostępu: 10.12.2020].

popęnlony wobec małodetniego, który ukończył 14 lat i za jego zgodą, stosuje się karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat. Uregulowanie to ma na celu zapewnienie bardziej szczegółowej, w stosunku do art. 574, ochrony.

Wszystkie z przytoczonych przestępstw są przestępstwami powszechnymi, które mogą być zatem popełnione nie tylko przez drugiego rodzica, sprawującego władzę, ale przez rodzica pozbawionego władzy rodzicielskiej lub każdą inną osobę.

7. Hiszpański kodeks karny

Hiszpański kodeks karny (Código Penal)²⁴ reguluje kwestie związane z uprowadzeniem i zatrzymaniem małodetniego oraz osoby nieporadnej w Tytule VI – *Przestępstwa przeciwko wolności* oraz porwanie rodzicielskie w tytule XII – *Przestępstwa przeciwko rodzinie*²⁵.

Według hiszpańskiego ustawodawstwa, poprzez małodetniego uważa się osobę poniżej 18 roku życia²⁶.

Zgodnie z art. 166 osoba, która jest winna bezprawnego zatrzymania lub uprowadzenia i która nie poda przyczyny pobytu osoby zatrzymanej lub uprowadzonej, podlega karze pozbawienia wolności na okres od 10 do 15 lat w przypadku bezprawnego zatrzymania i od 15 do 20 lat w przypadku uprowadzenia. Przepis ten reguluje w sposób ogólny kwestię uprowadzenia, natomiast zgodnie z ust. 2 omawianego przepisu, czyn ten podlega karze pozbawienia wolności od 15 do 20 lat w przypadku bezprawnego zatrzymania oraz od 20 do 25 lat w przypadku uprowadzenia, jeżeli zachodzi jedna z następujących okoliczności: ofiara jest małodetnim lub osobą niepełnosprawną potrzebującą specjalnej ochrony lub sprawca dokonał nielegalnego zatrzymania lub uprowadzenia z zamiarem naruszenia wolności lub integralności seksualnej ofiary, lub też działał w tym celu później.

Artykuł 225 bis reguluje natomiast wprost kwestię tzw. „porwania rodzicielskiego”. Artykuł ten w ust. 1 stanowi, iż rodzic, który bez uzasadnionej przyczyny uprowadzi swoje małodetnie dziecko, podlega karze pozbawienia wolności od 2 do 4 lat oraz karze pozbawienia możliwości wykonywania władzy rodzicielskiej na okres od 4 do 10 lat. Typ kwalifikowany tego przestępstwa określony jest w ust. 3, który stanowi, iż w przypadku przeniesienia małodetniego poza granice Hiszpanii lub uzależnia jego oddanie od pewnych warunków,

²⁴ Autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk.

²⁵ https://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.l2t12.html [data dostępu: 10.12.2020].

²⁶ <https://www.protection-of-minors.eu/en/country/ES> [data dostępu: 10.12.2020].

czyn ten zagrożony jest karą przewidzianą w ust. 1 w górnej połowie. Typ uprzywilejowany określony został w ust. 4. Przepis ten stanowi, iż w sytuacji, gdy porywacz poinformował o miejscu pobytu małoletniego drugiego rodzica lub osobę, która zgodnie z prawem sprawuje opiekę nad dzieckiem, w ciągu 24 godzin od uprowadzenia, zobowiązując się jednocześnie do natychmiastowego powrotu dziecka, nie podlega karze. Typ uprzywilejowany ma także miejsce w sytuacji, gdy restytucja zostanie dokonana bez zawiadomienia, o którym mowa w poprzednim ustępie, w ciągu 15 dni od uprowadzenia. W takiej sytuacji sprawca podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 2 lat. Wobec przytoczonych informacji należy zauważyć, iż przepis określający przestępstwo w typie uprzywilejowanym nie tylko przewiduje niższą karę pozbawienia wolności, ale także nie przewiduje kary pozbawienia prawa do wykonywania władzy rodzicielskiej.

Podmiotem przestępstwa uprowadzenia małoletniego z art. 225 bis może być rodzic, a zgodnie z ust. 5 tego przepisu także wstępni małoletniego oraz krewni do drugiego stopnia pokrewieństwa lub powinowactwa.

Przedmiotem ochrony przestępstwa z art. 225 bis jest, zgodnie z poglądem judykatury, prawo małoletniego do regularnych kontaktów z rodzicami²⁷.

8. Australijski kodeks karny

Australijski kodeks karny (Commonwealth Criminal Code)²⁸, obowiązujący na terenie całego kraju, nie przewiduje penalizacji uprowadzenia małoletniego lub osoby nieporadnej, wobec czego zastosowanie znajdą ogólne przepisy dotyczące porwania (art. 71.9 CC)²⁹, na podstawie których przestępstwo porwania zagrożone jest karą do 15 lat pozbawienia wolności.

Australia podzielona jest administracyjnie na 6 stanów, a każdy z nich ma prawo do niezależnego stanowienia prawa w określonych kwestiach. Z tego też względu kodeksy karne poszczególnych stanów zawierają wyodrębnione przepisy dotyczące uprowadzenia osoby małoletniej (nie zawierają natomiast przepisów dotyczących uprowadzenia osoby nieporadnej).

Uregulowania takie można znaleźć w kodeksach karnych Nowej Południowej Walii, Queensland oraz Wiktorii.

---

²⁷ Sentencia núm. 139/2010 de Audiencia Provincial de Murcia, Sec. 2, de 20 de julio de 2010, <http://www.poderjudicial.es/searchdoActionaction=contentpdf&database=AN&reference=5720377&links=%22139%2F2010%22&optimize=20100909&publicinterface=true> [data dostępu: 10.12.2020].

²⁸ Autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski.

²⁹ <https://www.legislation.gov.au/Details/C2020C00245> [data dostępu: 10.12.2020].

Zgodnie z art. 87 Ustawy Karnej (Crimes Act 1900)³⁰ osoba, która zatrzymuje dziecko z zamiarem usunięcia jej spod legalnej opieki jakiejkolwiek osoby sprawującej opiekę nad dzieckiem, bez jej zgody, podlega karze pozbawienia wolności do lat 10. Określenie „dziecko” według powyższego kodeksu dotyczy osoby w wieku poniżej 12 lat.

Zgodnie z art. 363 Kodeksu Karnego Queensland (Criminal Code 1899)³¹, każdy, kto siłą lub w sposób oszukańczy zabiera, wabi lub zatrzymuje dziecko lub przetrzymuje dziecko w wieku poniżej 16 lat, wiedząc, że zostało w ten sposób uprowadzone – podlega karze pozbawienia wolności do lat 7.

Zgodnie z art. 63 Ustawy karnej Wiktorii (Crimes Act 1958)³², każdy, kto bezprawnie, siłą lub oszustwem, prowadzi, zabiera, wabi lub przetrzymuje jakiejkolwiek dziecko w wieku poniżej 16 lat, podlega karze pozbawienia wolności na poziomie 6 (maksymalnie 5 lat).

W odniesieniu konkretnie do porwań rodzicielskich, poza odpowiedzialnością na mocy kodeksów karnych poszczególnych stanów, sprawca może ponosić także odpowiedzialność karną na podstawie Ustawy o prawie rodzinnym (Family Law Act)³³. Ustawa ta w art. 65Y wskazuje, iż w przypadku istnienia orzeczenia rodzicielskiego, jedna ze stron nie może zabierać ani wysyłać danego dziecka poza granice Australii, z wyjątkiem przypadków określonych w ust. 2. Czyn taki zagrożony jest karą pozbawienia wolności do lat 3.

9. Podsumowanie

Analizując ustawodawstwa w poszczególnych krajach, należy dojść do wniosku, iż we wszystkich z nich formułuje się przepisy, które pośrednio lub bezpośrednio przewidują odpowiedzialność za uprowadzenie osoby małoletniej lub nieporadnej ze względu na jej stan psychiczny lub fizyczny.

Przepisy dotyczące uprowadzenia osoby małoletniej we wszystkich państwach skonstruowane są w sposób zbliżony, tzn. są przestępstwami powszechnymi, a przedmiotem ochrony jest najczęściej nie sama wolność małoletniego, lecz instytucja opieki lub kontaktów dziecka z rodzicami.

---

³⁰ http://classic.austlii.edu.au/au/legis/nsw/consol_act/ca190082/s87.html [data dostępu: 10.12.2020].

³¹ http://www5.austlii.edu.au/au/legis/qld/consol_act/cc189994/s363.html [data dostępu: 10.12.2020].

³² http://classic.austlii.edu.au/au/legis/vic/consol_act/ca195882/s63.html [data dostępu: 10.12.2020].

³³ <https://www.legislation.gov.au/Details/C2019C00101> [data dostępu: 10.12.2020].

Porwania rodzicielskie zostały uregulowane wprost jedynie w prawodawstwie Hiszpanii, jednakże z konstrukcji przepisów w pozostałych państwach należy wywnioskować, iż uprowadzenie dziecka przez jednego z rodziców jest penalizowane we wszystkich z nich. Istotne znaczenie dla penalizacji takiego zachowania stanowi natomiast kwestia przysługującej sprawcy-rodzicowi władzy rodzicielskiej (w Holandii oraz Francji porwania rodzicielskiego może dopuścić się jedynie rodzic takiej władzy nieposiadający).

Co istotne, kwestia odpowiedzialności za uprowadzenie osoby nieporadnej uregulowana jest jedynie w ustawodawstwie polskim, hiszpańskim oraz włoskim. W pozostałych państwach natomiast zastosowanie mają ogólne przepisy dotyczące porwania.

KAROLINA WIĘCEK

Kradzież w różnych porządkach prawnych. Analiza karnoporównawcza

Prawo do własności zaliczane jest do III generacji praw człowieka, a więc jest prawem podstawowym, należnym każdemu człowiekowi. Nadrzędnym celem wprowadzenia w ustawach karnych przestępstwa kradzieży jest ochrona praw majątkowych oraz faktycznego władztwa nad rzeczą.

Celem pracy jest analiza i komparatystyka uregulowań dotyczących przestępstwa kradzieży w wybranych państwach.

The right to property is included in the third generation of human rights, and is, therefore, a fundamental right, due to every human being. The overriding purpose of introducing the crime of theft in criminal statutes is to protect property rights and the actual possession of a thing.

The aim of this paper is to analyze and compare regulations concerning the crime of theft in selected countries. An attempt will also be made to assess their effectiveness in terms of the introduced solutions.

1. Wstęp

Prawo do własności zaliczane jest do III generacji praw człowieka, a więc jest prawem podstawowym, należnym każdemu człowiekowi. Powszechna Deklaracja Praw Człowieka przyjęta i proklamowana przez Zgromadzenie Ogólne ONZ 10 grudnia 1948 r. w artykule 17 określa, że: „1. Każdy człowiek, zarówno sam, jak i wspólnie z innymi, ma prawo do posiadania własności. 2. Nikt nie może być arbitralnie pozbawiony swojej własności”¹.

Duże znaczenie własności prywatnej podkreśla również Konstytucja RP w artykule 64: „1. Każdy ma prawo do własności, innych praw majątkowych oraz prawo dziedziczenia. 2. Własność, inne prawa majątkowe oraz prawo

---

¹ Art. 17 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r.

dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. 3. Własność może być ograniczona tylko w drodze ustawy i tylko w zakresie, w jakim nie narusza ona istoty prawa własności”².

Nadrzędnym celem wprowadzenia w ustawach karnych przestępstwa kradzieży jest ochrona praw majątkowych oraz faktycznego władztwa nad rzeczą.

Celem pracy jest analiza i komparatystyka uregulowań dotyczących przestępstwa kradzieży w wybranych państwach. Podjęta zostanie także próba ich oceny pod kątem skuteczności wprowadzonych rozwiązań.

2. Polski kodeks karny

Artykuł 278. Kradzież

§ 1. Kto zabiera w celu przywłaszczenia cudzą rzecz ruchomą, podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bez zgody osoby uprawnionej użytkuje cudzy program komputerowy w celu osiągnięcia korzyści majątkowej.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do roku.

§ 4. Jeżeli kradzież popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

§ 5. Przepisy § 1, 3 i 4 stosuje się odpowiednio do kradzieży energii lub karty uprawniającej do podjęcia pieniędzy z automatu bankowego.

Artykuł 279

§ 1. Kto kradnie z włamaniem, podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 2. Jeżeli kradzież z włamaniem popełniono na szkodę osoby najbliższej, ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego.

Artykuł 280

§ 1. Kto kradnie, używając przemocy wobec osoby lub grożąc natchmiastowym jej użyciem albo doprowadzając człowieka do stanu nieprzytomności lub bezbronności, podlega karze pozbawienia wolności od lat 2 do 12.

§ 2. Jeżeli sprawca rozboju posługuje się bronią palną, nożem lub innym podobnie niebezpiecznym przedmiotem lub środkiem obezwładniającym albo działa w inny sposób bezpośrednio zagrażający życiu lub wspólnie z inną osobą, która posługuje się taką bronią, przedmiotem, środkiem lub sposobem, podlega karze pozbawienia wolności na czas nie krótszy od lat 3.

Jak wynika z zaprezentowanych zapisów, polski kodeks karny przewiduje kradzież w typie podstawowym i w 3 typach kwalifikowanych – kradzież w wypadku mniejszej wagi, kradzież z włamaniem i rozbój.

² Art. 64 Konstytucji RP, Dz.U. 1997 nr 78 poz. 483.

Przestępstwo kradzieży to przestępstwo powszechne (każdy może je popełnić), materialne, którego skutkiem jest zmiana osoby władającej rzeczą³. Natomiast kradzież komputerowa nie musi pozbawiać pokrzywdzonego władztwa nad rzeczą – obejmuje „wszelką formę przejęcia takiego programu bez zgody jego dysponenta w taki sposób, który umożliwi wykorzystywanie tego programu przez osobę nieuprawnioną”⁴. Z kolei kradzież energii polega na bezprawnym uzyskaniu dostępu do źródła energii i korzystaniu z niej bez odpowiedniej umowy⁵ albo wyłącznie na bezumownym korzystaniu z energii, do której bezprawnym dostęp został uzyskany wcześniej przez inną osobę⁶.

Jest to przestępstwo umyślne i kierunkowe, znamienne celem⁷.

Kara za kradzież w typie podstawowym wynosi od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. Kara jest odpowiednio zmniejszona przy kradzieży w wypadku mniejszej wagi i zwiększona przy kradzieży z włamaniem i rozboju.

3. Niemiecki kodeks karny

§ 242

1. Kto zabiera cudzą rzecz ruchomą z zamiarem jej nielegalnego zatrzymania lub przekazania osobie trzeciej, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 lub karze grzywny.

2. Usiłowanie jest karalne.

§ 243

1. W szczególnie poważnych przypadkach kradzież podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 10 lat. Sytuacja szczególnie poważnego przypadku zwykle występuje, gdy mamy do czynienia z:

1) włamaniem do budynku, lokalu usługowego lub biznesowego lub innej zamkniętej przestrzeni przez osobę, która dokonuje czynności, aby wejść lub wyjść z użyciem podrobionego klucza lub innego nielegalnego narzędzia lub przebywa bez zezwolenia w pomieszczeniu;

2) kradzieżą rzeczy, która jest specjalnie zabezpieczona przez zamknięty pojemnik lub inne urządzenie ochronne;

3) profesjonalnym złodziejem;

4) kradzieżą z kościoła lub innego budynku lub pomieszczenia kultu, lub rzeczy poświęconej oddawaniu czci lub służeniu czci religijnej;

5) kradzieżą rzeczy ważnej dla nauki, sztuki, historii lub rozwoju technicznego, która znajduje się w zbiorach publicznych lub jest publicznie wyeksponowana;

³ A. Grześkowiak (red.), *Komentarz do Kodeksu karnego*, wyd. 7, 2021.

⁴ Wyrok SA w Krakowie z 8.07.2009 r., sygn. II AKa 98/09.

⁵ Postanowienie SN z 01.09.2010 r., sygn. IV KK 73/10.

⁶ Wyrok SN z 25.09.2012 r., sygn. IV KK 167/12.

⁷ A. Grześkowiak (red.), op. cit.

6) kradzieżą przy wykorzystaniu bezradności, wypadku lub powszechnego niebezpieczeństwa będącego udziałem innej osoby;

7) pistoletem, którego nabycie wymaga zezwolenia w myśl Ustawy – Prawo o broni, karabinem maszynowym, pistoletem maszynowym, w pełni automatycznym lub półautomatycznym karabinem lub bronią wojskową, zawierającą materiały wybuchowe zgodnie z Ustawą o kontroli broni wojskowej lub materiałów wybuchowych.

2. W przypadkach, o których mowa w ust. 1 zdanie 2 numery od 1 do 6, szczególnie poważny przypadek nie występuje, jeżeli przestępstwo dotyczy przedmiotu o niskiej wartości.

§ 244

1. W niżej wymienionych przypadkach stosuje się kary od 6 miesięcy do 10 lat pozbawienia wolności, gdy sprawca:

1) dokonuje kradzieży, w której uczestniczy on lub inna osoba, jeżeli:

a) posiada broń lub inne niebezpieczne narzędzie;

b) nosi ze sobą narzędzie niebezpieczne, aby zapobiec lub pokonać opór innej osoby siłą lub groźbą siły;

2) działa jako członek zorganizowanej grupy przestępczej, który przyłączył się do kradzieży, z pomocą innego członka grupy przestępczej kradnie;

3) popełnia kradzież, włamując się do mieszkania w celu popełnienia przestępstwa, z użyciem podrobionego klucza lub w inny, nielegalny sposób otwiera mieszkanie lub chowa się w nim.

2. Usiłowanie podlega karze.

3. W drobnych przypadkach, o których mowa w ust. 1 pkt 1–3, kara wynosi od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności.

4. Jeżeli włamanie, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, dotyczy mieszkania prywatnego na stałe użytkowanego, kara pozbawienia wolności jest wymierzana na okres od 1 roku do 10 lat.

§ 244a

1. Każdy będący sprawcą kradzieży w okolicznościach określonych w § 243 ust. 1 zdanie 2 lub w przypadkach określonych w § 244 ust. 1 pkt 1 lub 3 zostanie skazany na karę pozbawienia wolności od 1 roku do 10 lat jako członek grupy przestępczej, który dokonuje ciągłego rozboju lub kradzieży, przy udziale innych członków grupy przestępczej.

2. W mniej poważnych przypadkach kara pozbawienia wolności jest wymierzana od 6 miesięcy do 5 lat⁸.

Niemiecki kodeks karny nie odbiega swoimi regulacjami od omówionych w tej pracy europejskich aktów prawnych. Warto zauważyć, że przedmiotem kradzieży zasadniczo jest rzecz ruchoma – jak w polskim prawie karnym. Wskazano, że czyn polega na przywłaszczeniu z zamiarem bezpośrednim.

⁸ Autorem tłumaczenia jest Julia Mucha.

Ustawodawca wprowadza karę do 5 lat pozbawienia wolności i grzywnę za typ podstawowy. Można by rzec, że klasycznie pojawia się kazuistyczne wyliczenie kwalifikowanych typów kradzieży, za które kara jest podwyższana.

4. Holenderski kodeks karny

Artykuł 310

Każdy, kto zabiera jakąkolwiek własność należącą w całości lub w części do innej osoby z zamiarem bezprawnego zawłaszczenia jej, jest winny kradzieży i podlega karze pozbawienia wolności do lat 4 lub grzywnie czwartej kategorii.

Artykuł 311

1. Następujące przestępstwa podlegają karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej lat 6 lub grzywnie czwartej kategorii:

- 1) kradzież bydła z pastwiska;
- 2) kradzież podczas pożaru, eksplozji, powodzi, tonięcia statku, osiadanania na mieliźnie, wypadku kolejowego, zamieszek, buntu lub zagrożenia wojną;
- 3) kradzież popełniona po zmroku w lokalu mieszkalnym albo na dziedzińcu przynależącym do lokalu mieszkalnego innej osoby;
- 4) kradzież popełniona wspólnie przez 2 lub więcej osób;
- 5) kradzież, dzięki której sprawca uzyskał dostęp do miejsca popełnienia przestępstwa, poprzez włamanie, wspięcie się, dorobienie kluczy, zastosowanie fałszywego nakazu lub przebrania;
- 6) kradzież z zamiarem przygotowania lub ułatwienia zamachu terrorystycznego.

2. Jeśli kradzieży, wspomnianej w punkcie 3, towarzyszy jakokolwiek okoliczność z punktu 4 i 5, podlega ona karze pozbawienia wolności do lat 9 lub grzywnie piątej kategorii.

Artykuł 312

1. Kradzież, którą poprzedza, towarzyszy jej lub następuje po niej jakikolwiek akt przemocy albo groźba przemocy przeciwko osobom trzecim zastosowane z zamiarem popełnienia lub ułatwienia tej kradzieży albo w momencie zatrzymania na gorącym uczynku w celu uchronienia siebie lub innego sprawcy przestępstwa albo ułatwienia ucieczki albo zabezpieczenia posiadania skradzionego mienia, podlega karze pozbawienia wolności do lat 9 lub karze piątej kategorii.

2. Przestępstwo podlega karze pozbawienia wolności do lat 12 lub grzywny piątej kategorii, jeśli:

- 1) przestępstwo zostało popełnione po zmroku w lokalu mieszkalnym albo na dziedzińcu przynależącym do lokalu mieszkalnego innej osoby lub na publicznej drodze albo w jadącym pociągu;
- 2) przestępstwo zostało popełnione przez 2 lub więcej osób;

3) sprawca uzyskał dostęp do miejsca popełnienia przestępstwa, poprzez włamanie, wspięcie się, dorobienie kluczy, zastosowanie fałszywego nakazu lub przebrania;

4) przestępstwo skutkuje ciężkim uszczerbkiem na zdrowiu;

5) przestępstwo jest popełnione z zamiarem przygotowania lub ułatwienia ataku terrorystycznego.

3. Jeśli przestępstwo powoduje śmierć, podlega karze pozbawienia wolności do lat 12 lub grzywnie piątej kategorii⁹.

Holenderski kodeks karny również nie odbiega od pozostałych omawianych regulacji.

Warto zauważyć, że przedmiotem kradzieży zasadniczo jest rzecz ruchoma – jak w polskim prawie karnym. Wskazano, że czyn polega na przywłaszczeniu i przyjmuje postać zamiaru bezpośredniego.

Ustawodawca wprowadza kazuistyczne wyliczenie typów kwalifikowanych. Zwraca uwagę uwzględnienie czynników kulturowych – np. w określeniu typu kwalifikowanego kradzieży bydła. Sankcja podstawowa to pozbawienie wolności do 4 lat lub grzywna czwartej kategorii (maksymalnie 20 500 euro¹⁰). Oczywiście wymiar kary jest wyższy przy wymienionych typach kwalifikowanych.

5. Francuski kodeks karny

Artykuł 311-1

Kradzież to nielegalne wejście w posiadanie rzeczy cudzej.

Artykuł 311-2

Nielegalne wejście w posiadanie energii ze szkodą dla innych osób jest tożsame z kradzieżą.

Artykuł 311-3

Kradzież podlega karze 3 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 45 000 euro.

Artykuł 311-4

Kradzież podlega karze 5 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 75 000 euro:

1° gdy jest popełniona przez kilka osób działających jako sprawca lub współnik, bez konieczności tworzenia grupy zorganizowanej;

2° jeżeli jest popełniona przez osobę pełniącą funkcję publiczną lub odpowiedzialną za misję służby publicznej, podczas wykonywania lub przy okazji wykonywania funkcji lub misji;

3° jeżeli jest popełniona przez osobę, która bezprawnie podaje się za osobę pełniącą funkcję publiczną lub odpowiedzialną za misję służby publicznej;

⁹ Autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański.

¹⁰ [https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_\(penalty\)#The_Netherlands](https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_(penalty)#The_Netherlands) [data dostępu: 2.01.2021].

4.° kiedy jest poprzedzona, towarzyszy jej lub następuje po niej przemoc wobec innych, która nie doprowadza do całkowitej niezdolności do pracy;

5.° (uchylony)

6.° jeżeli popełniono ją w lokalu mieszkalnym lub w miejscu wykorzystywanym lub przeznaczonym do przechowywania środków pieniężnych, papierów wartościowych, towarów lub materiałów;

7.° jeżeli popełniono ją w pojeździe wykorzystywanym do zbiorowego transportu pasażerów lub w miejscu przeznaczonym do umożliwienia dostępu do środka zbiorowego transportu pasażerskiego;

8.° kiedy jest poprzedzona, towarzyszy jej lub następuje po niej akt zniszczenia, degradacji lub uszkodzenia;

9.° (uchylony)

10.° w przypadku popełnienia jej przez osobę, która celowo ukrywa całą lub część twarzy w celu uniemożliwienia jej identyfikacji;

11.° gdy jest popełniona w placówkach dydaktycznych lub edukacyjnych, a także podczas wejść lub wyjść uczniów lub w czasie niedługim od nich, w pobliżu tych placówek.

Kary zostają podwyższone do 7 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 100 000 euro, gdy kradzież została popełniona przy zaistnieniu dwóch okoliczności przewidzianych w tym artykule. Kary są podwyższone do 10 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 150 000 euro, gdy kradzież zostanie popełniona przy zaistnieniu trzech z tych okoliczności.

Artykuł 311-4-1

Kradzież podlega karze 7 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 100 000 euro w przypadku popełnienia czynu przez osobę dorosłą z pomocą jednego lub kilku nieletnich, działających w charakterze sprawców lub współników.

Kary zostają podwyższone do 10 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 150 000 euro, gdy osobie dorosłej pomaga co najmniej jeden nieletni w wieku poniżej 13 lat.

Francja, wzorem poprzednio analizowanych ustaw, wprowadza typ podstawowy i typy kwalifikowane. *Novum* w omawianym kodeksie jest fakt, że ustawodawca nie decyduje się na „widełki” w wymiarze kary. Sankcja jest więc jednolita bez względu na okoliczności i wynosi 3 lata pozbawienia wolności i grzywnę w wysokości 45 000 euro. Oczywiście w szczególnych okolicznościach jest ona podwyższona.

Warto zauważyć, że przedmiotem kradzieży zasadniczo jest rzecz ruchoma – jak w polskim prawie karnym. Wskazano, że czyn ten ogólnie polega na zaborze. Przyjmuje postać zamiaru bezpośredniego lub ewentualnego.

Regulacja jest bardzo kazuistyczna, ustawodawca próbuje ująć wszystkie hipotetyczne sytuacje faktyczne. Jednak należy podkreślić, iż operowanie sankcją bezwzględnie oznaczoną nie spełnia funkcji gwarancyjnej prawa karnego.

6. Włoski kodeks karny

Artykuł 624. Kradzież.

Każdy, kto obejmuje w posiadanie rzecz ruchomą innej osoby, odbierając ją temu, który ją posiada, aby czerpać z niej korzyści dla siebie lub innych, zostanie skazany na karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat oraz grzywnę od 154 do 516 euro.

Na użytek ustawy karnej za rzecz ruchomą jest uznana również energia elektryczna i każda inna energia o wartości ekonomicznej.

Przestępstwo podlega karze na podstawie wniosku strony poszkodowanej, chyba że zastosowanie ma jedna lub więcej okoliczności, o których mowa w art. 61, numerze 7) i art. 625.

Artykuł 624 bis

Każdy, kto obejmuje w posiadanie rzecz ruchomą innej osoby, odbierając ją temu, który ją posiada, aby czerpać z niej korzyści dla siebie lub innych, poprzez wtargnięcie do budynku lub innego miejsca przeznaczonego w całości lub w części na dom mieszkalny lub temu podobne, podlega karze pozbawienia wolności od 4 do 7 lat oraz grzywnie od 927 do 1500 euro.

Ta sama kara, o której mowa w akapicie pierwszym, ciąży na osobie, która obejmuje w posiadanie rzecz ruchomą innej osoby, odbierając ją temu, który ją posiada, aby czerpać z niej korzyści dla siebie lub innych, poprzez wyrwanie rzeczy z ręki lub zerwanie z osoby.

Karą jest pozbawienie wolności od 5 do 10 lat oraz grzywna w wysokości od 1000 do 2500 euro, jeżeli przestępstwo jest popełnione przy zaistnieniu jednej lub kilku okoliczności przewidzianych w pierwszym akapicie artykułu 625 lub jeżeli ma zastosowanie jedna lub więcej okoliczności określonych w artykule 61.

Okoliczności łągodzące, różne od przewidzianych w artykułach 98 i 625 bis, występujące równocześnie z jedną lub kilkoma okolicznościami obciążającymi, o których mowa w artykule 625, nie mogą być uznane za równoważne lub o większym znaczeniu, a zmniejszenie kary stosuje się w odniesieniu do sankcji wynikającej z wyżej wymienionych okoliczności obciążających.

Artykuł 625

Karą za czyn przewidziany w art. 624 jest pozbawienie wolności od 2 do 6 lat oraz grzywna od 927 do 1 500 euro:

- 1) (uchylony)
- 2) jeżeli sprawca stosuje przemoc wobec rzeczy lub wykorzystuje jakiegokolwiek nielegalne środki;
- 3) jeżeli sprawca ma przy sobie broń lub narkotyki, nie używając ich;
- 4) jeżeli czyn został popełniony z wprawą (przez profesjonalnego złodzieja – przyp. tłum.);
- 5) jeżeli czyn jest popełniony przez co najmniej trzy lub więcej osób, a także nawet przez jedną osobę, która wprowadzała w błąd lub wpływała

na pracę urzędnika publicznego lub osoby odpowiedzialnej za służbę publiczną;

6) jeżeli przestępstwo zostało popełnione wobec bagażu podróznego we wszelkiego rodzaju pojazdach, na stacjach, na lotniskach lub nabrzeżach, w hotelach lub w innych ośrodkach, w których podaje się żywność lub napoje;

7) jeżeli czyn został popełniony wobec rzeczy znajdujących się w urządach lub zakładach publicznych, bądź będących przedmiotem zabezpieczenia lub egzekucji, bądź też umieszczonych z konieczności, zwyczajowo lub w ramach zaufania publicznego, lub przeznaczonych do służby publicznej lub użytku publicznego, obrony lub czci;

7 bis) jeżeli czyn został popełniony na elementach metalowych lub innych materiałach usuniętych z infrastruktury przeznaczonej do dostarczania energii, usług transportowych, telekomunikacji lub innych usług publicznych i zarządzanej przez podmioty publiczne lub podmioty prywatne na podstawie koncesji publicznej;

8) jeżeli czyn został popełniony na trzech lub większej liczbie sztuk żywego inwentarza zebranego w stadach owiec lub stadach bydła, lub na bydłe lub koniach, nawet jeśli nie zostały zebrane w stadzie;

8 bis) jeżeli czyn został popełniony w środkach transportu publicznego;

8b) jeżeli czyn został popełniony przeciwko osobie, która była w trakcie korzystania z usług instytucji kredytowych, urzędów pocztowych lub bankomatów lub która właśnie skorzystała z takich usług.

Jeżeli dwie lub więcej okoliczności przewidzianych w poprzednich punktach mają zastosowanie lub jedna z tych okoliczności występuje razem z inną z tych wskazanych w art. 61, karą jest pozbawienie wolności od 3 do 10 lat i grzywna od 206 do 1549 euro.

Artykuł 625 bis

W przypadkach przewidzianych w artykułach 624, 624 bis i 625 kara jest zmniejszana od jednej trzeciej do połowy, jeżeli sprawca przed procesem umożliwił identyfikację zbiegłych lub tych, którzy kupili, otrzymali lub ukryli skradzioną rzecz lub zamierzali ją kupić, otrzymać lub ukryć.

Artykuł 626

Stosuje się karę pozbawienia wolności do 1 roku lub grzywnę w wysokości do 206 euro, a przestępstwo podlega karze na podstawie wniosku strony poszkodowanej:

1) jeżeli sprawca działał wyłącznie w celu tymczasowego użytkowania skradzionego mienia, a po tymczasowym użyciu rzecz została natychmiast zwrócona;

2) jeżeli czyn dotyczy rzeczy o niskiej wartości, w celu zapewnienia poważnej i pilnej potrzeby;

3) jeżeli czyn polega na zbieraniu upraw, grabieniu liści lub braniu wina z mienia innych, jeszcze nie pozbawionych całkowicie zbiorów.

Postanowienia te nie mają zastosowania, jeżeli występują równocześnie z nimi jakiegokolwiek okoliczności wskazane w numerach 1, 2, 3 i 4 poprzedniego artykułu¹¹.

Włoski ustawodawca również wyróżnia typ podstawowy i kilka typów kwalifikowanych przestępstwa kradzieży, przy których wymiar kary jest odpowiednio zwiększony bądź zmniejszony. Wyliczenia zastosowane w analizowanym kodeksie są dość szczegółowe i kazuistyczne.

Warto zauważyć, że przedmiotem kradzieży zasadniczo jest rzecz ruchoma – jak w polskim prawie karnym, i że dodatkowo wskazano jeszcze na różne postaci energii. Wskazano, że czyn polega na przywłaszczeniu z zamiarem bezpośrednim.

Bardzo bogaty jest zestaw typów kwalifikowanych – inaczej niż w polskim prawie karnym.

Kara za typ podstawowy to pozbawienie wolności od 6 miesięcy do 3 lat oraz grzywna od 154 do 516 euro, która, podobnie jak w rodzimym kodeksie karnym, jest zaostrzana albo obniżana w typach kwalifikowanych.

7. Hiszpański kodeks karny

Artykuł 234

1. Kto przywłaszcza sobie cudzą rzecz ruchomą, której wartość wynosi więcej niż 400 euro, bez zgody właściciela i w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, podlega karze więzienia od 6 do 18 miesięcy.

2. Jeśli wartość rzeczy nie przekracza 400 euro, stosuje się karę grzywny od 1 do 3 miesięcy, o ile nie zachodzi jakakolwiek okoliczność z art. 235.

Artykuł 235

1. Jeśli:

1° przedmiotem kradzieży są rzeczy o wartości artystycznej, historycznej, kulturalnej lub naukowej;

2° przedmiotem kradzieży są rzeczy pierwszej potrzeby;

3° przedmiotem kradzieży są rurociągi, przewody elektryczne, sprzęt infrastruktury związany z zasilaniem elektrycznym, z usługami telekomunikacyjnymi lub inny sprzęt służący do świadczenia usług na potrzeby interesu ogółu społeczeństwa;

4° przedmiotem kradzieży są produkty rolne lub sprzęt rolniczy, a w szczególności sprzęt z gospodarstw rolnych;

5° skutki czynu są szczególnie dotkliwe dla pokrzywdzonego;

6° w wyniku kradzieży ofiara lub jej rodzina znalazła się w złej sytuacji ekonomicznej lub jeśli czyn popełniono, wykorzystując bezradność ofiary;

---

¹¹ Autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska.

7° sprawca czynu był uprzednio karany za co najmniej 3 przestępstwa zawarte w tym tytule, tj. tego samego rodzaju;

8° w celu popełnienia czynu wykorzystuje się nieletnich do 16 roku życia;

9° sprawca lub sprawcy czynu należą do zorganizowanej grupy przestępczej, której przedmiotem działalności są przestępstwa zawarte w tym tytule, tj. tego samego rodzaju, stosuje się karę więzienia od 1 roku do 3 lat.

2. Karę z ustępu 1 w jej górnej granicy stosuje się, kiedy zaistniały 2 lub więcej okoliczności opisanych w tym ustępie¹².

Królestwo Hiszpanii zdecydowało się na podobne rozwiązanie jak Polska i Włochy. Za kradzież rzeczy ruchomej o wartości ponad 400 euro grozi pozbawienie wolności od 6 do 18 miesięcy, natomiast jeśli wartość rzeczy jest mniejsza niż wymieniona kwota to sprawca karany jest grzywną od 1 do 3 miesięcy (grzywna w Hiszpanii liczona jest w stawkach dziennych).

Warto zauważyć, że przedmiotem kradzieży zasadniczo jest rzecz ruchoma – jak w polskim prawie karnym. Wskazano, że czyn polega na przywłaszczeniu. Mamy tutaj do czynienia zarówno z zamiarem pośrednim, jak i ewentualnym.

W artykule 235 wprowadzono też, podobnie jak we włoskim kodeksie karnym, kazuistyczne wyliczenie typów kwalifikowanych, za które przewidziany wymiar kary jest wyższy niż ta wymierzana w typie podstawowym.

8. Australijski kodeks karny

Part 7.2, Division 131.1.

1. Osoba popełnia przestępstwo, jeżeli;

a) nieuczciwie przywłaszcza własność należącą to innej osoby z zamiarem trwałego pozbawienia tej osoby jej własności;

b) własność należy do obywatela lub rezydenta Australii.

Karą jest pozbawienie wolności do lat 10.

2. Na potrzeby tego kodeksu, przestępstwo przeciwko paragrafowi 1 jest znane jako przestępstwo kradzieży.

3. Bezwarunkowa odpowiedzialność odnosi się do paragrafu 1b jako elementu przestępstwa kradzieży.

4. Artykuł 15.4 dotyczący rozszerzonej jurysdykcji geograficznej odnosi się do przestępstwa przeciwko paragrafowi 1¹³.

Primo, australijski kodeks karny jako jedyna z wymienionych ustaw karnych reguluje przestępstwo kradzieży w sposób dość ogólny, nakreślając

¹² Autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk.

¹³ Autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski.

jedynie jego typ podstawowy. Secundo, ustawodawca zapewnia szczególną ochronę obywatelom i rezydentom Australii, ponieważ gdy są oni ofiarami tego przestępstwa, to odpowiedzialność za ten czyn jest bezwarunkowa.

Analizowany przepis jest prosty, ale pewny i zapewnia należyłą ochronę prawa własności.

9. Podsumowanie

Przestępstwo kradzieży jest uregulowane w bardzo podobny sposób w omówionych ustawach karnych. Określony jest jego typ podstawowy, a kolejno następuje kazuistyczne wyliczenie typów kwalifikowanych z odpowiednio niższą bądź wyższą karą. Przedmiotem kradzieży zasadniczo jest rzecz ruchoma. Zachowanie polega z reguły na przywłaszczeniu. Czyn ten może być popełniony zawsze w zamiarze bezpośrednim. Istnieje zwykle sporo typów kwalifikowanych – w Polsce jest ich stosunkowo najmniej. Wymiar kary za samą kradzież kształtuje się na podobnym poziomie – zazwyczaj od kilku miesięcy do kilku lat, a więc państwa, których ustawodawstwa zostały poddane komparatystyce, nadają prawu własności podobną wartość i kładą zbliżony nacisk na jego ochronę. Słusznym rozwiązaniem wydają się być także surowsze sankcje za kradzież rzeczy o szczególnej wartości, przykładowo historycznej, czy za kradzież połączoną z jakimkolwiek aktem przemocy – włamaniem, rozbojem, groźbą, kradzież zorganizowaną itd., ponieważ wówczas celem popełnienia jednego przestępstwa sprawca łamie również inne prawa, za co winien ponieść należyłą odpowiedzialność.

Wyjątek, jak już wspomniano, stanowi australijski kodeks karny, którego przepis jest dość ogólny, a ustawodawca zrezygnował z typów kwalifikowanych. Można jednak domniemywać, że sprawca kradzieży połączonej z innym czynem zabronionym poniesie po prostu odpowiedzialność za dwa osobne przestępstwa.

Usankcjonowanie kradzieży w omawianych państwach oceniam jako wystarczające i spełniające postawiony mu cel, jakim jest ochrona praw majątkowych, należnych każdemu człowiekowi.

Regulacje spełniają na ogół funkcje prawa karnego – zwłaszcza funkcję prewencyjną i sprawiedliwościową, ochronną i gwarancyjną. Dobra należące do obywateli są więc należycie zabezpieczone przez państwo.

Przestępstwo oszustwa

Niniejszy artykuł ma na celu przedstawienie problematyki przestępstwa oszustwa w ujęciu prawno porównawczym. Analizie zostały poddane regulacje w Polsce, Niemczech, Holandii, Francji, Włoszech, Hiszpanii oraz Australii. Analiza tych regulacji pozwoliła na wprowadzenie wniosku, iż przepisy penalizujące przestępstwo oszustwa są do siebie we wszystkich krajach bardzo zbliżone i wykazują jedynie niewielkie różnice dotyczące głównie wysokości kary, natomiast wszystkie posiadają wspólne lub podobne znamiona przestępstwa.

The aim of this article is to present the issue of the crime of fraud in the comparative legal perspective. The analysis concerns the regulations in Poland, Germany, the Netherlands, France, Italy, Spain and Australia. The analysis of the above regulations allowed us to conclude that the provisions penalizing the crime of fraud are very similar in all mentioned countries and show only minor differences, mainly in terms of the level of punishment, while all of them have common or similar elements of the crime.

1. Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie problematyki przestępstwa oszustwa w ujęciu prawno porównawczym w Polsce, Niemczech, Francji, Holandii, Włoszech, Hiszpanii oraz w Australii. Regulacje w przytoczonych państwach są do siebie bardzo zbliżone i wykazują jedynie niewielkie różnice, dotyczące głównie wysokości kary, natomiast wszystkie posiadają wspólne lub podobne znamiona przestępstwa.

Zgodnie z definicją zawartą w słowniku PWN, oszustwo oznacza świadomie wprowadzanie kogoś w błąd lub wykorzystanie czyjegoś błędu dla własnej korzyści¹. Jest to definicja na tyle ogólna i uniwersalna, że jej odzwierciedlenie możemy znaleźć praktycznie we wszystkich porządkach prawnych na świecie.

---

¹ <https://sjp.pwn.pl/sjp/oszustwo;2496853.html> [data dostępu: 21.09.2020].

Oszustwo należy do grupy przestępstw skierowanych przeciwko mieniu. Specyficzny charakter przestępstwa oszustwa polega na tym, iż sprawca nie używa przemocy, podczas gdy pokrzywdzony, działając dobrowolnie pod wpływem błędu, uszczupla swój majątek.

Oszustwo, patrząc na doniesienia medialne, wydaje się być najczęściej popełnianym przestępstwem na świecie. Oprócz podstawowego typu przestępstwa z biegiem czasu powstają nowe rodzaje oszustw, takie jak chociażby oszustwa internetowe, kradzież tożsamości, oszustwa podatkowe, czy też słynny „nigeryjski przekręt”.

Według badania przeprowadzonego przez PwC w 2020 r., dotyczącego zwalczania oszustw, niemal 47% respondentów skazało, że w ciągu ostatnich 24 miesięcy padło ofiarą oszustwa².

2. Polski kodeks karny

W polskim kodeksie karnym przestępstwo oszustwa uregulowane jest w art. 286 k.k.³. Przestępstwo to występuje w typie podstawowym wskazanym w art. 286 § 1 k.k., który stanowi, iż kto, w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, doprowadza inną osobę do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd albo wyzyskania błędu lub niezdolności do należytego pojmowania przedsiębranego działania, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8. W § 2 omawianego przepisu wskazane jest, iż tej samej karze podlega, kto żąda korzyści majątkowej w zamian za zwrot bezprawnie zabranej rzeczy. Typ uprzywilejowany przestępstwa oszustwa wskazany jest w § 3, który stanowi, iż w wypadku mniejszej wagi sprawca podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Typ kwalifikowany wskazany jest natomiast w art. 294 § 1 k.k. w związku z art. 286 § 1 k.k., który dotyczy dopuszczenia się przestępstwa oszustwa w stosunku do mienia znacznej wartości, tj. powyżej 200 000 zł, zagrożonego karą od roku do 10 lat⁴.

Strona podmiotowa tego przestępstwa cechuje się umyślnością w postaci zamiaru bezpośredniego kierunkowego (w celu osiągnięcia korzyści

---

² <https://www.pwc.com/gx/en/forensics/gecs-2020/pdf/global-economic-crime-and-fraud-survey-2020.pdf> [data dostępu: 21.09.2020].

³ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny. Dz.U. 2020 poz. 1444.

⁴ R. Zawłocki (red.), *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarce, System Prawa Karnego*, t. 9, Warszawa 2015, s. 130–131; zob. także J. Bednarzak, *Przestępstwo oszustwa w polskim prawie karnym*, Warszawa 1971, s. 70 i n.

majątkowej)⁵. Cel ten zostanie zrealizowany zarówno poprzez powiększenie aktywów, jak i zmniejszenie jego pasywów. Sprawca może korzyść majątkową uzyskać sam, a także może ją uzyskać inna osoba na skutek jego przestępnego działania⁶.

Sąd Najwyższy wskazał⁷, że: „działanie sprawcy, określone w art. 286 § 1 k.k. jako doprowadzenie do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem, sprowadza się do trzech wymienionych w tym przepisie sposobów”. Do zaistnienia przestępstwa oszustwa konieczne jest więc określone zachowanie sprawcy. Zachowanie to może polegać na wprowadzeniu w błąd (oszustwo czynne), wyzyskaniu błędu (oszustwo bierne) lub wyzyskaniu niezdolności pokrzywdzonego do należytego pojmowania przedsiębranego działania (oszustwo bierne)⁸.

Wprowadzenie w błąd oznacza wywołanie u pokrzywdzonego mylnego wyobrażenia o rzeczywistości. Konieczny jest związek między zachowaniem się sprawcy, a skutkiem w postaci błędnego wyobrażenia o rzeczywistości⁹. W tej sytuacji sprawca, będąc świadomym mylnego wyobrażenia rzeczywistości, nie wyprowadza pokrzywdzonego z błędu, chcąc doprowadzić do niekorzystnego rozporządzenia przez niego mieniem¹⁰.

Dla przypisania odpowiedzialności karnej sprawcy konieczne jest niekorzystne rozporządzenie mieniem przez osobę pokrzywdzoną. Musi zatem istnieć swoisty związek przyczynowo-skutkowy między zachowaniem sprawcy i zachowaniem pokrzywdzonego. Istotnym elementem występującym przy przestępstwie z art. 286 § 1 k.k. jest element dobrowolności działania pokrzywdzonego¹¹. Za niekorzystne rozporządzenie mieniem uznawane jest zarówno

---

⁵ K. Eichstaedt, *Idealny zbieg przestępstw z art. 286 § 1 k.k. i z art. 76 § 1 k.k.s.*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 7–8, s. 21.

⁶ T. Oczkowski, *Komentarz do art. 286 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2016.

⁷ Wyrok Sadu Najwyższego z 2 grudnia 2002 r. IV KKN 135/00, <http://www.lexlege.pl/orzeczenie/58622/iv-kkn-135-00-wyrok-sadu-najwyzszego-izbakarna/> [data dostępu: 21.09.2020].

⁸ A. Drozd, *Rozporządzenie mieniem jako znamię oszustwa sądowego. Uwagi na tle wyroku Sądu Najwyższego z 29 sierpnia 2012 r. (V KK 419/11)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, R. 19, z. 2, s. 93.

⁹ A. Marek, *Komentarz do art. 286 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010, s. 609.

¹⁰ M. Bielski, *Oszustwo szkodowe i bezszkodowe jako dwie odmiany przestępstwa oszustwa*, *Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego*, t. 43, Wrocław 2017, s. 21.

¹¹ A. Zoll (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz t. III. Komentarz do art. 286 k.k.*, Zakamycze 2006, s. 274.

powodujące uszczerbek w majątku pokrzywdzonego (*damnum emergens*), jak i zmniejszające przyszłe zyski (*lucrum cessans*)¹².

3. Niemiecki kodeks karny

Kodeks karny Republiki Federalnej Niemiec (Strafgesetzbuch – StGB) penalizację oszustwa zawiera w § 263¹³.

W § 263.1 niemieckiego kodeksu karnego wskazany jest typ podstawowy przestępstwa oszustwa, który przewiduje odpowiedzialność osoby, która w celu osiągnięcia bezprawnej korzyści majątkowej dla siebie lub osoby trzeciej wyrządza szkodę majątkowi innej osoby, poprzez wprowadzenie jej w błąd lub przeinaczenie lub zatajenie prawdziwych informacji, lub dąży do tego. Osoba taka podlega karze pozbawienia wolności do 5 lat lub karze grzywny¹⁴.

Podobnie jak w innych porządkach prawnych, w przestępstwie oszustwa z niemieckiego kodeksu karnego strona podmiotowa tego przestępstwa cechuje się umyślnością w postaci zamiaru bezpośredniego kierunkowego (w celu osiągnięcia korzyści majątkowej).

Typ kwalifikowany oszustwa został określony w § 263 ust. 3 niemieckiego k.k. Zgodnie z tym przepisem, w szczególnie poważnych przypadkach przestępstwo to zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 10 lat.

Szczególnie poważny przypadek zachodzi, jeżeli sprawca: działa zawodowo albo jako członek grupy przestępczej, której celem jest popełnianie fałszerstw lub oszustw; powoduje szkodę wielkiej wartości albo działa z zamiarem spowodowania szkody na rzecz wielu osób poprzez kontynuowanie popełniania przestępstwa oszustwa; doprowadza inną osobę do niedostatku; będąc osobą piastującą urząd, w tym europejskim przedstawicielem władzy, nadużywa swojej władzy albo pozycji; pozoruje wystąpienie zdarzenia objętego ubezpieczeniem po tym, jak on lub inna osoba w tym celu podpaliła obiekt wielkiej wartości albo zniszczyła go w całości albo w części poprzez podłożenie ognia albo spowodowała zatonięcie, względnie osadzenie statku na mieliźnie.

W nawiązaniu do przytoczonego wcześniej przepisu, warto w tym miejscu odnieść się do sformułowania „szkoda wielkiej wartości”. Pomimo faktu, iż ustawa nie definiuje tego terminu, zgodnie z Wyrokiem Sądu Krajowego

¹² Ibidem, s. 293.

¹³ <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> [data dostępu: 21.09.2020].

¹⁴ Autorem tłumaczenia jest Julia Mucha.

w Augsburgu, dla realizacji tego znamienia konieczne jest zaistnienie szkody w wysokości co najmniej 50 tys. euro¹⁵.

Jeśli zaś chodzi o zamiar spowodowania szkody na rzecz wielu osób, to zgodnie z orzeczeniem Wyższego Sądu Krajowego w Jenie, o realizacji tego znamienia można mówić zawsze, gdy sprawca chce osiągnąć szeroki wpływ i objąć zachowaniem nieokreśloną liczbę osób (np. poprzez działania w Internecie)¹⁶.

Niemiecki kodeks karny penalizuje także szereg typów szczególnych oszustw w § 263a–266b. Jednakże w każdym przypadku zachowanie przestępcze sprawcy musi mieć charakter działania umyślnego w zamiarze bezpośrednim, którego celem jest osiągnięcie bezprawnej korzyści majątkowej dla siebie lub innej osoby.

4. Holenderski kodeks karny

Niderlandzki (dawniej: Holenderski) kodeks karny (*Wetboek van Strafrecht*) w księdze II – Poważne przestępstwa, część XV – Oszustwo, zawiera kilkanaście typów czynów zabronionych dotyczących zachowań oszukańczych¹⁷.

Wśród nich znalazły się: oszustwo (sekcja 326); wyłudzenie towarów bez całkowitej zapłaty (sekcja 326a); naruszenie uprawnień właścicielskich do produktu, marki, znaku towarowego w handlu (sekcja 326b); przestępstwa bezprawnego dostępu do sieci telekomunikacyjnych (sekcja 326c); oszukańcze zawarcie umowy ubezpieczeniowej (sekcja 327); wywołanie zdarzenia ubezpieczeniowego (sekcja 328); nieuczciwa konkurencja na rynku (sekcja 328 bis); sprzedajność i przekupstwo pracownicze (sekcja 328 ter); sprzedajności i przekupstwo w związku z przekazywaniem informacji telekomunikacyjnych funkcjonariuszom sądowym i policyjnym lub ich zbieraniem (sekcja 328 quater); oszustwo konsumenckie między sprzedającym a kupującym (sekcja 329); oszustwa w zakresie listów przewozowych (sekcja 329 bis); handel podrobioną żywnością, napojami, lekami (sekcja 330); oszustwo w budownictwie stwarzające zagrożenie dla bezpieczeństwa osób, mienia lub państwa w czasie wojny (sekcja 331); oszustwo w zakresie dostaw zapasów dla marynarki wojennej lub armii powodujące zagrożenie bezpieczeństwa państwa w czasie wojny (sekcja 332); niszczenie, przenoszenie, czynienie niezdatnym do użycia oznaczeń granic prywatnej posesji dla osiągnięcia własnej korzyści (sekcja 333);

---

¹⁵ Wyrok Sądu Krajowego w Augsburgu z dnia 7 października 2003 r., BGH 1 StR 274/03. Tak też: decyzja Sądu Krajowego w Wiesbaden z dnia 17 listopada 2006 r., BGH 2 StR 388/06.

¹⁶ Wyrok Wyższego Sądu Krajowego w Jenie z dnia 3 maja 2002 r., Az. 1 Ss 80/02.

¹⁷ <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2020-07-25> [data dostępu: 21.09.2020].

rozpowszechnianie nieprawdziwych informacji w celu wpłynięcia na cenę towarów, akcji, obligacji, papierów wartościowych dla osiągnięcia własnej korzyści (sekcja 334); publikowanie nieprawdziwych informacji na temat strat lub korzyści przedsiębiorstwa, jego przychodów i wydatków (sekcja 336); handel sfalszowanymi produktami, markami (sekcja 337).

Oszustwo pospolite w typie podstawowym wskazane w sekcji 326 ust. 1, który stanowi, iż ten, kto z zamiarem osiągnięcia korzyści dla siebie lub innej osoby poprzez przybranie fałszywego nazwiska lub tożsamości, przebiegłe działania lub kłamstwa spowoduje, że inna osoba przekaze swoją własność, wyświadczy usługę, przekaze informację, zaciągnie zobowiązanie lub zrzeknie się roszczenia, jest winny oszustwa i podlega karze pozbawienia wolności do lat 4 lub karze grzywny piątej kategorii.

Typ kwalifikowany przestępstwa oszustwa został wskazany w ust. 2 wcześniej przytoczonego przepisu, gdzie zostało wskazane, iż jeżeli przestępstwo zostało popełnione z zamiarem przygotowania lub ułatwienia ataku terrorystycznego, kara ulega zwiększeniu o jedną trzecią.

Niderlandzki kodeks karny nie zawiera uregulowań poświęconych zagadnieniu strony podmiotowej czynu zabronionego, wobec czego istnieją trudności z przypisaniem postaci zamiaru sprawcy z perspektywy polskiej nomenklatury karnistycznej. W sekcji 326 ust. 1 zostało włączone znamię działania z określonym zamiarem („Kto z zamiarem osiągnięcia korzyści...”). Wydaje się, iż zamiar sprawcy może polegać w tym wypadku zarówno na chęci osiągnięcia niezgodnych z prawem korzyści, jak i godzeniu się na to.

5. Francuski kodeks karny

Kodeks karny Republiki Francuskiej penalizuje oszustwo w art. 313-1 kodeksu karnego (Code Pénal- CP)¹⁸. Artykuł ten definiuje oszustwo jako czyn polegający na wprowadzeniu w błąd osoby fizycznej lub prawnej przez posłużenie się fałszywym nazwiskiem lub nazwą, fałszywym charakterem, w jakim się działa, przez nadużycie rzeczywistego charakteru, w jakim się działa albo przez bezprawną manipulację, przez co doprowadza się taką osobę, na jej szkodę albo na szkodę strony trzeciej, do przekazania funduszy, przedmiotów wartościowych lub dowolnego mienia, do świadczenia usługi albo do wyrażenia zgody na czynność polegającą na zaciągnięciu zobowiązania, albo na wywiązaniu się z zobowiązania¹⁹.

¹⁸ <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show> [data dostępu: 21.09.2020].

¹⁹ Autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek.

Oszustwo podlega karze 5 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości do 375 000 euro.

Typ kwalifikowany, wskazany w art. 313-2 francuskiego kodeksu karnego, zachodzi wtedy, gdy oszukańczego uzyskania dopuściła się: (1) osoba sprawująca funkcję publiczną lub wykonująca misję służby publicznej, w wykonywaniu lub w związku z wykonywaniem takiej funkcji lub misji; (2) osoba bezprawnie przypisująca sobie sprawowanie funkcji publicznej lub wykonywanie misji służby publicznej; (3) osoba wydająca ogłoszenie publiczne w związku z ofertą papierów wartościowych albo ze zbieraniem funduszy na pomoc humanitarną lub socjalną lub (4) szkody dopuszczono się na osobie szczególnie bezradnej z uwagi na wiek, chorobę, zniechęcenie, ułomność fizyczną lub psychologiczną albo ciężę, jeśli jest to widoczne lub znane sprawcy albo (5) szkody dopuszczono się na osobie publicznej, organie ochrony socjalnej lub organie odpowiedzialnym za misję służby publicznej w celu nienależnego uzyskania zasiłku, usługi, płatności lub świadczenia.

W takich sytuacjach kara podwyższana jest do 7 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości do 750 000 euro.

Ponadto typ kwalifikowany ma miejsce także w razie popełnienia oszustwa w zorganizowanej grupie przestępczej. Wówczas kara jest podwyższana do 10 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości do 100 000 euro.

Karalne jest również usiłowanie przestępstwa oszukańczego uzyskania. Odpowiedzialność na zasadach określonych w kodeksie ponosić będą również osoby prawne (art. 313-9 francuskiego kodeksu karnego).

6. Włoski kodeks karny

Włoski kodeks karny (Codice Penale) reguluje przestępstwo oszustwa w Księdze II, Tytule XIII zatytułowanym *Przestępstwa przeciwko mieniu*, art. 640 oraz art. 640 bis.

Artykuł 640 wskazuje, iż każdy, kto przez podstęp lub matactwo wprowadza kogoś w błąd, aby zapewnić sobie lub innym niesłuszny zysk z dóbr innych osób, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat oraz grzywnie w wysokości od 51 do 1 032 euro.

W tym samym artykule wskazany został także typ kwalifikowany przestępstwa, zgodnie z którym kara pozbawienia wolności od roku do 5 lat oraz grzywna w wysokości od 309 do 1549 euro grozi, jeżeli:

1. Czyn został popełniony przeciwko Państwu lub jakimkolwiek innemu podmiotowi publicznemu lub Unii Europejskiej pod pretekstem zwolnienia kogoś ze służby wojskowej;

2. Czyn został popełniony poprzez wywołanie u osoby pokrzywdzonej lęku przed nierzeczywistym niebezpieczeństwem lub błędnego przekonania o konieczności wykonania polecenia władz;

3. Czyn został popełniony w okolicznościach, o których mowa w art. 61 pkt 5).

Przestępstwo podlega karze na wniosek strony poszkodowanej, chyba że wystąpi jedna z okoliczności przewidzianych w poprzednim ustępie lub okoliczność obciążająca przewidziana w art. 61 akapit pierwszy numer 7.

Omówiony przepis ma na celu ochronę majątku danej osoby, ale także interes publiczny w postaci lojalności, rzetelności oraz swobody wyboru umawiających się stron. Zgodnie z poglądem przedstawionym w doktrynie, samo naruszenie takiego obowiązku nie jest jednak wystarczające do zaistnienia przesłanek z art. 640, gdyż konieczne jest powstanie szkody na cudzym majątku, skutkujące otrzymaniem niesłusznego zysku²⁰.

Artykuł 640 bis włoskiego kodeksu karnego reguluje natomiast przestępstwo „zastrzonego oszustwa w celu zdobycia środków publicznych”. Przepis ten wskazuje, iż w sytuacji, gdy czyn, o którym mowa w art. 640, dotyczy składek, funduszy, pożyczek preferencyjnych lub innych wypłat tego samego rodzaju, jakkolwiek określonych, przyznanych lub wypłaconych przez Państwo, inne podmioty publiczne lub Wspólnoty Europejskie, przestępstwo to zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 2 lat do 7 lat, a ściganie następuje z urzędu.

Ustawodawca wprowadził ten przepis, aby przeciwdziałać zjawisku nielegalnego pobierania środków publicznych i wypłat²¹.

7. Hiszpański kodeks karny

Kodeks karny Królestwa Hiszpanii (Código Penal)²² zawiera uregulowania dotyczące czynów zabronionych o charakterze oszustwa w Księdze II tytule XIII – *Przestępstwa przeciwko własności i społeczno-ekonomicznemu porządkowi*, rozdziale VI – *O oszustwie* i w podrozdziale I – *Oszustwo*.

---

²⁰ https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-xiii/capo-ii/art640.htm?utm_source=internal&utm_medium=link&utm_campaign=articolo&utm_content=nav_art_succ_top [data dostępu: 21.09.2020].

²¹ https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-xiii/capo-ii/art640bis.htm?utm_source=internal&utm_medium=link&utm_campaign=articolo&utm_content=nav_art_succ_top [data dostępu: 21.09.2020].

²² Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444> [data dostępu: 21.09.2020].

Podstawowy typ oszustwa został stypizowany w art. 248 ust. 1 jako przestępstwo powszechne, polegające na doprowadzeniu innej osoby do niekorzystnego rozporządzenia własnym lub cudzym mieniem za pomocą wprowadzenia jej w błąd lub używając przy tym podstępów w celu osiągnięcia korzyści majątkowej²³.

Od strony podmiotowej czyn sprawcy ujęty jest jako działanie „dla zysku”, a więc zamiar sprawcy zabarwiony jest dodatkowym elementem znamionującym motywację działania sprawcy ukierunkowaną na osiągnięcie tego zysku.

Zgodnie z ust. 2 przytoczonego artykułu, za oszustwo poniesie także odpowiedzialność ten, kto (1) w celu osiągnięcia korzyści majątkowej i używając manipulacji lub innego podobnego środka, doprowadza do przelewu środków pieniężnych bez zgody drugiej osoby i na jej niekorzyść; (2) kto fabrykuje, wprowadza na rynek lub posiada specjalne programy informatyczne ułatwiające popełnienie oszustwa; oraz ten, kto (3), używając karty kredytowej, debetowej, czeków lub danych widniejących na tych dokumentach, dokonuje jakiegokolwiek transakcji na niekorzyść właściciela tych dokumentów lub osób trzecich.

Sprawca oszustwa określonego w art. 248 podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat. Na wymiar kary mają wpływ wartość niekorzystnego rozporządzenia, uszczerbek finansowy pokrzywdzonego, relacja między pokrzywdzonym a osobą popełniającą przestępstwo, środki zastosowane do tej pory na osobie popełniającej oszustwo i inne okoliczności, które mogły nasilić dotkliwość naruszenia (art. 249 CP).

Jeśli wartość niekorzystnego rozporządzenia mieniem nie przekracza 400 euro, stosuje się karę więzienia od 1 do 3 miesięcy.

Typ kwalifikowany przestępstwa oszustwa został wskazany w art. 250 ust. 1. Surowsza kara przewidziana jest w sytuacji, gdy (1) oszustwo wpływa na przedmioty pierwszej potrzeby, mieszkanie albo inne składniki majątkowe o uznawanej użyteczności społecznej; (2) czyn został popełniony przez sfałszowanie podpisu albo kradzież, ukrycie lub całkowite albo częściowe zniszczenie procesu, pliku, archiwum albo dokumentu publicznego lub oficjalnego; (3) czyn wywarł wpływ na składniki majątkowe będące mieniem artystycznym, wchodzącym w skład dziedzictwa, kulturalnym lub naukowym; (4) czyn jest szczególnie poważny z uwagi na rozmiar szkody i sytuację finansową, w której pozostawił ofiarę lub jej rodzinę; (5) przedmiot czynu ma wartość powyżej 50 000 euro; (6) czyn został popełniony z nadużyciem relacji osobistych istniejących pomiędzy ofiarą a oszustem, albo gdy ten ostatni wykorzystał swoją wiarygodność przypisywaną mu jako osobie prawnej lub wiarygodność

---

²³ Autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk.

zawodową; (7) w wypadku oszustwa proceduralnego, co ma miejsce, jeśli ktoś manipuluje dowodami, na których zamierza oprzeć zarzuty albo dopuszcza się innego podobnego oszustwa proceduralnego w dowolnym postępowaniu sądowym, powodując, że wprowadzony w błąd sędzia wydaje orzeczenie naruszające interesy finansowe drugiej strony albo strony trzeciej; (8) osoba została skazana za co najmniej trzy przestępstwa wymienione w niniejszym rozdziale. W przytoczonych przypadkach przestępstwo zagrożone jest karą pozbawienia wolności od roku do lat 6 oraz karą grzywny.

Przestępstwo oszustwa zostało także zawarte w art. 251, który przewiduje karę pozbawienia wolności od 1 roku do 4 lat m.in za fałszywe przypisywanie rzeczy ruchomej lub nieruchomości prawa do rozporządzania nią, zbywanie rzeczy ruchomej lub nieruchomości, ukrywając istnienie na niej jakiegokolwiek obciążenia, czy też zawieranie symulowanej umowy ze szkodą dla innej osoby.

8. Australijski kodeks karny

Australijski kodeks karny (Australian Criminal Code Act)²⁴ reguluje przestępstwo oszustwa w części 7.3 zatytułowanej *Nieuczciwe postępowanie*, przede wszystkim w art. 134.1 oraz 134.2.

Artykuł 134.1 wskazuje, iż osoba popełnia przestępstwo, jeżeli przy użyciu podstępu, bezprawnie weszła w posiadanie mienia innej osoby z zamiarem trwałego pozbawienia tej osoby jej własności oraz gdy mienie należy do obywatela lub rezydenta Australii. Przestępstwo to zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 10.

Artykuł 134.2 wskazuje natomiast, iż osoba popełnia przestępstwo, jeżeli przy użyciu podstępu, bezprawnie uzyskała korzyść finansową kosztem innej osoby oraz gdy przedmiotowe środki finansowe należą do obywatela lub rezydenta Australii. Karą jest pozbawienie wolności do lat 10.

Konstrukcja omówionych przepisów wskazuje, iż aby doszło do uznania sprawcy za winnego, musi on spełnić kilka przesłanek.

Po pierwsze musi on uzyskać własność w postaci mienia lub środków finansowych. Mienie zostało zdefiniowane jako pieniądze i wszelkie inne rzeczy majątkowe, w tym akcje oraz inne dobra niematerialne²⁵. Co istotne, sprawca nie musi uzyskiwać mienia dla siebie – przesłanka ta będzie spełniona także w sytuacji, gdy uzyskał on mienie na rzecz osoby trzeciej lub umożliwił innej osobie uzyskanie mienia. Kolejną przesłanką jest działanie z zamiarem

²⁴ <https://www.legislation.gov.au/Details/C2013C00006/Controls/> [data dostępu: 21.09.2020].

²⁵ <https://www.criminal-lawyers.com.au/offences/obtaining-property-by-deception#fn> [data dostępu: 21.09.2020].

trwałego pozbawienia własności obywatela lub rezydenta Australii²⁶. Istotne jest także, aby sprawca użył podstępny do uzyskania korzyści. Jego działanie musi więc polegać na celowym wprowadzeniu w błąd w celu uzyskania korzyści.

Przestępstwo z art. 134.1 oraz 134.2 może zostać popełnione na szkodę nie tylko osoby fizycznej, ale także organu publicznego, spółki, stowarzyszenia lub jednostek nieposiadających osobowości prawnej²⁷.

9. Podsumowanie

Analizując ustawodawstwa w poszczególnych krajach, należy dojść do wniosku, iż we wszystkich z nich formułuje się przepisy, które bezpośrednio przewidują odpowiedzialność za oszukańcze zachowanie.

Należy zauważyć, iż w każdym ustawodawstwie, które zostało omówione, istotne dla zaistnienia przestępstwa jest wprowadzenie innej osoby w błąd w celu osiągnięcia korzyści (nieco odmiennie zostało to skonstruowane w kodeksie karnym Australii, gdzie został użyty zwrot „użycie podstępu” zamiast „wprowadzenie w błąd”).

Analizując konstrukcję przepisów dotyczących oszustwa, należy zauważyć, iż każdy z krajów przewiduje pozbawienie wolności w ramach kary – różnice występują jedynie w jej wymiarze. Najsurowszą karę przewiduje kodeks karny Australii oraz Polski, gdzie przestępstwo to zagrożone jest karą pozbawienia wolności do lat 10. Najłagodniejszą karę przewiduje natomiast kodeks karny Hiszpanii oraz Włoch, gdzie przestępstwo to zagrożone jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat. Większość państw (Polska, Niemcy, Francja, Holandia oraz Włochy) przewidują także karę grzywny.

---

²⁶ <https://russolawyers.com.au/blog/the-common-penalties-for-tax-evasion-in-australia/> [data dostępu: 21.09.2020].

²⁷ <https://www.counterfraud.gov.au/library/commonwealth-fraud-control-framework> [data dostępu: 21.09.2020].

JAKUB SKOWROŃSKI

Przestępstwo nadużycia zaufania w obrocie gospodarczym w różnych porządkach prawnych

Przykładem zagrożenia swobodnego i bezpiecznego obrotu gospodarczego jest przestępstwo określane mianem „nadużycia zaufania” bądź też „karalnej niegospodarności” w obrocie gospodarczym. Przestępstwo to w ogólności polega na wyrządzeniu przez managera (bądź inną osobę zarządzającą) szkody podmiotowi, którym ów manager bezpośrednio zarządza. Działanie to przejawia się zarówno w nadużyciu przysługujących managerowi uprawnień, jak i niedopełnieniu ciężących na nim obowiązków. Analiza prawno-porównawcza tego przestępstwa w Polsce oraz Niemczech, Francji, Włoszech, Hiszpanii, Holandii i Australii wykazała, że znane ono jest we wszystkich badanych państwach z wyjątkiem Australii na poziomie federalnym, a regulacje w swojej treści są w dużej mierze podobne do siebie, różnią się jedynie w zależności od państwa wymiarem przewidzianych kar.

An example of a threat to free and safe business transactions is the crime of „abuse of trust” or „criminal mismanagement” in economic transactions. Generally, this crime involves causing damage by a manager (or other managerial person) to the entity managed directly by that person. This action manifests itself both in the abuse of powers vested in the manager and in the failure to fulfill obligations incumbent on him. A comparative legal analysis of this crime in Poland, Germany, France, Italy, Spain, the Netherlands and Australia has shown that it is known in all the countries studied (with the exception of Australia) at the federal level. The regulations are largely similar in terms of their content, differing from country to country in the level of penalties provided for.

1. Wstęp

Zapewnienie swobodnego, a przede wszystkim bezpiecznego obrotu gospodarczego jest jednym z kluczowych elementów polityki państwa. Przykładem zagrożenia tego obrotu jest przestępstwo określane mianem „nadużycia

zaufania” bądź też „karalnej niegospodarności” w obrocie gospodarczym. Przystępstwo to w ogólności polega na wyrządzeniu przez managera bądź inną osobę zarządzającą szkody podmiotowi, którym ów manager bezpośrednio zarządza. Działanie to przejawia się zarówno w nadużyciu przysługujących managerowi uprawnień, jak też niedopełnieniu ciężących na nim obowiązków. Analiza porównawcza tego typu w Polsce oraz Niemczech, Francji, Włoszech, Hiszpanii, Holandii i Australii wykazała, że znany jest we wszystkich badanych państwach z wyjątkiem Australii na poziomie federalnym, a regulacje w swojej treści są w dużej mierze podobne do siebie, różnią się jedynie w zależności od państwa wymiarem przewidzianych kar. Celem niniejszej pracy jest przedstawienie oraz porównanie pod względem podobieństw i różnic w penalizacji przestępstwa „nadużycia zaufania” w obrocie gospodarczym we wskazanych państwach.

2. Polski kodeks karny

W Polsce nadużycie zaufania w obrocie gospodarczym zostało uregulowane w art. 296 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – kodeks karny¹, o następującym brzmieniu:

§ 1. Kto, będąc obowiązany na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej nie mającej osobowości prawnej, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciężącego na nim obowiązku, wyrządza jej znaczną szkodę majątkową,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 1a. Jeżeli sprawca, o którym mowa w § 1, przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciężącego na nim obowiązku, spowoduje bezpośrednio niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 1a działa w celu osiągnięcia korzyści majątkowej,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 3. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 2 wyrządza szkodę majątkową w wielkich rozmiarach,

podlega karze pozbawienia wolności od roku do lat 10.

§ 4. Jeżeli sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 3 działa nieумыślnie,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

---

¹ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444, 1517), art. 296.

§ 4a. Jeżeli pokrzywdzonym nie jest Skarb Państwa, ściganie przestępstwa określonego w § 1a następuje na wniosek pokrzywdzonego.

§ 5. Nie podlega karze, kto przed wszczęciem postępowania karnego dobrowolnie naprawił w całości wyrządzoną szkodę.

Przepis dotyczy wprost osób wykonujących działalność menadżerską, czyli w sposób zawodowy zajmujących się prowadzeniem działalności gospodarczej za inne podmioty². Wyprowadzić z tego można twierdzenie, iż nadużycie zaufania jest przestępstwem o charakterze indywidualnym. Jak wynika wprost z § 1 artykułu, podmiotem jest jedynie osoba, która z racji zajmowanego stanowiska i posiadanych z tego faktu obowiązków jest zobowiązana do zajmowania się prowadzeniem działalności za inną osobę fizyczną, osobę prawną bądź jednostkę organizacyjną nieposiadającą zdolności prawnej. Jednak obowiązek ten musi wprost wynikać z: przepisu obowiązującej ustawy, decyzji właściwego organu bądź też zawartej umowy. Skonkretyzowanym dobrem chronionym przez art. 296 k.k. jest prawidłowe gospodarowanie oraz prowadzenie spraw majątkowych osób wskazanych w tym przepisie³. Sąd Apelacyjny w Katowicach w wyroku z 27.10.2005 r. słusznie stwierdził, że: „Przestępstwo określone w art. 296 § 1 k.k. jest przestępstwem indywidualnym, a zatem odpowiedzialności z niego wynikającej może podlegać jedynie ściśle określony w tym przypadku krąg podmiotów”⁴.

Zachowanie podlegające penalizacji w § 1 ma miejsce wtedy, gdy dochodzi do nadużycia udzielonych uprawnień lub niedopełnienia ciężących obowiązków, skutkiem czego jest wyrządzenie znacznej szkody majątkowej przez osobę będącą obowiązana na podstawie przepisu ustawy, decyzji właściwego organu lub umowy do zajmowania się sprawami majątkowymi lub działalnością gospodarczą osoby fizycznej, prawnej albo jednostki organizacyjnej niemającej osobowości prawnej. W przypadku typu kwalifikowanego z § 1a znamiona czynu przestępczego zostają spełnione wtedy, gdy sprawca przez nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciężącego na nim obowiązku, sprowadza bezpośrednio niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej. W § 2 i § 3 tego artykułu ustawodawca wymienia zachowania polegające na działaniu w celu osiągnięcia korzyści majątkowej, przez sprawcę przestępstwa określonego w § 1 lub 1a (§ 2), oraz dalej – wyrządzeniu szkody majątkowej w wielkich rozmiarach, przez sprawcę przestępstwa określonego w § 1 lub 2 (§ 3). Niemniej jednak ustawodawca przewidział również w § 4

² R. Zawłocki, *Komentarz do art. 296 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316*, t. 2, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.

³ O. Górniok (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004, s. 799.

⁴ Wyrok SA w Katowicach z dnia 27.10.2005 r., syng. II AKa 88/05, KZS 2006, Nr 4, s. 72.

tryb uprzywilejowany do § 1 i 3 w przypadku, gdy sprawca przestępstwa określonego w § 1 lub 3 działał nieумыślnie⁵.

W typie podstawowym z § 1 ustawodawca przewidział karę, którą jest pozbawienie wolności od 3 miesięcy do lat 5. W przypadku typu kwalifikowanego z § 1a górna granica kary uległa obniżeniu do maksymalnie 3 lat pozbawienia wolności. Z kolei w dwóch kolejnych typach kwalifikowanych górna granica kary została podwyższona. W przypadku § 2 sprawca zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8, natomiast w przypadku § 3 czyn ten jest zagrożony karą pozbawienia wolności od roku do lat 10. Niemniej jednak ustawodawca przewidział również w § 4 tryb uprzywilejowany do § 1 i 3, w którym to obniżył górną granicę do kary pozbawienia wolności do lat 3. Przedstawiony wymiar kary sygnalizuje, iż polski kodeks karny jest regulacją typu germańskiego, w którym sędzia posiada pewną swobodę w orzekaniu kary w granicach określonych przez ustawodawcę.

Ustawodawca przewidział jednakże w art 296 § 5 k.k. możliwość zaistnienia czynnego żalu, a w jego konsekwencji uwolnienie od odpowiedzialności osoby, która przed wszczęciem postępowania wobec niej dobrowolnie naprawi całą wywołaną swoim działaniem bądź zaniechaniem szkodę. Należy wskazać przy tym, iż dobrowolność ta nie jest związana z pozytywnymi relacjami między stronami, a wystarczy jedynie, aby sprawca bez przymusu zewnętrznego sam bądź przez pośredników naprawił szkodę⁶.

W przypadku trybu ścigania przestępstwa nadużycia zaufania z art. 296 k.k. jest ono co do zasady ścigane z urzędu. W związku z tym, biorąc pod uwagę charakter i rodzaj przestępstwa, należy stwierdzić, że organy ścigania na początku procesu karnego powinny potraktować obie strony powstałego sporu równorzędnie⁷. Jednakże jeśli pokrzywdzonym w rozumieniu art. 296 k.k. nie jest Skarb Państwa, lecz inna osoba, a sprawca sprowadził na nią bezpośrednio niebezpieczeństwo wyrządzenia znacznej szkody majątkowej, w takim przypadku ściganie następuje na wniosek pokrzywdzonego w tej sytuacji.

Z danych statystycznych opublikowanych przez polską policję wynika, iż w latach 2000–2015 poziom liczby wszczętych postępowań w związku z art. 296 k.k. oscylował na widocznie różnym poziomie i wynosił kolejno:

- 2000 r. – 673 przypadki;
- 2005 r. – 868 przypadków;
- 2010 r. – 356 przypadków;

⁵ Ustawa z dnia 6 czerwca 1997, op. cit., art. 296 § 1, 1a, 2, 3 i 4.

⁶ R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2020.

⁷ R. Zawłocki, *Komentarz do art. 296 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Cześć szczegółowa*, t. 2: *Komentarz do artykułów 222–316*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.

- 2015 r. – 463 przypadki.

Przy czym liczba przestępstw faktycznie stwierdzonych była znacznie niższa i we wskazanych latach wynosiła:

- 2000 r. – 524 przypadki;
- 2005 r. – 501 przypadków;
- 2010 r. – 226 przypadków;
- 2015 r. – 201 przypadków.

Na wskazanych danych możemy zaobserwować zarówno dysproporcję między wszczętymi postępowaniami a faktycznie stwierdzonymi przestępstwami, jak i widoczny spadek stwierdzonych przestępstw nadużycia zaufania w obrocie gospodarczym w latach 2000–2015. Dla porównania skali występowania danego przestępstwa, w przypadku wspomnianego wcześniej przestępstwa kradzieży (które jest przestępstwem pospolitym), według danych statystycznych za ten sam okres (2000–2015) odsetek jego popełniania jest znacząco wyższy i wynosił on kolejno:

- 2000 r. – 309 846 przypadków stwierdzonych i 66 943 wykrytych;
- 2005 r. – 324 144 stwierdzonych i 68 136 wykrytych;
- 2010 r. – 220 455 stwierdzonych i 65 303 wykrytych;
- 2015 r. – 145 464 stwierdzonych i 42 046 wykrytych⁸.

3. Niemiecki kodeks karny

Na obszarze Republiki Federalnej Niemiec przestępstwo odpowiadające polskiemu „nadużyciu zaufania” funkcjonuje pod pojęciem „niewierności” w obrocie gospodarczym. Regulowane i penalizowane jest ono w § 266 niemieckiego kodeksu karnego – Strafgesetzbuch⁹, który brzmi następująco:

1. Każdy, kto nadużywa upoważnienia przyznanego mu z mocy prawa, oficjalnego powołania albo czynności prawnej do rozporządzania cudzym majątkiem lub do zobowiązania innej osoby, bądź kto narusza obowiązek ciążący na nim z mocy prawa, oficjalnego powołania, czynności prawnej lub stosunku lojalnościowego, wyrządzając w ten sposób krzywdę osobie, o której dobro majątkowe musi dbać, podlega karze pozbawienia wolności do lat 5 lub grzywnie.

2. § 243 ust. 2 i § 247, 248a i 263 ust. 3 stosuje się odpowiednio.

---

⁸ Dane statystyczne Komendy Głównej Policji, stan na dzień: 02.03.2018 r. – <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-17/63915,Naduzycie-zaufania-art-296.html> [data dostępu: 4.02.2021].

⁹ Ustawa z dnia 15 maja 1871 r. – Strafgesetzbuch (BGBl. I S. 3322) (autorem tłumaczenia jest Julia Mucha).

Odpowiedzialności podlega osoba, której przyznano upoważnienie z mocy prawa, oficjalnego powołania albo czynności prawnej do rozporządzania cudzym majątkiem bądź na której ciąży obowiązek z mocy prawa, oficjalnego powołania, czynności prawnej lub stosunku lojalnościowego. Dotyczy to więc osób wykonujących działania menadżerskie na podstawie skonkretyzowanego stosunku. Jest to więc typ indywidualny tak jak w przypadku wcześniej wymienionych państw.

Czynność sprawcza polega na nadużyciu upoważnienia przyznanego z mocy prawa, oficjalnego powołania albo czynności prawnej do rozporządzania cudzym majątkiem lub do zobowiązania innej osoby, bądź też na naruszeniu obowiązku ciążącego z mocy prawa, oficjalnego powołania, czynności prawnej lub stosunku lojalnościowego, w konsekwencji czego wyrządza się w ten sposób krzywdę osobie, o której dobro majątkowe należało dbać.

Karą jest pozbawienie wolności do lat 5 lub grzywna. Zastosowana w tym przypadku alternatywa rozłączna w postaci słowa „lub” jasno wskazuje, iż przy wymierzaniu kary należy wybrać tylko jedną w tych wymienionych. W kodeksie karnym Niemiec występuje germański typ regulacji, gdzie zaznaczona jest wyłącznie górna granica wymiaru kary, a jej konkretne ustalenie należy do sędziego.

Ponadto ustawodawca niemiecki w punkcie 2 par. 266 niemieckiego kodeksu karnego dodatkowo zazaczył, iż przestępstwa z: § 243 ust. 2 – gdy sprawca kradnie przedmiot, który został specjalnie zabezpieczony przed wyjęciem przez zamknięty pojemnik lub inne zabezpieczenie; § 247 – jeżeli osoba spokrewniona lub opiekun zostanie poszkodowana w wyniku kradzieży lub defraudacji, albo jeżeli pokrzywdzony mieszka ze sprawcą w tym samym gospodarstwie domowym; § 248a – gdy zachodzi kradzież i defraudacja przedmiotów o niskiej wartości; oraz § 263 ust. 3 – oszustwa w szczególnie poważnych przypadkach; w sytuacji ich zaistnienia stosuje się odpowiednio.

4. Holenderski kodeks karny

Na terytorium Królestwa Niderlandów odpowiednikiem polskiej regulacji z art. 296 k.k. jest art. 336, uchwalony 3 marca 1881 r., obowiązujący od 1 września 1886 r., holenderskiego kodeksu karnego – *Wetboek van Strafrecht*¹⁰ (w orzecznictwie i użyciu często skracany do formy „Sr” bądź też „WvSr”). Aktualnie art. 336 WvSr funkcjonuje w brzmieniu:

---

¹⁰ Ustawa z dnia 3 marca 1881 r. – *Wetboek van Strafrecht* (Stb. 1881, 35) (autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański).

Przedsiębiorca, dyrektor, partner nadzorczy osoby prawnej lub spółki, który celowo publikuje fałszywe oświadczenie, bilans, rachunek zysków i strat, podlega karze pozbawienia wolności nieprzekraczającej 6 lat lub grzywnie piątej kategorii.

Podmiotami wymienionymi przez holenderskiego ustawodawcę, którzy – w rozumieniu przepisu z art. 336 holenderskiego kodeksu karnego (które można określić jako fałszerstwo w obrocie gospodarczym) – mogą dopuścić się przestępstwa oszustwa w obrocie gospodarczym, są kolejno: przedsiębiorca, dyrektor, partner nadzorczy osoby prawnej lub spółki. Wszystkie te osoby w ramach swoich działań wykonują prace menadżerskie i zarządcze. Podobnie jak ma to miejsce w regulacji polskiej czy też niemieckiej, odpowiedzialność podmiotowa jest ograniczona do osób wykonujących funkcje menadżerskie w swojej pracy i dodatkowo wykonujących je na skonkretyzowanej podstawie, jaką jest np. ustawa bądź umowa.

Czynnością sprawczą jest działanie polegające na celowym publikowaniu fałszywego oświadczenia, bilansu, oraz rachunku zysków i strat przez podmiot znajdujący się w grupie osób wskazanych w poprzedzającym akapicie.

Za popełnienie przestępstwa fałszerstwa w obrocie gospodarczym z art. 336 holenderskiego kodeksu karnego ustawodawca holenderski przewiduje karę pozbawienia wolności nieprzekraczającej 6 lat lub grzywny piątej kategorii. W przypadku zastosowania kary grzywny piątej kategorii, w przewidzianej sześciostopniowej skali, kwota pieniężna jest równa 82 000 euro (na dzień 1 stycznia 2021 r. ok. 370 000 zł). Należy jednak podkreślić, iż kwoty w każdej kategorii stanowią tylko górną granicę, a ustalenie dokładnej kwoty grzywny należy do sędziego. Wskazana kara pokazuje, iż kodeks karny Holandii wykazuje cechy typu germańskiego.

Przy wymierzaniu kary dodatkowo nadmienić można, że oprócz grzywny skazany musi również zapłacić opłatę administracyjną w wysokości 9 euro. Gdy sędzia skazuje sprawcę na karę grzywny, to powinien on również wyznaczyć karę zastępczą pozbawienia wolności. Kara ta zostanie wykonana w przypadku, kiedy grzywna nie zostanie zapłacona. W przypadku zamiany kary grzywny na pozbawienie wolności sędzia może zamienić jeden dzień pozbawienia wolności za każde niezapłacone 25 euro, jednakże zazwyczaj sędziowie wyliczają zmianę kar w stosunku: jeden dzień na każde niezapłacone 50 euro. Kara pozbawienia wolności jako kara zastępcza musi wynosić co najmniej 1 dzień i nie może być dłuższa niż 1 rok.

5. Francuski kodeks karny

W Republice Francuskiej przestępstwo przeciwko obrotowi gospodarczemu w postaci naruszenia zaufania w obrocie gospodarczym, odpowiadające polskiemu „nadużyciu zaufania” z art. 296 k.k., jest usankcjonowane w uchwalonym 22 lipca 1992 r., a obowiązującym od 1 marca 1994 r., francuskim kodeksie karnym – Code Pénal. Zastąpił on będący dotychczas w użyciu Kodeks Karny Napoleona z 12 lutego 1810 r.

Przepisy wprost odnoszące się do przestępstwa naruszenia zaufania w obrocie gospodarczym zawarte są w art. 314-1, 314-1-1, 314-2 i 314-3¹¹, i brzmią one następująco:

Artykuł 314-1

Naruszenie zaufania to czyn sprzeniewierzenia przez daną osobę, ze szkodą dla innych, środków pieniężnych, papierów wartościowych lub innego mienia, które zostały jej przekazane i które przyjęła pod warunkiem ich zwrotu, reprezentowania lub zrobienia z nich określonego użytku.

Naruszenie zaufania podlega karze 3 lat pozbawienia wolności i grzywnie w wysokości 375 000 euro.

Artykuł 314-1-1

Kary ulegają podwyższeniu do 5 lat pozbawienia wolności, jeżeli naruszenie zaufania wpływa na uzyskane dochody, poniesione wydatki lub majątek pochodzący z budżetu Unii Europejskiej, budżetów instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii Europejskiej lub budżetów zarządzanych i kontrolowanych bezpośrednio przez nich.

Kary ulegają podwyższeniu do 7 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 750 000 euro w przypadku popełnienia przestępstwa przewidzianego w tym artykule w zorganizowanej grupie przestępczej.

Usiłowanie popełnienia przestępstwa, o którym mowa w tym artykule, podlega tym samym karom.

Artykuł 314-2

Kary ulegają podwyższeniu do 7 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 750 000 euro w przypadku naruszenia zaufania:

1° przez osobę, która zwraca się do opinii publicznej w celu uzyskania przekazu środków pieniężnych lub papierów wartościowych bądź na swój własny rachunek, bądź jako kierownik lub podwładny prawny lub faktyczny przedsiębiorstwa przemysłowego lub handlowego;

2° przez jakąkolwiek inną osobę, która zwykle dostarcza lub udziela pomocy, nawet w ramach działalności dodatkowej, przy transakcjach dotyczących majątku osób trzecich, w imieniu których gromadzi środki pieniężne lub papiery wartościowe;

---

¹¹ Ustawa z dnia 22 lipca 1992 r. – Code Pénal (autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek).

3° na szkodę stowarzyszenia, które zwraca się do opinii publicznej w celu zbierania środków pieniężnych w celu pomocy humanitarnej lub społecznej;

4° na szkodę osoby, której szczególna podatność ze względu na wiek, chorobę, niepełnosprawność, ułomność fizyczną lub psychiczną albo stan ciąży jest zauważalna lub znana sprawcy.

Artykuł 314-3

Kary ulegają podwyższeniu do 10 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 1 500 000 euro, jeżeli nadużycia zaufania dopuści się pełnomocnik sądowy albo urzędnik publiczny lub ministerialny, bądź w ramach lub przy okazji wykonywania swoich funkcji, bądź ze względu na jego status.

W prawie francuskim, zgodnie z artykułem 314-1 francuskiego kodeksu karnego, naruszenie zaufania w obrocie gospodarczym jest pojmowane jako dopuszczenie się sprzeniewierzenia przez daną osobę, ze szkodą dla innych, środków pieniężnych, papierów wartościowych lub innego mienia, które zostały jej przekazane i które przyjęła pod warunkiem ich zwrotu, reprezentowania lub zrobienia z nich określonego użytku. Podobnie jak w polskiej regulacji nadużycia zaufania, przepis francuski dotyczy osoby zajmującej się działalnością menadżerską, a odpowiedzialność takiej osoby ma charakter skonkretyzowany i indywidualny. Wyznacznikiem w obu przypadkach jest wykonywana działalność na podstawie posiadanych uprawnień, a także nałożonych obowiązków.

Kolejne przepisy tworzą typy kwalifikowane. Wymienionymi przesłankami skutkującymi podwyższeniem są kolejno: w artykule 314-1-1 – „Jeżeli naruszenie zaufania wpływa na uzyskane dochody, poniesione wydatki lub majątek pochodzący z budżetu Unii Europejskiej, budżetów instytucji, organów i jednostek organizacyjnych Unii Europejskiej lub budżetów zarządzanych i kontrolowanych bezpośrednio przez nich”, oraz popełnienia tego czynu w zorganizowanej grupie przestępczej; w artykule 314-2 – „W przypadku naruszenia zaufania przez osobę, która zwraca się do opinii publicznej w celu uzyskania przekazu środków pieniężnych lub papierów wartościowych, przez jakąkolwiek inną osobę, która zwykle dostarcza lub udziela pomocy, nawet w ramach działalności dodatkowej, przy transakcjach dotyczących majątku osób trzecich, w imieniu których gromadzi środki pieniężne lub papiery wartościowe, na szkodę stowarzyszenia, które zwraca się do opinii publicznej w celu zbierania środków pieniężnych w celu pomocy humanitarnej lub społecznej, bądź też na szkodę osoby, której szczególna podatność ze względu na wiek, chorobę, niepełnosprawność, ułomność fizyczną lub psychiczną albo stan ciąży jest zauważalna lub znana sprawcy”; w artykule 314-3 – „Jeżeli nadużycia zaufania dopuści się pełnomocnik sądowy albo urzędnik publiczny lub ministerialny, bądź w ramach lub przy okazji wykonywania swoich funkcji, bądź ze względu na jego status”.

Ustawodawca francuski przewidział w typie podstawowym z artykułu 314-1 karę 3 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 375 000 euro. Natomiast w typach kwalifikowanych są to kolejno: w artykule 314-1-1 karę 5 lat pozbawienia wolności, a w przypadku popełnienia przestępstwa przewidzianego w tym artykule w zorganizowanej grupie przestępczej karę 7 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 750 000 euro; w artykule 314-2 karę 7 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 750 000 euro; oraz w artykule 314-3 karę 10 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 1 500 000 euro. Wskazane kary są typowe dla romańskiego ustawodawstwa, w którym sędzia jest tzw. „ustami ustawy”, czyli jest związany treścią przepisu.

6. Włoski kodeks karny

We włoskim kodeksie karnym – Codice Penale – nie występuje typ przestępstwa nadużycia. Jednakże regulacja w podobnym zakresie, chociaż węższa zarówno podmiotowo, jak i przedmiotowo, znajduje się we włoskim kodeksie cywilnym.

Obecnie obowiązujący włoski kodeks cywilny – Codice Civile¹², został wprowadzony dekretem królewskim z 16 marca 1942 r. i wszedł w życie symbolicznie 21 kwietnia 1942 r. Odpowiednikiem polskiej regulacji z art. 296 k.k. jest zawarty we włoskim kodeksie cywilnym art. 2634, który posiada następujące brzmienie:

Zarządcy, dyrektorzy generalni i likwidatorzy, którzy, mając interes przeciwny do interesu spółki, w celu uzyskania nieuczciwego zysku lub innej korzyści dla siebie lub innych, dokonują lub przyczyniają się do podejmowania decyzji co do zbycia aktywów spółki, powodują umyślnie szkody w majątku spółki, podlegają karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat.

Tej samej karze podlega, jeżeli czyn został popełniony w stosunku do majątku będącego w posiadaniu spółki lub przez nią zarządzanego w imieniu osób trzecich, powodując im szkodę majątkową.

W każdym razie nie jest nieuczciwy zysk spółki połączonej lub grupy, jeżeli jest kompensowany korzyściami, osiągniętymi lub racjonalnie przewidywalnymi, wynikającymi z połączenia lub przynależności do grupy.

Na przestępstwa wymienione w akapicie pierwszym i drugim postępowanie jest wszczynane na wniosek osoby pokrzywdzonej.

---

¹² Dekret królewski z dnia 16 marca 1942 r. – Codice Civile, N. 262. (autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska).

Mimo regulacji zjawiska w prawie cywilnym, inaczej niż w pozostałych opisywanych państwach, zakres podmiotowy czynu jest zbliżony. Osoby wymienione w katalogu podmiotów, które mogą popełnić wskazane przestępstwo, to kolejno: zarządcy, dyrektorzy generalni oraz likwidatorzy, którzy mają interes przeciwny do interesu spółki. Tak samo jak w Polsce i innych opisywanych państwach, osoby te wykonują zadania menadżerskie polegające na kierowaniu przedsiębiorstwem bądź inną jednostką.

Czynność sprawcza polega na podjęciu lub przyczynieniu się do podjęcia decyzji co do zbycia aktywów spółki, i spowodowaniu przez to umyślnie szkody w majątku spółki, w celu uzyskania nieuczciwego zysku lub innej korzyści dla siebie lub innych. Tak samo karze podlega czyn popełniony w stosunku do majątku będącego w posiadaniu spółki lub przez nią zarządzanego w imieniu osób trzecich, wyrządzający im szkodę majątkową.

Charakter akapitu 3 art. 2634 włoskiego kodeksu cywilnego można porównać do występującego w polskim prawie § 5 art. 296 k.k. Wyłącza on w pewnym sensie odpowiedzialność, wskazując, iż jeżeli zysk jest kompensowany korzyściami, osiągniętymi lub racjonalnie przewidywalnymi, wynikającymi z połączenia lub przynależności do grupy, to zysk ten nie jest nieuczciwy.

W przypadku popełnienia czynu zabronionego przez art. 2634 włoskiego kodeksu cywilnego włoski ustawodawca przewidział karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat. Stanowi to jeden z niższych wymiarów kar spośród omawianych w niniejszej monografii państw. Karę 3 lat w typie podstawowym przewidziano jeszcze we Francji oraz karę więzienia do 3 lat w regulacji hiszpańskiej. W regulacjach włoskich co do zasady dominują cechy romańskiego typu ustawodawstwa, lecz w tym konkretnym przepisie widać wymiar kary typowy dla regulacji typu germańskiego.

Ściganie przestępstwa z akapitu pierwszego i drugiego omawianego art. 2634 włoskiego kodeksu cywilnego wszczynane jest na wniosek osoby pokrzywdzonej.

7. Hiszpański kodeks karny

W Królestwie Hiszpanii przestępstwo dokonania szkody w obrocie gospodarczym poprzez dopuszczenie się fałszerstwa sprawozdań finansowych zostało zawarte i spenalizowane w art. 290 hiszpańskiego kodeksu karnego – Código Penal¹³:

---

¹³ Ustawa z dnia 23 listopada 1995 r. – Código Penal (autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk).

Zarządcy, *de iure* lub *de facto*, w przedsiębiorstwie zarejestrowanym lub jeszcze niezarejestrowanym, którzy dokonują fałszerstwa rocznych sprawozdań finansowych lub innych dokumentów ukazujących sytuację ekonomiczną lub prawną podmiotu, tym samym mogąc wyrządzić szkodę podmiotowi, jego wspólnikom lub osobom trzecim, podlegają karze więzienia od roku do lat 3 i grzywnie od 6 do 12 lat.

Jeśli w wyniku takiego działania nastąpi szkoda ekonomiczna, stosuje się karę w jej górnej granicy.

Odpowiedzialności podlega osoba, która zajmuje się *de iure* lub *de facto* działalnością menadżerską w przedsiębiorstwie zarejestrowanym lub jeszcze niezarejestrowanym – w Hiszpanii nazywaną zarządcą lub też osobą zarządzającą.

Penalizacji – w myśl art. 290 hiszpańskiego kodeksu karnego – podlega zachowanie polegające na dokonaniu fałszerstwa rocznych sprawozdań finansowych lub innych dokumentów ukazujących sytuację ekonomiczną lub prawną podmiotu, tym samym mogąc wyrządzić szkodę podmiotowi, jego wspólnikom lub osobom trzecim. Dodatkowo jako kwalifikowana wskazana została sytuacja, w której w wyniku wcześniej wymienionego działania w przedsiębiorstwie nastąpi szkoda ekonomiczna.

Za dokonanie przestępstwa gospodarczego z art. 290 hiszpańskiego kodeksu karnego, polegającego na fałszerstwie sprawozdań finansowych, ustawodawca hiszpański przewidział wymierzenie kary więzienia w przedziale od roku do lat 3 pozbawienia wolności oraz dodatkowo obok niej karę grzywny. Jeżeli w wyniku popełnienia tego przestępstwa nastąpi szkoda ekonomiczna, stosuje się odpowiednio karę wskazaną w jej górnej granicy. W przypadku regulacji hiszpańskiej mamy do czynienia z typem germańskim, jeśli chodzi o wymiar kary.

8. Australijski kodeks karny

Ze względu na federacyjny charakter Związku Australijskiego i dużą swobodę stanów w kształtowaniu stanowego systemu karnego brak jest na poziomie federalnym regulacji w Australian Criminal Code Act¹⁴ dotyczących przestępstwa odpowiadającego polskiemu art. 296 k.k.

Problematyka przytoczenia i opisanie przestępstwa na wzór polskiego „nadużycia zaufania” w obrocie gospodarczym wiąże się z faktem, iż w Australii współcześnie funkcjonują dwa systemy prawa, które znacząco utrudniają

---

¹⁴ Ustawa z dnia 12 listopada 1995 r., Australian Criminal Code Act (Compilation No. 134) (autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski).

komparatystykę. Część stanów – takich jak Nowa Południowa Walia, Wiktorja, Australia Południowa oraz Australijskie Terytorium Stołeczne – należących do federacji pozostaje w porządku prawa zwyczajowego (*common law*). W pozostałej części państwa, która obejmuje Terytorium Północne, Tasmanię, Queensland i Australię Zachodnią funkcjonuje system prawa stanowionego (*statute law*). W systemie prawa stanowionego funkcjonuje również przytoczony wcześniej Australian Criminal Code Act, który jest częścią prawa federalnego.

Jako przykład regulacji zbliżonej polskiemu art. 296 k.k. w Australii na poziomie stanowym przywołać można art. 398 § 7 kodeksu karnego stanu Queensland – Criminal Code Act 1899¹⁵. Typizuje on dopuszczenie się kradzieży przez dyrektorów lub pracowników przedsiębiorstwa. Wprost stanowi on, że: „Jeżeli sprawca jest dyrektorem lub członkiem zarządu korporacji lub firmy, a skradziona rzecz stanowi własność korporacji lub firmy, sprawca podlega karze”. Wskazanie dyrektorów i członków zarządu pokazuje, iż katalog podmiotów tego przestępstwa dotyczy osób wykonujących zadania menadżerskie, jak ma to miejsce we wcześniej omawianych państwach. Za dopuszczenie się tego czynu ustawodawca stanu Queensland przewidział karę pozbawienia wolności do lat 10. Regulacje stanowe mają różny charakter, jednak w przypadku przywołanego stanu przepis ten posiada cechy ustawodawstwa germańskiego.

Opisanie i porównanie penalizacji na wzór polskiego art. 296 k.k. przewidzianych w prawie stanowionym każdej jednostki terytorialnej zarówno w systemie stanowionym, jak i precedensowym znacząco jednak przekracza możliwości i objętość niniejszej pracy.

9. Podsumowanie

Po przeanalizowaniu charakterystyki czynu „nadużycia zaufania” w obrocie gospodarczym zarówno od strony podmiotowej i przedmiotowej, jak i jego penalizacji w różnych porządkach prawnych, można stwierdzić, iż czyn ten jest stypizowany dość podobnie w każdym przytoczonym porządku prawnym. Wymienione regulacje nadają temu przestępstwu zindywidualizowany charakter ze względu na to, iż czynność zarządzania osobą fizyczną, osobą prawną bądź jednostką organizacyjną nieposiadającą zdolności prawnej jest czynnością, którą mogą wykonywać podmioty posiadające określony zakres uprawnień i obowiązków. W związku z tym w każdym z wymienionych państw ustalenie sprawcy tegoż przestępstwa sprowadza się do ustalenia osoby decyzyjnej w danym zakresie, który jest przedmiotem postępowania.

---

¹⁵ Ustawa 9 z 1899 r. – Criminal Code Act 1899 of Queensland.

Tym co natomiast różni regulacje poszczególnych państw, jest wymiar kary, który jest w pewnym stopniu zróżnicowany. Najmniej dotkliwy wymiar kary znajduje się w kodeksie włoskim, przewiduje on bowiem karę pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 3 lat. Niewiele surowszy jest hiszpański kodeks karny, w którym funkcjonuje kara od roku do lat 3 pozbawienia wolności. W przypadku Niemiec, tamtejszy ustawodawca przewidział jedynie typ podstawowy kary, który wynosi do 5 lat pozbawienia wolności lub karę grzywny. We Francji oprócz wymiaru kary 3 lat pozbawienia wolności i grzywny w wysokości 375 000 euro występuje także typ kwalifikowany, którego górna granica wynosi 10 lat pozbawienia wolności i grzywnę w wysokości 1 500 000 euro. Holenderska regulacja karna przewiduje natomiast karę pozbawienia wolności nieprzekraczającą 6 lat lub karę grzywny do 82 000 euro. W przypadku polskiego kodeksu karnego przewidzianą przez ustawodawcę karą w typie podstawowym jest pozbawienie wolności od 3 miesięcy do lat 5, a w typie kwalifikowanym jest to wymiar od roku do lat 10 pozbawienia wolności. W Australii nie ma kodyfikacji na poziomie federalnym określającej karę za to przestępstwo, jednak poglądowo wskazać można kodyfikację stanu Queensland, w której ustawodawca stanowy przewidział karę pozbawienia wolności do lat 10 za to przestępstwo.

Reasumując wcześniejsze rozważania, należy docenić regulację polską, która ma stosunkowo adekwatny wymiar kary pozbawienia wolności w stosunku do przestępstwa. Warto jednak zwrócić uwagę na uregulowanie francuskie, w którym oprócz kary pozbawienia wolności występuje również kara grzywny. Jest to istotne, ponieważ to przestępstwo ma charakter majątkowy. Zatem możliwe, że wprowadzenie takiego rozwiązania w Polsce lepiej by spełniało funkcję represyjną przepisu, a ponadto zniechęcałoby potencjalnych sprawców, ponieważ koszty popełnienia tego przestępstwa znacznie przekraczałyby domniemane zyski z jego popełnienia na poziomie majątkowym.

JAKUB SKOWROŃSKI

Przestępstwo łapownictwa gospodarczego w różnych porządkach prawnych

Przestępstwo łapownictwa na stanowisku kierowniczym w jednostce prowadzącej działalność gospodarczą, zwane również łapownictwem menadżerskim, jest przestępstwem wymierzonym w prawidłowe funkcjonowanie obrotu gospodarczego. Ze względu na wagę prawidłowo i bezpiecznie działającej gospodarki w rozwoju państwa taki czyn jest penalizowany z znacznie przeważającą częścią państw, również w grupie tych opisywanych w niniejszej pracy. Analiza prawno-porównawcza przestępstwa łapownictwa gospodarczego w Polsce oraz Francji, Hiszpanii, Włoszech, Holandii, Niemczech i Australii wskazuje, iż ten czyn jest uregulowany w zdecydowanej większości wskazanych państw. Przepisy penalizujące są w zakresie przedmiotowym i podmiotowym dość podobne, jednak występują widoczne różnice w stosunku do przewidzianych w poszczególnych państwach kar.

The offence of bribery in a managerial position in a business entity is an offence against the proper functioning of the economy. Due to the importance of a properly and securely functioning economy in the country's development, such an act is penalized in the vast majority of countries, including those described in this work. A comparative legal analysis of the crime of bribery in Poland, France, Spain, Italy, the Netherlands, Germany and Australia shows that this act is regulated in the vast majority of the indicated countries. In terms of objective and subjective scope, the penalizing provisions are quite similar, however, there are visible differences in relation to the penalties provided for in individual countries.

1. Wstęp

Przestępstwo łapownictwa na stanowisku kierowniczym w jednostce prowadzącej działalność gospodarczą, zwane również łapownictwem menadżerskim, jest przestępstwem wymierzonym w prawidłowe funkcjonowanie obrotu gospodarczego. Ze względu na wagę prawidłowo i bezpiecznie działającej

gospodarki w rozwoju państwa taki czyn jest spenalizowany w znacznie przeważającej części państw, również w grupie tych opisywanych w niniejszej pracy. W ujęciu tradycyjnym przez pojęcie „korupcja” rozumie się „łapownictwo bierne”, polegające na przyjmowaniu łapówek w związku z pełnioną funkcją i zajmowanym stanowiskiem bądź „łapownictwo czynne”, które polega na udzielaniu łapówki w zamian za określone korzyści¹. W zakresie podmiotowym należy stwierdzić, iż krąg osób, które mogą odpowiadać za popełnienie przestępstwa łapownictwa menadżerskiego, jest ograniczony do osób, które pełnią funkcje kierownicze i zarządcze w jednostce organizacyjnej wykonującej działalność gospodarczą. Analiza prawnoporównawcza przestępstwa łapownictwa gospodarczego w Polsce oraz Francji, Hiszpanii, Włoszech, Holandii, Niemczech i Australii, wskazuje, iż ten czyn jest uregulowany w zdecydowanej większości wskazanych państw. Przepisy penalizujące są w zakresie przedmiotowym i podmiotowym dość podobne, jednak występują widoczne różnice w stosunku do przewidzianych w poszczególnych państwach kar. Celem niniejszej pracy jest przytoczenie i omówienie przepisów dot. łapownictwa menadżerskiego we wcześniej wymienionych państwach oraz porównanie ich zarówno pod względem występujących różnic, jak i podobieństw.

2. Polski kodeks karny

W Rzeczypospolitej Polskiej czyn łapownictwa na stanowisku kierowniczym jest penalizowany w art. 296a k.k. Ustawodawca polski nadał mu następujące brzmienie:

§ 1. Kto, pełniąc funkcję kierowniczą w jednostce organizacyjnej wykonującej działalność gospodarczą lub pozostając z nią w stosunku pracy, umowy zlecenia lub umowy o dzieło, żąda lub przyjmuje korzyść majątkową lub osobistą albo jej obietnicę, w zamian za nadużycie udzielonych mu uprawnień lub niedopełnienie ciążącego na nim obowiązku mogące wyrządzić tej jednostce szkodę majątkową albo stanowiące czyn nieuczciwej konkurencji lub niedopuszczalną czynność preferencyjną na rzecz nabywcy lub odbiorcy towaru, usługi lub świadczenia,

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto w wypadkach określonych w § 1 udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej.

§ 3. W wypadku mniejszej wagi, sprawca czynu określonego w § 1 lub 2

---

¹ K. Daszkiewicz, *Korupcja w świetle przepisów kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r.*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze*, z. 15, Warszawa 1998, s. 99.

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 4. Jeżeli sprawca czynu określonego w § 1 wyrządza znaczną szkodę majątkową,

podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

§ 5. Nie podlega karze sprawca przestępstwa określonego w § 2 albo w § 3 w związku z § 2, jeżeli korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział.

Artykuł 296a k.k. należy do grupy przepisów, których zadaniem jest sankcjonowanie przestępstw w obrocie gospodarczym i zapewnienie tym samym bezpieczeństwa tegoż obrotu. Tak więc jako przedmiot ochrony w art. 296a k.k. można wskazać prawidłowy, rzetelny oraz uczciwy obrót gospodarczy, w którym prawidłowo funkcjonują uczciwe zasady tzw. „gry rynkowej”, a decyzje związane w obrotem gospodarczym podejmowane są zgodnie z interesem gospodarczym. Należy jednak pamiętać o oczywistej konkluzji, iż to zachowanie, które nie jest podejmowane w oparciu o ekonomiczny interes, lecz np. poprzez względy osobiste i prywatne – jeśli oczywiście nie wypełnia znamion jakiegokolwiek innego czynu zabronionego – samo w sobie nie jest przestępstwem i nie jest penalizowane². Indywidualny przedmiot ochrony można określić jako prawidłowe funkcjonowanie przedsiębiorstwa kierowanego przez menadżera, który w tym przypadku jest sprawcą łapownictwa biernego. Bowiem, co należy tu podkreślić, przestępstwo łapownictwa menadżerskiego jest działaniem samego menadżera na szkodę przedsiębiorstwa, którym zarządza³. Tak więc mamy do czynienia z sytuacją, w której „ofiara” jest kierowana przez sprawcę.

Czynność sprawcza polega na żądaniu lub przyjęciu korzyści majątkowej lub osobistej, albo jej obietnicy, w zamian za nadużycie udzielonych uprawnień lub niedopełnienie ciężącego obowiązku mogące wyrządzić jednostce szkodę majątkową, albo stanowiące czyn nieuczciwej konkurencji lub niedopuszczalną czynność preferencyjną na rzecz nabywcy lub odbiorcy towaru, usługi lub świadczenia. Karze podlegać będzie również osoba, która to udziela albo obiecuje udzielić korzyści majątkowej lub osobistej. Ustawodawca polski przewidział również sytuację w przypadku mniejszej wagi tego czynu (§ 3) oraz w przypadku, jeżeli zostanie wyrządzona znaczna szkoda majątkowa (§ 4).

² R. A. Stefański (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2020.

³ R. Zawłocki, *Komentarz do art. 296a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316*, t. 2, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.

Przestępstwo to ma charakter indywidualny, odnosi się bowiem do osoby, która pełni funkcję kierowniczą jednostki organizacyjnej lub jest w tej jednostce zatrudniona na podstawie umowy o pracę, umowy zlecenia bądź też umowy o dzieło. Tak więc wskazany zakres podmiotowy jest dość szeroki, gdyż dotyczy pracowników oraz współpracowników podejmujących zadania związane z zarządzaniem jednostką organizacyjną⁴. Należy jednak wskazać, iż ustawodawca polski ograniczył ochronę wskazanego dobra prawnego wyłącznie do korupcji menedżerów o najważniejszym – kierowniczym statusie. Przytoczony przepis nie dotyczy więc wszystkich osób zarządzających mieniem przedsiębiorstw⁵.

Ustawodawca w typie podstawowym z art. 296a § 1 i § 2 k.k. przewidział nałożenie kary pozbawienia wolności w wymiarze od 3 miesięcy do 5 lat. W przypadku mniejszej wagi czynu w typie kwalifikowanym z § 3 tego artykułu ustawodawca przewidział możliwość wymierzenia kary grzywny, ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2. Natomiast w przypadku przewidzianego w § 4 wyrządzeniu szkody znacznej wartości kara ulega podwyższeniu do wymiaru od 6 miesięcy do 8 lat pozbawienia wolności. W przypadku polskiej regulacji mamy do czynienia z typem germańskim, jeśli chodzi o wymiar kary.

Jednakże polski ustawodawca przewidział w treści art. 296a § 5 k.k., iż w przypadku zaistnienia przestępstwa określonego w § 2 albo w § 3 w związku z § 2, gdy korzyść majątkowa lub osobista albo ich obietnica zostały przyjęte, a sprawca zawiadomił o tym fakcie organ powołany do ścigania przestępstw i ujawnił wszystkie istotne okoliczności przestępstwa, zanim organ ten o nim się dowiedział, wtedy też sprawca nie podlega karze.

3. Niemiecki kodeks karny

Na terytorium Republiki Federalnej Niemiec przestępstwo łapownictwa na stanowisku menadżerskim, które odpowiada polskiej regulacji a art. 296a k.k. jest określone w § 299 i § 300 niemieckiego kodeksu karnego – Strafgesetzbuch⁶. Wskazane przepisy mają następujące brzmienie:

§ 299

1. Każdy, kto jest zatrudniony w sektorze prywatnym jako pracownik lub przedstawiciel przedsiębiorstwa, podlega karze pozbawienia wolności do 3 lat lub grzywnie, jeżeli:

---

⁴ R. A. Stefański (red.), op. cit.

⁵ R. Zawłocki, op. cit.

⁶ Ustawa z dnia 15 maja 1871 r. Strafgesetzbuch (BGBl. I S. 3322) (autorem tłumaczenia jest Julia Mucha).

1) wymaga, dopuszcza lub przyjmuje korzyści dla siebie lub osoby trzeciej w zamian za to, że nieuczciwie preferuje inną osobę w konkurencji krajowej lub zagranicznej przy zakupie towarów lub usług, lub;

2) bez zgody przedsiębiorstwa wymaga, przyjmuje obietnice lub przyjmuje korzyści dla siebie lub osoby trzeciej w zamian za to, że podejmie lub zaniecha działania przy zakupie towarów lub usług, tym samym naruszając swoje zobowiązania wobec firmy.

2. Podobnej karze podlega każdy, kto jako pracownik lub przedstawiciel przedsiębiorstwa w ramach prowadzonej działalności:

1) oferuje, obiecuje lub zapewnia korzyść w zamian za to, że będzie nieuczciwie preferowany on lub inna osoba w krajowej lub zagranicznej konkurencji przy zakupie towarów lub usług, lub;

2) oferuje, obiecuje lub zapewnia korzyść bez zgody firmy w zamian za to, że inna osoba podejmie lub zaniecha działania przy zakupie towarów lub usług, tym samym naruszając swoje zobowiązania wobec firmy.

§ 300

W szczególnie poważnych przypadkach czyny z § 299, 299a i 299b podlegają karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat. Szczególnie poważny przypadek ma zwykle miejsce, gdy:

1. Czyn dotyczy świadczenia na dużą skalę lub;

2. Sprawca działa komercyjnie lub jako członek zorganizowanej grupy przestępczej, która działa wspólnie w celu dalszego popełniania przestępstw tego rodzaju.

Czynność sprawcza polega na wymaganiu, dopuszczaniu lub przyjmowaniu korzyści dla siebie lub osoby trzeciej w zamian za to, że nieuczciwie preferuje się inną osobę w konkurencji krajowej lub zagranicznej przy zakupie towarów lub usług, a także na wymaganiu, przyjmowaniu obietnic lub przyjmowaniu korzyści dla siebie lub osoby trzeciej, bez zgody przedsiębiorstwa, w zamian za to, że podejmie lub zaniecha się działania przy zakupie towarów lub usług, a tym samym naruszy swoje zobowiązania wobec firmy. Podobnie karane jest dopuszczenie się oferowania, obiecywania lub zapewniania korzyści w zamian za to, że będzie się nieuczciwie preferowanym lub nieuczciwie preferowana będzie inna osoba w krajowej lub zagranicznej konkurencji przy zakupie towarów lub usług, oraz oferowanie, obiecywanie lub zapewnianie korzyści bez zgody firmy w zamian za to, że inna osoba podejmie lub zaniecha działania przy zakupie towarów lub usług, a tym samym naruszy swoje zobowiązania wobec firmy.

W kwestii podmiotowej niemiecki ustawodawca przewiduje, iż omawianych czynów może dopuścić się każdy, kto jest zatrudniony w sektorze prywatnym jako pracownik lub przedstawiciel danego przedsiębiorstwa.

Za dokonanie przestępstwa łapownictwa menadżerskiego w Niemczech z § 299 niemieckiego kodeksu karnego została przewidziana kara pozbawienia

wolności w wymiarze do 3 lat lub też kara grzywny. Jednakże dodatkowo w § 300 niemieckiego kodeksu karnego zostało przewidziane, iż w szczególnie poważnych przypadkach takich jak: gdy czyn dotyczy świadczenia na dużą skalę lub też sprawca działa komercyjnie lub jako członek zorganizowanej grupy przestępczej, która działa wspólnie w celu dalszego popełniania przestępstw tego rodzaju; wtedy kara za przestępstwo z § 299 ulega podwyższeniu do wymiaru od 3 miesięcy do 5 lat pozbawienia wolności. W przywołanym przepisie niemieckiego kodeksu karnego występuje wymiar kary typowy dla regulacji typu germańskiego.

4. Holenderski kodeks karny

Na obszarze Królestwa Niderlandów przestępstwo polegające na dopuszczeniu się łapownictwa na stanowisku menadżerskim, które to odpowiada polskiemu art. 296a k.k., jest regulowane i penalizowane w art. 328 ustawy z 3 marca 1881 r., a obowiązującej od 1 września 1886 r., kodeksu karnego – *Wetboek van Strafrecht*⁷ (który w użyciu występuje pod skróconą formą „Sr” bądź też „WvSr”). Przepis ten brzmi następująco:

Artykuł 328

1. Każdy, kto jako urzędnik lub pracownik, przyjmuje lub prosi o upominek, przyrzeczenie lub usługę w celu podjęcia albo zaniechania określonego zachowania, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2 lub grzywnie piątej kategorii.

2. Każdy, kto oferuje upominek, przyrzeczenie lub usługę w zamian za podjęcie albo zaniechanie określonego działania podlega tej samej karze.

Osobami, które mogą dopuścić się przestępstwa łapownictwa menadżerskiego w rozumieniu art. 328 holenderskiego kodeksu karnego jest każdy urzędnik i pracownik, który przyjmuje lub prosi o upominek, przyrzeczenie lub usługę we wskazanym w przepisie celu oraz każda osoba, która oferuje upominek, przyrzeczenie lub usługę w zamian za podjęcie albo zaniechanie określonego działania. Jest to w przypadku punktu 1 tego przepisu – zbliżony do polskiego – zakres podmiotowy, który wiąże się wprost z osobami będącymi urzędnikami lub innymi zatrudnionymi pracownikami i sprawującymi określone funkcje, dopuszczającymi się łapownictwa biernego, z kolei punkt 2 generalnie wskazuje każdą osobę popełniającą ten czyn zabroniony w formie łapownictwa czynnego.

---

⁷ Ustawa z dnia 3 marca 1881 r. *Wetboek van Strafrecht* (Stb. 1881, 35) (autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański).

Penalizacji w myśl wcześniej wymienionego artykułu podlega zachowanie polegające w formie biernej na przyjęciu lub prośbie o upominek, przyrzeczenie lub usługę w celu podjęcia albo zaniechania określonego zachowania oraz w formie czynnej oferowaniu upominku, przyrzeczenia lub usługi w zamian za podjęcie albo zaniechanie określonego działania.

Za dokonanie czynu zabronionego przewidzianego przez holenderskiego ustawodawcę w art. 328 holenderskiego kodeksu karnego, zarówno w formie łapownictwa czynnego, jak i biernego, przewidziano karę pozbawienia wolności w wymiarze do 2 lat lub karze grzywny piątej kategorii. Przewidziana w tym przypadku grzywna wynosi 82 000 euro (tj. ok. 370 000 zł, według stanu na dzień 1 stycznia 2021 r.), przy czym należy pamiętać, iż w przypadku zastosowania grzywny podana kwota stanowi tylko górną granicę, a do sędziego należy dokładne zasądzenie kwoty kary grzywny. Wskazana kara jest typowa dla ustawodawstwa typu germańskiego.

Przy okazji wymierzania, a następnie wykonywania kary, należy dodać, iż skazany jest również obowiązany do wpłacenia wynoszącej 9 euro opłaty administracyjnej, sędzia zaś podczas wymierzania kary grzywny musi także wyznaczyć zastępczą karę pozbawienia wolności, która będzie dla skazanego wiążąca w razie niezapłacenia grzywny. Sędzia, wyliczając zamianę grzywny na pozbawienie wolności, zazwyczaj robi to w stosunku jeden dzień pozbawienia wolności na każde niezapłacone 50 euro grzywny. Co ważne pokreślenia, kara pozbawienia wolności, która wystąpi w miejsce niezapłaconej kary grzywny, nie może być krótsza niż 1 dzień oraz nie może wynosić więcej niż 1 rok.

5. Francuski kodeks karny

W przypadku Republiki Francuskiej przestępstwo łapownictwa na stanowisku kierowniczym odpowiadające polskiemu art. 296a k.k. nie występuje we francuskim kodeksie karnym obowiązującym od 1 marca 1994 r. – Code Pénal⁸. Uregulowane w innych przepisach jest natomiast to, iż przedsiębiorstwa są zobowiązane do podejmowania wszelkich możliwych i wymaganych czynności zapobiegających występowaniu korupcji.

6. Włoski kodeks karny

W Republice Włoskiej, podobnie jak we Francji, nie uregulowano czynu łapownictwa gospodarczego w kodeksie karnym. Jednakże należy wskazać, iż podobna regulacja znajduje się w obowiązującym włoskim kodeksie cywilnym.

---

⁸ Ustawa z dnia 22 lipca 1992, Code Pénal (autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek).

Zawarcie w kodeksie cywilnym przepisów, które są odpowiednikami polskich regulacji karnych, nie jest w prawie włoskim zjawiskiem wyjątkowym. Podobna sytuacja ma bowiem miejsce w przypadku przestępstwa „nadużycia zaufania” w obrocie gospodarczym, które w Polsce uregulowane w kodeksie karnym ma swój odpowiednik również we włoskim kodeksie cywilnym, a nie karnym.

Ustawodawca włoski zawarł we wprowadzonym dekretem królewskim z 16 marca 1942 r., a obowiązującym od 21 kwietnia 1942 r., włoskim kodeksie cywilnym – *Codice Civile*⁹, regulację, która może być porównana z polskim art. 296a k.k. Chodzi dokładnie o art. 2635 *Codice civile*. Wskazany artykuł brzmi następująco:

O ile czyn nie stanowi poważniejszego przestępstwa, zarządcy, dyrektorzy generalni, kierownicy odpowiedzialni za sporządzanie korporacyjnych dokumentów księgowych, syndycy i likwidatorzy spółek lub podmiotów prywatnych, które także za pośrednictwem osoby trzeciej pozyskują albo otrzymują dla siebie lub dla innych środki pieniężne albo inne nieuzasadnione korzyści, albo przyjmują obietnicę ich otrzymania w zamian za działanie lub zaniechanie czynności z naruszeniem obowiązków wynikających z zajmowanego stanowiska lub obowiązku lojalności, podlegają karze pozbawienia wolności od roku do lat 3. Stosuje się tę samą karę, jeżeli czyn został popełniony przez tego, kto w ramach organizacyjnych przedsiębiorstwa lub podmiotu prywatnego pełni funkcje kierownicze inne niż podmioty, o których mowa poprzednio.

Karę pozbawienia wolności do roku i 6 miesięcy stosuje się, jeżeli czyn został popełniony przez tego, kto podlega kierownictwu lub nadzorowi jednego z podmiotów wskazanych w akapicie pierwszym.

Kto, choćby za pośrednictwem osoby trzeciej, oferuje lub przekazuje środki pieniężne lub inne nieuzasadnione korzyści osobom wskazanym w pierwszym i drugim akapicie, podlega karze przewidzianej w tym akapicie.

Kary określone w powyższych akapitach podlegają podwojeniu w przypadku spółek posiadających papiery wartościowe notowane na rynkach regulowanych we Włoszech lub w innych państwach Unii Europejskiej albo rozpowszechniane publicznie w znacznym zakresie zgodnie z art. 116 tekstu jednolitego przepisów o pośrednictwie finansowym, zgodnie z dekretem z 24 lutego 1998 r., nr 58 z późniejszymi zmianami.

Bez uszczerbku dla postanowień artykułu 2641, środki do konfiskaty za wartość równoważną nie mogą być mniejsze niż wartość udzielonych, obiecanych lub zaoferowanych korzyści.

---

⁹ Dekret królewski z dnia 16 marca 1942 r., *Codice Civile*, N. 262 (autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska).

Czynność sprawcza łapownictwa menadżerskiego z art. 2635 włoskiego kodeksu cywilnego polega na pozyskiwaniu albo otrzymywaniu dla siebie lub dla innych środków pieniężnych albo innych nieuzasadnionych korzyści, albo przyjmowaniu obietnicy ich otrzymania w zamian za działanie lub zaniechanie czynności z naruszeniem obowiązków wynikających z zajmowanego stanowiska lub obowiązku lojalności. Dodatkowo karze podlega oferowanie, obiecywanie lub przekazywanie środków pieniężnych lub innych nieuzasadnionych korzyści osobom takim jak m.in.: zarządcy, dyrektorzy generalni, kierownicy, syndycy i likwidatorzy spółek lub innych podmiotów.

Jako sprawców łapownictwa menadżerskiego włoski ustawodawca wymienia: zarządców, dyrektorów generalnych i kierowników odpowiedzialnych za sporządzanie korporacyjnych dokumentów księgowych oraz syndyków i likwidatorów spółek lub podmiotów prywatnych. Odpowiedzialność tych osób przewidziana jest również w sytuacji, kiedy to działaliby oni także za pośrednictwem osoby trzeciej. Dodatkowo podlegać odpowiedzialności będzie każdy, kto w ramach organizacyjnych przedsiębiorstwa lub podmiotu prywatnego pełni funkcje kierownicze inne niż podmioty, które były już wymienione.

Podstawowo za popełnienie czynu zabronionego w art. 2635 włoskiego kodeksu cywilnego, zarówno w stosunku do wymienionych osób w akapicie pierwszym przepisu, jak i osób innych niż wymienione, ale w ramach organizacyjnych przedsiębiorstwa lub podmiotu prywatnego pełniących funkcje kierownicze, przewidziano karę pozbawienia wolności w wymiarze od roku do lat 3, a w przypadku osób podlegających kierownictwu lub nadzorowi jednego z podmiotów wskazanych w akapicie pierwszym kara została zmniejszona do roku i 6 miesięcy pozbawienia wolności. Dodatkowo w akapicie czwartym określono, iż wskazane kary podlegają podwojeniu w przypadku: spółek posiadających papiery wartościowe notowane na rynkach regulowanych we Włoszech lub w innych państwach Unii Europejskiej albo rozpowszechniane publicznie w znacznym zakresie. W tym konkretnym przepisie włoskiego kodeksu cywilnego widać wymiar kary, który jest typowy dla regulacji typu germańskiego.

W przypadku konfiskaty środków w związku z popełnieniem tego przestępstwa, ich wartość nie może być mniejsza niż wartość udzielonych, obiecanych lub zaferowanych korzyści.

7. Hiszpański kodeks karny

Na terytorium Królestwa Hiszpanii przestępstwo łapownictwa menadżerskiego, które odpowiada art. 296a polskiej ustawy karnej, uregulowane jest w art. 286 bis hiszpańskiego kodeksu karnego z dnia 23 listopada 1995 r.

– Código Penal¹⁰. Hiszpański ustawodawca przewidział w nim następujące brzmienie:

1. Menedżer, zarządca, pracownik lub współpracownik przedsiębiorstwa handlowego lub spółki, który sam lub przez osobę trzecią otrzymuje, żąda lub przyjmuje nieuzasadnioną korzyść lub korzyść jakiegokolwiek rodzaju, lub oferuje lub obiecuje ją uzyskać, dla siebie lub dla osoby trzeciej, w zamian za nieuzasadnione sprzyjanie innej osobie w nabyciu lub sprzedaży towarów, lub w ramach kontraktowania usług lub stosunków handlowych, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 4 lat, pozbawieniu prawa wykonywania zawodu w przemyśle lub handlu na okres od 1 do 6 lat oraz grzywnie w wysokości trzykrotności wartości uzyskanej korzyści.

2. Tym samym karom podlega osoba, która sama lub przez pośrednika obiecuje, oferuje lub przyznaje dyrektorom, zarządcom, pracownikom lub współpracownikom przedsiębiorstwa handlowego lub spółki nieuzasadnione korzyści jakiegokolwiek rodzaju, dla nich lub dla osób trzecich, w związku z którymi ona lub osoba trzecia jest bezzasadnie uprzywilejowana w stosunku do innych przy nabywaniu lub sprzedaży towarów, zawieraniu umów o świadczenie usług lub w stosunkach handlowych.

3. Sędziowie i sądy, ze względu na wysokość korzyści lub wartość korzyści oraz znaczenie funkcji sprawcy, mogą według własnego uznania nałożyć niższą karę i zmniejszyć grzywnę.

4. Postanowienia niniejszego artykułu mają zastosowanie, w odpowiednich przypadkach, do dyrektorów, administratorów, pracowników lub współpracowników podmiotu sportowego, bez względu na jego formę prawną, jak również do zawodników, sędziów lub sędziów w odniesieniu do tych czynów, które mają na celu umyślne i oszukańcze ustalenie lub zmianę wyniku wydarzenia sportowego, spotkania lub zawodów o szczególnym znaczeniu gospodarczym lub sportowym.

Zachowanie, które zostało stypizowane art. 286 bis hiszpańskiego kodeksu karnego, polega na żądaniu lub przyjmowaniu nieuzasadnionej korzyści lub korzyści jakiegokolwiek rodzaju, lub oferowaniu, lub obiecywaniu jej uzyskania, dla siebie lub dla osoby trzeciej, w zamian za nieuzasadnione sprzyjanie innej osobie w nabyciu lub sprzedaży towarów, lub w ramach kontraktowania usług lub stosunków handlowych. Tej samej penalizacji podlega zachowanie polegające na składaniu obietnic, oferowaniu lub przyznawaniu dyrektorom, zarządcom, pracownikom lub współpracownikom przedsiębiorstwa handlowego lub spółki nieuzasadnionych korzyści jakiegokolwiek rodzaju, dla nich lub dla osób trzecich, w związku z którymi te osoby lub osoba trzecia jest bezzasadnie

---

¹⁰ Ustawa z dnia 23 listopada 1995 r. Código Penal (autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk).

uprzywilejowana w stosunku do innych przy nabywaniu lub sprzedaży towarów, zawieraniu umów o świadczenie usług lub w stosunkach handlowych.

Jest to typ indywidualny. Jako możliwych sprawców ustawodawca hiszpański wymienia tu menedżera, zarządcę, pracownika lub współpracownika przedsiębiorstwa handlowego lub spółki, który działa sam lub przez osobę trzecią. Dodatkowo w punkcie 4 tego artykułu wskazano, iż dotyczy on także dyrektorów, administratorów, pracowników lub współpracowników podmiotu sportowego, bez względu na jego formę prawną, jak również do zawodników, sędziów lub sędziów w odniesieniu do tych czynów, które mają na celu umyślne i oszukańcze ustalenie lub zmianę wyniku wydarzenia sportowego, spotkania lub zawodów o szczególnym znaczeniu gospodarczym lub sportowym. Stanowi to dość skonkretyzowany i rozbudowany katalog podmiotowy przestępstwa łapownictwa menadżerskiego w ustawodawstwie hiszpańskim.

Hiszpański ustawodawca przewidział za popełnienie czynu z art. 286 bis hiszpańskiego kodeksu karnego karę pozbawienia wolności w wymiarze od 6 miesięcy do 4 lat oraz pozbawienia prawa wykonywania zawodu w przemyśle lub handlu na okres od 1 do 6 lat. Dodatkowo przewidziano możliwość nałożenia kary grzywny w wysokości trzykrotności wartości uzyskanej korzyści. Jednakże na podstawie punktu 3 tego artykułu sędziowie i sądy, biorąc pod uwagę wysokość korzyści lub wartość korzyści oraz znaczenie funkcji sprawcy, mogą według swojego uznania nałożyć karę niższą niż przewidziana oraz zmniejszyć przewidzianą grzywnę. Wskazana kara pokazuje, iż hiszpański kodeks karny *Código Penal* wykazuje cechy typu germańskiego.

8. Australijski kodeks karny

W Związku Australijskim ze względu na jego federacyjny charakter funkcjonuje zarówno prawo federalne, jak i stanowe. Z tego powodu nie wszystkie przestępstwa są regulowane na szczeblu federalnym, gdyż są oddane do ustawodawstwa stanowego. W przypadku przestępstwa łapownictwa na stanowisku menadżerskim zostało ono jednak uregulowane ogólnie dla całego państwa na poziomie federalnym w art. 70.2 australijskiego kodeksu karnego – *Australian Criminal Code Act*¹¹, uchwalonym 12 listopada 1995 r. Australijski ustawodawca zawarł w nim następującą treść:

Osoba popełnia przestępstwo jeżeli:
a. Osoba ta:

---

¹¹ Ustawa z dnia 12 listopada 1995 r., *Australian Criminal Code Act* (Compilation No. 134) (autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski).

aI. zapewnia korzyść majątkową innej osobie;
aII. zapewnia, że inna osoba otrzyma korzyść majątkową w przyszłości;
aIII. składa ofertę zapewnienia prowizji innej osobie w postaci korzyści majątkowych albo składa obietnicę oferty zapewniania prowizji innej osobie w postaci korzyści majątkowej.

b. Korzyść majątkowa proponowana innej osobie nie jest legalna.

c. Osoba robi to z zamiarem wpłynięcia na osobę na stanowisku kierowniczym lub przedstawicieli zagranicznych, na ich pracę i obowiązki służbowe jako osób na stanowisku kierowniczym czy przedstawicieli zagranicznych.

Karą jest pozbawienie wolności do 10 lat i grzywna do 10 000 stawek karnych.

W Australii przestępstwo łapownictwa menadżerskiego polega na: zapewnianiu korzyści majątkowej innej osobie, zapewnianiu, że inna osoba otrzyma korzyść majątkową w przyszłości oraz na składaniu oferty zapewniania prowizji innej osobie w postaci korzyści majątkowych albo składaniu obietnicy oferty zapewniania prowizji innej osobie w postaci korzyści majątkowej. Dodatkowo punkt „b” przepisu podkreśla, iż korzyść majątkowa proponowana innej osobie musi być nielegalna. Ponadto wskazana do penalizacji została sytuacja, gdy ktoś działa z zamiarem wpłynięcia na osobę na stanowisku kierowniczym lub przedstawicieli zagranicznych, na ich pracę i obowiązki służbowe jako osób na stanowisku kierowniczym czy przedstawicieli zagranicznych. Przywołana kara pokazuje, iż australijski kodeks karny wykazuje cechy typu germańskiego.

W przypadku podmiotu, który to może dopuścić się czynu w rozumieniu art. 70.2 australijskiego kodeksu karnego jest – podobnie jak w Polsce – każda osoba, która tylko wypełni znamiona tego czynu przewidziane w jego treści. Tak więc katalog osób nie został wypisany, a tym samym jest on otwarty. Można więc stwierdzić, iż w systemie australijskim najważniejsze jest samo popełnienie czynu, a nie osoba go popełniająca.

Ustawodawca australijski za dokonanie czynu zabronionego przez art. 70.2 Australian Criminal Code Act przewidział karę pozbawienia wolności w wymiarze do 10 lat i do 10 000 stawek karnych.

9. Podsumowanie

Analiza prawnoporównawcza przestępstwa łapownictwa menadżerskiego w Polsce oraz Niemczech, Francji, Hiszpanii, Włoszech, Holandii i Australii przedstawiona w niniejszej pracy pokazuje, iż mimo widocznych odrębności występujących zarówno w zakresie przedmiotowym, podmiotowym, jak i przewidzianych kar, występują cechy wspólne, które pozwalają stwierdzić,

iż każde z tych państw, którego priorytetem jest ochrona gospodarki, zdecydowało się na penalizację czynu łapownictwa menadżerskiego. Podczas prób analizy każdego z przepisów można twierdzić, iż mimo tego, że są w swej treści zróżnicowane, to idea i funkcja celowościowa ustawodawców wymienionych państw była niemal taka sama.

W kwestii rodzaju kary, we wszystkich państwach występuje pozbawienie wolności razem z bądź też zamiennie z karą grzywny. W tej „klasyfikacji” najwyższa z możliwych kar występuje w Australii, gdzie ustawodawca przewidział pozbawienie wolności do 10 lat. Polska również jest krajem z jedną z najwyższych kar. W najłagodniejszej kwalifikacji jest to kara do 2 lat pozbawienia wolności, w typie podstawowym do lat 5, a w typie kwalifikowanym ze szkodą znacznej wartości nawet do 8 lat. W pozostałych krajach widać już znaczny spadek wysokości kary w porównaniu do Australii i Polski. W Hiszpanii najwyższa przewidziana kara pozbawienia wolności jest o jeden rok krótsza niż w przypadku typu podstawowego w Polsce i wynosi do 4 lat. We Włoszech i Niemczech jest to już kara do 3 lat pozbawienia wolności w największym wymiarze. W Holandii natomiast górna granica w przypadku pozbawienia wolności została określona na 2 lata.

Nie ulega również wątpliwości, że wskazane kraje zaliczają się do grona państw rozwiniętych, wobec czego ochrona w obrocie gospodarczym, zwłaszcza na szczeblu kierowniczym, który obsadzają w głównej mierze osoby w pełni decyzyjne i wpływowe w sektorze gospodarczym, wydaje się czymś całkowicie zasadnym, zrozumiałym oraz całkowicie koniecznym.

Wobec zestawionych informacji stwierdzić można, iż ochrona gospodarki i jej swobodnego obrotu były dla ustawodawców poszczególnych państw celem nadrzędnym.

Nie ulega wątpliwości, że łapownictwo menadżerskie jest zjawiskiem nadal występującym. Wobec tego zasadnym jest zadanie pytania, czy regulacje obecnie funkcjonujące w prawie karnym są wystarczające, oraz czy ochrona obrotu gospodarczego poza prawem karnym nie powinna być także zapewniana równocześnie w gałęzi prawa cywilnego – jak to ma miejsce w przepisach włoskich. Nie mniej jednak pokusić się można o stwierdzenie, że bez względu na to, jaka gałąź prawa głównie odpowiada za prawne zagwarantowanie bezpieczeństwa w obrocie gospodarczym, to przepisy te powinny być niezwykle precyzyjne i wciąż dostosowywane do dynamicznie rozwijającej się gospodarki.

Przestępstwo prania brudnych pieniędzy

Niniejszy artykuł przedstawia problematykę przestępstwa prania brudnych pieniędzy w ujęciu prawnoporównawczym. Analizie zostały poddane uregulowania dotyczące tego przestępstwa w Polsce, Niemczech, Holandii, Francji, Włoszech, Hiszpanii oraz w Australii. Analiza ta pozwoliła na wyprowadzenie wniosku, iż regulacje w przytoczonych państwach wykazują jedynie niewielkie różnice, dotyczące głównie wysokości kary, natomiast wszystkie posiadają wspólne lub podobne znamiona przestępstwa. Różnice występują także w kwestii zagadnienia; kto może być sprawcą przestępstwa prania brudnych pieniędzy.

This article presents the problem of money laundering in a comparative legal perspective. The analysis covers the regulations concerning this crime in Poland, Germany, the Netherlands, France, Italy, Spain and Australia. The analysis has led to the conclusion that the regulations in the cited countries show only minor differences, mainly with regard to the level of punishment, while all of them have common or similar elements of the crime. There are also differences regarding the question of who can be the perpetrator of money laundering.

1. Wstęp

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie problematyki przestępstwa prania brudnych pieniędzy w ujęciu prawnoporównawczym w Polsce, Niemczech, Francji, Holandii, Włoszech, Hiszpanii oraz w Australii. Regulacje w przytoczonych państwach wykazują jedynie niewielkie różnice, dotyczące głównie wysokości kary, natomiast wszystkie posiadają wspólne lub podobne znamiona przestępstwa. Różnice występują także w kwestii zagadnienia – kto może być sprawcą przestępstwa prania brudnych pieniędzy.

Pranie brudnych pieniędzy, według definicji z Encyklopedii PWN, oznacza wprowadzanie do legalnego obrotu pieniędzy pochodzących z nielegalnych źródeł, np. handlu bronią, narkotykami, w celu ich zalegalizowania, np. przez

odprowadzanie podatku od fikcyjnych dochodów jakiejś firmy (pralni, restauracji itp.) czy lokowanie w banku¹.

Samo pojęcie „prania pieniędzy” użyto po raz pierwszy w latach dwudziestych XX w., w odniesieniu do działalności mafii chicagowskiej kierowanej przez Ala Capone, która w celu ukrycia zysków z nielegalnej sprzedaży alkoholu, prowadziła legalną działalność usługową w postaci sklepów i pralni².

Ogromną rolę w zwalczaniu prania pieniędzy pełnią organizacje międzynarodowe, zwłaszcza Grupa Specjalna ds. Przeciwdziałania Praniu Pieniędzy (FATF), a także standardy wprowadzane przez Unię Europejską³. Szczególnie znaczenie dla identyfikacji zjawiska prania brudnych pieniędzy na świecie mają badania i raporty FATF oraz innych organizacji międzynarodowych, a także raporty Financial Secrecy Index (FSI), które to klasyfikują każdy kraj na podstawie tego, jak bardzo system prawny i finansowy kraju pozwala zamożnym osobom i przestępcom na ukrywanie i pranie pieniędzy pochodzących z całego świata. Według raportu FSI z 2020 r., Holandia znalazła się na 8 miejscu, Niemcy na 14 miejscu, Francja na 33, Włochy na 41, Australia na 48, Polska na 59, natomiast Hiszpania na 66 miejscu w rankingu krajów, które nadal posiadają znaczne ilości nielegalnych funduszy spoza kraju i nie robią wystarczająco dużo, aby przeciwdziałać praniu pieniędzy i unikaniu opodatkowania⁴.

2. Polski kodeks karny

W Polsce uregulowania dotyczące przeciwdziałania przestępstwu prania brudnych pieniędzy i jego zwalczania ma o wiele krótszą historię niż rozwiązania europejskie czy światowe. W ustawodawstwie polskim pranie brudnych pieniędzy zostało po raz pierwszy spenalizowane w art. 5 ustawy z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmienia niektórych przepisów prawa karnego⁵. Wprowadzone przepisy ustawy o ochronie

---

¹ <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/pranie-brudnych-pieniedzy;3961715.html> [data dostępu: 26.09.2020].

² L. Wiczorek, *Die Auswirkungen und Möglichkeiten zur Bekämpfung von Geldwäsche: Folgen und Bekämpfung der Inkriminierung illegal erworbenen Geldes in den legalen Wirtschaftskreislauf*, „Bezpieczny Bank” 2013, nr 2–3, s. 168.

³ J. Grzywacz, *Pranie pieniędzy. Metody, raje podatkowe, zwalczanie*, Warszawa 2011, Szkoła Główna Handlowa, s. 111.

⁴ <https://fsi.taxjustice.net/en/introduction/fsi-results> Financial Secrecy Index - 2020 Results, [data dostępu: 27.09.2020].

⁵ Dz.U. Nr 126, poz. 615. Zgodnie z art. 16 ustawy, weszła ona w życie 31 grudnia 1994 r.

obrotu gospodarczego zostały jednak poddane daleko idącej krytyce⁶, gdyż ich brzmienie uniemożliwiało skuteczną walkę z tym przestępstwem⁷. Wraz z wejściem w życie kodeksu karnego z 1997 r.⁸ przestępstwo prania pieniędzy zostało umiejscowione w art. 299, w rozdziale XXXVI – *Przestępstwa przeciwko obrotowi gospodarczemu i interesom majątkowym w obrocie cywilnoprawnym*. Zgodnie z § 1 niniejszego przepisu, kto środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe lub inne mienie ruchome lub nieruchomości, pochodzące z korzyści związanych z popełnieniem czynu zabronionego, przyjmuje, posiada, używa, przekazuje lub wywozi za granicę, ukrywa, dokonuje ich transferu lub konwersji, pomaga do przenoszenia ich własności lub posiadania albo podejmuje inne czynności, które mogą udaremnić lub znacznie utrudnić stwierdzenie ich przestępnego pochodzenia lub miejsca umieszczenia, ich wykrycie, zajęcie albo orzeczenie przepadku, podlega karze pozbawienia wolności od 6 miesięcy do lat 8.

Przepis art. 299 § 1 k.k. zawiera katalog zamknięty przedmiotów czynności sprawczych, do którego należą środki płatnicze, instrumenty finansowe, papiery wartościowe, wartości dewizowe, prawa majątkowe i inne mienie ruchome lub nieruchomości⁹. Co istotne, w toku sprawy karnej o popełnienie przestępstwa prania brudnych pieniędzy konieczne jest ustalenie, z jakiego typu przestępstwa bazowego pochodzą te korzyści. Nie jest jednak wymagane, aby w sprawie przestępstwa bazowego zapadł wyrok skazujący¹⁰.

Sprawca prania brudnych pieniędzy musi swym zamiarem obejmować wszystkie znamiona przestępstwa, zatem należy mu wykazać świadomość posługiwania się wartościami majątkowymi o przestępczym pochodzeniu oraz wolę znacznego utrudnienia identyfikacji tych pieniędzy przez uprawnione organy, a w przypadku § 5 art. 299 k.k. – także wolę przestępczego współdziałania z innymi osobami¹¹. Przestępstwo z art. 299 § 1 k.k. może być popełnione nie tylko z zamiarem bezpośrednim, ale także z zamiarem ewentualnym¹².

---

⁶ W. Jasiński, R. Zakrzewski, *Zwalczanie prania brudnych pieniędzy*, „Bank i Kredyt” 1994, nr 12, s. 54–55.

⁷ Zob. H. Kołecki, *Niektóre węzłowe zagadnienia zwalczania współczesnej zorganizowanej przestępczości gospodarczej w Polsce*, „Przegląd Policyjny” 1994, nr 2–3, s. 89–99.

⁸ Dz.U. 2020 poz. 1444.

⁹ R. Zawłocki (red.), *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, System Prawa Karnego, Warszawa 2011, t. 9, s. 580.

¹⁰ Wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 24 lipca 2019 r. II AKa 1/19, dostęp LEX nr 2724249.

¹¹ Wyrok SA w Krakowie z dnia 28 października 2009 r. sygn. akt II Aka 184/2009.

¹² Wyrok SA w Katowicach z dnia 12 października 2018 r., II AKa 353/18, dostęp LEX nr 2686663.

Na podstawie kodeksu karnego, za przestępstwo prania brudnych pieniędzy może być skazana jedynie osoba fizyczna, jednak osoby prawne mogą ponosić odpowiedzialność na podstawie odrębnych ustaw.

3. Niemiecki kodeks karny

W Niemczech przestępstwo prania pieniędzy zostało uregulowane w § 261 niemieckiego kodeksu karnego (Strafgesetzbuch – dalej: StGB)¹³. Według wspomnianego paragrafu, pranie brudnych pieniędzy polega na ukrywaniu przedmiotu pochodzącego z czynu zabronionego, zatajaniu jego przestępnego pochodzenia albo uniemożliwianiu bądź utrudnianiu wykrycia jego pochodzenia, jego odnalezienia, orzeczenia przypadku, zabezpieczenia czy zajęcia takiego przedmiotu¹⁴. Karą przewidzianą w § 261 niemieckiego kodeksu karnego jest pozbawienie wolności od 3 miesięcy do 5 lat. W ust. 4 tego przepisu wskazany jest typ kwalifikowany przestępstwa, który wskazuje, iż w szczególnie poważnych przypadkach czyn ten zagrożony jest karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 10 lat. Szczególnie poważny przypadek ma zwykle miejsce, gdy sprawca działa zawodowo lub jako członek gangu, który zawiązał się w celu stałego popełniania czynu prania pieniędzy. Przestępstwo prania brudnych pieniędzy w niemieckim kodeksie karnym jest karalne we wprost wskazanych formach stadialnych i zjawiskowych, o czym świadczy zwrot „czyny poprzedzające popełnienie przestępstwa” (§ 261 ust. 9 pkt 2), i wyraźnie uregulowane usiłowanie (§ 261 ust. 3 StGB). W niemieckim kodeksie karnym przestępstwo prania pieniędzy może być popełnione umyślnie w obu formach zamiaru (bezpośredniej i ewentualnej). Przewidziana jest także nieumyślność w postaci wyraźnie wskazanej przez ustawodawcę lekkomyślności¹⁵.

Zgodnie z konstrukcją przepisu § 261 niemieckiego kodeksu karnego w doktrynie niemieckiego prawa karnego zwykło się mówić o „dwuetapowym charakterze” przestępstwa. Pierwszy etap stanowią operacje mające na celu uniemożliwienie albo utrudnienie wykrycia pochodzenia nielegalnie osiągniętych korzyści, drugi zaś tworzy cały łańcuch czynności podejmowanych do czasu „wyczyszczenia brudnych” zysków¹⁶.

¹³ https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_261.html [data dostępu: 11.10.2020].

¹⁴ Autorką tłumaczenia Julia Mucha.

¹⁵ E. Pływaczewski, E. Guzik-Makaruk, W. Filipkowski, *Zakres kryminalizacji procedury prania pieniędzy w ujęciu prawnoporównawczym*, [w:] *Wybrane aspekty nowelizacji prawa karnego. Zagadnienia penalizacji prania pieniędzy w świetle projektowanej nowelizacji. Kognicja sądów w sprawach wpadkowych w postępowaniu karnym*, Warszawa 2015, s. 49–50.

¹⁶ P. Feigen, *Die Beweislastumkehr in Strafrecht*, Herdecke 1998, s. 142.

Cechą charakterystyczną regulacji dotyczącej przestępstwa prania pieniędzy w Niemczech jest zamknięty katalog czynów zabronionych, z których mogą pochodzić „brudne” zyski. Wśród czynów źródłowych prania pieniędzy mieszczą się wszystkie zbrodnie oraz niektóre występki, a lista ta jest bardzo obszerna¹⁷.

Według prawa niemieckiego przedmiotem czynności sprawczej może być każdy „przedmiot” (*ein Gegenstand*), w związku z czym mogą to być rzeczy w cywilnoprawnym tego słowa rozumieniu, ale także prawa majątkowe i inne wartości majątkowe.

Niemiecki kodeks karny uregulował także kwestię czerpania „brudnych” zysków w innym kraju, w wyniku popełnienia czynu pierwotnego za granicą, a następnie „wyprania” tych zysków w Niemczech. W ust. 8 § 261 niemieckiego kodeksu karnego wskazany jest dodatkowy warunek, a mianowicie, aby czyn, z którego pochodzi przedmiot przestępstwa prania pieniędzy, był zagrożony karą także w miejscu jego popełnienia.

Co istotne, na podstawie niemieckiego kodeksu karnego, za przestępstwo prania brudnych pieniędzy może być skazana jedynie osoba fizyczna, jednakże osoby prawne mogą odpowiadać za przestępstwa popełnione przez ich członków na mocy odrębnych ustaw¹⁸.

4. Holenderski kodeks karny

Przepisy dotyczące prania brudnych pieniędzy w Holandii pojawiły się w po raz pierwszy wraz z nowelizacją kodeksu karnego (*Wetboek van Strafrecht*) dnia 14 grudnia 2001 r. Holenderski kodeks karny¹⁹ rozróżnia kilka typów prania pieniędzy.

Pierwszym typem jest umyślne pranie pieniędzy (art. 420 bis holenderskiego kodeksu karnego). Artykuł ten definiuje pranie pieniędzy jako ukrywanie pochodzenia przedmiotów lub uzyskiwanie, posiadanie, przekazywanie lub używanie obiektów, gdy ktoś wie, że przedmiot pochodzi z przestępstwa. Zgodnie z ust. 2 tego artykułu, za przedmiot uważa się wszelkie przedmioty i prawa majątkowe²⁰. Za przestępstwo z art. 420 bis ustawa przewiduje karę pozbawienia wolności do lat 6 lub grzywnę piątej kategorii. Kolejny typ wskazany jest w art. 420 ter ust. 1 holenderskiego kodeksu karnego, który określa

¹⁷ K. Kühn, *Strafgesetzbuch mit Erläuterungen*, wyd. 24, München 2001, s. 977.

¹⁸ <https://iclg.com/practice-areas/anti-money-laundering-laws-and-regulations/germany> [data dostępu: 11.10.2020].

¹⁹ *Wetboek van Strafrecht*, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2020-07-25> [data dostępu: 11.10.2020].

²⁰ Autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański.

pranie pieniędzy jako czynność wykonywaną w sposób powtarzalny. Ustawa przewiduje w takim przypadku karę pozbawienia wolności do lat 8 lub grzywnę piątej kategorii. W tym samym przepisie, w ust. 2, zawarty jest kolejny typ prania pieniędzy, a mianowicie pranie pieniędzy podczas wykonywania zawodu lub działalności gospodarczej. Za to przestępstwo ustawa również przewiduje karę pozbawienia wolności do lat 6 lub grzywnę piątej kategorii. W art. 420 quater holenderskiego kodeksu karnego wskazane jest zawinione pranie pieniędzy. Zgodnie z tym przepisem, osoba, która może podejrzewać, że dany przedmiot pochodzi z przestępstwa i ukrywa pochodzenie przedmiotów lub uzyskiwanie, posiadanie, przekazywanie lub używanie obiektów, podlega karze pozbawienia wolności do lat 2 lub grzywnie piątej kategorii.

Zgodnie z omówionymi przepisami, przedmiot, który podlega „praniu” musi pochodzić z przestępstwa. Nie jest jednak wymagane, aby pochodził w całości z czynu niedozwolonego, zgodnie bowiem z holenderskim orzecnictwem przedmiot, który jest finansowany częściowo z pieniędzy pochodzących z przestępstwa, a częściowo z legalnych pieniędzy, uważany jest za pochodzący z przestępstwa. Przestępstwami źródłowymi mogą być wszystkie przestępstwa polegające na nabyciu przedmiotu, w tym oszustwa podatkowe. Na podstawie holenderskiego kodeksu karnego, za przestępstwo prania brudnych pieniędzy może być skazana osoba fizyczna, jednakże osoba prawna również ponosi odpowiedzialność za przestępstwo prania pieniędzy popełnione przez jej członków²¹.

5. Francuski kodeks karny

We Francji uregulowania dotyczące przestępstwa prania brudnych pieniędzy znajdują się przede wszystkim w artykule 324-1 kodeksu karnego (Code pénal)²². Specjalne formy tego przestępstwa można także znaleźć w kodeksie celnym (Code des douanes) oraz kodeksie monetarnym i finansowym.

Zgodnie z artykułem 324-1 francuskiego kodeksu karnego, pranie pieniędzy zostało zdefiniowane jako przestępstwo, które polega na ułatwianiu, w jakikolwiek sposób, fałszywego stwierdzenia legalnego pochodzenia mienia lub dochodów sprawcy przestępstwa lub przestępstwo, które przyniosło sprawcy jakiegokolwiek bezpośrednio lub pośrednio korzyści. Pranie pieniędzy obejmuje

---

²¹ E. W. Kruisbergen, M. R. J. Soudijn, *Wat is witwassen eigenlijk? Introductie tot theorie en praktijk*, „Misdadigheid, Witwassen en Ontnemen” 2015, Jv, nr 1, s. 10.

²² https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719 [data dostępu: 12.10.2020].

również pomoc w plasowaniu, ukrywaniu lub przekształcaniu bezpośrednich lub pośrednich dochodów z przestępstwa lub wykroczenia.

Przestępstwo to we Francji zagrożone jest karą 5 lat pozbawienia wolności i grzywną w wysokości 375 000 euro. Zgodnie z artykułem 324-2 francuskiego kodeksu karnego, w przypadku, gdy przestępstwo było popełniane regularnie lub przy wykorzystaniu obiektów służących do wykonywania działalności zawodowej, lub zostało popełnione w ramach działalności zorganizowanej, jest zagrożone karą 10 lat pozbawienia wolności i karą grzywny w wysokości 750 000 euro. W przypadku, gdy za przestępstwo źródłowe grozi kara wyższa niż kara za pranie pieniędzy, a oskarżony wiedział o przestępstwie źródłowym, do przestępstwa prania pieniędzy stosuje się karę związaną z przestępstwem źródłowym – a więc karę wyższą, dlatego też w niektórych przypadkach karą maksymalną za przestępstwo prania pieniędzy jest nie 5 lub 10 lat, lecz przykładowo dożywocie²³.

Według poglądów doktryny, przestępstwo prania pieniędzy we Francji jest przestępstwem ogólnym i odrębnym. Nie wymaga uprzedniej skargi od organu administracji podatkowej, bowiem wystarczy, że zostały spełnione przesłanki wynikające z przepisu. Organy ścigania muszą ponadto wykazać, że oskarżony wiedział o nielegalnym pochodzeniu mienia, natomiast nie jest konieczne, by oskarżony miał wiedzę o konkretnym przestępstwie źródłowym. Przestępstwo prania brudnych pieniędzy może zostać we Francji popełnione zarówno przez osobę fizyczną jak i osobę prawną²⁴.

6. Włoski kodeks karny

Przestępstwo prania brudnych pieniędzy w ustawodawstwie włoskim uregulowane jest w art. 648 bis kodeksu karnego (Codice Penale). Przepis ten został wprowadzony dnia 21 marca 1978 roku.

Według przytoczonego artykułu, każdy, kto umyślnie zastępuje lub przekazuje pieniądze, towary lub inne korzyści pochodzące z przestępstwa, lub dokonuje innych operacji w związku z nimi, w celu utrudnienia identyfikacji ich pochodzenia przestępczego, podlega karze pozbawienia wolności od 4 do 12 lat i grzywnie w wysokości od 5000 do 25 000 euro. Kara ulega podwyższeniu, gdy przestępstwo zostało popełnione podczas wykonywania działalności zawodowej. Kara ulega

---

²³ B. Pereira, *Blanchiment, soupçon et sécurité financière*, „Revue Internationale de Droit Économique” 2011, t. 25(1), s. 60. <https://doi.org/10.3917/ride.251.0043>.

²⁴ A. Castro Moreno, *Les dernières évolutions du délit de blanchiment : l'ante-blanchiment : Délit fiscal, blanchiment d'argent et régularisation fiscale*, „Archives de Politique Criminelle” 2017, nr 39(1), s. 131.

obniżeniu, jeżeli pieniądze, towary lub inne korzyści pochodzą z przestępstwa, za które wymierzono karę pozbawienia wolności na mniej niż 5 lat²⁵.

Przedmiotowe uregulowanie oprócz mienia chroni inne aktywa prawne, takie jak wymiar sprawiedliwości, porządek publiczny, porządek gospodarczy i finansowy. Przestępstwo to może zostać popełnione wyłącznie umyślnie, wobec czego nawet osoba, która nie brała udziału w przestępstwie źródłowym, ale porozumiała się ze sprawcą przestępstwa i dokonała czynności zmierzających do utrudnienia identyfikacji pochodzenia składnika majątku, wypełnia znamiona przestępstwa prania pieniędzy.

Warunkiem koniecznym przestępstwa prania pieniędzy jest wcześniejsze popełnienie innego czynu zabronionego, którego stwierdzenie prawomocnym wyrokiem nie jest wymagane. Warunek ten jest istotny ze względu na fakt, iż przedmiot postępowania musi pochodzić z nielegalnego źródła, a więc z innego przestępstwa²⁶.

Przestępstwo prania pieniędzy obejmuje prowadzenie działań, których celem jest nie tylko ostateczne zapobieżenie, ale także utrudnienie ustalenia pochodzenia pieniędzy, towarów i innych korzyści²⁷.

Za przestępstwo prania pieniędzy we Włoszech może ponosić odpowiedzialność osoba fizyczna, natomiast osoby prawne z tytułu przestępstwa ponoszą odpowiedzialność „administracyjną”²⁸.

7. Hiszpański kodeks karny

W hiszpańskim porządku prawnym przestępstwo prania brudnych pieniędzy zostało scharakteryzowane w art. 301 kodeksu karnego (Código Penal)²⁹. Artykuł ten wskazuje, że kto nabywa, posiada, wykorzystuje, przekształca lub przekazuje aktywa, wiedząc, że mają one źródło w działalności przestępczej, popełnionej przez niego lub osobę trzecią, lub dokonuje jakiegokolwiek innej czynności w celu ukrycia ich nielegalnego pochodzenia lub aby pomóc osobie trzeciej, która uczestniczyła w przestępstwie lub w celu uniknięcia skutków

---

²⁵ Dispositivo dell'art. 648 bis Codice penale, <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-xiii/capo-ii/art648bis.html> [data dostępu: 11.10.2020].

²⁶ Ibidem.

²⁷ Kasacja karna, sekcja II, wyrok nr 29611 z 13 lipca 2016 r., Kasacja karna, sekcja II, wyrok nr 29611 z 13 lipca 2016 r.

²⁸ Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 lipca 2012 r. C-79/11, Opublikowano: ZOT-SiS 2012/7/I-448.

²⁹ <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/11/23/10/con>, Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal. [data dostępu: 11.10.2020].

prawnych swoich czynów, zostanie ukarany karą pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 6 lat i grzywną w wysokości trzykrotności wartości towaru.

Oprócz kary przewidzianej we wskazanym w poprzednim akapicie fragmencie, art. 301 hiszpańskiego kodeksu karnego przewiduje także dodatkowe rodzaje ukarania sprawcy. W przypadku popełnienia przestępstwa, sędziowie, biorąc pod uwagę osobiste uwarunkowania sprawcy, mogą również nałożyć na niego karę szczególnego zakazu wykonywania zawodu lub działalności gospodarczej na okres od roku do lat 3 i ustalić sposób tymczasowego lub trwałego zamknięcia przedsiębiorstwa. Jeśli zamknięcie jest tymczasowe, okres ten nie może przekroczyć lat 5.

Cytowany przepis wskazuje także, iż kara będzie nakładana w górnej połowie, jeżeli przedmiot „prania” pochodzi z przestępstw związanych z handlem narkotykami oraz innymi z rozdziałów V, VI, VII, VIII, IX i X tytułu XIX lub z któregośkolwiek z przestępstw wymienionych w rozdziale I tytułu XVI hiszpańskiego kodeksu karnego.

W ustępie 2 cytowanego przepisu zostało wskazane, iż te same kary grożą osobom, które zataiły prawdziwy charakter lub pochodzenie, przeznaczenia lub prawa do towarów lub mienia, wiedząc, że pochodzą one z przestępstwa.

Ponadto, jeżeli do faktów doszło z rażącego niedbalstwa, grozi kara pozbawienia wolności od 6 miesięcy do 2 lat i trzykrotna grzywna.

Winni będzie jednakowo ukarani, nawet jeżeli przestępstwo, z którego pochodzi mienie lub czyny ukarane w poprzednich działach, zostały popełnione w całości lub w części za granicą.

Odpowiedzialność za pranie brudnych pieniędzy, według prawodawstwa Hiszpanii, ponosić może zarówno osoba fizyczna, jak i osoba prawna. W Hiszpanii osoby prawne mogą podlegać odpowiedzialności karnej, jeśli zostało popełnione przestępstwo, które przynosi korzyści bezpośrednio lub pośrednio firmie, przez jej przedstawicieli, osoby upoważnione do podejmowania decyzji w jej imieniu lub osoby posiadające uprawnienia kontrolne, lub przez innych członków spółki (art. 31 CC)³⁰.

8. Australijski kodeks karny

W Australijskim ustawodawstwie pranie brudnych pieniędzy uregulowane jest szeroko w części 10.2 kodeksu karnego (Criminal Code)³¹ i obejmuje znacznie szerszy zakres niż ukrywanie dochodów z przestępstwa.

---

³⁰ A. F. Steinko, *Financial Channels of Money Laundering in Spain*, „The British Journal of Criminology” 2012, vol. 52, issue 5, s. 908.

³¹ Criminal Code Act 1995, <https://www.legislation.gov.au/Details/C2020C00245> [data dostępu: 11.10.2020].

Zgodnie z definicją zawartą w australijskim kodeksie karnym, pieniądze lub inny majątek stanowią narzędzie przestępstwa, jeżeli są używane do popełnienia przestępstwa przeciwko prawu Wspólnoty, państwa, terytorium lub obcego państwa lub służą do jego ułatwienia.

Artykuły od 400.3 do 400.8 australijskiego kodeksu karnego regulują kwestię, kiedy dana osoba ma do czynienia z pieniędzmi lub mieniem stanowiącym dochód z przestępstwa lub mającym stać się narzędziem przestępstwa. Przestępstwa wymienione w tych artykułach są podobne, jednakże dotyczą pieniędzy lub mienia o zróżnicowanych wartościach. Co istotne, kary przewidziane w artykułach od 400.3 do 400.8 zależne są od tego, czy sprawcy została udowodniona wina umyślna, wina nieumyślna czy też niedbalstwo. W przypadku osób fizycznych, maksymalna kara za przestępstwo prania pieniędzy to kara 25 lat pozbawienia wolności i grzywna w wysokości 315 000 dolarów australijskich za wykorzystanie dochodów pochodzących z przestępstwa o wartości 1 000 000 dolarów australijskich lub więcej. W przypadku osób prawnych maksymalna kara za to samo przestępstwo wynosi 1 575 000 dolarów australijskich grzywny.

Artykuł 400.9 australijskiego kodeksu karnego dotyczy natomiast postępowania z pieniędzmi lub mieniem, co do których istnieje uzasadnione podejrzenie, że stanowią dochód z przestępstwa. W odróżnieniu od przepisów poprzedzających, skazanie na podstawie art. 400.9 australijskiego kodeksu karnego nie zależy od stopnia winy sprawcy lub też jego intencji co do przeznaczenia pieniędzy.

Charakterystycznym sformułowaniem w australijskim kodeksie karnym, dotyczącym prania pieniędzy, jest wskazanie, że „osoba ma do czynienia z pieniędzmi lub mieniem”. Określenie to zostało wyjaśnione w art. 400.2 australijskiego kodeksu karnego, zgodnie z którym dana osoba ma do czynienia z pieniędzmi lub innym mieniem, jeśli przyjmuje, posiada, ukrywa lub zbywa pieniądze lub inny majątek, importuje pieniądze lub inny majątek do Australii, eksportuje pieniądze lub inny majątek z Australii, bierze udział w transakcjach bankowych dotyczących pieniędzy lub innego mienia³².

Za przestępstwo prania brudnych pieniędzy, według australijskiego kodeksu karnego, odpowiadają zarówno osoby fizyczne, jak i osoby prawne.

---

³² B. Unger, E. Madalina, *The Scale and Impacts of Money Laundering*, Nordhampton, MA, USA 2007, s. 61.

9. Podsumowanie

Regulacje dotyczące przestępstwa prania brudnych pieniędzy możemy odnaleźć w prawodawstwie międzynarodowym, europejskim, a także krajowym. Każdy spośród omówionych w artykule krajów posiada mniej lub bardziej restrykcyjne uregulowania, mające na celu ukaranie sprawców przestępstwa prania brudnych pieniędzy. Należy zwrócić uwagę, iż pomimo różnic w sformułowaniu przepisów, regulacje we wszystkich krajach posiadają wspólne lub podobne znamiona przestępstwa. Dotyczy to przede wszystkim spenalizowania czynności polegającej na, ogólnie rzecz biorąc, ukrywaniu przedmiotu z przestępstwa, zatajaniu jego przestępczego pochodzenia oraz posiadaniu lub używaniu tych przedmiotów.

Podmiotem przestępstwa w krajach omawianych w artykule są przede wszystkim osoby fizyczne, natomiast kodeksy karne Hiszpanii, Australii, Holandii i Francji przewidują także możliwość pociągnięcia do odpowiedzialności karnej osób prawnych.

We wszystkich regulacjach przytoczonych w artykule przedmiotem przestępstwa – dobrem chronionym, jest prawidłowy obrót gospodarczy.

Odnosząc się do kar przewidywanych za popełnienie przestępstwa prania pieniędzy, należy dojść do wniosku, iż krajem o najbardziej łagodnych środkach represyjnych są Niemcy (kara pozbawienia wolności od 3 miesięcy do 5 lat). Krajem, w którym obowiązują najsurowsze kary za to przestępstwo jest natomiast Australia (25 lat pozbawienia wolności i grzywna w wysokości 315 000 dolarów australijskich).

Podsumowanie

Opracowanie zawarte w niniejszej monografii stanowi przekrój przez badania prawno-porównawcze kilku wybranych typów czynów zabronionych w różnych systemach prawa karnego – germańskim, romańskim i anglosaskim. Analizie zostały poddane następujące przestępstwa: handel ludźmi, zabójstwo, przerwanie ciąży, spowodowanie uszczerbku na zdrowiu, nieudzielenie pomocy, stalking, dyskryminacja na tle wyznaniowym, obraza uczuć religijnych, bigamia, uprowadzenie małoletniego, kradzież, oszustwo, nadużycie zaufania, łapownictwo gospodarcze i pranie brudnych pieniędzy w Polsce, Hiszpanii, Włoszech, Francji, Królestwie Niderlandów, Niemczech i Australii.

Rozwiązania wprowadzone przez zagranicznych ustawodawców zostały porównane do polskiego kodeksu karnego. Zwrócono uwagę między innymi na różnicę w konstruowaniu przepisów prawnych – kazuistyczne bądź też ogólne, na istnienie typów kwalifikowanych, na wymiar sankcji, a także jej rodzaje, na realizowanie celów prawa karnego. Wreszcie podjęto próbę oceny, czy dane rozwiązanie spełnia najważniejszą z przeznaczonych mu funkcji – czy odpowiednio realizuje cel ochrony dobra prawnie chronionego.

Każdy z rozdziałów monografii zawiera własne krótkie podsumowania, co powoduje, że nie ma obecnie potrzeby szczegółowego zestawiania wszystkich odnalezionych różnic i podobieństw między prezentowanymi rozwiązaniami. Można jednak zauważyć kilka ich podstawowych cech.

Po pierwsze – stwierdzono pewną standaryzację rozwiązań. W zakresie podstawowych – najważniejszych – typów czynów zabronionych da się dostrzec, że bardzo podobny jest zakres kryminalizacji, w tym sensie, że wszędzie występują wspomniane typy czynów zabronionych. Ponadto zasadniczo podobny jest kształt zabronionego zachowania. Oczywiście widoczne są pewne różnice w kształcie zabronionego zachowania, niemniej jednak nie są one na tyle duże, by którekolwiek z rozwiązań znacząco odróżniało się w tym zakresie od pozostałych. Istnieją poważne różnice pod względem kar. Jednak nie są one wynikiem różnic w określeniu danego typu czynu zabronionego, a raczej

wynikają z różnych systemów sankcji poszczególnych państw. Uprawnia to do wniosku, że w zakresie najważniejszych typów części ogólnej badane systemy operują rozwiązaniami zbliżonymi. Zatem w zakresie ochrony powszechnie akceptowanych dóbr prawnych istnieje w różnych systemach pewien konsensus co do tego, jakie zachowania należy penalizować.

Możliwe jest operowanie różnymi metodami typizacji. Są one charakterystyczne dla poszczególnych rodzin prawa karnego. Rzeczywiście da się zauważyć, że w prawie polskim, niemieckim i niderlandzkim uregulowania są mniej kazuistyczne niż w prawie włoskim, hiszpańskim i francuskim, tym bardziej australijskim. Wynika to z oczywistej okoliczności – Polska, Niemcy i Niderlandy mają prawo karne należące do rodziny germańskiej, a więc oparte na dość ogólnym określeniu zakazanego zachowania. W ramach tej rodziny warto zauważyć znacznie mniejszą kazuistykę rozwiązań polskich niż niemieckich czy holenderskich. Wynika to z okoliczności, że polski k.k. z 1997 r. jest aktem normatywnym znacznie nowszym niż k.k. niemiecki i niderlandzki, a rozwój rodziny germańskiej zdaje się wskazywać na rosnące dążenie do unikania kazuistyki. Z kolei rozwiązania romańskie, a do tej rodziny należy prawo francuskie, włoskie i hiszpańskie, cechuje znaczna kazuistyka, która powoduje poważne rozbudowanie przepisów typizujących w części szczególnej. Nie inaczej jest w prawie anglosaskim, reprezentowanym w niniejszej monografii przez prawo australijskie.

Podkreślić trzeba, że niniejsza monografia nie pretenduje do szczegółowego przeanalizowania poszczególnych regulacji. Jej celem jest uchwycenie podstawowych cech konkretnych rozwiązań. Dlatego zresztą, prezentując dane rozstrzygnięcia, nie sięgano szczegółowo do ustaleń doktryny i orzecznictwa, ograniczając się do podstawowych przepisów. Chodziło bowiem nie o szczegółową analizę podstaw odpowiedzialności, a raczej o ukazanie podstawowych cech typizacji danego typu. Mamy nadzieję, że cel ten został przynajmniej w pewnym zakresie zrealizowany.

Bibliografia

Literatura

- Antkowiak A., *Polityka karna w zakresie orzekania kary grzywny, Nowa kodyfikacja prawa karnego*, t. 31, AUWr No 3591, Wrocław 2014.
- Bielski M., *Oszustwo szkodowe i bezszkodowe jako dwie odmiany przestępstwa oszustwa*, Nowa Kodyfikacja Prawa Karnego, t. 43, Wrocław 2017.
- Bucińska J., *Ochrona instytucji małżeństwa na płaszczyźnie międzynarodowej*, Warszawa 2018.
- Budyn-Kulik M., *Znieważenie uczuć religijnych – analiza dogmatyczna i praktyka ścigania*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2014, nr 19.
- Castro Moreno A., *Les dernières évolutions du délit de blanchiment: l'ante-blanchiment: Délit fiscal, blanchiment d'argent et régularisation fiscale*, „Archives de Politique Criminelle” 2017, nr 39(1), s. 131.
- Charko D., *Bigamia w polskim prawie karnym*, „Studia Elckie” 2012, nr 14.
- Chlebowska A., Nalewajko P., *Stalking – zarys problemu oraz analiza rozwiązań ustawodawcy niemieckiego, austriackiego i polskiego*, „Prokurator” 2010, nr 4.
- Coleman P., *Obscenity, Blasphemy, Sediton: The Rise and Fall of Literary Censorship in Australia*, Sydney 2000, s. 66.
- Colina Oquendo P., *Komentarz do art. 525, [w:] Código Penal Comentado y con Jurisprudencia*, Madrid 2009, s. 1383.
- Czermak G., Hilgendorf E., *Religions- und Weltanschauungsrecht: Eine Einführung*, Berlin 2018, s. 278.
- Daszkiewicz K., *Korupcja w świetle przepisów kodeksu karnego z 6 czerwca 1997 r., [w:] Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze*, z. 15, Warszawa 1998.
- Drapała K., Buczkowski K., *Porwania rodzicielskie. Analiza umorzeń i odmów wszczęcia postępowania w sprawach o przestępstwo z art. 211 k.k.*, „Prawo w Działaniu” 2014.
- Drozd A., *Rozporządzenie mieniem jako znamię oszustwa sądowego. Uwagi na tle wyroku Sądu Najwyższego z 29 sierpnia 2012 r. (V KK 419/11)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2014, R. 19, z. 2.
- Dubisz S. (red.), *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. 1, s. 746.

- Dunaj B. (red.), *Słownik współczesnego języka polskiego*, t. 1, Warszawa 2001, s. 637.
- Eichstaedt K., *Idealny zbieg przestępstw z art. 286 § 1 k.k. i z art. 76 § 1 k.k.s.*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 7–8.
- Falski J., *Dyskryminacja ze względu na religię w miejscu pracy w kodeksie orzecznictwa TS UE*, „Przegląd Sejmowy” 2019, nr 2(151), s. 53–72; <https://doi.org/10.31268/PS.2019.24>.
- Feigen P., *Die Beweislastumkehr in Strafrecht*, Herdecke 1998, s. 142.
- Filar M., *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, [w:] *Nowa kodyfikacja karna. Kodeks karny. Krótkie komentarze*, nr 18, Warszawa 1998, s. 97–98.
- Gardocka T., *Prawo aborcyjne po wyroku TK*, dostępny w Legalis [dostęp: 12.12.2020 r.].
- González Uriel D., *La religión y su juridificación (Especial consideración de la colisión entre la libertad religiosa y la libertad de expresión)*, „Boletín del Ministerio de Justicia” 2018, 2/209/LXXII, s. 12.
- Góral R., *Kodeks karny. Praktyczny komentarz z orzecznictwem*, Warszawa 2005, s. 310.
- Górniok O. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2004.
- Górniok O., *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Gdańsk 2005, s. 199.
- Grzemiński J., Krześ A., *Uwagi praktyczne dotyczące przestępstw z art. 296 k.k. popełnionych przez osoby kierujące podmiotami gospodarczymi*, „Przegląd Bezpieczeństwa Wewnętrznego” 2009, nr 1.
- Grześkowiak A. (red.), *Komentarz do kodeksu karnego*, Warszawa 2021.
- Grześkowiak A. (red.), *Kodeks karny, Komentarz*, Toruń–Lublin 2020.
- Grześkowiak A. (red.), *Prawo karne*, Warszawa 2007, s. 302.
- Grzywacz J., *Pranie pieniędzy. Metody, raje podatkowe, zwalczanie*, Warszawa 2011, s. 111.
- Herzog A., *Komentarz do art. 189a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. A. Stefański, Warszawa 2020.
- Horoszowski P., *Kryminologia*, Warszawa 1965.
- Janssen E., *Limits to expression on religion in France*, „Agama & Religiositas di Eropa, Journal of European Studies” 2009, vol. V, nr 1, s. 22.
- Janyga W., *Przestępstwo obrazy uczuć religijnych w polskim prawie karnym w świetle współczesnego pojmowania wolności sumienia i wyznania*, Warszawa 2010, s. 175 i n.
- Jasiński W., Zakrzewski R., *Zwalczanie prania brudnych pieniędzy*, „Bank i Kredyt” 1994, nr 12, s. 54–55.
- Karnat J., *Komentarz do art. 152*, [w:] M. Banaś-Grabek (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Art. 148–251. Komentarz*, Warszawa 2020.
- Kmąk M., *Nakłanianie lub udzielanie pomocy do przerwania ciąży z naruszeniem przepisów ustawy*, „Prokuratura i Prawo” 2018, nr 2.
- Konarska-Wrzošek V., *Uprowadzenie lub zatrzymanie osoby małoletniej lub nieporadnej*, [w:] *System prawa karnego, Przestępstwa przeciwko dobrom indywidualnym*, t. 10, Warszawa 2012.
- Kühl K., *Strafgesetzbuch mit Erläuterungen*, wyd. 24, München 2001, s. 977.
- Kulesza J., *Przestępstwo nieudzielenia pomocy w niebezpieczeństwie (art.162 k.k.)*, „Czasopismo Prawa Karnego i Nauk Penalnych” 2008, R. XII, z. 2.

- Kulik A., *Występowanie zjawiska stalkingu na świecie*, <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/557229.pdf> [dostęp: 15.12.2020 r.].
- Kulik M., *Stalking w wybranych państwach europejskich systemu kontynentalnego*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018.
- Kulik M., *Formy działalności przestępczej, polegającej na przemyśle i nielegalnym handlu: bronią, amunicją i materiałami wybuchowymi oraz radioaktywnymi, samochodami, maszynami budowlanymi, sprzętem rolniczym, dziełami sztuki, towarami podrabianymi, narkotykami, odpadami środowiskowymi, wyrobami tytoniowymi, wyrobami spirytusowymi, paliwami, złomem, metalami rzadkimi i kolorowymi, handlu ludźmi, operacjach związanych z cyberprzestępczością*, Opracowanie wykładu ze szkolenia pt. „Zorganizowana przestępczość transgraniczna” z projektu „Szkolenie kadr wymiaru sprawiedliwości i prokuratury w zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości transgranicznej i zorganizowanej”, projekt realizowany w ramach funduszy norweskich na lata 2009–2014.
- Kruczoń E., *Przestępstwo obrazy uczuć religijnych*, „Prokuratura i Prawo” 2011, nr 2.
- Kruisbergen E. W., Soudijn M. R. J., *Wat is witwassen eigenlijk? Introductie tot theorie en praktijk*, „Misdaadgeld, Witwassen en Ontnemen” 2015, Jv, nr 1, s. 10.
- Liñán García A., *La protección del factor religioso en el nuevo Código Penal español*, „Revista Española de Derecho Canónico” 2001, vol. 58, s. 827.
- Makarewicz J., *Komentarz do art. 211 k.k.*, [w:] *Kodeks karny z komentarzem*, wyd. 3, Lwów 1932.
- Makarska M., *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania w kodeksie karnym z 1997 r.*, Lublin 2005, s. 170.
- Mania G., Szafrąńska M., *Ochrona przed stalkingiem w prawie polskim*, „Przegląd Naukowo-Metodyczny. Edukacja dla Bezpieczeństwa” 2011, nr 3, 85–97.
- Marek A., *Prawo karne*, C. H. Beck, Warszawa 2011, s. 526.
- Marek A., *Komentarz do art. 286 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2010.
- Melezini M. (red.), *Kary i inne środki reakcji prawnokarnej. System Prawa Karnego*, t. 6, Białystok 2016.
- Michalska-Warias A., Nazar-Gutowska K., *Prawnokarne aspekty nękania w polskim prawie karnym*, „Studia Iuridica Lublinensia” 2010, t. 14, Lublin.
- Mielnik Z., *Przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu w ujęciu nowego kodeksu karnego*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1997, R. 59, z. 4.
- Mozgawa M., *Analiza ustawowych znamion przestępstwa uporczywego nękania*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018.
- Mozgawa M., Kulik M., Szczekala A., *Przestępstwo uprowadzenia lub zatrzymania małoletniego lub osoby nieporadnej – art. 211 k.k. (ze szczególnym uwzględnieniem tzw. uprowadzeń rodzicielskich)*, „Prawo w Działaniu. Sprawy Karne” 2013, nr 16.
- Nazar K., *Prawnokarna ocena nękania przed wejściem w życie art. 190a § 1 i 3 k.k.*, [w:] *Stalking*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2018.
- Nowak T., *Analiza zjawiska handlu ludźmi w Polsce, Europie i świecie, ze szczególnym uwzględnieniem Polski jako kraju pochodzenia ofiar, kraju tranzytowego i docelowego. Regulacje prawa krajowego i międzynarodowego, będące podstawą ścigania*,

- Opracowanie wykładu ze szkolenia pt. „Handel ludźmi” z projektu „Szkolenie kadr wymiaru sprawiedliwości i prokuratury w zakresie zwalczania i zapobiegania przestępczości transgranicznej i zorganizowanej”, projekt realizowany w ramach funduszy norweskich na lata 2009–2014.
- Oczkowski T., *Komentarz do art. 286 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Komentarz*, red. R. Stefański, Warszawa 2016.
- Pawłowski M., *Międzynarodowe standardy ścigania handlu ludźmi i ochrony jego ofiar*, Warszawa 2014.
- Pereira B., *Blanchiment, soupçon et sécurité financière*, „Revue Internationale de Droit Économique” 2011, t. 25(1), s. 6.
- Piórkowska-Flieger J., *Przestępstwa przeciwko wolności sumienia i wyznania*, [w:] T. Bojarski (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 370.
- Pływaczewski E., Guzik-Makaruk E., Filipkowski W., *Zakres kryminalizacji procederu prania pieniędzy w ujęciu prawnoporównawczym*, [w:] *Wybrane aspekty nowelizacji prawa karnego. Zagadnienia penalizacji prania pieniędzy w świetle projektowanej nowelizacji. Kognicja sądów w sprawach wpadkowych w postępowaniu karnym*, Warszawa 2015, s. 49.
- Pływaczewski E., Sakowicz A., *Komentarz do art. 253 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316*, t. 2, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.
- Pobocho J., *Aspekty psychiatryczne, psychologiczne i prawne stanu silnego wzburzenia emocjonalnego*, „Palestra” 1993, nr 7–8.
- Pysiak J., *Ludwik Świąty: portret hagiograficzny idealnego władcy*, „Kwartalnik Historyczny” 1996, R. 103, s. 17.
- Robertson D., *A dictionary of Human Rights*, London 1997.
- Siwik Z., *Przestępstwa przeciwko rodzinie i opiece*, [w:] *Kodeks Karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2012.
- Sokołowska-Walewska M. J., *Definicja handlu ludźmi na tle prawa międzynarodowego*, „Prokuratura i Prawo” 2012, nr 5.
- Stefański R. A. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, wyd. 5, Warszawa 2020.
- Steinko A. F., *Financial Channels of Money Laundering in Spain*, „The British Journal of Criminology” 2012, vol. 52, issue 5, s. 908.
- Szymczak M. (red.), *Słownik języka polskiego*, Warszawa 1978.
- Temperman J., Kotlay A., *Blasphemy and Freedom of Expression: Comparative, Theoretical and Historical Reflections after the Charlie Hebdo Massacre*, Cambridge 2017.
- Unger B., Madalina E., *The Scale and Impacts of Money Laundering*, USA 2007, s. 61.
- Warchałowski K., *Prawnokarna ochrona wolności religijnej w Polsce w latach 1932–1997*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2002, t. 4.
- Warylewski J. (red.), *Komentarz do wybranych przepisów kodeksu karnego*, C. H. Beck, wyd. 1, Warszawa 2012.
- Wąsek A., *Przestępstwa przeciwko przekonaniom religijnym de lege lata i de lege ferenda*, „Państwo i Prawo” 1995, nr 7, s. 39.

- Wąsek A., Zawłocki R., *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 117–221*, t. 1, wyd. 4, Warszawa 2010.
- Wegend E., Zieluńska E., *Dopuszczalność przerywania ciąży w świetle orzeczenia niemieckiego Trybunału Konstytucyjnego*, „Państwo i Prawo” 1993, nr 3.
- Wieczorek L., *Die Auswirkungen und Möglichkeiten zur Bekämpfung von Geldwäsche: Folgen und Bekämpfung der Inkriminierung illegal erworbenen Geldes in den legalen Wirtschaftskreislauf*, Saarbrücken 2011, dostępne w: „Bezpieczny Bank” 2013, nr 2–3, s. 168.
- Wiśniewski M., *Handel ludźmi – statystyka*, [w:] *Handel ludźmi w Polsce. Materiały do raportu*, Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji, Warszawa 2007.
- Woźniakowska-Fajst D., *Prawne możliwości walki ze zjawiskiem stalkingu – czy w prawie polskim potrzebna jest penalizacja prześladowania?*, „Archiwum Kryminologii” 2009, t. 31.
- Zawłocki R., *Komentarz do art. 296a k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316*, t. 2, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.
- Zawłocki R., *Komentarz do art. 296 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316*, t. 2, red. A. Wąsek, R. Zawłocki, Warszawa 2010.
- Zawłocki R., *Komentarz do art. 296 k.k.*, [w:] *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz do artykułów 222–316*, t. 2, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2017.
- Zawłocki R. (red.), *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, Warszawa 2011, t. 9.
- Zawłocki R. (red.), *System Prawa Karnego*, t. 9: *Przestępstwa przeciwko mieniu i gospodarcze*, Warszawa 2015.
- Zieluńska E., *Dopuszczalność przerywania ciąży w orzecznictwie sądów konstytucyjnych*, „Państwo i Prawo” 1988, nr 3.
- Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2008.
- Zoll A. (red.), *Kodeks karny. Część szczególna. Komentarz*, t. 3, Zakamycze 2006.
- Żukowska M., *Kryminalizacja obrazy uczyć religijnych w Polskim Prawie Karnym*, „Zeszyty Prawnicze” 2016, t. 16, nr 1.

Wykaz aktów prawnych

- Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483 ze zm. art. 32 ust. 2.
- Konstytucja Niemiec, tłum. Bogusław Banaszak, Agnieszka Malicka, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2008.
- Powszechna Deklaracja Praw Człowieka z 10 grudnia 1948 r.
- Konwencja dotycząca cywilnych aspektów uprowadzenia dziecka za granicę, sporządzona w Hadze dnia 25 października 1980 r. (Dz.U. z 1995 r. Nr 108, poz. 528 ze zm.).
- Konwencja Rady Europy o zapobieganiu i zwalczaniu przemocy wobec kobiet i przemocy domowej, sporządzona w Stambule dnia 11 maja 2011 r., Dz.U. 2015 poz. 961.
- Konwencja o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności (Dz.U. 1993 nr 61 poz. 284).
- Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (Dz.U. 1977 nr 38 poz. 167).

- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. kodeks karny (Dz.U. z 2020 r. poz. 1444, 1517).
- Ustawa z dnia 22 lipca 1992 r., Code Pénal (autorem tłumaczenia jest Karolina Więcek).
- Ustawa z dnia 23 listopada 1995 r. Código Penal (autorem tłumaczenia jest Justyna Oleszczuk).
- Ustawa z dnia 15 maja 1871 r. Strafgesetzbuch (BGBl. I S. 3322) (autorem tłumaczenia jest Julia Mucha).
- Ustawa z dnia 3 marca 1881 r. Wetboek van Strafrecht (Stb. 1881, 35) (autorem tłumaczenia jest Jakub Suchański).
- Dekret królewski z dnia 16 marca 1942 r., Codice Civile, N. 262 (autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska).
- Dekret królewski z dnia 19 października 1930 r., Codice Penale, N. 1398 (autorem tłumaczenia jest Natalia Czerwińska).
- Ustawa z dnia 12 listopada 1995 r., Australian Criminal Code Act (Compilation No. 134) (autorem tłumaczenia jest Piotr Pawelski).
- Ustawa 9 z 1899 r., Criminal Code Act 1899 of Queensland (autorem tłumaczenia jest Jakub Skowroński).
- Ustawa z dnia 12 października 1994 r. o ochronie obrotu gospodarczego i zmianie niektórych przepisów prawa karnego (Dz. U. Nr 126, poz. 615).
- Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy Dz.U. 1974 nr 24 poz. 141 art. 11 ind. 3.
- Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Dz.U. 1964 nr 9 poz. 59.
- Załącznik do Konstytucji Republiki Francuskiej, Konstytucja Francji, wyd. 2 uaktual., tłum. Wiesław Skrzydło, Wydawnictwo Sejmowe, Warszawa 2005.
- Uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu karnego, s. 187.
- Allgemeines Gleichbehandlungsgesetz vom 14.08.2006 (BGBl. I S. 1897).
- Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal.

Orzecnictwo

- Wyrok Trybunału Sprawiedliwości z dnia 12 lipca 2012 r. C-79/11. Opublikowano: ZOTSis 2012/7/I-448.
- Wyrok Trybunału Konstytucyjnego (K 1/20) z dnia 22.10.2020 r.
- Wyrok SN z dnia 6 kwietnia 2004 r. (I CK 484/03), Orzecnictwo Sądu Najwyższego Izba Cywilna 2005/4/69 – dostępny na stronie internetowej www.prawo.money.pl. [dostęp: 14.12.2020 r.]
- Wyrok SN z 25.09.2012 r., sygn. IV KK 167/12.
- Wyrok SN z dnia 10.11.1973 r., sygn. IV KR 340/73.
- Wyrok SN z dnia 14.02.2013 r., sygn. III KK 196/12.
- Wyrok SN z 2 grudnia 2002 r. IV KKN 135/00.
- Post. SN z 11.02.2003 r. (V KK 112/02, OSNwSK 2003, Nr 1, poz. 302).
- Post. SN z 9.04.2001 r., II KKN 349/98, OSNKW 2001, Nr 7–8, poz. 53.
- Post. SN z 01.09.2010 r., sygn. IV KK 73/10.
- Uchw. SN z dnia 19.05.1999 r. (sygn. I KZP 17/99).

- Wyrok SA w Katowicach z dnia 27.10.2005 r., sygn. II AKa 88/05.
- Wyrok SA w Katowicach z dnia 12 października 2018 r., sygn. II AKa 353/18., dostęp LEX nr 2686663.
- Wyrok SA w Lublinie z dnia 7 kwietnia 2005 roku, sygn. akt: II AKa 75/05 Orzeczenie z dnia 7 czerwca 1994 r. (K. 17/93), [w:] T. Jasudowicz, s. 167–170.
- Wyrok SA w Krakowie z 8.07.2009 r., sygn. II AKa 98/09.
- Wyrok SA we Wrocławiu z dnia 24 lipca 2019 r. II AKa 1/19, dostęp LEX nr 2724249.
- Wyrok SA w Krakowie z dnia 28 października 2009 r. sygn. akt II Aka 184/2009.
- Wyrok Wyższego Sądu Krajowego w Jenie z dnia 3 maja 2002 r., Az. 1 Ss 80/02.
- Wyrok Sądu Krajowego w Augsburgu z dnia 7 października 2003 r., BGH 1 StR 274/03.

Inne źródła

- <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-17/63915,Nadzucie-zaufania-art-296.html> [dostęp: 4.02.2021r.].
- <https://www.infor.pl/prawo/kodeks-karny/odpowiedzialnosc-karna/685892,Umyslnosc-i-nieumyslnosc-czynu-art-9.html>. [dostęp: 18.12.2020 r.].
- https://www.antidiskriminierungsstelle.de/SharedDocs/downloads/DE/publikationen/Handbuch_Diskriminierungsschutz/Kapitel_2.pdf?__blob=publicationFile&v=5. [dostęp: 22.12.2020 r.].
- http://www.ptpa.org.pl/site/assets/files/1153/karta_narodow_zjednoczonych.pdf [dostęp: 7.01.2021 r.].
- http://oide.sejm.gov.pl/oide/images/files/dokumenty/traktaty/Traktat_amsterdamski_PL_19.pdf. [dostęp: 7.01.2021 r.].
- <https://sjp.pl/dyskryminacja> [dostęp: 18.12.2020 r.].
- <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-5/63489,Dyskryminacja-wyznaniowa-art-194.html> [dostęp: 28.11.2020 r.].
- [https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_\(penalty\)](https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_(penalty)) dostępny 12.02.2021 r. [dostęp: 28.11.2020 r.].
- [https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_\(penalty\)#The_Netherlands](https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_(penalty)#The_Netherlands), [dostęp: 1.01.2021 r.].
- <http://www.coupleseurope.eu/pl/germany/topics/8-Jakie-zasady-okre%C5%9Bla-prawo-w-kwestii-rejestrowanych-i-nierejestrowanych-zwi%C4%85zk%C3%B3w-partnerskich/>, [dostęp: 1.01.2021 r.].
- [https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_\(penalty\)#The_Netherlands](https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_(penalty)#The_Netherlands), [dostęp: 2.01.2021 r.].
- https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-7-2012-009015_PL.html [dostęp: 22.12.2020 r.].
- <https://statystyka.policja.pl/st/kodeks-karny/przestepstwa-przeciwko-5/63492,Obraz-uczuc-religijnych-art-196.html> [dostęp: 18.12.2020 r.].
- https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/index.html [dostęp: 6.12.2020 r.].
- <http://www.warylewski.com.pl/karne/karne/pasja.pdf> [dostęp: 18.12.2020 r.].
- <http://dutchcivillaw.com/legislation/indexconstitution.htm> [dostęp: 28.11.2020 r.].
- <https://geoconger.wordpress.com/2008/11/09/blasphemy-law-is-dropped-in-netherlands-cen-110908/> [dostęp: 6.12.2020 r.].

- <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-terzo/titolo-i/capo-ii/sezione-i/art724.html> [dostęp: 07.01.2021 r.].
- <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/11/23/10/con> [dostęp: 22.12.2020 r.].
- http://self.gutenberg.org/articles/Blasphemy_law [dostęp: 28.11.2020 r.].
- <https://www.lawreform.justice.nsw.gov.au/documents/publications/reports/report-74.pdf> [dostęp: 7.01.2021 r.].
- <http://www.giurcost.org/decisioni/1995/0440s-95.htm> [dostęp: 6.12.2020 r.].
- <https://www.brocardi.it/massimario/26283.html> [dostęp: 28.11.2020 r.].
- <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-iv/capo-i/art403.html?q=403+cp&area=codici> [dostęp: 28.11.2020 r.].
- <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-iv/capo-i/art404.html?q=404+cp&area=codici> [dostęp: 28.11.2020 r.].
- <https://www.boe.es/eli/es/lo/1988/06/09/5> [dostęp: 7.01.2021 r.].
- <https://sjp.pwn.pl/sjp/oszustwo;2496853.html> [dostęp: 22.12.2020 r.].
- <https://www.pwc.com/gx/en/forensics/gecs-2020/pdf/global-economic-crime-and-fraud-survey-2020.pdf> [dostęp: 29.12.2020 r.].
- <http://www.lexlege.pl/orzeczenie/58622/iv-kkn-135-00-wyrok-sadu-najwyzszego-izbakarna/> [dostęp: 7.01.2021 r.].
- <https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/> [dostęp: 18.12.2020 r.].
- <https://russolawyers.com.au/blog/the-common-penalties-for-tax-evasion-in-australia/> [dostęp: 10.01.2021 r.].
- <https://www.counterfraud.gov.au/library/commonwealth-fraud-control-framework> [dostęp: 10.01.2021 r.].
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show> [dostęp: 18.01.2021 r.].
- <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2020-07-25> [dostęp: 14.01.2021 r.].
- <https://www.boe.es/buscar/act.php?id=BOE-A-1995-25444> [dostęp: 29.12.2020 r.].
- <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-xiii/capo-ii/art640.html?q=640+cp&area=codici> [dostęp: 18.12.2020 r.].
- <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-xiii/capo-ii/art640bis.html> [dostęp: 18.01.2021 r.]. utm_source=internal&utm_medium=link&utm_campaign=articolo&utm_content=nav_art_succ_top [dostęp: 18.12.2020 r.].
- <https://www.legislation.gov.au/Details/C2013C00006/Controls/> [dostęp: 28.11.2020 r.].
- <https://www.criminal-lawyers.com.au/offences/obtaining-property-by-deception#fn6> [dostęp: 5.01.2021 r.].
- <https://fsi.taxjustice.net/en/introduction/fsi-results> [dostęp: 18.01.2021 r.].
- <https://www.legislation.gov.au/Details/C2020C00245> [dostęp: 29.12.2020 r.].
- <https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-xiii/capo-ii/art648bis.html> [dostęp: 10.01.2021 r.].
- <https://www.boe.es/eli/es/lo/1995/11/23/10/con> [dostęp: 10.01.2021 r.].
- https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006070719 [dostęp: 18.11.2020 r.].

- https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_261.html [dostęp: 29.12.2020 r.].
- <https://iclg.com/practice-areas/anti-money-laundering-laws-and-regulations/germany> [dostęp: 17.11.2020 r.].
- <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001854/2020-07-25> [dostęp: 18.11.2020 r.].
- <https://encyklopedia.pwn.pl/haslo/pranie-brudnych-pieniedzy;3961715.html> [dostęp: 09.11.2020 r.].
- <https://www.legislation.gov.au/Details/C2019C00101> [dostęp: 10.01.2021 r.].
- <http://www.poderjudicial.es/search/doAction?> [dostęp: 28.11.2020 r.]. action=contentpdf&database=AN&reference=5720377&links=%22139%2F2010%22&optimize=20100909&publicinterface=true [dostęp: 10.11.2020 r.].
- <https://www.legislation.gov.au/Details/C2020C00245> [dostęp: 18.11.2020 r.].
- http://classic.austlii.edu.au/au/legis/nsw/consol_act/ca190082/s87.html [dostęp: 28.11.2020 r.].
- http://www5.austlii.edu.au/au/legis/qld/consol_act/cc189994/s363.html [dostęp: 28.11.2020 r.].
- http://classic.austlii.edu.au/au/legis/vic/consol_act/ca195882/s63.html [dostęp: 28.11.2020 r.].
- <https://www.protection-of-minors.eu/en/country/ES> [dostęp: 06.12.2020 r.].
- [https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-xi/capo-iv/art574.html?](https://www.brocardi.it/codice-penale/libro-secondo/titolo-xi/capo-iv/art574.html) [dostęp: 29.12.2020 r.]. utm_source=internal&utm_medium=link&utm_campaign=articolo&utm_content=nav_art_prec_top [dostęp: 18.12.2020 r.].
- https://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo10-1995.l2t12.html [dostęp: 18.12.2020 r.].
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/22/Italy/show> [dostęp: 18.01.2021 r.].
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/30/France/show> [dostęp: 10.01.2021 r.].
- <http://www.youthpolicy.org/factsheets/country/france/> [dostęp: 6.12.2020 r.].
- https://www.gesetze-im-internet.de/stgb/_239.html [dostęp: 6.12.2020 r.].
- <https://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/12/Netherlands/show> [dostęp: 7.01.2021 r.].
- <https://www.icmec.org/wp-content/uploads/2018/12/ICMEC-Netherlands-National-Legislation.pdf> [dostęp: 6.12.2020 r.].
- <https://www.elhannouche.nl/de-ins-en-outs-van-internationale-kinderontvoering/> [dostęp: 18.12.2020 r.].
- <https://www.international-divorce.com/Abduction-of-Children-in-Germany.htm> [dostęp: 22.12.2020 r.].
- https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_stgb/englisch_stgb.html#p2149 [dostęp: 29.12.2020 r.].
- [https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_\(penalty\)](https://pl.qaz.wiki/wiki/Fine_(penalty)) [dostęp: 4.01.2021 r.].

Niniejsze opracowanie jest dziełem studentów Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, członków Koła Naukowego Prawa Karnego Porównawczego. Jest ono częścią prowadzonych od lat w ramach działalności Koła badań prawnoporównawczych. Pożytki z takiej działalności są oczywiste. Badania porównawcze pozwalają najpierw na zbadanie podobieństw i różnic między analogicznymi instytucjami prawa karnego w poszczególnych państwach, a w efekcie na ustalenie różnic i podobieństw między poszczególnymi systemami. Jedno i drugie ma niebagatelne znaczenie praktyczne – w szczególności w kontekście stosowania prawa z zachowaniem reguły podwójnej karalności w warunkach wielkiej mobilności ludzi i swego rodzaju umiędzynarodowienia przestępczości. Wielkie jest też znaczenie badań porównawczych w kontekście legislacyjnym. Badania porównawcze pozwalają na stosunkowo łatwe i bezpieczne stwierdzenie wad i zalet określonych rozwiązań w praktyce bez ponoszenia kosztów społecznych wiążących się z ewentualnymi błędami konstrukcyjnymi. Wreszcie badania prawnoporównawcze pozwalają na zbadanie obcych systemów i usytuowanie w ich ramach systemu własnego, co pozwala na jego lepsze zrozumienie.

Fragment wstępu

UMCS

wydawnictwo.umcs.eu

